

Zonder doel kan je niet scoren

momenten met focus op sportparticipatie van kansengroepen

➤ MARC THEEBOOM ➤ AGNES ELLING, MARCIA DE JONG & ESTER WISSE

➤ HAKIM BENICHOU ➤ JAN DEDUYTSCHÉ & ROBERT, CRIVIT ➤ BRUNO BUYTAERT

➤ PATRICK MANGHELINCKX, PIETER SMETS & JELLE VAN CAMP ➤ KOEN STAS

➤ REMCO HOEKMAN, AGNES ELLING, JAN-WILLEM VAN DER ROEST & FLEUR VAN RENS

➤ KIM SCHUTYSER ➤ PETER GHEYSEN ➤ HANS VERBRUGGEN & VEERLE VAN GULCK

➤ ARNE FRANÇQ & MISCHA PRINSEN ➤ ANDRÉ CHRISTIAENS ➤ JOB FRANSEN

➤ ERIKA DERWEDUWE EN BIEKE DOBBELAERE ➤ GERT EERAERTS ➤ JEF CAS

➤ FREDERIK JANSSENS & KRIS HERMANS ➤ HEIN COMEYNE ➤ PIET VAN DER SYPT

voor participatie
en democratie

Zonder doel kan je niet scoren

Momenten met focus op sportparticipatie van kansengroepen

- 3 ➤ **INTRO**
- 10 ➤ **DE SOCIALE WAARDE VAN SPORT. ALTERNATIEVEN VOOR KANSENGROEPEN OP LO-KAAL VLAKE** - Marc Theeboom
- 17 ➤ **MEEDOEN ALLE JEUGD DOOR SPORT: GEORGANISEERDE SPORT BEWIJST ZICH** - Remco Hoekman, Agnes Elling, Jan-Willem van der Roest & Fleur van Rens
- 26 ➤ **INTERCULTURALITEIT EN SPORT: EEN VERHAAL VAN GELOOFWAARDIGHEID** - Momenten sprak met Hakim Benichou van het Minderhedenforum
- 34 ➤ **LANGE ADEM NODIG VOOR VERGROTEN BETROKKENHEID ALLOCHTONE MOEDERS BIJ SPORTCLUBS** - Agnes Elling, Marcia de Jong & Ester Wisse
- 42 ➤ **SPORTWERELD EN JEUGDWELZIJNSWERK: OP WEG NAAR PARTNERSHIP?** - Jan Deduytsche & Robert Crivit
- 49 ➤ **MEER BEWEGEN VOOR EEN MEER GELIJKE GEZONDHEID** - Momenten sprak met Bruno Buytaert van VIGeZ, expertisecentrum voor gezondheidspromotie en ziektepreventie
- 58 ➤ **SWINGGEN BIJ DE SLEEP** - Momenten sprak met Kim Schutyser, gezondheidswerker van Wijkgezondheidscentrum De Sleep
- 63 ➤ **HET HART VAN BLAUW-ZWART** - Momenten sprak met Peter Gheysen, community coördinator van Allemoale Thope
- 71 ➤ **VECHT, DANS EN SPEEL IN DE STAD** - Momenten sprak met Patrick Manghelinx, algemeen directeur bij JES; Pieter Smets, projectleider Vecht & Dans en Jelle Van Camp, projectleider Kort op de Bal
- 79 ➤ **SPORT NAAR DE MENSEN BRENGEN ZIT IN ONZE GENEN** - Momenten sprak met Hans Verbruggen & Veerle Van Gulck van Sporta vzw over inclusie binnen haar sportkampen en -clubs

- 87 ➤ GEEF DE VOORZET, DEEL DE WINST** - Momenten sprak met Arne Francq & Mischa Prinsen van Jespo vzw
- 198 ➤ ZWEMMEN IS ONZE CORE BUSINESS** - Momenten sprak met André Christiaens, oprichter van BOAS vzw
- 105 ➤ START TO G-SPORT. GEHANDICAPTENSPOORT IN DE PROVINCIE ANTWERPEN** - Koen Stas
- 111 ➤ GENT SPORTSTAD 2011** - Momenten sprak met Erika Derweduwe, projectcoördinator Gent Sportstad en Bieke Dobbelaere, coördinator buurtsport van de Sportdienst Gent
- 118 ➤ OPTIMALE SPORTBEGELEIDING VOOR DE JEUGD** - Momenten sprak met Job Fransen over SPORTAKUS van vzw Jeugd Sport Fit & Vaardig Roeselare
- 126 ➤ DE RODE ANTRACIET. WIE VAST ZIT IN BEWEGING KRIJGEN** - Frederik Janssens & Kris Hermans
- 137 ➤ GA GERUST EENS ONDER EEN MUITWIP STAAN** - Momenten sprak met Hein Comeyne, coördinator van VlaS vzw en bezieler van Sportiv vzw
- 143 ➤ GECATALOGEERD ONDER DE NOEMER 'SPORTPARTICIPATIE'** - Piet Van der Sypt
- 152 ➤ OPINIE: VLAANDEREN BOUWT MUREN OM BRUSSELSE JONGEREN TE ONTMOEDIGEN** - Gert Eraerts
- 156 ➤ TIJD VOOR SCHERP DEBAT!** - Jef Cas

intro

Sport is voor én van iedereen. Of zoals Pierre de Coubertin, oprichter van de moderne Olympische Spelen, het stelt: "Sport behoort tot het erfgoed van elk mens." Maar is dit ook zo? Sport staat niet los van maatschappelijke veranderingen en de sociaal-economische realiteit. We moeten erkennen dat sporten niet voor iedereen even evident is. Ingaan tegen evoluties in onze samenleving die mensen er van weerhouden om te kunnen sporten, is een uitdaging voor het Vlaamse Sport voor Allen-beleid. Als het gaat over sportparticipatie van kansengroepen stellen we vast dat die uitdagingen zich niet uitsluitend laat vatten binnen de lijnen van het sportveld. Heel wat organisaties, vaak uit verschillende beleidsdomeinen en sectoren, zetten in op sport. Hoognodig om eens over het muurtje te kijken, dachten we.

De laatste tien jaar groeit de aandacht voor participatie van kansengroepen gestaag binnen de sportsector. Dit werd vanuit de Vlaamse overheid aangestuurd via decreten voor de sportfederaties (2001) en het (boven)lokale sportbeleid (2007). De sportfederaties worden via het prioriteitenbeleid aangemoedigd om samen met hun aangesloten sportclubs sportstimulerende initiatieven op te zetten naar bijvoorbeeld etnisch-culturele minderheden of personen met een fysieke beperking. Ook het lokale sportbeleid heeft een belangrijke (regie)opdracht als het gaat over de verbreding van de sportdeelname van kansengroepen. Buurtsport, tot voorheen ondersteund op projectmatige basis, werd structureel ingebed binnen het lokale sportbeleid. Samen met schoolsport moet het drempels verlagen door innoverende (anders) georganiseerde sport- en beweegconcepten in de praktijk te brengen.

In de flow van het 'doen' - vaak met een onbevangen aanpak - botst de sportsector op haar eigen grenzen. Er is - af en toe - behoefte aan wat denkwerk, om daarna de ongeschreven gevoeligheden van het Sport voor Allen-beleid te expliciteren. Want laat ons eerlijk zijn: actoren binnen de sportsector zijn snel geneigd te denken dat hun Sport voor Allen-aanbod openstaat voor iedereen, dat er haast geen drempels meer bestaan. Zo evident is het niet. Let wel, dit doet geen afbreuk aan de bergen werk die dagdagelijks worden verzet. Niettemin is er de vaststelling dat het resultaat van het geleverde werk veelal beperkt blijft of weinig duurzaam uitvalt. Dit komt als een boemerang terug in het gezicht van zowel de sportsector als - en niet in het minst - van de kansengroepen. Onbegrip en diversiteitsmoeheid loeren om de hoek.

Laten we daarom een vraag opwerpen: “*In welk toekomstgericht model zal het Sport voor Allen-beleid passen: een ‘slim fit’ of een ‘easy fit’?*” Zal de sportsector uitsluitend inzetten op de sporttechnische kant van de zaak? Zeg maar: de ‘*slim fit*’, met sport om de sport als core business. Of mag het wat breder en nemen ze de maatschappelijke rol van sport mee in hun verhaal? Als dat laatste het geval is, mogen we zeker niet verzanden in een wie/wat debat. Dat is de ‘*easy fit*’: de sportsector kiest dan uitsluitend voor de echte sport(er) en laat het aan andere sectoren over om die maatschappelijke rol in te vullen. We moeten juist nadenken over hoe beide modellen op elkaar aansluiten en elkaar versterken.

Als de sportsector haar scope op sport opentrekt en haar maatschappelijke rol ter harte neemt, komt ze in contact met een bont gezelschap uit *de belendende sectoren* zoals jeugd, welzijn, integratie, onderwijs... elk met heel specifieke visies, doelstellingen en praktijkkennis. Daarmee groeit het draagvlak voor sportparticipatie. Je krijgt een meer kleurrijk en geschakeerd sportlandschap: meer verschillende organisaties, een meer divers aanbod en dus ook... meer sporters.

Dit opent een belangrijk perspectief. Naast *inclusie in de sport* - met de focus op toeleiding en het wegwerken van drempels - komt ook *inclusie door sport* sterker in beeld.

Voor heel wat organisaties uit die *belendende sectoren* is sport - vooral - een katalysator, niet zozeer een doel op zich. Sport is eerder een middel om mensen samen te brengen, om een gesprek aan te knopen. Tal van organisaties: brede scholen, werkingen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren, sociale organisaties, buurtwerkingen, samenlevingsopbouw, wijk-gezondheidscentra, integratiecentra... werken vanuit zeer uiteenlopende doelstellingen aan sportparticipatie. Elke doelstelling is op zich waardevol, maar sport blijft sport. Dat is belangrijk. Het is de *common ground* van waaruit partnerschappen ontstaan.

De puzzelstukken liggen dus verspreid in een breed veld. De expertise rond sportparticipatie van, voor en door kansengroepen ontwikkelt zich zowel binnen als buiten de sportsector. Om ze te valideren en te versterken binnen een Vlaams ‘Sport voor Allen’-beleid moeten uiteenlopende actoren elkaar vinden, elkaar ontmoeten en gezamenlijke doelen formuleren, weg van de platgelopen paden. Want zonder doel kan je niet scoren.

Het voorliggend nummer laat zich lezen als een cocktail. Het is een mix van visies, praktijkverhalen, opmerkelijke benaderingen en beleidsreflecties die even tijd vragen om te bezinken. Alvorens u los te laten op deze veelzijdige thematiek, fietsen we snel even door de bijdragen. Een overzicht:

Marc Theeboom zet de teneur van de publicatie. Hij plaatst de sociale waarde van sport centraal. Het geloof in een bredere sociale rol van sport heeft ervoor gezorgd dat ook lokale beleidsmakers sport meer en meer gaan beschouwen vanuit een algemeen welzijnsperspectief.

Alternatieve organisatievormen in de sport krijgen steeds vaker voet aan de grond. Daarmee groeien ook de verwachtingen om een oplossing te bieden voor complexe en brede sociale problemen. We moeten de zaken met een gezond realisme bekijken concludeert hij.

Van hieruit schuiven we op richting de georganiseerde sport. Dit met een evaluatierapport uit Nederland: *'Meedoen Alle Jeugd door Sport'* van het **W.J.H. Mulier Instituut**. Thema's als interculturaliteit, ouderbetrokkenheid, verenigingsondersteuning en vraaggestuurde marketing, flexibel lidmaatschap, aangepaste sportvormen en wijkgericht werken werden uitgediept. **Remco Hoekman, Agnes Elling, Jan-Willem van der Roest en Fleur van Rens** sommen de algemene bevindingen van het onderzoek op. Ze spreken voor zich. De 'Meedoen-sportbonden' onderscheiden zich niet alleen door een bovengemiddelde ledengroei, maar ook in hun lokale betrokkenheid als gesprekspartner voor de gemeente.

Interculturaliteit en sportparticipatie is een thema dat pertinent op de agenda van het Vlaamse sportbeleid staat. Hetzij expliciet, hetzij impliciet binnen een breder discours rond diversiteit en sociale inclusie. Tijd om samen met **Hakim Benichou** van het **Minderhedenforum** naar de barometer interculturalisering van de sport(sector) te peilen. Al snel wordt duidelijk dat interculturaliteit en sport een verhaal is van geloofwaardigheid.

Dat het vergroten van de betrokkenheid van allochtone moeders een werk van lange adem is, verrast niet. Dit is alvast de eindconclusie van de evaluatie van het pilootproject *'(maatschappelijke) integratie allochtone vrouwen in de sport'*, in opdracht van het Nederlandse Ministerie Volksgezondheid, Welzijn & Sport. Doel van het pilootproject was om meer *niet-westerse allochtone vrouwen* te betrekken bij vrijwilligerswerk in sportverenigingen en tevens de maatschappelijke participatie van vrouwen met een niet-westerse etnische achtergrond te bevorderen. Voor Momenten lopen **Agnes Elling, Marcia de Jong & Ester Wisse** van het **W.J.H. Mulier Instituut** door het evaluatierapport, zoomen in op kritische succesfactoren en geven concrete aanbevelingen.

Jan Deduytsche en Robert Crivit van **Uit de Marge vzw** bekijken de relatie tussen sport en jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare groepen. Ze formuleren drie mogelijke invalshoeken voor sociale inclusie: sport als onderdeel van de leefwerelden, interesses voor sport als pedagogisch instrument, en sport als kwetsende omgeving. De relatie tussen het jeugdwerk en het sportgebeuren brengt ook een aantal uitdagingen met zich mee die een aantal spanningsvelden tussen beide blootleggen.

Dat sportparticipatie ook raakvlakken heeft met gezondheidspromotie is geen geheim. Of spreken we in deze over bewegen in plaats van sporten? Momenten zocht **Bruno Buytaert** van **VIGeZ** op, het expertisecentrum voor gezondheidspromotie en ziektepreventie, voor een pleidooi rond 'Meer bewegen voor een meer gelijke gezondheid'.

Het verhaal van VIGeZ bracht ons in het **wijkgezondheidscentrum De Sleep** in Gent-Noord. Ze zetten in op sport- en beweegparticipatie. Momenteel loopt het **SWiNGG-project**. Dit preventief beweegproject richt zich naar – overwegend Turkse – vrouwen. Kim Schutyser, gezondheidswerker binnen het centrum, vertelt hoe ze samen met artsen, kinesitherapeuten en een intercultureel bemiddelaar een coachings- en begeleidingstraject opzet van negen maanden, waarbij sterk wordt ingezet op groepsdynamische processen. Plezierbeleving en aangename sociale contacten als motor om te werken aan de eigen conditie en een bewuste levensstijl.

Ook de grote spelers op het voetbalveld nemen de laatste jaren hun maatschappelijke opdracht ten harte en scoren in uiteenlopende domeinen. In het interview met **Peter Gheysen**, community coördinator van **Club Brugge** lees je hoe *Allemaale Thope* de bal verder *sjet* dan het eigen veld. Een verhaal over samenwerken, de kracht van voetbal en participatie van iedereen. In dat zelfde rijtje past Vecht en Dans vzw, een proeftuin in het kader van het Participatiedecreet. **Patrick Maghelinckx (Jes)**, **Pieter Smets (Vecht & dans)** en **Jelle Van Camp (Kort op de Bal)** doen elk hun verhaal.

Soms zou men doen geloven dat sportfederaties en sportparticipatie geen geslaagd partnerschap zijn. Niets minder is waar. Al wordt, in termen van topsport, het intrinsieke rendement niet altijd gemaximaliseerd. Dit heeft uiteenlopende redenen. Wat we u niet willen onthouden, bij wijze van good practice, is de illustratie van **Sporta Federatie**. Zonder heiliger te willen zijn dan de paus kunnen we stellen dat de slagzin ‘Sport naar de mensen brengen, zit in onze genen’ wel degelijk ingebakken zit in de filosofie van de organisatie. Samen met **Hans Verbruggen** en **Veerle Van Gulck** laten we, vanuit de rijke geschiedenis van Sporta, ons licht schijnen over ‘ethiek in de georganiseerde breedtesport’ en ‘het pilootproject sportkampen en maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren’.

Kinderen en jongeren staan ook centraal bij Jespo vzw, wat staat voor Jeugd en Sport. Jespo wil alle Antwerpse kinderen tussen drie en achttien jaar laten kennismaken met en participeren aan het reguliere sportaanbod. **Arne Francq en Mischa Prinsen** maken duidelijk hoe ze zichzelf positioneren in het midden van het continuüm tussen de niet-georganiseerde en georganiseerde sport. Vanuit deze brugfunctie leidt **Jespo vzw** onder het motto ‘geef de voorzet, deel de winst’ kinderen toe naar reguliere sportclubs.

Ook sportparticipatie van personen met een fysieke beperking kan en mag niet ontbreken. Met **André Christiaens**, de oprichter van **BOAS vzw** en de enige IPC Swimming Classifier in ons land en regionaal trainer van de Belgische paralympische zwemmers, laten we het woord aan een bezieler pur sang. Hij staat mee in voor de organisatie van de zwemcompetities voor personen met een fysieke beperking volgens de classificatie van hun handicap. Het IPC-systeem gaat niet uit van de ‘disability’, maar juist van de ‘ability’. Het medische aspect van de handicap wordt overstegen. Of nog: fair play en kijken naar wat sporters juist wel kunnen met hun handicap.

In het verlengde hiervan staan we ook stil bij de inzet van de Vlaamse provincies inzake de promotie van G-Sport, ofwel, voor wie tussen de lijnen leest, Gewoon Sporten. Dit doen we samen met **Koen Stas** van de **Provincie Antwerpen**. Personen met een handicap motiveren om duurzaam te sporten, sportclubs stimuleren om een G-afdeling op te starten en zo een positieve bijdrage leveren aan G-sport in het algemeen is het leidmotief.

Gent is dit jaar sportstad van Vlaanderen. In haar sportbeleidsplan 2008-2013 vertrekt de **Stedelijke Sportdienst Gent** vanuit de missie 'Gent wordt de sportiefste stad van Vlaanderen'. Om dit waar te maken zet Gent in op de realisatie van wijkgebonden sportinfrastructuur en de uitbouw van buurtsport. Een versterking van het gevoerde sport(participatie)beleid was een belangrijk argument van de beoordelingscommissie om Gent als eerste sportgemeente de titel van Sportstad Vlaanderen 2011 toe te kennen. Benieuwd naar de achterliggende acties, inzichten en (leer)processen spraken we met **Erika Derweduwe** en **Bieke Dobbelaere**.

De brede basis van sportparticipatie is ook het inzetten op strategieën voor duurzame en frequente sportbeoefening. Een boeiend voorbeeld is *Sportakus*, een initiatief van **vzw Jeugd Sport Fit & Vaardig Roeselare** en de Universiteit Gent, dat gaat voor een optimale sportbegeleiding voor de jeugd. Waar draait het om? De jeugd voorbereiden op een duurzame sportcarrière op top- of recreatief niveau. Maar hoe pak je dit aan? **Job Fransen** reflecteert en doet de filosofie achter het project uit de doeken.

Een (sport)context waar in- en uitsluiting zich extreem stellen: de gevangenis, inclusie is nodig, uitsluiting is een feit. De stress die de vrijheidsberoving teweegbrengt, kan via sport worden afgereageerd. Maar de functie van sport gaat ruimer dan dat. Met de implementatie van het Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening aan Gedetineerden en de aanstelling van sportfunctionarissen heeft de sportwerking in de gevangenissen nieuwe impulsen gekregen. **Frederik Janssens** van **De Rode Antraciet** geeft een duidelijk beeld van de ontwikkelingen in het voorbije decennium en schetst het kader waarin sport een sterkere rol speelt in de re-integratie van gedetineerden in de samenleving.

Een laatste voorbeeld uit de georganiseerde sportsector komt vanuit het VlaS, de **Vlaamse Traditionele Sporten**. Hier vierden Bourgondiërs, de touwtrekkers niet te na gesproken, hoogtij. Zo ook de sociale component van sport en bewegen. En dat deze nog steeds levendig is, kan blijken uit een relaas met **Hein Comeyne**... onder de muiltwip.

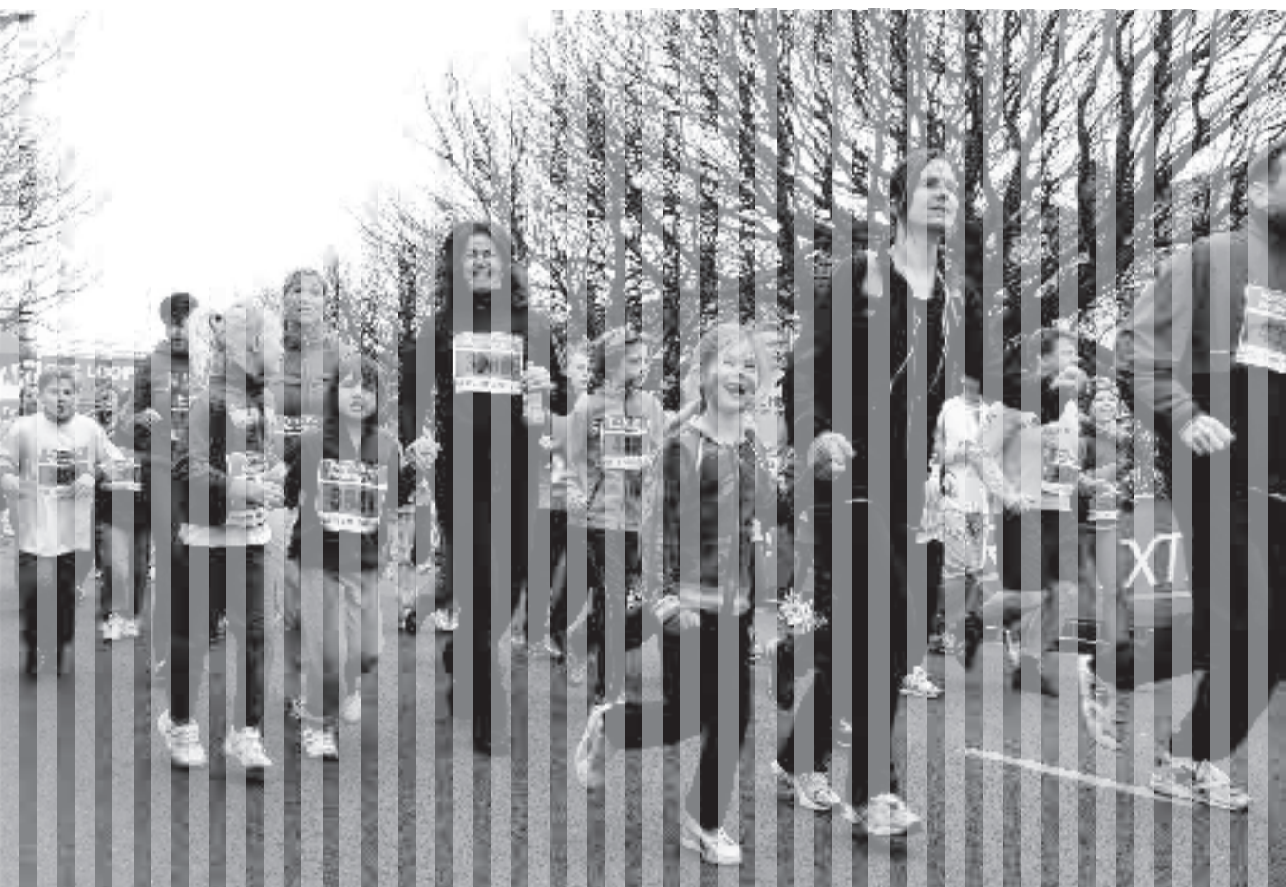
In 'Gecatalogeerd onder de noemer sportparticipatie' schetst **Piet Van der Syt** van het **Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid** de rol en positie van de lokale sportdienst in het voeren van een sport(participatie)beleid voor allen. Uitgangspunt is het lokaal sportbeleidsplan en in het bijzonder de luiken 'andersgeorganiseerd sporten' en 'diversiteit en toegankelijkheid'. Aan de hand van concrete praktijktips en aanbevelingen uit het onder-

zoek door de Vrije Universiteit Brussel, worden ideeën en tips aangereikt voor de lokale sportpraktijk.

Afsluiten doen we met sterke meningen. Zaterdag 21 mei 2011: bezoekers van het Blossodomein in Hofstade moeten voor het eerst betalen. Een maatregel die na relletjes met Brusselse jongeren werd getroffen. **Gert Eeraerts** van **Buurtsport Brussel** schreef een opiniestuk over die beruchte rellen en trekt zo het enge mediabeeld open. Een realistisch beeld met aandacht voor de leefwereld van Brusselse jongeren en diversiteit in de samenleving. Zijn vaststelling: Vlaanderen bouwt muren om Brusselse jongeren buiten te houden... maar bouwt in Brussel zelf te weinig op.

Jef Cas, regisseur Sport - Sociaal Beleid Antwerpen van **Antwerpen Sportstad vzw** werpt een pertinente vraag op als afsluiter: hoe ver staan we in het denken en handelen rond sportparticipatie? Als we uitgaan van de vaststelling dat laagopgeleiden beduidend minder sporten dan hoogopgeleiden, hebben we nog een hele weg te gaan. De 'kick off' voor een spitant debat, niet in het minst binnen de sportsector zelf.

Veel leesplezier!

De sociale waarde van sport. Alternatieven voor kansengroepen op lokaal vlak

➤ MARC THEEBOOM

Het geloof in een bredere sociale rol van sport heeft ervoor gezorgd dat lokale beleidsmakers sport meer gaan beschouwen vanuit een algemeen welzijnsperspectief. Alternatieve organisatievormen in de sport, zoals buurtsportprogramma's, kunnen veel meer dan de traditionele georganiseerde sportsector nieuwe mogelijkheden bieden om kansengroepen in de samenleving te bereiken.

INLEIDING

Aan sportbeoefening worden sinds lang verschillende sociale betekenissen en functies toegekend (Hoyng et al., 1998). Deze situeren zich ofwel op het individuele of op het sociaal-maatschappelijke vlak en zijn gerelateerd aan bijvoorbeeld gezondheidsbevordering, democratisering, identificatie en economische of politieke meerwaarde. De laatste jaren is men meer en meer overtuigd van het feit dat sport een bijdrage levert tot de ontwikkeling van het sociale kapitaal van een individu, waardoor deze beter functioneert als burger in de maatschappij. Onderzoek toont immers aan dat sportbeoefening negatief samenhangt met anti-sociaal gedrag zoals etnocentrisme, individualisme, politiek wantrouwen, traditionalisme en een gevoel van onveiligheid (Scheerder et al., 2006). Andere studies tonen dan weer aan dat wie aan sport doet meer vertrouwen stelt in anderen in vergelijking met een controlegroep niet-actieve mensen (Breedveld & van der Meulen, 2002), en dat sportbeoefening meer bijdraagt tot het sociale engagement dan andere vrijetijdsactiviteiten (Uslaner, 1999).

Vooralsportbeoefening in georganiseerd verband speelt hierin een belangrijke rol. Zo zou het lidmaatschap van een sportvereniging de groepscohesie bevorderen (Elchardus et al.,

2001) en volgens Putnam (2000) kunnen sportclubs zelfs bijdragen tot de (re)constructie van gemeenschapsvorming in de huidige, fel geïndividualiseerde maatschappij. Dit verhoogd vertrouwen in de brede sociale rol die sport kan spelen, resulteerde op diverse plaatsen in bewustmakingscampagnes die de sociale meerwaarde van sport benadrukten en die de sportactoren stimuleerden om hierin een meer actieve rol te spelen. Zo werd 2004 bijvoorbeeld door de Europese Commissie uitgeroepen tot het 'Europees Jaar van de Opvoeding door Sport'. Tijdens het 'Internationale Jaar van de Sport en Lichamelijke Opvoeding' in 2005 hebben de Verenigde Naties de sportsector wereldwijd gemobiliseerd om mee te werken aan vrede en aan de realisatie van de millenniumdoelstellingen (United Nations, 2005). Aansluitend hierop werden in derdewereldlanden ook een groot aantal 'Sport for Development' projecten opgezet. Deze lokale initiatieven vormen een perfect kader om te werken aan gemeenschapsvorming, opleiding en vorming van jongeren en zelfs aidspreventie (Kruse, 2006).

Het toenemend belang dat wordt gehecht aan een bredere sociale rol van sport heeft bij vele lokale beleidsmakers in gemeenten geresulteerd in een verschuiving van de doelstellingen van sport, van een meer enge invalshoek van gezondheidspromotie naar een breder sociaal welzijnspectief (de Graaff, 1996). In plaats van sport alleen te bekijken als een manier om mensen in beweging te krijgen, wordt het nu meer en meer aanzien als een middel om de situatie van bepaalde kansengroepen in de maatschappij te verbeteren (bijvoorbeeld het stimuleren van de sociale integratie en participatie van kansengroepen, de vermindering van delinquentie en criminaliteit bij maatschappelijk kwetsbare jongeren...)(Collins & Kay, 2003).

SPORT-PLUS

Hoewel het opvoedkundige potentieel van sport reeds lang wordt erkend, bijvoorbeeld in de context van lichamelijke opvoeding of van de georganiseerde jeugdsport, is het gebruik van sport als middel om aan persoons- en sociale ontwikkeling te werken bij kansengroepen van eerder recente datum. Hierbinnen kunnen twee benaderingen worden onderscheiden: 'sport-plus' en 'plus-sport'. In de eerste benadering (sport-plus) ligt de nadruk niet alleen op de beleving en waarde van sport op zich, maar daarnaast ook op de instrumentele rol ervan, dit betekent het inzetten van sport als middel om bepaalde doelstellingen te realiseren. Plus-sport start dan weer vanuit een sociaal, educatief en gezondheidsgerelateerd perspectief en bekijkt sport als een breder en meer complex geheel van processen. De focus van dit artikel ligt vooral op sport-plus.

Vandaag kunnen we her en der verschillende voorbeelden van sport-plusinitiatieven terugvinden, vaak gericht op maatschappelijk kwetsbare jongeren. Dit wordt voornamelijk ingegeven door het feit dat lokale mandatarissen zich zorgen maken over de stijgende overlast die sommige groepen jongeren veroorzaken in bepaalde achterstandswijken. Sportprogramma's voor deze doelgroep zouden moeten zorgen voor de preventie van dat ongewenste gedrag. Men veronderstelt immers dat sport kan bijdragen tot een verbeterd zelfbeeld en versterkte

levensvaardigheden, en aanleiding geeft tot een meer uitgebreid sociaal kapitaal. Ook het sociale en individuele verantwoordelijkheidsbesef zou positief worden beïnvloed door sport. De onderliggende veronderstelling is dat sportieve uitkomsten, zoals verhoogde sportvaardigheden, zouden kunnen leiden tot intermediaire veranderingen op het persoonlijke vlak, zoals bijvoorbeeld pro-sociale ontwikkeling, die op hun beurt weer aanleiding geven tot bredere sociaal-maatschappelijke verschuivingen (bijvoorbeeld een verhoogde sociale cohesie).

Initiatieven voor maatschappelijk kwetsbare jongeren worden vaak gekenmerkt door een grote mate van toegankelijkheid, het gebruik van uitdagende of trendy sportactiviteiten die nauw aansluiten bij de leefwereld van de jongeren, alternatieve organisatievormen, en de betrokkenheid van verschillende sociale partners of instanties. Alhoewel aan georganiseerde sportbeoefening heel wat positieve effecten worden toegekend, hebben sportclubs nooit een significante rol gespeeld in het ontwikkelen van een aanbod voor maatschappelijk kwetsbare jongeren. Dit heeft ertoe geleid dat andere organisaties die lokaal actief zijn, zoals bijvoorbeeld het jeugdwerk, preventie- of integratiediensten, onderwijs, sociale zaken... een aanbod van specifieke sportactiviteiten zijn gaan ontwikkelen. Deze verschuiving in het lokale sportbeleid in de richting van een meer algemeen welzijns perspectief kan worden geïllustreerd aan de hand van de ontwikkeling van buurtsportprogramma's in verschillende grote steden in Vlaanderen.

BUURTSPOORT IN VLAANDEREN

Mede dankzij het intensieve Sport voor Allen-beleid van de Vlaamse overheid van de afgelopen vijftig jaar is de Vlaamse bevolking meer sportactief dan ooit tevoren (De Knop, 2000). Studies tonen echter aan dat er duidelijke verschillen zijn in het sportparticipatieniveau van bepaalde specifieke groepen (e.g. Scheerder, 2004). Zo zijn senioren en mensen met een handicap of van een andere culturele origine gevoelig minder sportactief dan andere groepen. Een aantal drempels, gerelateerd aan persoonlijke attitudes en kennis van sport en lichaamsbeweging, maar ook aan verschillen in vrije tijd, financiële middelen of mobiliteit, kunnen deze lagere sportparticipatie verklaren. We kunnen daarbij twee categorieën van groepen onderscheiden die niet of slechts in beperkte mate aan sport doen: a) de 'sportinactieven' of 'sportkansarmen', die worden gekenmerkt door een problematische graad van sportparticipatie en b) groepen die worden geconfronteerd met een problematische levenssituatie (mensen in armoede, etnische minderheden, probleemjongeren, drugsverslaafden...).

Vlaanderen heeft de laatste jaren verschillende initiatieven opgezet om deze groepen aan het sporten te krijgen. Voor de eerste categorie ligt het accent daarbij voornamelijk op het verhogen van de interesse voor sport (bijvoorbeeld door het verbeteren van de kwaliteit van het aanbod, door het meer vraaggericht werken, door een verhoogde toegankelijkheid of een betere communicatie). Alhoewel deze strategieën ook worden gebruikt om de groepen uit de tweede categorie te bereiken, legt men hier meer de focus op de instrumentele functie

van sport. Deze bekijkt sport als een middel om de persoonlijke en sociale ontwikkeling van kansengroepen te versterken.

In Vlaanderen werden de alternatieve sportorganisatievormen voor kansengroepen, die vooral ontstonden in grote steden, bekend onder de naam 'buurtsport'. Deze term verwijst in essentie naar het gebruik van specifieke methodes die verschillen van het meer klassieke sportaanbod. Resultaten van een onderzoek waarin de actuele situatie van buurtsport in Vlaanderen in kaart werd gebracht, duiden op de aanwezigheid van een grote diversiteit aan organisatievormen en aanpakken in buurtsport (Theeboom & De Maesschalck, 2006). Deze variatie hangt grotendeels af van wie de organisatie van buurtsport coördineert, maar ook van de specifieke doelgroep die wordt beoogd. Buurtsport wordt vaak bekeken als een toegankelijke manier van sportstimulering, die specifiek is gericht op groepen die niet of slechts in zeer beperkte mate aansluiting vinden bij het klassieke georganiseerde sportgebeuren. Buurtsportinitiatieven vinden meestal plaats op andere locaties dan de gewone sportaccommodaties: in parken, op pleinen, in oude fabriekshallen...

In de meeste buurtsportinitiatieven werkt men op het lokale vlak samen met andere structuren van binnen of buiten de sportwereld. De keuze van de sportactiviteiten, het organisatieniveau en het type van begeleiding verschillen afhankelijk van de doelgroep en een aantal specifieke buurtkarakteristieken.

De Vlaamse overheid erkent sinds een aantal jaren de belangrijke rol die buurtsport speelt in het lokale sportbeleid. Een extra impuls werd gegeven met het nieuwe decreet op het lokale Sport voor Allen-beleid, dat vanaf 2008 van toepassing is. Dit decreet stelt dat een vijfde van de middelen van Vlaanderen voor lokaal sportbeleid door de gemeente moet worden geïnvesteerd in vormen van 'andersgeorganiseerd' sporten, zoals bijvoorbeeld buurtsport.

Naast schoolsport is buurtsport een van de meest frequent aangeboden vormen van andersgeorganiseerd sporten in Vlaamse steden en gemeenten. Deze vorm van sportaanbod is vergelijkbaar met wat wordt beschreven in buitenlandse literatuur als de karakteristieken van 'community sport development': een flexibel, aanpasbaar, informeel, interactief en mensgericht aanbod, bedoeld om de participatiedrempels van het klassieke sportaanbod te helpen verlagen (Hylton & Totten, 2008).

Het innovatieve van buurtsport in Vlaanderen situeert zich in de wijze waarop dit aanbod is ingebed in de reguliere structuren van gemeentelijke sportdiensten en/of jeugddiensten en in het streven naar een formele samenwerking met verschillende lokale partners. Het 'Buurt Onderwijs Sport' (BOS)-aanbod in Nederland en de 'Community Sport Networks' in het Verenigd Koninkrijk zijn voorbeelden uit het buitenland die vergelijkbaar zijn met het concept van buurtsport.

TOT SLOT...

De verwachtingen rond het gebruik van sport vanuit een breder sociaal perspectief, ook bij lokale beleidsmakers, zijn de afgelopen jaren fel gestegen. Ondanks het stijgende geloof in het potentieel van sport-plus als middel om kwetsbare groepen te versterken, wordt de meerwaarde van sport meestal enkel in vage en algemene termen omschreven. Bepalen of deze eerder vaag geformuleerde doelstellingen kunnen worden gerealiseerd, is dan ook ontzettend moeilijk. Coalter (2007) refereert in deze context naar “... *ill-defined interventions with hard-to-follow outcomes...*” (p.31). Daarnaast groeit ook het besef dat het meten van de effecten van sport-plusinterventies bijzonder moeilijk is (Patriksson, 1995). Specifieke, vaak in tijd en middelen beperkte programma's worden soms verondersteld om een oplossing te bieden voor complexe en brede sociale problemen (Weiss, 1993). Sport is echter een intermediair interventiemiddel, wat het nog complexer maakt om de impact te meten of te bepalen. Er is dan ook een sterke nood aan een helder conceptueel kader rond de onderliggende intermediaire mechanismen van voorbeelden van goede sport-plusinitiatieven.

Het wordt ook duidelijk dat de georganiseerde sportsector, met zijn vaak geroemde positieve meerwaarde, slechts een eerder beperkte rol speelt in een sport-plusbeleid dat gericht is op kwetsbare groepen in onze samenleving. Sommige onderzoekers stellen dat sportclubs een bron zijn van het ontstaan of op zijn minst het versterken van mechanismen van inclusie en exclusie. Bovendien zouden processen van 'bonding' en 'bridging' zich niet automatisch voltrekken in de structuren van de traditioneel georganiseerde sportverenigingen (Bailey, 2007; Elling, 2002). Het kan dan ook worden verwacht dat diensten die ver weg liggen van de core business van clubs, zoals bijvoorbeeld het aantrekken van en werken met kwetsbare jongeren, meestal geen prioriteit krijgen en ook niet op een optimale manier worden aangeboden. Deze stelling wordt bevestigd door Coalter (2007), die stelt dat pogingen om de georganiseerde sport te gebruiken om bredere beleidsdoelstellingen te realiseren, het essentiële, meestal niet-altruïstische doel, de kwaliteit en stabiliteit van clubs kunnen ondermijnen.

De onduidelijke positie van de georganiseerde sport ten overstaan van het opnemen van een engagement in een inclusief sportbeleid heeft de weg verder geëffend voor andere organisatievormen in sport, zoals bijvoorbeeld buurtsport. Deze trend zal zich wellicht de komende jaren verder doorzetten op het lokale sportniveau.

BIOGRAFIE

Marc Theeboom is professor aan de Vrije Universiteit Brussel, Vakgroep Sportbeleid en -management

REFERENTIES

- BAILEY, R. (2007). *Youth Sport and Social Inclusion*. In N. Holt (ed.), *Positive Youth Development through Sport*. London: Routledge.
- BREEDVELD, K., & VAN DER MEULEN, R. (2003). *Vertrouwen in de Sport. Een Empirische Analyse van de Relatie tussen Sportdeelname en Sociaal Kapitaal*. *Vrijtijdstudies* 20(2), 37-49.

- COALTER, F. (2007). *A wider social role for sport. Who's keeping the score?* London: Routledge.
- COLLINS, M. & KAY, T. (2003). *Sport and Social Exclusion*. London: Routledge.
- DANISH, S.J., NELLEN, V.C. (1997). *New roles for sport psychologists: Teaching life skills through sport to at-risk youth*. Quest, 49, 100-113.
- DE GRAAFF, D. (1996). *Ontwikkelingen in het Gemeentelijk Sportbeleid in de Jaren Negentig: een Verkennde Studie in Drie Gemeenten*. Doctorale dissertatie, Amsterdam: Universiteit.
- DE KNOP, P. (2000). *Veertig jaar sport- en vrijetijdsbeleid in Vlaanderen*. Brussel: VUB Press.
- DE KNOP, P. & WALGRAVE, L. (eds.) (1992). *Sport als integratie. Kansen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren*. Brussel: Koning Boudewijnsstichting.
- ELCHARDUS, M., HUYSE, L., & HOOGHE, M. (2001). *Het maatschappelijk middenveld in Vlaanderen. Een onderzoek naar de sociale constructie van democratisch burgerschap*. Brussel: VUB Press.
- ELLING, A. (2002). *Ze zijn er niet voor gebouwd. In- en Uitsluiting in de Sport naar Sekse en Etniciteit*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- HARTMANN, D. & DEPRO, B. (2006). *Rethinking sports-based community crime prevention: A preliminary analysis of the relationship between Midnight Basketball and urban crime rates*. Journal of Sport and Social Issues, 30(2), 180-196.
- HELLISON, D. (1995). *Teaching responsibility through physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- HOYNG, J., DE KNOP, P., & THEEBOOM, M. (1998). *Functies en betekenissen van sport*. Vrijetijdstudies, 16(3), 33-55.
- HYLTON, K., & TOTTEN, M. (2008). *Community Sports Development*. In K. Hylton and P. Bramham (eds.). Sports Development, Policy, Process and Practice. London: Routledge.
- KELLER, H., LAMPROCHT, M., & STAMM, H. (1998). *Social cohesion through sport*. Strasbourg: Committee for the Development of Sport, Council of Europe.
- KRUSE, S.E. (2006). *Review of kicking Aids out: Is sport an effective tool in the fight against HIV/Aids?* Draft report to NORAD. Unpublished report.
- PATRIKSSON, M. (1995). Scientific Review Part 2. In Council of Europe Press. *The Significance of sport for society - Health, Socialisation, Economy: A Scientific Review*. 8th Conference of European Ministers responsible for Sport. Strasbourg: Author.
- PAWSON, R. (2006). *Evidence-based policy: A realist perspective*. London: Sage.
- PUTNAM, R. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- SCHEERDER, J. (2004). *Spelen op het middenveld. Vrijetijdssport als ontspanning, ontplooiing en ontmoeting*. Tiel: Lannoo.
- SCHEERDER, J., THEEBOOM, M., VAN DEN BERGH, K. & DE KNOP, P. (2006). *Sport en Sociale Cohesie: Een Overzicht van Onderzoeksmateriaal in Vlaanderen*. In P. De Knop, J. Scheerder & H. Ponnet (eds.). Sportbeleid in Vlaanderen - Volume 2: Studies. Brussel: Publicatiefonds Vlaamse Trainersschool.
- THEEBOOM, M., & DE KNOP, P. (1992). *Inventarisatie binnen het jeugdwelzijnswerk in Vlaanderen*. In P. De Knop & L. Walgrave (eds.). *Sport als integratie. Kansen voor maatschappelijk kwetsbare jongeren* (pp. 119-130). Brussel: Koning Boudewijnsstichting.
- THEEBOOM, M., & DE MAESSCHALCK, P. (2006). *Sporten om de hoek: een brede kijk op buurtsport in Vlaanderen*. Sint-Niklaas: ISB.
- UNITED NATIONS (2005). *Sport for Development and Peace: Towards Achieving the Millennium Development Goals*. New York: United Nations.
- USLANER, E. (1999). *Vrijwilligerswerk en sociaal kapitaal*. In P. Dekker (ed.). *Vrijwilligerswerk vergeleken*, (pp.181-206), Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- WEISS, C.H. (1993). *Where Politics and Evaluation Research Meet*. Evaluation Practice, 14(1), 93-106.

Meedoen Alle Jeugd door Sport: georganiseerde sport bewijst zich

➤ REMCO HOEKMAN, AGNES ELLING, JAN-WILLEM VAN DER ROEST & FLEUR VAN RENS

In 2006 stelden de Nederlandse ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Wonen, Wijken en Integratie (WWI) het programma 'Meedoen Alle Jeugd door Sport' in. Het programma liep tot en met 2010; er werd 70,5 miljoen euro geïnvesteerd. Het beoogde de deelname van 500 verenigingen, gespreid over 11 gemeenten en 9 bonden. Dat aantal werd ruim bereikt met 538 deelnemende verenigingen. Doel van Meedoen 'Alle Jeugd door Sport' was zo veel mogelijk (allochtone) jeugd, met name uit kansarme stadswijken, naar sportverenigingen toe te leiden. Naast het vergroten van de sportdeelname onder jongeren – met speciale aandacht voor allochtone meisjes – werd het vergroten van de betrokkenheid van ouders beoogd. De monitoring en evaluatie van het programma 'Meedoen' was in handen van het W.J.H. Mulier Instituut, centrum voor sociaal wetenschappelijk sportonderzoek.

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEORGANISEERDE SPORT

De ministeries hebben er bij aanvang voor gekozen om zeventig procent van de projectgelden via de georganiseerde sport, oftewel de sportbonden, te verstrekken. Achterliggende reden was om een betere samenwerking tot stand te brengen en de betrokkenheid van de verenigingen te vergroten. De focus lag daarbij op verenigingen van een negental bonden geconcentreerd in elf gemeenten. Dit betekende een breuk met de historische financieringsopzet via de gemeenten. Daarmee ontstond een project dat nieuw was voor de sport. Gemeenten waren in het begin wat sceptisch over het verstrekken van een groot deel van de gelden aan de bonden, in plaats van aan de gemeenten zelf, maar kwamen daarvan terug. Het betrekken van de bonden wordt achteraf, ook door de gemeenten, als een van de succesfactoren van het project betiteld. De algemene mening is dat het programma 'Meedoen' dankzij de gekozen

opzet beter is geland bij de georganiseerde sport dan in het verleden bij de Breedtesport-impuls en de Buurt Onderwijs en Sport (BOS)-impuls het geval was.

LEDENWINST ALS BELANGRIJKE PIJLER VAN HET PROGRAMMA

De focus van het programma lag van bij de start van het project op het terugdringen van de achterstand in sportdeelname van allochtone jongeren. Het programma is daarin geslaagd, maar gelijkheid in sportdeelname is nog ver weg. De totale groei bedroeg ruim 27.000 jeugdleden (stijging van dertig procent), ofwel vijftig nieuwe jeugdleden per club. Een vergelijking met landelijke cijfers van NOC*NSF laat zien dat de Meedoen-bonden een bovengemiddelde ledengroei bij de jeugd hebben. Waar de andere bonden een gelijkblijvende of licht dalende trend laten zien bij de jeugd, kennen de Meedoen-bonden een groei van het aantal jeugdleden. Binnen de Meedoen-bonden laten de Meedoen-verenigingen een bovengemiddelde groei in ledental zien. Waar de Meedoen-bonden gemiddeld genomen een groei van acht procent hebben doorgemaakt (tussen 2005 en 2009), hebben de Meedoen-verenigingen een ledengroei van dertig procent gerealiseerd tussen 2007 en 2010.

Tabel 1 Aantal extra leden tot 23 jaar en gemiddeld aantal extra leden per club naar bond tussen 0- en 3-meting

	Aantal clubs	Aantal extra leden	Gemiddeld per club	Aantal extra niet-westerse allochtone leden	Gemiddeld per club	Aantal extra niet-westerse allochtone meisjes	Gemiddeld per club
JBN	25	1.361	54	618	25	131	5
Atletiekunie	20	622	31	352	18	171	9
KNBSB	10	204	20	334	33	109	11
KNGU	23	1.195	52	808	35	578	25
KNKF	100	8.256	83	5.626	56	2.010	20
KNKV	20	13	1	65	3	15	1
KNVB	276	13.135	48	3.917	14	514	2
KNZB	32	1.116	35	883	28	442	14
NBB	32	1.219	38	901	28	329	10
Totaal*	538	27.121	50	13.504	25	4.299	8

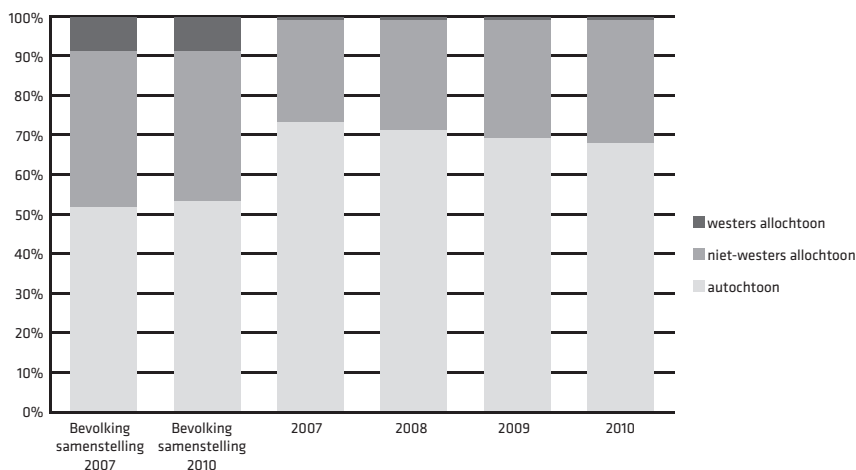
Leeswijzer: JBN heeft 25 Meedoen-clubs. Er zijn totaal 1.361 nieuwe leden bijgekomen, per club zijn dat er gemiddeld 25, waarvan 5 meisjes.

Bron: Mulier Instituut (Evaluatie Meedoen Alle Jeugd door Sport, 2010)

De groei bij allochtone jongeren (13.504, 59%) was zowel relatief als absoluut groter dan de groei bij autochtone jongeren (13.028, 20%). Door het Meedoen-programma werden 19.904 jongens (+27%) en 8.027 meisjes (+39%) lid van een sportvereniging. Het oorspronkelijke aantal niet-westerse allochtone meisjes is meer dan verdubbeld, waarmee de absolute groei van niet-westerse allochtone meisjes de groei van autochtone meisjes overtreft (resp. 4.299 en 3.444). Maar de groei is in aantal nog altijd beduidend kleiner dan de gerealiseerde groei bij (allochtone) jongens.

(Allochtone) jongens zijn makkelijker te werven dan niet-westerse allochtone meisjes. Het bereiken van deze doelgroep vraagt specifieke expertise van een bond of vereniging. Verenigingen hebben zich hierin terughoudend opgesteld, enkele goede voorbeelden uitgezonderd, omdat het werven van niet-westerse allochtone meisjes in de regel veel energie kost en weinig oplevert. Het bereiken van deze 'moeilijke' doelgroep was een taak die door gemeenten in breder verband werd opgepakt. Vanuit de koppeling tussen het eigen sociaal beleid en het sportbeleid was duidelijk winst te boeken voor deze doelgroep. Vandaar een grotere bereidheid om ook eigen middelen te steken in het activeren van niet-westerse allochtone meisjes. De etnische samenstelling van de deelnemende sportverenigingen is ieder jaar iets meer gaan lijken op de samenstelling van de jeugdige bevolking in de elf deelnemende gemeenten. Het aandeel niet-westerse allochtone jongeren bij de deelnemende sportverenigingen

Figuur 1 - Vergelijking opbouw bevolking tot 25 jaar en de opbouw ledenbestand naar etniciteit tot 23 jaar bij Meedoen-club bij 0-, 1-, 2- en 3-meting

Bron: CBS (CBS bevolkingscijfers van de elf deelnemende gemeenten 0-25 jaar, januari 2007 / 2010), Mulier Instituut (Evaluatie Meedoen Alle Jeugd door Sport, 2010)

is vanaf de nulmeting in 2007 gestegen van 26 procent naar 31 procent bij de driemeting in 2010 (zie figuur 1). De samenstelling van de sportverenigingen in het Meedoen-programma komt echter nog niet overeen met de etnische samenstelling van de gemeenten. Binnen de deelnemende gemeenten is 37 procent van de jeugd van niet-westerse allochtone afkomst. Wel zijn er stappen gezet in het realiseren van een betere afspiegeling van de maatschappij binnen de sportverenigingen van het Meedoen-programma.

INTERCULTURALISEREN EN BETROKKENHEID OUDERS

De allochtone jeugd heeft de weg naar de sportvereniging in de afgelopen Meedoen-jaren beter weten te vinden. Een ander doel was om ook de ouders van deze leden meer te betrekken bij de vereniging van hun kinderen. De verenigingscultuur van vrijwilligerswerk was vaak een onbekende wereld voor de allochtone ouders, wat resulteerde in een beperkte vrijwillige inzet van allochtone ouders binnen de vereniging. Binnen het Meedoen-programma is een duidelijke bewustwording op gang gekomen bij verenigingen dat het noodzakelijk is om de ongeschreven regels van de verenigingscultuur te expliciteren. De vaste introductie bij de inschrijving van zoon of dochter, over hoe een vereniging in elkaar zit en wat van ouders wordt verwacht, is daar een mooi voorbeeld van. Door deze verbeterde communicatie zijn meer allochtone ouders actief geworden in vrijwilligersfuncties, zo viel te beluisteren in de interviews, al dient gezegd dat het gaat om kleine stapjes. De verenigingen tonen zich niet erg tevreden over de geboekte progressie ten aanzien van het meer bij de vereniging betrekken van allochtone ouders of het vergroten van het aandeel allochtone ouders in besturen en commissies (respectievelijk 20% en 11% zijn tevreden over de vooruitgang die op deze fronten is geboekt). Dit knelpunt is klaarblijkelijk complex, en kon niet volledig worden opgelost door het programma. Verenigingen zijn geneigd te denken dat hun vereniging open staat voor iedereen en geen culturele belemmeringen kent, maar zo evident is dat niet. Juist het vergroten van kennis over en de acceptatie van cultuurverschillen vragen om een lange adem.

Dit neemt niet weg dat dit 'interculturaliseringsproces' tijdens 'Meedoen' zeker in gang is gezet. Het vergt meer verspreiding en verdieping van kennis, competenties en (communicatie)vaardigheden dan realiseerbaar was in de projectperiode om hier volledig de vruchten van te kunnen plukken. De opbrengst van 'Meedoen' op het gebied van interculturaliseren zit daarom naast het succesvol binnenhalen van nieuwe leden met niet-westerse achtergronden ook in de toegenomen bewustwording van en kennis over etnisch-culturele diversiteit.

SPORT VERSTERKT OP LOKAAL NIVEAU

Niet alleen qua etnische samenstelling vormt de groep Meedoen-verenigingen een breed palet. De selectie van diverse sporttakken zorgde voor een grote variatie in type verenigingen, van commerciële sportscholen tot traditionele verenigingen. Daarnaast waren bonden door de geografische restricties – ze waren gebonden aan de elf Meedoen-gemeenten voor de se-

lectie van het voorgeschreven aantal verenigingen – in een aantal gevallen gedwongen om niet alleen sterke, maar ook minder sterke verenigingen in het programma op te nemen.

De keuze voor de wijze waarop de bond de vereniging aanstuurde, verschilde tussen de bonden op basis van omvang van de bond, ervaring met projectmatig werken en de geformuleerde doelstellingen binnen het project (ledengroei, kwaliteitsverbetering et cetera). Ondanks de verschillen in aansturing van de vereniging, was voor iedere bond verenigingsondersteuning een belangrijke pijler van het Meedoen-programma, om verenigingen in staat te stellen de maatschappelijke functie te vervullen die door de ministeries werd voorgeschreven. Deze focus op het versterken van de basis is duidelijk terug te zien in de projectplannen van de bonden en verenigingen, waar naast verenigingsondersteuning en kaderopleidingen aandacht is voor kennismakingsactiviteiten op school en in de buurt, betrokkenheid van (allochtone) ouders en nieuwe sportvormen en lidmaatschapvarianten.

Door het versterken van de basis verwachtten bonden en verenigingen beter vorm te kunnen geven aan ledenwerving. Daarnaast verwachtten verenigingen beter geëquipeerd te zijn om de nieuwe leden een plek te geven en de processen van integratie en interculturaliseren op een goede manier te ondersteunen. Dat dit geen gemakkelijke opgave is voor de Meedoen-verenigingen en -bonden blijkt uit het feit dat een aantal verenigingen en bonden heeft aangegeven nu pas klaar te zijn voor de doelgroep, en dat de vereniging de projectperiode nodig heeft gehad om op het vereiste niveau te komen om de maatschappelijke functie te kunnen vervullen.

Door 'Meedoen' hebben clubs geleerd meer naar buiten te treden en zich actief in te zetten voor het werven van nieuwe (jeugd)leden. De beschikbare financiering vanuit Meedoen stelde verenigingen meer dan voorheen in staat om clinics/cursussen aan te bieden aan schoolgaande jeugd in kwetsbare wijken. Deze investeringen voor de kinderen en de clubs werden steeds als waardevol beschouwd, ook al leverden de clinics de verenigingen niet altijd veel nieuwe leden op. Specifieke lokale initiatieven hebben aangetoond dat meer aandacht voor vraaggestuurde 'marketing' van de sport (onder andere het creëren van aangepaste sportvormen, flexibeler lidmaatschap, jeugdgericht kader) ook kan bijdragen aan het bereiken van nieuwe groepen jeugd. Hoewel de meeste clubs vooral hebben ingezet op het werven van jeugdleden in het algemeen, hebben zij via 'Meedoen' wel geleerd dat er vooral in maatschappelijk kwetsbare wijken (waar onder meer veel allochtonen wonen) nog relatief veel lidmaatschapspotentieel bestaat.

De verenigingsondersteuning en de kaderopleidingen hebben bijgedragen aan het versterken van de vereniging. Doordat verenigingen over meer en beter geschoold kader gingen beschikken, konden de ogen meer naar buiten worden gericht. Dit bood voor de verenigingen mogelijkheden om zichzelf te profileren in de eigen gemeente en ledenwervingsactiviteiten te

ontplooiën in samenwerking met partners in het lokale netwerk. Verenigingen zijn door hun betrokkenheid bij het Meedoen-programma meer natuurlijke gesprekspartners geworden voor de gemeente. De lijntjes 'zijn korter geworden' en het contact 'is nu structureel'. Door de beschikbare gelden vanuit het Meedoen-programma zijn verenigingen meer dan voorheen in staat om lokale initiatieven te ontplooiën en clinics te verzorgen voor de schoolgaande jeugd. Een vijfde van de verenigingen (17%) heeft een dependance geopend tijdens het Meedoen-programma, en hiermee de sport in de wijk gebracht, dicht bij de mensen. Dit sluit aan bij de in het regeerakkoord geformuleerde wens van het nieuwe kabinet om sport terug te brengen in de wijken en zodoende de gezondheid en de veiligheid in grote steden te verbeteren.

Mede door de versterking van de vereniging en de overlegstructuren op lokaal niveau vanuit het Meedoen-programma hebben verenigingen gedurende het project in grotere mate invulling kunnen geven aan de maatschappelijke rol. De gemeente heeft op lokaal niveau een belangrijke faciliterende rol gespeeld. Het inzetten van het lokale netwerk van de gemeente en het onderbrengen van de vereniging in dit lokale netwerk hebben de vereniging veel mogelijkheden geboden. Een belangrijke mogelijkheid die verenigingen hebben gekregen, is om kennismakingsactiviteiten aan te bieden op scholen en in buurten waar veel allochtonen wonen. Vooral de sportactiviteiten in samenwerking met scholen worden door veel betrokkenen als een belangrijke succesfactor van het Meedoen-programma betiteld. Hoewel de activiteiten toegankelijk zijn voor 'iedereen', zorgt de 'plaats van handeling' voor een groot bereik onder allochtonen. Met de wijkactiviteiten en de flexibele lidmaatschappen spelen verenigingen daarnaast zo veel mogelijk in op de interesses en behoeften van allochtone jeugd.

De relaties op lokaal niveau zijn versterkt en de verenigingen hebben zich, mede door het succes van de samenwerking met scholen, ook weten te mengen in de discussie rondom de combinatiefunctionaris en hier vaak ook een rol in gekregen. In de praktijk blijkt de combinatiefunctionarisregeling¹ goed aan te sluiten bij de succesfactoren van het Meedoen-programma. Zo is de goede samenwerking tussen de Meedoen-partijen en -verenigingen een belangrijke winst geweest, waar mede door de inzet van combinatiefunctionarissen ook in de toekomst nog van kan worden geprofiteerd.

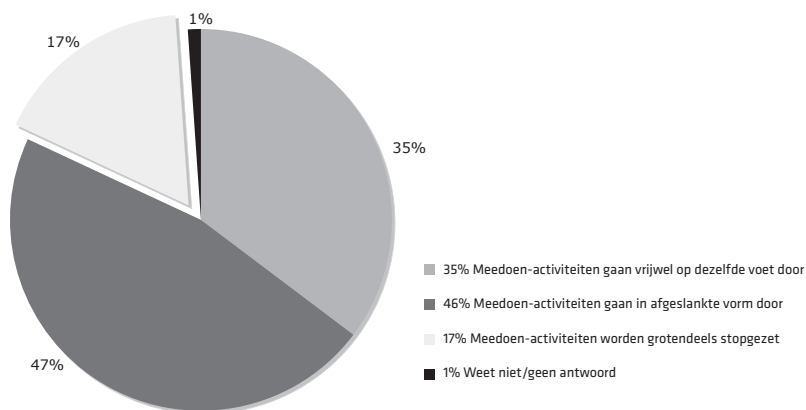
De driehoek gemeente, bond en vereniging is door alle partijen genoemd als sterk punt van het programma. Verbeterpunten liggen nog altijd bij de relaties met zelforganisaties en andere partijen in het lokale netwerk. Al hebben vooral gemeenten in het contact met allochtone zelforganisaties wel de nodige stappen gezet.

BLIJVENDHEID VAN RESULTATEN

Het programma 'Meedoen' heeft verschillende opbrengsten. Meest in het oog springend is de ledenwinst, maar niet minder belangrijk is de ontwikkeling die verenigingen hebben doorgeemaakt en de samenwerking die op lokaal niveau tot wasdom is gekomen. Verenigingen spreken

de overtuiging uit dat de resultaten (deels) een blijvend karakter hebben (81%) en dat de activiteiten in dezelfde of in een afgeslankte vorm worden voortgezet (81%). Toch is het de vraag of zij deze belofte kunnen inlossen nu de financiering voor extra menskracht, het organiseren van activiteiten en voor het aanbieden van de binnen 'Meedoen' geïntroduceerde goedkope lidmaatschappen stopt. Het succes is immers voor een deel gekoppeld aan de personen die mogelijk na afloop van het project niet langer in dienst blijven, waardoor de kennis en ontstane lokale netwerken verdwijnen. Hierbij is het vooral de vraag hoe de bonden hun werkzaamheden vorm gaan geven als de financiële steun van het Meedoen-programma ten einde is. De meeste bonden zijn relatief kleine organisaties die in de eigen begroting geen geld zullen kunnen vinden om zelfstandig de Meedoen-activiteiten te financieren. Voor de toekomst van het programma pleit echter dat een derde van de verenigingen betrokken is bij de combinatiefunctionarisregeling. Tevens kunnen zij in de toekomst blijven profiteren van de nieuwe sportvormen die door de bonden ten behoeve van het Meedoen-programma zijn ontwikkeld en binnen de vereniging zijn geïntroduceerd. Tot slot staat de kennis die is gebundeld in sporttakspecifieke of generieke good practice bundels ook na de projectperiode nog tot hun beschikking.

Figuur 2 Verwachting ten aanzien van aflopen Meedoen-programma (in procenten van alle verenigingen)

Bron: Mulier Instituut (Evaluatie Meedoen-programma verenigingen, 2010)

AANKNOPINGSPUNTEN VOOR DE TOEKOMST

De sportbonden hebben met het Meedoen-programma bewezen de verantwoordelijkheid van een beleidsprogramma te kunnen dragen. De resultaten zijn overtuigend, maar laten ook zien dat er uitdagingen blijven bestaan voor de toekomst. Allochtone meisjes zijn bereikt, maar de achterstand in sportdeelname in verenigingsverband blijft bij deze groep het grootst. De

betrokkenheid van allochtone ouders groeide, maar verenigingen geven aan dat dit knelpunt zeker niet volledig is opgelost door het programma. En de verdiensten van de Meedoen-verenigingen hebben zich op lokaal niveau uitbetaald in een bovengemiddelde betrokkenheid bij de combinatiefunctionarisregeling, waardoor verenigingen een nieuw, uitdagend traject te wachten staat. Mede hierdoor is er bij verenigingsbestuurders voldoende vertrouwen dat de continuïteit van de opbrengsten van 'Meedoen' is gewaarborgd. Juist omdat er in de samenwerking met andere partijen is geïnvesteerd, is er volgens hen een stevig vangnet aanwezig. Of zij die belofte waar kunnen maken, blijft overigens wel de vraag. Desalniettemin biedt het programma voldoende aanknopingspunten om te blijven investeren in burgers en verenigingen die willen meedoen.

BIOGRAFIE

Remco Hoekman is, na een geslaagde studie Commerciële Economie (HEAO-Arnhem), bij zijn doctoraalscriptie van de studie Vrijetijdswetenschappen (Universiteit van Tilburg) voor het eerst in aanraking gekomen met het Mulier Instituut. Na zijn doctoraalscriptie (2004) is Remco parttime in dienst gebleven bij het Mulier Instituut en daarnaast aan het werk gegaan bij de Eindhovense Sportraad en vervolgens bij de gemeente Eindhoven, waar hij veel praktijkervaring heeft opgedaan. Vanaf juli 2007 is Remco fulltime werkzaam bij het Mulier Instituut.

ONLINE

Voor meer informatie en downloaden van rapporten waarop dit artikel is gebaseerd, surf naar <http://www.mulierinstituut.nl/nieuws/?ID=438> of neem contact op met Remco Hoekman: r.hoekman@mulierinstituut.nl.

TE DOWNLOADEN RAPPORTEN:

- Hoekman, R., Elling, A., Van der Roest, J.W. & Van Rens, F. (2011). Opbrengsten van Meedoen: eindevaluatie Meedoen-programma Alle Jeugd door Sport. Nieuwegein/'s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/W.J.H. Mulier Instituut.
- Van der Roest, J.W. & Hoekman, R. (2011). Verenigingsenquête 'Meedoen Alle Jeugd door Sport'-programma. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

NOOT

1. Een combinatiefunctie is een functie waarbij een werknemer in dienst is bij een werkgever, maar gelijkelijk - of in ieder geval voor een substantieel deel - te werk gesteld wordt in of ten behoeve van twee werkvelden/sectoren. Het zijn de bruggenbouwers tussen onderwijs, sport, cultuur, kinderopvang en welzijn.

MEEDOEN ALLE JEUGD DOOR SPORT: GEORGANISEERDE SPORT BEWIJST ZICH

Interculturaliteit en sport: een verhaal van geloofwaardigheid

➤ MOMENTEN SPRAK MET HAKIM BENICHO VAN HET MINDERHEDENFORUM

➤ TEKST: WOUTER DEVRIENDT

Interculturaliteit heeft een plaats verworven op de agenda van het Vlaamse sportbeleid, hetzij expliciet, hetzij impliciet binnen een breder discours van diversiteit en sociale inclusie. In 2006 werd het actieplan 'Interculturalisering van, voor en door cultuur, jeugdwerk en sport' gelanceerd. De sportsector werd uitgedaagd om stil te staan bij de sportparticipatie van etnisch-culturele minderen en hier beleidsacties rond te formuleren. In 2007 volgde het 'decreet Sport voor Allen' met diversiteit en toegankelijkheid als één van de speerpunten. Ook buurtsport werd verankerd binnen het lokale sportgebeuren. In 2009 werden de Vlaamse sportfederaties via het decreet medisch en ethisch verantwoord sporten aangezet om in te zetten op thema's zoals inclusie, solidariteit, fair play en respect voor diversiteit. Tijd voor Momenten om aan te kloppen bij het Minderhedenforum, de spreekbuis en belangenbehartiger van etnisch-culturele minderheden, voor een 'barometer sport en interculturaliteit'. Dit doen we samen met Hakim Benichou, stafmedewerker netwerk jongeren.

Het Minderhedenforum, erkend binnen het integratiedecreet, vertegenwoordigt zeven-tien federaties. Sinds 2010 zijn ze erkend binnen het decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk. Samen overkoepelen ze 1.500 zogenaamde allochtone zelforganisaties, verspreid over heel Vlaanderen en Brussel. De leden onderscheiden zich door een 'superdiversiteit'. Naast de federaties van

Marokkaanse, Turkse en Afrikaanse verenigingen tellen we onder onze leden ook 'internationale' federaties en federaties van Latijns-Amerikaanse en Russischtalige verenigingen. Daarnaast is er de federatie Wereldvrouwen. Ten slotte is er een vereniging van woonwageneigenaren. Deze verscheidenheid tekent zich steeds sterker af door de instroom van nieuwe minderheids-

groepen. Dit brengt ook wisselende perspectieven met zich mee van waaruit naar het minderhedenvraagstuk kan worden gekeken. Bijvoorbeeld vanuit de verschillende generaties of de beweegreden om naar hier te komen: vluchtelingen, arbeidsmigranten, (klein)kinderen van vroegere migranten... Het geeft andere dynamieken. Het is aan het Minderhedenforum om deze diversiteit mee tot uiting te brengen. Etnisch-culturele minderheden zijn geen homogene groep, wat al te vaak leeft in de perceptie van vele mensen.

Momenten: "Laten we meteen aftrappen met een oneliner van Johan Cruijff: 'voetbal is simpel. Het is echter moeilijk simpel voetballen.' Geldt hetzelfde voor sport als bindmiddel?"

Hakim: "Sport als bindmiddel, als ras- en religieoverschrijdend middel... Ik sta hier kritisch tegenover. Ik zou morgen perfect met een rabië racist samen voor FC Antwerp kunnen gaan supporteren, en elkaar in die hoedanigheid leren kennen. Het geeft kansen om de gelijkenissen te zien in plaats van de verschillen. En dat is goed! Maar daar eindigt ook het verhaal van sport als bindmiddel. Sport is geen alles oplossend wondermiddel dat diepere structurele problemen oplost. Als je bijvoorbeeld gaat kijken wie de trainers of bestuurders zijn, wie de bestuurskamer uitmaakt... Dat is nog overwegend de dominante, blanke middenklasse. Net zoals in het onderwijs en de bedrijfswereld. Deze structurele ongelijkheid die aanwezig is in onze samenleving ga je niet oplossen via de sport. Dit vraagt een integrale benadering. Sport is een van de domeinen waar je aan de slag kan."

Momenten: "Maak deze 'integrale aanpak', of in sporttermen 'het totaalspel', eens concreet? Waar zetten jullie als belangenbehartiger op in?"

Hakim: "Het Minderhedenforum zet in eerste instantie in op socio-economische thema's zoals tewerkstelling en onderwijs. Daarnaast hebben we bijzondere interesse voor bijvoorbeeld discriminatie en beeldvorming in de media. En we hebben ook projecten lopen om sleutelfiguren of geïnteresseerden uit etnisch-culturele minderheden toe te leiden naar adviesraden."

Momenten: "Kunnen we de aandacht voor vrije tijd... en sport hier ook binnen plaatsen?"

Hakim: "In eerste instantie kiezen we dus nadrukkelijk voor sociaal-economische thema's, omdat onze prioritaire aandacht uitgaat naar het versterken van de maatschappelijke positie van etnisch-culturele minderheden. Achterstelling van etnisch-culturele minderheden vindt veeleer zijn oorzaak in socio-economische ongelijkheden in plaats van etnisch-culturele verschillen. Bijvoorbeeld: in het onderwijs worden schoolse problemen te veel geculturaliseerd! Onderzoek heeft duidelijk aangetoond dat socio-economisch vergelijkbare groepen van 'allochtone' en 'autochtone' mensen vergelijkbaar presteren. Belangrijke (GOK-)indicatoren zijn de opleiding van de moeder, thuistaal, inkomen... en dus niet alleen etnisch-culturele verschillen. Naast het socio-economisch kapitaal kan je het socio-cultureel kapitaal plaatsen. Een belangrijke hefboom is het opbouwen van brede netwerken die kinderen en jongeren in contact brengen met verschillende contexten en ervaringsterreinen die uitnodigen om te ontdek-

ken en te experimenteren. Hier komt ook het vrijetijdsveld nadrukkelijk in 'the picture': de sportclub, de jeugdbeweging, de tekenacademie... Vanuit deze vaststelling is de discussie opnieuw op gang gekomen om sterker in te zetten op de koppeling tussen socio-economische en socio-culturele thema's. Zo kan sport bijdragen tot het algemeen welbevinden, wat positief afstraalt op bijvoorbeeld het schoolse functioneren van kinderen en jongeren."

Momenten: "Hebben allochtone zelforganisaties hierbij een intermediaire rol? Zijn zij de nummer '10'?"

Hakim: "Absoluut, lokaal zijn ze de bruggebouwers tussen de eigen groep(en) enerzijds en 'autochtone' groepen en allerlei voorzieningen anderzijds. Daarnet verwees ik al naar het belang van het socio-cultureel kapitaal in functie van gemeenschapsvorming. Wel, de zelforganisaties moeten hier voluit hun rol kunnen spelen. Zelforganisaties die vertrouwd zijn met culturele gewoontes, taal... krijgen bij etnisch-culturele minderheden vaak sneller het vertrouwen. Dit vaak in tegenstelling tot iemand die geen affiniteit heeft met deze groepen. De eigen cultuurbeleving door zelforganisaties, zowel religieus (bijvoorbeeld de Ramadan) als socio-cultureel (bijvoorbeeld een modeshow met traditionele kleding), kunnen we plaatsen binnen een breder lidmaatschap van de samenleving. Pas door de eigen identiteit een volwaardige plaats te geven, te beleven en te ontwikkelen, kunnen verbindingen worden aangegaan. Dit is meteen kenschetsend voor de dubbele positie waarin heel wat zelforganisaties en federaties zich bevinden. Enerzijds worden ze erkend als socio-culturele organisatie en anderzijds

wordt er appel op hen gedaan om mee werk te maken van de socio-economische uitdagingen die zich scherp stellen. Vele zelforganisaties doen dit door socio-culturele activiteiten te koppelen aan bredere maatschappelijke doelen. Neem het voorbeeld van het project 'voetbalvaders', dat inzet op de positieve energie van voetbal om mensen dichter bij elkaar te brengen. Het project gaat vraagstukken zoals 'Hoe kunnen school en voetbal elkaar positief beïnvloeden?' en 'Hoe mijn zoon of dochter steunen bij wat ze doen?' niet uit de weg."

Momenten: "Hiermee geef je meteen ook het belang aan om actief ouders te betrekken?"

Hakim: "We praten dan over ouderbetrokkenheid, een actueel thema met een duidelijke link naar onderwijs én... vrije tijd. Op deze domeinen is het belangrijk dat ouders zo actief mogelijk betrokken zijn. Het is vandaag de dag niet genoeg om je kind in te schrijven in de school of de sportclub. De betrokkenheid bij wat er gebeurt in de klas of de sportclub, zoals je kind stimuleren bij het maken van huiswerk of leren doorzetten om wekelijks naar de trainingen te gaan... ja, dit maakt echt een verschil in de ontwikkelingskansen van een kind!"

Momenten: "Mogen we dit verwachten van elke ouder?"

Hakim: "Ja, we moeten hier verder op inzetten. Belangrijk is dat we ouderbetrokkenheid realistisch benaderen en in perspectief plaatsen. Het kind staat hier nog steeds centraal. We hoeven van ouderbetrokkenheid geen doel op zich te maken, waarbij we de ouders centraal plaatsen. Bijvoorbeeld de

verwachting dat ouders zich aansluiten bij de ouderraad van de school of een sportclub. We weten ondertussen dat dit niet per se leidt tot een beter presteren van het eigen kind. Samen bezig zijn, ouder en kind, in relatie tot de school en het vrijetijdsgebeuren, brengt al heel wat leermomenten met zich mee. Werken aan ouderbetrokkenheid is evenwel niet alleen een zaak van de ouders, ook van pakweg de school of sportclub. Een open communicatie, niet in het minst een spontane babbel, is het begin van alles. Kortom, het is een en-en-verhaal met wederzijdse engagementen en verwachtingen.”

Momenten: “Sociale inclusie door sport. Het staat bovenaan heel wat beleidsagenda’s. Ook academici hebben een versterkte interesse in de thematiek. What’s up?”

Hakim: “Inclusie wordt nog te vaak bekeken door een integratiebril. Er wordt te veel vertrokken van groepen die erbij horen - lees de blanke middenklasse - en groepen die we erbij moeten betrekken. Nochtans vertrekt echte inclusie vanuit gelijkwaardigheid van mensen en groepen. Het is dus belangrijk om niet alleen in termen van doelgroepen te gaan denken als het gaat over etnisch-culturele minderheden. Het gaat om verschillende doelgroepen als onderdeel van een breder geheel van de samenleving. Vanuit deze insteek draagt sport automatisch bij tot meer maatschappelijke eenheid. Als verschillende jongeren samenkomen om te sporten in ploegverband, vormen zij niet per se een homogene groep. Ze vormen samen één ploeg van mensen met verschillende nationaliteiten, etniciteiten, sociale achtergronden... Verschillende ploegen komen tegen elkaar uit in competitie, wat opnieuw

aanleiding geeft voor interacties. Hier zijn we bezig met sociale binding zonder dat we er expliciet op focussen. We gaan het verste komen als we beleidsmatig denken in termen van ‘sociale inclusie’, maar het niet simplistisch gaan promoten als de doelstelling van dé ‘sportpraktijk’. Dan zou sport worden geïnstrumentaliseerd om aan sociale inclusie te doen, terwijl jongeren in de eerste plaats sporten om te sporten en niets anders.”

Momenten: “Hiermee ga je in tegen de denkstroming om sport verder te instrumentaliseren.”

Hakim: “Ja, anders dreig je de verkeerde boodschap te geven. Als je bijvoorbeeld zegt dat je met sport gaat inwerken op inclusie, is het alsof je een of ander opgelegd doel moet bereiken. De valkuil is dat je op een problematiserende manier begint om te gaan met zaken die ook organisch kunnen groeien. Kansen bieden om te sporten, discriminatie en racisme aanpakken en sportstructuren sterker ondersteunen, zijn meer prioritaire aandachtspunten binnen een Sport voor Allen-beleid dat rekening houdt met de veranderende ‘maatschappelijke’ omgeving waarin het opereert. Deze pijlers bieden een brede basis voor jongeren om zich breed te ontplooien. En dit zonder specifiek te benoemen dat je ongelijkheden tussen doelgroepen moet wegwerken. Doe je dit wel, dan viseer je bij voorbaat een bepaalde groep en geef je impliciet de boodschap dat ze er niet bijhoren.”

Momenten: “Kansen bieden om te sporten, zeg je. Kneelt het sportschoentje al niet bij de toeleiding naar de sportclubs? De sportclubs als hoekstenen van het Sport voor Allen-beleid...”

Hakim: “Het Minderhedenforum is het niet eens met het hele toeleidingsverhaal. Als ik de vergelijking maak met de jeugdsector, heb je nog vaak het discours dat het ‘alloch-tone’ jeugdwerk de opstap moet zijn naar de Chiro, scouts en andere ‘klassieke’ Vlaamse jeugdbewegingen. Gelukkig is er vanuit de Vlaamse jeugdraad een duidelijk advies gekomen dat het allochtone jeugdwerk op gelijke voet staat met het ‘klassieke’ Vlaamse jeugdwerk. Het is duidelijk dat het jeugdwerk tout court divers moet zijn. Het mag dus niet zijn dat jeugdverenigingen die zich organiseren rond bijvoorbeeld de Turkse cultuur als buitenbeentjes worden aanzien. Sommige jongeren gaan zich blijven organiseren rond hun (sub)cultuur. Anderen gaan zich verenigen op basis van wat ze samen willen doen met vrienden uit de straat of de school. Zij komen sneller in meer diverse groepen terecht. Dus ja, sommige verenigingen zullen een mooi evenwicht bereiken, andere zullen meer blank of gekleurd zijn. Hiermee neem ik niet de stelling in dat je als lokaal beleid geen oog moet hebben voor bridging. Het lokale beleid moet de vinger aan de pols houden, de stappen die zelforganisaties zetten in hun ontwikkeling opvolgen. Waardering tonen en goede praktijken mee in de picture plaatsen: dat betekent een echte steun. Finiaal moet het beeld van ‘dé zelforganisatie’ worden doorbroken. Het gebruiken van deze terminologie staat gelijk aan verouderde denkkaders.”

Momenten: “De woorden zijn zojuist gevallen: ‘uitsluiting, racisme en discriminatie’. Ook hier is nog veel werk aan de winkel. Als we het rapport van het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten over uitslui-

ting, racisme en discriminatie van etnisch-culturele minderheden in de sportwereld (2009) inkijken, zien we dat het ambiëren van het podium nog niet voor morgen is. Hoe erg is het gesteld volgens jullie?”

Hakim: “Het aanpakken van discriminatie is van blijvend belang. Dit is een van de meest tastbare zaken waarmee je als sportvereniging te maken krijgt, en die leden behorend tot een etnisch-culturele minderheidsgroep vaak demotiveert om door te doen. Hoe vaak gebeurt het niet dat een zaal- of minivoetbalploegje bestaande uit bijvoorbeeld spelers van Marokkaanse of Turkse origine tevergeefs een sportzaal probeert vast te krijgen?! Bij een aanvraag via de telefoon is het horen van bijvoorbeeld de naam ‘Benichou’ genoeg om een antwoord te krijgen dat alles volzet is. Bel je terug met zagezegd een doorsnee Vlaamse achternaam, dan is de kans veel groter dat er ergens nog een gaatje vrij is. Het klinkt bijna zagerig, maar het is nog steeds de realiteit. Als dergelijke praktijken niet meer structureel worden aangepakt, vernietig je de ontwikkelingskansen van gelijk welke minderheidsgroep. De dag van vandaag is er onrustwekkend veel racisme aanwezig in de sport, niet in het minst in het voetbal met zijn vele lagere afdelingen. Hier is nog veel werk. Maar er is te weinig ‘momentum’ aanwezig om dit stevig aan te pakken. Nochtans: met enkele relatief eenvoudige ingrepen zijn we al een heel eind verder. Bijvoorbeeld steekproeven uitvoeren doorheen het voetbalseizoen, en de vastgestelde feiten in kaart brengen. Vanuit het Minderhedenforum is dit een van de aanbevelingen ten aanzien van minister van Sport Philippe Muyters. Als de minister het echt meent met de interculturalisering van de sport, is dit één

van dé prioriteiten waarop hij moet inzetten. Het gaat hier over de geloofwaardigheid van de sport binnen de Vlaamse samenleving anno 2011. Mij ga je als zelforganisatie en/of gekleurde sportvereniging niet overtuigen dat er werk wordt gemaakt van sociale inclusie in de sport als ik de volgende dag problemen heb om een zaal vast te krijgen of op het sportveld 'makak' word genoemd zonder dat een haan ernaar kraait."

Momenten: "Wat is er nog meer nodig om discriminatie op de sportvelden buitenspel te zetten?"

Hakim: "Er is nood aan een meer dwingende en integrale aanpak. De bewustwordingscampagnes zoals 'Hang de aap niet uit' van het Centrum voor gelijke kansen en racismebestrijding moeten blijvend worden volgehouden. Daarnaast is er nood aan meer feitelijke informatie om het probleem duidelijk in kaart te brengen. Dit vraagt ook praktijkonderzoek. Ik verwijs hierbij naar de problematieken die bijvoorbeeld zijn blootgelegd binnen de uitzend- of huisvestingssector. Dit heeft echt voor een schokeffect gezorgd. Ook is het zinvol om de draagkracht, mede dankzij de toegenomen diversiteit, binnen sportverenigingen zichtbaar te maken en uit te dragen. Nog te veel wordt diversiteit gelijkgesteld aan draaglast binnen een sportvereniging. Ten slotte is er nood aan meer controle op en vervolging van inbreuken tegen discriminatie en racisme op en rond het sportveld. De wetgeving mag geen dode letter blijven."

Momenten: "Ten slotte gaf je ook aan dat de sportstructuren, zowel publiek als privaat,

verder moeten worden uitgedaagd en ondersteund. Hoe moet het verder?"

Hakim: "De evaluatie van het actieplan 'Interculturalisering van, voor en door cultuur, jeugdwerk en sport' (2006) was voor het luik sport niet echt bevredigend. De sportsector met zijn sportdiensten, sportfederaties, sportadministraties... moet meer rechttoe rechtaan durven inzetten op etnisch-culturele minderheden. Het niet serieus nemen van de groepen die je wil bereiken, is niet authentiek. Als beleidsmakers of sleutelfiguren uit de sport zich verschillende keren gediscrimineerd zouden voelen, pakken ze dit probleem vast anders aan. Momenteel is er op voorzet van het kabinet Sport een stuurgroep Sport & Interculturaliteit aan het werk om aanbevelingen te formuleren ten aanzien van minister Muyters. Dit is een goede zaak. We kunnen alleen maar hopen dat de aanbevelingen doordringen tot de bestuurskamers van menig sportclub en tot op het sportveld tout court. Ook zou de link worden gelegd met het Masterplan Minderheden van minister van Inburgering Geert Bourgeois. De stuurgroep, met vertegenwoordigers uit enerzijds de publieke en private sportsector en anderzijds belangenbehartigers zoals het Minderhedenforum, zit qua werkwijze alvast op het goede spoor. Dit maakt ons hoopvol voor de toekomst!

Het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten (FRA) publiceerde eind 2009 een rapport over uitsluiting, racisme en discriminatie van etnisch-culturele minderheden in de sportwereld.

Volgens het rapport krijgt discriminatie in de sportwereld te weinig aandacht en wordt ze niet genoeg bestreden. De nadruk ligt vooral op racistische incidenten waarbij toeschouwers zijn betrokken. Het gaat hierbij vooral over sport op competitief niveau, en voetbal in het bijzonder. Andere vormen van discriminatie die dagelijks voorkomen in andere disciplines krijgen minder aandacht.

België is een van de weinige landen in Europa waar een organisatie (in casu het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding) die gelijke kansen promoot, is tussengekomen bij discriminatiedossiers in de sportwereld, ook via juridische weg. Al blijven de ondernomen stappen veelal beperkt.

In 2009 heeft het Centrum een twintigtal dossiers van vermoedelijke discriminatie in de sport afgehandeld. Het meest voorkomende discriminatiecriterium hierbij was de vreemde afkomst van de slachtoffers. Het gaat hierbij ook over discriminatieproblemen bij lokale sportclubs. Discriminatie in deze clubs krijgt dan misschien wel minder media-aandacht dan racistische incidenten in de voetbalwereld, maar komt daarom niet minder vaak voor.

De Europese Commissie zet in haar Witboek Sport onder het actiepunt 'de preventie en bestrijding van racisme en geweld aanscherpen' ook prioritair in op dit thema. Ze plaatst dit meteen binnen de maatschappelijke rol die sport moet spelen. Racisme en discriminatie staan hierbij niet los van sociale inclusie, integratie en gelijke kansen van etnisch-culturele minderheden.

NOOT

Het meest recente onderzoeksrapport van het FRA verscheen in Oktober 2010. 'Racism, ethnic discrimination and exclusion of migrants and minorities in sport: the situation in the European Union' FRA Report - oktober 2010

download: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-racism-in-sport_en.htm

Lange adem nodig voor vergroten betrokkenheid allochtone moeders bij sportclubs Evaluatie stimuleringsproject betrekken allochtone vrouwen bij sportvereniging

➤ AGNES ELLING, MARCIA DE JONG & ESTER WISSE

ACHTERGROND EN DOELSTELLINGEN

De directie Sport van het Nederlandse ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) startte begin 2009 in samenwerking met de directie Emancipatie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) het (pilot)project '*(Maatschappelijke) participatie allochtone vrouwen in de sport*'. Het project was onderdeel van '*Duizend en één Kracht: vrouwen en vrijwillige inzet*', dat in 2007 begon als uitwerking van de emancipatienota 2008-2011 '*Meer kansen voor vrouwen*'. Het project sloot tevens nauw aan bij het programma '*Mee-doen Alle Jeugd door Sport*' 2007-2010 van de ministeries van VWS en Wonen, Werken en Integratie (WWI), gericht op stimulering van verenigingssportdeelname onder jeugd met achterstanden in sportparticipatie, waaronder allochtone meisjes.

Het WJH Mulier Instituut – centrum voor sociaalwetenschappelijk sportonderzoek – verrichtte een tussen- en eindevaluatie van het project. Dat gebeurde aan de hand van een kwalitatieve proces- en resultaatbeschrijving in drie fasen (opstartfase, onderweg, afronding en vervolg) en het bepalen van kritische succes- en faalfactoren. In dit artikel formuleren we de belangrijkste uitkomsten en conclusies.

Doel van het project (Maatschappelijke) participatie allochtone vrouwen in de sport was om meer niet-westerse allochtone vrouwen te betrekken bij (vrijwilligers)werk in sportverenigingen en tevens de emancipatie en maatschappelijke participatie van vrouwen met een niet-westerse etnische achtergrond te bevorderen. De pilot was vooral gericht op het ontwikkelen van handvatten en instrumenten voor het succesvol werven en ondersteunen van vrouwen uit niet-westerse etnische minderheidsgroepen met een geringe maatschappelijke participatie, voornamelijk eerste generatie islamitische vrouwen. Het project zou aanvankelijk een jaar duren, maar werd uiteindelijk met een half jaar verlengd tot juni 2010.

De uitvoering van het pilootproject (Maatschappelijke) participatie allochtone vrouwen in de sport vond plaats bij twee sportbonden, te weten de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond (KNVB) en de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU). Deze bonden selecteerden enkele verenigingen in een grote (Amsterdam) en een middelgrote stad (Arnhem). De doelstellingen van de betrokken bonden en verenigingen waren ambitieus. De KNGU streefde naar respectievelijk drie en vijf nieuwe vrijwilligers, de KNVB zette in op het structureel betrekken van tien vrijwilligers uit de beoogde doelgroep per pilootvereniging.

TE GROTE AFSTAND PROJECTLEIDING TOT DOELGROEP

Al vrij snel bleek dat de projectleiders en uitvoerders vanuit de betrokken bonden en verenigingen te veraf stonden van de beoogde doelgroep van met name islamitische vrouwen van Turkse of Marokkaanse afkomst. De projectbetrokkenen waren vrijwel allemaal autochtoon en binnen de voetbalbond waren ook meerdere (jonge) mannelijke projectleiders actief. Voor vrijwel alle betrokkenen gold bovendien dat ze nauwelijks tot geen kennis en ervaring hadden over en met contacten met islamitische vrouwen. In enkele gevallen waren wel islamitische vrouwen betrokken bij het project. Zo was bij een van de voetbalverenigingen een jonge Marokkaanse vrouw (negentien jaar) betrokken als projectleider, en werd bij een turnvereniging al vrij snel een Marokkaanse vrouw (34 jaar, twee kleine kinderen) als projectassistent aangesteld.

Hoewel enerzijds regelmatig werd onderkend dat er niet te hoog moest worden ingezet, bleek anderzijds dat de verwachtingen toch te hooggespannen waren. De doelstelling om meerdere nieuwe, structureel betrokken, allochtone moeders/vrouwen per vereniging te betrekken, bleek voor beide bonden binnen de projectperiode niet haalbaar. Deze nieuwe projectassistent bij een van de betrokken gymnastiekclubs bleek uiteindelijk de enige nieuwe structureel betrokken vrijwilligster vanuit de beoogde doelgroep.

ZOEKEN NAAR DE JUISTE STRATEGIEËN

Over het algemeen hadden de projectuitvoerders niet voldoende competenties, ondersteuning en/of draagvlak om het project succesvol uit te kunnen voeren. Mede door de grote afstand tot en geringe contactervaring met de doelgroep was de looptijd van het project veel te kort om meer te kunnen bereiken dan bewustwording van culturele verschillen. Laat staan om ervaring op te doen met verschillende communicatiestrategieën om zo in contact te treden met de doelgroep. Wisselingen in projectcoördinatoren en/of te weinig draagvlak en betrokkenheid vanuit het bestuur waren negatief van invloed op de voortgang, hierdoor bleven projectbetrokkenen langer 'zoekende'.

Aanvankelijk bestond er veel optimisme en werden verschillende strategieën bedacht om met de doelgroep in contact te treden (onder andere moeders aanspreken via sleutelfiguren, betrekken van eigen allochtone vrouwelijke jeugdleden). Al vrij snel bleek dat ideeën in de praktijk toch lastiger uitvoerbaar bleken en minder rendement opleverden dan verwacht. Het belang van de benodigde investeringen qua tijd en middelen en specifieke interculturele (communicatie)vaardigheden werd daarbij onderschat.

"In kleine setting willen we eerst gaan praten met die vrouwen, herkenbaar maken welke rollen er zijn, wat ze belangrijk zouden vinden, wat ze fijn zouden vinden. En eerst maar gewoon naar de accommodatie laten komen, gewoon eens kijken wat ze ervan vinden. Er zullen veel mensen denken aan de toernooien die er nog aankomen, veel hand- en spandiensten verrichten, want het wordt best wel even nauwgezet om daar maatwerk van te maken." (projectleider bond)

Over het in contact komen met (islamitische) allochtone vrouwen werd vaak al te lichtzinnig gedacht: *'Je denkt er toch makkelijker over, totdat je het meemaakt.'* (projectuitvoerder)

Het in contact komen en opbouwen van vertrouwen kost veel tijd, waarvoor binnen het op output gerichte project eigenlijk niet voldoende ruimte bestond of werd genomen. Het werd in navolging van de opgestelde stappenplannen gezien als een 'eerste fase', terwijl de praktijk liet zien dat het benaderen en in contact komen veel specifieke investeringen vereist.

Een van de verenigingen wilde via een sleutelfiguur langzamerhand het netwerk met andere allochtone vrouwen uitbreiden en de bekendheid met het verenigingsleven en de betrokkenheid bij de club vergroten:

"Hiervoor is structureel veel tijd en aandacht nodig, en die heb je binnen de club vaak niet, gezien de andere taken die gedaan moeten worden om alles binnen de club draaiende te houden. Het vergt continue aandacht." (projectuitvoerder)

GERINGE SAMENWERKING MET ERVAREN PARTNERS

Aanvankelijk formuleerden de betrokken verenigingen voornemens om samen te werken met diverse andere organisaties (onder andere gemeente, vrijwilligerscentrale, vrouwen- en buurtorganisaties) die op basis van eerdere projecten wel de betreffende expertise bezitten en reeds contacten hadden met allochtone vrouwen. Uiteindelijk vond slechts in beperkte mate samenwerking plaats. Na een eventuele eerste kennismaking en uitwisseling van ideeën en tips gingen de betrokkenen vooral aan de slag vanuit hun eigen competenties en ervaringen. Bij vrijwilligerscentrales bleken sportclubs bovendien niet echt op het netvlies te staan als het gaat om bemiddeling van niet-westerse allochtone vrouwen.

Bij de bonden en verenigingen bestond soms juist ook de neiging tot te veel versnippering. Om op veel verschillende strategieën en meerdere clubs tegelijkertijd in te zetten en met allerlei verschillende partners te willen samenwerken. Daardoor treedt weliswaar mogelijk een bredere bewustwording op en lijkt de kans op slagen groter. Vanwege de versnippering is echter extra communicatie, aandacht en begeleiding nodig, die ten koste kan gaan van concrete acties op verenigingsniveau. Terwijl voor het daadwerkelijk bereiken en behouden van allochtonen vrouwen bij verenigingen juist een intensieve focus nodig is, met één-op-één begeleiding of begeleiding in kleine groepjes.

AANSLUITEN BIJ LEEFWERELD DOELGROEP

Vanuit de bonden en verenigingen werd nog te veel uitgegaan van de beschikbare expertise en de ervaringen met betrekking tot het werven en betrekken van 'reguliere' vrijwilligers vanuit bestaande (vrijwilligers)behoeften en opleidingen. Binnen het project ontbrak het aan voldoende competenties, tijd en geld voor de noodzakelijke investeringen om de beoogde doelgroep van niet-westerse allochtone vrouwen te werven en structureel te begeleiden. Bewustwording, draagvlak creëren en ervaring opdoen in het contact leggen en onderhouden met allochtone (islamitische) vrouwen/moeders bleek dan ook veelal het hoogst haalbare.

Om de kans op slagen in de toekomst te vergroten, is het van belang het perspectief (de leef-situatie, competenties en wensen) van de doelgroep van allochtone vrouwen meer centraal te stellen en dus meer vraaggericht te werk te gaan en te investeren in intensieve begeleiding. Deze strategie en aanpak bleek behoorlijk succesvol in enkele vergelijkbare projecten vanuit gemeentelijke sportafdelingen tijdens de projectperiode. De betrokken projectleiders en uitvoerders hadden de afgelopen jaren reeds meer ervaring en expertise met (sportlessen voor) de doelgroep en boden intensieve begeleiding.

Via het Sportbedrijf van de gemeente Tilburg volgden tien allochtone vrouwen een 'instap-cursus' van tien lessen, waarna negen vrouwen doorstroomden in een negen maanden durende opleiding tot aerobicsinstructrice. Zij behaalden allen hun diploma en diverse vrouwen gingen na afloop van dit traject daadwerkelijk aan de slag als (assistent-) aerobicsinstruc-

trice. Via de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam volgden twintig allochtone vrouwen de algemene kaderopleiding 'Leider Sportieve Recreatie', een cursus van vijftien bijeenkomsten en het verrichten van vijftien uur stageactiviteiten en dertig uur vrijwilligerstaken binnen sportstimuleringsprojecten van de gemeente Amsterdam.

Aan deze laatste cursus nam tevens de Marokkaanse projectassistente van een van de betrokken gymnastiekverenigingen van (Maatschappelijke) participatie allochtone vrouwen in de sport deel.

Zij stelde dat haar eigen man haar ondersteunt in haar streven om zich verder te ontwikkelen, maar dat dit niet altijd het geval is.

"Nu heb ik een auto en heb ik er geen problemen mee om wat verder te reizen. Ook dat het 's avonds was niet... Ik vind het ook goed dat vrouwen die werken dan 's avonds toch wat kunnen doen, maar het kan ook moeilijk zijn. Sommige mannen laten hun vrouwen dan niet naar de lessen gaan."

Een deelnemster aan de Tilburgse cursus geeft aan dat voor haar de cursus daadwerkelijk heeft geleid tot persoonlijke groei en grotere kansen tot maatschappelijke participatie:

"Ik vind het ook heel fijn dat ik deze kans heb gekregen. Ook al ben ik hier wel opgegroeid, je blijft op een gegeven moment toch ergens hangen en dan kom je niet verder. En ik vond het heel leuk dat ik nu wel een stap verder ben door deze cursus. Ik heb echt veel meer zelfvertrouwen."

LANGE ADEM NODIG VOOR DAADWERKELIJKE RESULTATEN

De belangrijkste behaalde opbrengst van het pilootproject (Maatschappelijke) participatie allochtone vrouwen in de sport is bewustwording binnen de bond en verenigingen dat het betrekken van allochtone vrouwen geen eenvoudige opgave is en specifieke kennis en (communicatie)vaardigheden vergt. De ontwikkeling van de noodzakelijke expertise binnen de georganiseerde sport op dit gebied van interculturalisatie en maatschappelijke integratie staat nog in de kinderschoenen.

Voor het daadwerkelijk (structureel) betrekken van allochtone vrouwen zijn naast specifieke competenties vooral ook intensieve begeleiding (en daarmee hoge kosten) en een lange adem nodig. Het succesvol kunnen werven en behouden van niet-westerse allochtone vrouwen lijkt voor veel sportbonden en verenigingen vooralsnog 'een brug te ver'. Voor een eventueel vervolg op dit pilootproject lijken gemeenten op dit moment nog de meest aangewezen partner, omdat zij beter toegerust zijn om de benodigde structurele en professionele begeleiding te kunnen bieden voor het welslagen van de maatschappelijke participatie van allochtone vrouwen via de sport.

ENKELE CONCRETE AANBEVELINGEN

- Het succesvol aantrekken van specifieke doelgroepen, zoals niet-westerse allochtone vrouwen, werkt alleen als hiervoor ook een draagvlak is bij het kader en de leden van de vereniging. Contact maken en elkaar leren kennen en vertrouwen is een noodzakelijke eerste stap, die veelal veel tijd vergt. Binnen verenigingen is er veelal gebrek aan intensieve begeleidingsmogelijkheden, terwijl deze wel nodig zijn. Het is dan ook noodzakelijk om voldoende tijd en menskracht te investeren in ondersteuning en sturing. Voor begeleiders en vrijwilligers is het bovendien belangrijk om de grenzen goed af te bakenen en onderscheid te maken tussen hun taken en eventuele bijkomende hulpvragen (doorverwijsmogelijkheden).
- Benader vrouwen persoonlijk (en niet met folders) en sluit aan bij hun ideeën (onder andere 'jeugd' en 'gezondheid') en mogelijkheden. Bij voorkeur benadering door vrouwen uit de eigen etnische groep (sleutelfiguren) die dezelfde taal (verbaal en non-verbaal) spreken. De vertrouwdheid maakt de drempel naar vrijwilligerswerk lager. Veel communiceren (vrouwen zich welkom laten voelen) en complimenten geven (vrouwen vertellen dat ze nuttig en goed werk doen) draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling en groei en de binding met de club.
- Voor veel vrouwen is participatie aan activiteiten en cursussen alleen mogelijk onder bepaalde voorwaarden, zoals aanwezige kinderopvang, alleen vrouwen, dichtbij, overdag. Veel islamitische vrouwen van de eerste generatie missen noodzakelijke kennis over het functioneren van sportverenigingen en basiscompetenties (onder andere taalniveau, omgaan computer, afspraken maken en nakomen) voor zelfstandig functionerende verenigingsvrijwilligers. Ook vervoersproblemen (niet kunnen fietsen en autorijden) en psychosociale problematiek van vrouwen zijn relatief veel voorkomende belemmerende factoren.
- Bewustwording over het belang van vrijwilligerswerk op weg naar betaalde arbeid draagt bij aan een grotere motivatie. Als er geen continuïteit of ontbrekend perspectief is, haken vrouwen snel af en wordt de belemmering groter om opnieuw te beginnen. Zorg voor heldere en concrete taakomschrijvingen en bied vrijwilligers uiteindelijk zicht op (betaald) werk. Maak duidelijk dat werk ook zonder financiële vergoeding (in eerste instantie) de moeite waard kan zijn.
- Groepsaankpak en maatjesprojecten werken – mede vanwege gevoelens van 'veiligheid' – positief, evenals het inzetten van 'rolmodellen'. Mogelijkheden voor stapsgewijze persoonlijke ontwikkeling 'op maat' zijn van belang: eerst laten meelopen (ervaringen opdoen, wegwijs maken), daarna via kleine stapjes zelfstandige taken laten uitvoeren.

HET VOLLEDIGE EVALUATIERAPPORT

Elling, A., Jong, M. de & Wisse, E. (2010) *We zijn nog wel een beetje zoekende*. Eindrapportage monitoring en evaluatie pilotprojecten KNVB en KNGU participatie allochtone vrouwen in de sport. Hertogenbosch: WJH Mulier Instituut.
Downloaden via: <http://www.mulierinstituut.nl/nieuws/?ID=440>
 of via de catalogus van de bibliotheek van het Mulier Instituut of NISB

NISB/KNVB (2010) *Duizend en één kracht : het vinden en binden van allochtone vrouwen voor vrijwilligerswerk bij de sportvereniging*. Ede/Zeist: NISB/KNVB.
Downloaden via: <http://www.meedoenallejeugddoorsport.nl/publicaties/publicaties/1001-kracht.html>

BIOGRAFIE

Agnes Elling studeerde bewegingswetenschappen aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Vanaf 1994 tot 2006 was zij eerst vanuit de Universiteit Utrecht, daarna (ook) vanuit de Vrije Universiteit Brussel en tenslotte vanuit de Universiteit van Tilburg betrokken bij de interuniversitaire onderzoeksprogramma's 'Waarden en Normen in de Sport' (WNS) en 'Kwaliteiten van Sport'. Vanaf de oprichting van het Mulier Instituut in 2002 was zij via onderzoek naar in- en uitsluiting binnen het meerjarenprogramma Kwaliteiten van Sport reeds verbonden aan het instituut. In 2006 trad zij ook daadwerkelijk in dienst bij het Mulier Instituut. Vanaf 2008 maakt zij tevens deel uit van het managementteam. Diverse onderzoeksthema's en projecten waar zij bij betrokken is (geweest) zijn: Talentontwikkeling en oud-topsporters, Homotolerantie in de sport, Niet-sporters en betekenisgeving, Vechtsport en sociale integratie, Zwemvaardigheid en allochtone ouders en Betrokkenheid allochtone vrouwen. Zij organiseerde tevens het internationale sportsociologencongres ISSA 2009 in Utrecht.

Marcia de Jong studeerde Sport, Economie en Communicatie aan de Fontys Economische Hogeschool in Tilburg. In juni 2007 rondde ze haar studie af. Haar afstudeerstage verrichtte ze bij het Mulier Instituut, waar zij een strategisch marketingplan voor de Nationale Fitnessmonitor schreef. Aansluitend is ze als onderzoeker aan het werk gegaan bij het Mulier Instituut en houdt zij zich onder andere bezig met het Verenigingspanel/ de Verenigingsmonitor, het Jaarboek Sport, de monitoring van het project 'Zo kan het Ook' en met de Beleidsdoorlichting voor VWS.

Ester Wisse volgde de opleiding tot docent lichamelijke opvoeding aan de ALO in Tilburg. Haar LIO-stage voor de ALO liep ze via stichting Todos in Brazilië, bij een sportontwikkelingsproject in de sloppenwijken van Fortaleza. Na de ALO volgde Ester de bacheloropleiding Ontwikkelingsstudies aan de Radboud Universiteit Nijmegen, waarvoor ze haar eindonderzoek heeft verricht in verschillende townships in Port Elisabeth, Zuid Afrika. Sinds februari 2008 is Ester aangesteld als onderzoeker bij het Mulier Instituut, waar ze zich voornamelijk bezig houdt met onderzoeken op het gebied van sport en multiculturaliteit en sport en onderwijs. Ook is zij betrokken bij onderzoeken rond vechtsport, 'lifestylesports' en zwemmen.

Over het W.J.H. Mulier Instituut

Op 12 april 2002 werd het W.J.H. Mulier Instituut opgericht, met als doel het bevorderen van de onderlinge afstemming, coördinatie en diepgang van het sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek in Nederland. Het Mulier Instituut vervult een spilfunctie in het sportonderzoek in Nederland. Het verricht toegepast en fundamenteel sociaal-wetenschappelijk onderzoek op het gebied van sport en bewegen en streeft naar een optimale afstemming tussen kennisontwikkeling en de toepassing en verspreiding van kennis. Het instituut is vernoemd naar W.J.H. (Pim) Mulier (1865-1954), wellicht de belangrijkste pionier en aartsvader van de (georganiseerde) sport in Nederland.
online: <http://www.mulierinstituut.nl>

Sportwereld en jeugdwelzijnswerk: op weg naar partnership?

✚ JAN DEDUYTSCHÉ EN ROBERT CRIVIT

Jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, zeg maar jeugdwelzijnswerk, is ondenkbaar zonder bewegingsactiviteiten, recreatieve en zelfs competitieve sportwerking. Lang voor termen als buurtsport of laagdrempelig sporten gemeengoed werden, was dit jeugdwerk op verschillende niveaus al bezig met sportparticipatie. In deze bijdrage gaan we eerst in op de relatie tussen sport en jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare groepen. We belichten in dit verband drie mogelijke invalshoeken. Daarna staan we stil bij een aantal spanningsvelden tussen de twee werkerterreinen.

SPORT EN JEUGDWELZIJSNWERK: DRIE INVALSHOEKEN

Het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren omvat vandaag meer dan 250 kinder-, tiener-, meisjes- en jongerenwerkingen in Vlaanderen en Brussel. Het gaat zowel om particuliere jeugdwerkingen als om gemeentelijke initiatieven of werkingen ingebed bij verenigingen waar armen het woord nemen, samenlevingsopbouw of algemeen welzijnswerk.

Dit jeugdwerk is gericht op de maatschappelijke emancipatie van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren via jeugdwerk en jeugdbeleid. Het is zowel gericht op individuele en collectieve empowerment van kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare groepen als op de structurele toegankelijkheid en bruikbaarheid van de maatschappelijke instituties en sociale voorzieningen voor deze doelgroepen. In de jeugdwerkingen vinden we spelotheken, speelpleinwerkingen, kleuterwerkingen, muziekwerkingen, taalateliers, jeugthuizen, tienerinstuiven, trajectbegeleiding, schoolopbouwwerk, jongereninformatiepunten... en heel wat sportwerkingen.

Dat sport een belangrijk deel uitmaakt van de activiteiten bij werkingen met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren hoeft niet te verbazen. Drie invalshoeken zijn hier van belang: sport als deel van de leefwereld, sport als pedagogisch instrument en sport als kwetsende omgeving. Bij die derde invalshoek schetsen we de achterliggende mechanismen en de mogelijke rol van dit jeugdwerk.

LEEFWERELD

In de eerste plaats zijn veel kinderen en jongeren die de werkingen bereiken geïnteresseerd in sport, zowel in het bewegingsaspect als in het aspect competitie, als in andere aspecten zoals expressie en sociaal contact. Dat competitieaspect prikkelt mensen zonder onderscheid. Of het nu gaat om het winnen van een tegenstander, om het vestigen van een record of om het leveren van een persoonlijke prestatie.

Opvallend is dat vooral laagdrempelige sporten, zoals voetbal, kunnen rekenen op veel belangstelling van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Een bal volstaat om onder vrienden te spelen. Die uitspraak verwijst naar de leefwereld van de kinderen en jongeren. Zowel naar de beperkte sportinfrastructuur in de aandachtswijken in de grote steden als naar de behoefte om met lotgenoten samen te zijn. De jeugdwerkingen zijn actief met de kinderen en jongeren in hun vrije tijd. Daarbij vertrekken ze van de leefwereld van de kinderen en jongeren. Sport krijgt een plaats in de jeugdwerkingen juist omdat het deel uitmaakt van die leefwereld en behoort tot de interesses van de kinderen en jongeren, in al zijn aspecten: beweging, competitie, expressie, sociaal contact.

PEDAGOGISCH INSTRUMENT

Jeugdwelzijnswerkers gebruiken sport als plezierige en wervende invulling van het groepsgericht vrijetijdsaanbod. Maar er is meer: sport biedt jeugdwerkers op bijzondere wijze toegang tot de leefwereld en de beleving van kinderen en jongeren. Het wordt gebruikt als een pedagogisch instrument. Jeugdwerkers gebruiken de dynamiek van sport om de energie vrij te maken die nodig is voor het bereiken van zowel individueel-pedagogische als sociaal-pedagogische doelstellingen. Het informeel leren betreft dan zowel inzicht als vaardigheden en attitudes. Het leren respecteren van andere spelers en spelregels, omgaan met winnen en verliezen, elkaar vertrouwen, doorzetten, samenwerken, onderhandelen... Belangrijk is dat die pedagogische doelstellingen nooit op zich staan maar worden gekaderd in een perspectief van maatschappelijke emancipatie en empowerment.

Sport biedt ook kansen voor jongeren met enig talent om zich te engageren, door andere kinderen en tieners mee te begeleiden als vrijwilliger. Niet alleen in een sportwerking maar ook bijvoorbeeld bij de speelpleinwerking. Een sterspeler op het veld kan ook een voorbeeldfiguur zijn ernaast. Dit is vaak een empowerend project op zich, dat voldoende ondersteuning van die jonge vrijwilligers vergt.

KWETSENDE OMGEVING

Toch is sport niet altijd zonder meer een positief gegeven in de zin die we hierboven schetsen. Deelname aan een sportwerking kan voor kinderen en jongeren een kwetsende ervaring betekenen: ook in de sport kunnen ze worden geconfronteerd met sociale uitsluiting. Ook al is dat niet de bedoeling. Ook al willen we die kinderen zoals de andere kinderen de kans geven om plezier te beleven en zich te ontwikkelen.

Zo verwacht een trainer in een georganiseerde sportwerking terecht dat spelertjes het juiste sportmateriaal meebrengen. Maar vaak blijkt de sporttas van een spelertje niet in orde. Wasgerief en voetbalschoenen worden wel eens vergeten. De trainer kan zo'n kleine speler keer op keer straffen door hem niet te laten meedoen. En hoe reageert het kind? Niet zelden door af te haken – en dan houdt het op – of luidruchtig zijn frustraties te uiten. In dat laatste geval volgt er misschien opnieuw een straf. Maar er is ook een kans dat de trainer aan de jonge speler vraagt waarom zijn tas niet in orde is. Als ouders niet kunnen helpen om de sporttas klaar te maken, kan de trainer misschien zorgen voor een geheugensteuntje. Of misschien kan hij met de jonge speler samen een andere oplossing zoeken.

We herinneren hier aan de theorie over maatschappelijke kwetsbaarheid van Lode Walgrave en Nicole Vettenburg. We noemen iemand maatschappelijk kwetsbaar als hij in zijn contacten met maatschappelijke instellingen – zoals het onderwijs, de arbeidsmarkt of justitie – vooral en steeds opnieuw wordt geconfronteerd met de negatieve aspecten ervan en minder geniet van het positieve aanbod.¹ Wie te maken heeft met een aantal risicofactoren, loopt een groter risico om gekwetst te worden. Het gaat om risico's zoals leven in een kansarme buurt, opgroeien in armoede, behoren tot een etnisch-culturele minderheid, opgroeien in een omgeving waarin veel langdurige werkloosheid voorkomt, of een combinatie van die factoren.

Als gevolg van herhaalde institutionele kwetsingen hebben mensen het moeilijk om een positief zelfbeeld op te bouwen of in stand te houden, velen nemen afstand en wantrouwen maatschappelijke instellingen, sociale voorzieningen en hun vertegenwoordigers. Zo werkt de spiraal van sociale uitsluiting en sociale isolering. Ondanks hun interesse sluiten nog te veel kinderen en jongeren die dit jeugdwerk bereikt niet aan bij sportclubs. Bij de kinderen en jongeren die toch instromen, is er een vrij grote en snelle uitval, en er is weinig doorstroming naar andere reeksen of eerste ploegen. Financiële drempels zijn onder meer de kosten voor lidmaatschap, uitrusting en vervoer. Maar er zijn vooral de sociaal-culturele drempels. Bovendien hebben deze kinderen en jongeren behoefte aan een veilige plek waar ze zich welkom en thuis voelen. Daaraan tegemoet komen lukt vaak niet in verenigingen die zich in de eerste plaats richten tot mainstream groepen, of het nu gaat om jeugdwerk dan wel over sportclubs. Tussen de verenigingen van die mainstream groepen en maatschappelijk kwetsbare kinderen, jongeren en hun ouders gaapt een brede sociaal-culturele kloof van onwetendheid over elkaars leefwereld, van gebrek aan inzicht in facetten van structurele uitsluiting en gebrek

aan empathie met betrekking tot wat herhaaldelijke maatschappelijke kwetsing aanricht bij mensen, soms tot generaties ver. Maatschappelijk kwetsbare kinderen, jongeren en hun ouders zijn meestal onvoldoende vertrouwd met de geldende normen en gebruiken bij mainstream sportclubs. Erger is dat clubs en trainers onvoldoende inzicht hebben in de leefwereld van die huishoudens en gezinnen, laat staan dat ze voldoende zouden zijn voorbereid om met de nieuwe diversiteit onder hun leden om te gaan.

HET BRUG- EN CLUBMODEL

Een aantal werkingen met kinderen en jongeren uit kwetsbare groepen ijvert intensief voor de versterking van de toegankelijkheid van sportclubs en sportcompetities. Die doelstelling is niet vrijblijvend: zij is inherent aan de opdracht van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, namelijk het verhogen van de toegankelijkheid en de bruikbaarheid van het bestaande aanbod voor haar doelgroepen, ook in de vrijetijdssfeer. Dat werken aan toegankelijkheid kan op verschillende manieren. We onderscheiden hieronder het brugmodel en het clubmodel.

In het brugmodel organiseren jeugdwerkingen laagdrempelige sportactiviteiten en werken ze samen met clubs in hun buurt. Die samenwerking houdt in dat de jeugdwerking haar know-how over het werken met maatschappelijk kwetsbare gezinnen deelt met de sportclub en dat de sportclub die inzichten en vaardigheden integreert in zijn functioneren. Die richt zich dan ook op de kinderen en jongeren van de jeugdwerking en engageert zich om de drempels voor die kinderen, jongeren en hun ouders in zijn werking bespreekbaar te maken en metterdaad aan te pakken. Jeugdwerkers kunnen hierbij fungeren als brugfiguren: de wederzijdse verstaanslag maken tussen club en jongeren, werken aan het wederzijdse vertrouwen, de weerbaarheid van de kinderen en jongeren versterken, knelpunten doorpraten met trainers en bestuursleden, en dus de club ondersteunen.

In het clubmodel fungeren jeugdwerkingen als wieg van en rekruteringsveld voor nieuwe sportclubs die in het bijzonder werken met jongeren uit maatschappelijk kwetsbare groepen. Die nieuwe clubs nemen dan meestal deel aan sportcompetities waarin ze ook mainstream clubs ontmoeten. Voorbeeld bij uitstek zijn de mini- en zaalvoetbalclubs die groeiden uit dit jeugdwerk. Een club oprichten is zowel een hefboom om kinderen en jongeren samen te brengen als een middel om bruggen te slaan naar andere clubs.

Sommigen stellen dat zo'n nieuwe sportclub met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren de toegankelijkheid van andere sportverenigingen niet zou verhogen en de 'integratie' van kinderen en jongeren niet zou bevorderen. We moeten ons ervan bewust zijn dat elk aanbod gericht is op een bepaalde doelgroep, impliciet of expliciet aansluit bij de behoeften van die bepaalde doelgroep. Belangrijk is dat kinderen en jongeren zich kunnen aansluiten bij een club waar ze zich goed voelen. Bovendien is 'integratie' een bredere opdracht van een hele

samenleving en al haar instituties. Het organiseren van mensen in verenigingen waar ze zich aanvaard en gerespecteerd voelen, betekent ook het organiseren van een 'empowering niche' die hen het nodige steunpunt verschaft om zelf ook actor te zijn in dat proces van 'integratie' of, beter, in een proces van maatschappelijke emancipatie.

SPANNINGSVELDEN

De relatie tussen het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en het 'sportgebeuren' brengt ook een aantal uitdagingen met zich mee. We duiden kort het dilemma tussen pedagogische en sportieve doelstellingen, de verleiding van topsport, het vraagstuk van de subsidiëring en tot slot de confrontatie met vooroordelen en discriminatie.

We wezen al op het competitieaspect dat inherent is aan sport en op de sociaal-pedagogische doelstellingen van het jeugdwerk. Jeugdwerkingen verwachten dat begeleiders bewust pedagogisch handelen. Sport is dan een middel om sociaal-pedagogische doelstellingen met de kinderen en jongeren te realiseren. Dat onderscheid tussen die sociaal-pedagogische en sportieve doelstellingen is minder duidelijk voor de kinderen en jongeren zelf. Dat leidt soms tot spanningen in de werking. Kan een speler die tijdelijk is geschorst wegens ongepast gedrag in het jeugdhuis toch worden opgesteld om de ploeg te vervolledigen? Of geeft de hele ploeg forfait omdat er een speler tekort is? De jeugdwerkers staan dan voor een dilemma. Passe-partoutantwoorden zijn niet voor handen.

De kinderen en jongeren hebben duidelijk interesse in sport. Sommigen hebben ook uitzonderlijk talent. Het jeugdwelzijnswerk blijft gericht op empowerment en maatschappelijke emancipatie van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren door jeugdwerk in de vrije tijd. Topsport is hier niet aan de orde. Bij buitengewoon succes – zoals het winnen van opeenvolgende kampioenschappen – is de verleiding soms groot om de sportwerking toch stilaan te professionaliseren. Dat brengt meestal uitdagingen met zich mee waar jeugdwerkingen niet op voorbereid zijn. Niet alleen financieel en logistiek, maar ook op het vlak van beleid en organisatie. Samenwerken met een meer professionele sportclub of de sportwerking verzelfstandigen lijkt dan een betere optie.

De meeste jeugdwelzijnswerkingen zijn lokale initiatieven. Voor hun financiering hangen ze grotendeels af van de lokale besturen. Dat is zo sinds de decentralisering van de subsidiëring van het lokaal open jeugdwerk, halfweg de jaren 1990. De lokale besturen krijgen van de Vlaamse overheid subsidies om een jeugdbeleid en een sportbeleid te voeren. Verenigingen krijgen nu meestal subsidies op basis van hun organisatorische structuur en niet op basis van hun inhoudelijke projecten. Lokale besturen willen dan 'duidelijkheid' van organisaties: zijn ze een jeugdwerking dan wel een sportclub?

Uiteraard moeten subsidies kunnen worden verantwoord. Maar dat is niet noodzakelijk de eerste bekommernis van kinderen en jongeren, noch van de organisaties die met die kinderen

en jongeren werken, en hun belangen, noden en behoeften ernstig nemen. Basisinitiatieven moeten de ruimte krijgen om te werken vanuit de belangen en interesses, de noden en behoeften van kinderen en jongeren. Of het nu een jeugdwerking dan wel een sportclub is die een sportactiviteit organiseert, is minder van belang.

Het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren gebruikt behalve sport evengoed hiphop, theater of sleutelen aan een brommer als methodes om te werken aan haar sociaal-pedagogische doelstellingen met die kinderen en jongeren. Zo sluiten ook laagdrempelige sportactiviteiten aan bij de interesses van de kinderen en jongeren die ze bereiken. Sport als methode in vraag stellen bij het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren is als het buitenleven in vraag stellen bij de jeugdbeweging.

De sportwereld is een afspiegeling van de samenleving. Mensen laten vooroordelen niet achter in de kleedkamer. Het competitieaspect verheft zelfs de beleving. Soms provoceren tegenstanders elkaar als onderdeel van het spel. Anderen maken zich openlijk schuldig aan discriminerend of racistisch gedrag. Sport kan een hefboom zijn in de ontwikkeling van kinderen en jongeren, maar ook een kwetsende omgeving. Dat betekent niet dat dit jeugdwerk daarom niet moet samenwerken met mainstream clubs of per se moet aantreden in mainstream competities. Wel moeten jeugdwerkers het zelfvertrouwen van kinderen en jongeren voldoende versterken om hiermee om te gaan, en hen een vertrouwde omgeving bieden waarop ze kunnen terugvallen. Daarnaast kunnen sportfederaties en clubs – ondanks geleverde inspanningen – nog heel wat meer doen om op te treden tegen verschillende vormen van discriminatie en uitsluiting tijdens wedstrijden en in het functioneren van de clubs. Sportactoren die ernstig werk willen maken van een drempelverlagend beleid in hun werking zullen in het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren een waardige partner en bondgenoot vinden.

NOTEN

- 1 VETTENBURG, N., WALGRAVE, L., VAN KERCKVOORDE, J., *Jeugdwerkloosheid, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Antwerpen, Kluwer, 1984.
 VETTENBURG, N., *Schoolervaringen, delinquentie en maatschappelijke kwetsbaarheid*, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, Leuven, 1988.
 VETTENBURG, N., WALGRAVE, L., *Een interpretatie van theorieën over persisterende delinquentie: maatschappelijke kwetsbaarheid*, in: GORIS, P., WALGRAVE, L., *Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie*, Garant, Leuven, 2002, p. 44-59.

Meer bewegen voor een meer gelijke gezondheid

➤ **MOMENTEN SPRAK MET BRUNO BUYTAERT VAN VIGEZ,
EXPERTISECENTRUM VOOR GEZONDHEIDSPROMOTIE EN ZIEKTEPREVENTIE**
➤ **TEKST: INGE VAN DE WALLE**

Tot in de jaren negentig was het stimuleren van sportparticipatie bon ton, niet in het minst als preventief instrument, om de volksgezondheid op te krikken. Inmiddels is de norm verschoven van sport naar bewegen. Dertig minuten matig intensieve activiteit en dit liefst alle dagen van de week helpen je gezondheid al een eind op weg. In zowat alle geledingen van de maatschappij wordt immers bewegingsarmoede vastgesteld, maar die tendens is nog duidelijker voor kansengroepen. Wat nefast is voor een gezondheidskloof die sterk samenhangt met opleidingsniveau en inkomen, en die de laatste jaren nog in omvang toeneemt. Op de Gezondheidsconferentie van 23 oktober 2008 werd een Vlaamse gezondheidsdoelstelling rond voeding en beweging aangenomen voor de periode 2008-2015. Met die doelstelling sluit Vlaanderen zich aan bij de aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie en recente Europese beleidsinitiatieven tegen obesitas, en voor een leefwijze met evenwichtige voeding en voldoende beweging. We vroegen aan Bruno Buytaert van VIGeZ, een expertisecentrum voor gezondheidspromotie en ziektepreventie, vanuit welke visie op gezondheidspromotie ze onder meer inzetten op mensen in armoede en beweging.

DE GEZONDHEIDSKLOOF

Leefstijlfactoren zoals roken, alcoholgebruik en slechte voeding maar evengoed lichamelijke inactiviteit kunnen je gezondheid schade berokkenen. Wat dan weer leidt tot hoge kosten voor de gezondheidszorg en een pak economische schade. Gezondheid verloopt volgens een 'sociale gradiënt': hoe la-

ger je sociale positie, hoe slechter je gezondheid. Wie onderaan de sociale ladder staat, sterft gemiddeld drie tot vijf jaar vroeger dan mensen die op de bovenste sporten staan. Mensen uit lagere inkomensgroepen hebben meer te kampen met chronische aandoeningen, zoals obesitas, hartkwalen en diabetes, maar ook handicaps, depressies en slaap-

stoornissen komen vaker voor.¹ Kortom: een Belgische gezondheidskloof om u tegen te zeggen. Meer zelfs, de kloof neemt nog toe. De hoogste sociale groepen gaan erop vooruit en de middengroepen gaan erop vooruit qua levensverwachting, maar minder snel. Voor de laagste groepen is er eerder sprake van stilstand of zelfs achteruitgang. Dat betekent concreet dat een vrouw van 25 jaar zonder opleiding maar liefst achttien minder gezonde levensjaren voor de boeg heeft dan haar hooggeschoolde leeftijdsgenoten.²

De verschillen in gezondheidstoestand tussen armen en niet-armen zijn gedeeltelijk te verklaren door een verschil in leefstijl. Laag opgeleide personen roken meer, gebruiken meer alcohol, doen veelal minder aan lichaamsbeweging en hebben een ongezonder eetpatroon. 59,2% van de laagste inkomensklasse is wekelijks actief, tegenover 76,6% van de hoogste inkomensklasse. Mensen in armoede hebben vaker dan niet-armen een sedentaire levensstijl (27% versus 21%). Evengoed kan een en ander worden verklaard vanuit structurele oorzaken, zoals een ongezonde woon-, leef- en werkomgeving en een laag inkomen. En omgekeerd: wie gezond is, vindt gemakkelijker werk en houdt dat ook, kan deelnemen aan het maatschappelijk leven, kan zijn kinderen meer mogelijkheden bieden.

Voor Bruno Buytaert is het dan ook essentieel dat in het Vlaamse gezondheidsbeleid wordt gefocust op “gelijke kansen op een goede gezondheid.” Buytaert: “Waar tot nu toe vooral werd ingezet op toegankelijke zorg, zullen we pas ons doel bereiken als ook een preventieve aanpak kan zorgen voor gelijke kansen op gezondheidsvlak. Het moet

een duidelijke prioriteit zijn in het beleid om ook kansengroepen te bereiken met het gezondheidsbeleid. Als een van de doelstellingen luidt: ‘we willen 10 % minder sedentairen’, dan is het natuurlijk gemakkelijk om de potentiële sporters bij de hoger geschoolden te vinden en zo de norm te halen. Dus moet elke gezondheidsdoelstelling worden gekoppeld aan de sociale doelstellingen, anders blijft de sociale gradiënt werken.” Ongelijkheid in gezondheid bestrijden vraagt ook om een geïntegreerde aanpak, aldus Buytaert. Want de gezondheid van mensen wordt voor een groot stuk bepaald door factoren die buiten het gezondheidssysteem vallen. Naast een preventieve gezondheidszorg kiest Vlaanderen ook voor een facettenbeleid, dat is het beleid dat buiten het domein van de gezondheidszorg valt en bijdraagt tot het bevorderen, beschermen of behouden van gezondheid. Veel beleidsdomeinen hebben raakvlakken met gezondheid: sport, onderwijs, tewerkstelling, welzijn, cultuur, wonen, mobiliteit... De uitdaging van een integraal beleid is juist om de factoren die impact hebben op gezondheid op een samenhangende manier te beïnvloeden.

LOKALE INBEDDING

VIGeZ is pleitbezorger van lokale verankering en de regiefunctie van het lokale bestuur op het vlak van gezondheidsbeleid. Praktijken van zowel buurtwerkingen, LOGO's, verenigingen waar armen het woord nemen, sociale diensten, samenlevingsopbouw, lokale dienstencentra, sport-, integratie-, cultuur- en welzijnsdiensten... dragen allen bij tot het verkleinen van de gezondheidskloof. Vorig jaar organiseerde VIGeZ dan ook samen met VVSG de ontmoetingsdag ‘Ongelijk Gezond’,

om een lokale aanpak te stimuleren. Bruno Buytaert verduidelijkt: “Je hebt een objectieve actor nodig die de samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen zoals zorg, welzijn, sport... en lokale organisaties op mekaar afstemt. Dat kan het OCMW zijn of de gemeente, naargelang de afspraak in het Lokaal Sociaal Beleid. Het is onze job om te kijken wat haalbaar is binnen de lokale context, om de mogelijkheden te toetsen door middel van onderzoek, effectiviteitsstudies en methodiekontwikkeling. Als je vertrekt vanuit gezondheidsprojecten, dan moet dit niet per se vanuit de gezondheidssector vertrekken. Dat is trouwens een heel kleine sector.”

Het is voor VIGeZ niet altijd even eenvoudig om het Vlaamse en het lokale beleid te laten rijmen. “Als een van de Vlaamse indicatoren ‘stoppen met roken’ is, wat doe je daar dan mee als dit lokaal geen prioriteit is? Een lokaal gezondheidsplan maken is niet verplicht, maar hoe zorg je ervoor dat er op lokaal niveau een draagvlak is voor gezond leven en dat er goede keuzes worden gemaakt op basis van lokale cijfers? Bedoeling is dat wij vooral lokale besturen stimuleren om actoren te laten samenwerken. Hierbij kunnen ze verder worden ondersteund door de LOGO's, die regionaal werken en de methodieken op maat kunnen implementeren.” In totaal zijn er vijftien LOGO-netwerken actief op lokaal en regionaal niveau. LOGO staat voor Lokaal Gezondheidsoverleg (officieel: LOco-regionaal GezondheidsOverleg). De belangrijkste opdracht van de LOGO's is het bundelen en coördineren van de lokale krachten om de Vlaamse gezondheidsdoelstellingen waar te maken. Een LOGO kan preventieorganisaties aanzetten tot samen-

werking en onderling overleg, organisaties ondersteunen bij de uitvoering van acties of lokale besturen adviseren over preventieve gezondheidszorg in hun lokaal sociaal beleid. Om een voorbeeld te geven: LOGO Antwerpen en vzw Antwerpen Sportstad willen de Antwerpse secundaire scholen extra stimuleren om het schoolgezondheidsbeleid uit te voeren. Aan de hand van een ‘Sterrenjacht/Fata Morgana’ probeerden ze de scholen een duwtje in de rug te geven om gezondheid onder de aandacht van iedereen te brengen.

WEG MET HET VERMANENDE VINGERTJE

Mensen met een beweegachterstand hebben over het algemeen weinig positieve ervaringen met sport. Ze zijn dus niet intrinsiek gemotiveerd om in swingende, grootschalige sportpromotieprojecten zoals ‘Sportelen’ of ‘Stadskriebels’ te stappen. Hoe geeft VIGeZ concrete impulsen rond bewegen voor kansengroepen?

Bruno Buytaert: “We gebruiken inderdaad het woord ‘beweging’ in de plaats van ‘sport’, om niet de nadruk te leggen op afgebakende sportmomenten, maar om beweging te integreren in het dagelijks leven. De klassiekers zoals de trap nemen, te voet naar de bakker of de bib gaan. Omgevingselementen kunnen dit stimuleren, bijvoorbeeld een plakkaatje naar de bibliotheek met de vermelding van de 725 stappen die je moet afleggen, een actie in het kader van het 10.000 stappen project. Aan de hand van een stappenteller kan je dan weten of je aan je streefdoel komt. Ik vertel er onmiddellijk bij dat je met tienduizend stappen bij kansengroepen al direct een serieuze drempel hebt. Alleen al de titel van

het project suggereert dat wij je gaan vertellen wat gezond voor je is. Dat is een foute manier van werken met kansengroepen.”

Het traditionele model van gezondheidsvoorlichting, waarbij alwetende experts de plak zwaaiden, werkt niet meer, zeker niet voor kansengroepen. Bruno Buytaert blikt even terug: “Tot zo’n tien jaar geleden had je in het gezondheidsbeleid heel sterk de overtuiging dat gedragsverandering (zeker bij kansengroepen) een kwestie was van Gezondheid, Voorlichting en Opvoeding, het toenmalige GVO-beleid. We weten wat gezond voor je is. En jij moet dat gewoon uitvoeren. Laat die sigaret liggen, drink wat minder alcohol, eet wat minder vet, enzovoort, meer fruit en groenten... Kortom, het vermanende vingertje. Die werkwijze ging ook heel dikwijls uit van de veronderstelling dat informatie verstrekken voor mensen al genoeg was om te weten en te doen wat gezond is. Maar ondertussen weet zo goed als iedereen dat het ongezond is om te roken. En toch blijven de cijfers onrustwekkend, er blijft een groter aantal rokers in lagere sociaaleconomische groepen. Als je in gezondheidspromotie rekening wil houden met kansengroepen, gaat het er dus niet alleen om de moeilijke woorden uit een folder te halen en er wat meer prentjes bij te zetten. Toegankelijke communicatie is één ding, maar we moeten weten waar de oorzaken liggen van een bepaald gedrag, waarom de verschillen in ongezond gedrag in stand worden gehouden. Bij mensen in armoede ligt het zelfwaardegevoel, het gevoel van ‘ik kan dit wel’ pakken lager. ‘Elke dag is een kwestie van overleven, de sigaret redt mij op momenten dat ik het nodig heb.’ Het gebrek aan

zelfwaardegevoel en sociale steun zijn de meest essentiële elementen die het verschil in blijven roken kunnen verklaren, idem dito voor te weinig bewegen. Al speelt bij bewegen ook het gebrek aan toegankelijke sport- en beweegfaciliteiten ook een rol. Het is veel zinniger om eerst op zoek te gaan naar determinanten voor een bepaald gedrag en dan pas aan strategieën te denken. De titel van een Nederlands onderzoek over roken in de lagere sociale klasse is veelzeggend: ‘Waar roken nog de norm is.’ Als je in Verenigingen waar armen het woord nemen zonder verdiepende werkvormen begint over stoppen met roken, krijg je terecht als repliek: ‘je gaat ons toch dat laatste plezier niet afnemen?’. Tot en met die betrokken welzijnswerker die zelf zegt: ‘Je weet niet in welke situatie die mensen leven, hoeveel dagelijkse stress ze hebben. Ik kan hen hun sigaret niet afnemen.’ Begrijpelijk, maar te kort door de bocht. Het is evengoed zaak om achterliggende behoeften van mensen in armoede op het vlak van gezondheid naar boven te krijgen. Uiteindelijk wil iedereen wel het recht op een gelijke kans op een gezond leven. Dat is op zijn minst even belangrijk als toegankelijke zorg, maar pas op lange termijn te realiseren.”

Bruno Buytaert: “Samen met CEDES hebben we de Goed-Gevoel-Stoel ontwikkeld: welke vier stevige poten geven je de kracht om je goed gevoel steeds vaker en langer bij te houden? Met deze aanpak in groep zorgen we voor een veilige omgeving bij mensen in armoede om dieperliggende drempels en behoeften rond geestelijke gezondheid boven te krijgen en om te zetten naar draagkracht. Als je enkel oppervlakkig vraagt aan mensen in armoede wat ze nodig hebben om

gezond te blijven, dan hebben ze het eerst en vooral over de dringende toegankelijkheid van de zorg. Maar daarmee is de zaak niet opgelost. De geringe kansen op gezond leven maken dat de gezondheidsnoden bij mensen in armoede veel groter blijven dan gemiddeld. Dus moet een grotere verspreiding van wijkgezondheidscentra aangevuld worden met het versterken van de kansen op gezond leven in de dagelijkse omgeving van mensen in armoede. Als er morgen overal wijkgezondheidscentra zijn voor alle mensen in armoede, dan is die gezondheidskloof over tien jaar nog niet verkleind. Dan blijven alle andere drempels bestaan die aan de bron moeten aangepakt worden: wat houdt me tegen om gezond te leven? Wat houdt me tegen om beroep te doen op die preventie zoals borstkankerscreening? Factoren zoals een slechte woonomgeving en een gebrekkige mobiliteit zijn zeer reële drempels voor mensen in armoede om gezond te leven.”

DREMPELS IN KAART BRENGEN

VIGeZ hanteert de definitie van gezondheidspromotie zoals die door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) naar voren wordt geschoven: “Het proces waardoor mensen of groepen van mensen in staat worden gesteld om meer controle te verwerven over de determinanten van hun gezondheid, en zo hun gezondheid te verbeteren.” Die definitie impliceert dat gezondheid geen doel op zich is, maar een middel waarmee individuen hun mogelijkheden kunnen realiseren. Om dat recht op gezondheid te realiseren, kan er best op verschillende sporen worden gewerkt: een gezond en elkaar onderling versterkend overheidsbeleid, een ondersteunende leef-, leer- en werkomgeving, het

versterken van gemeenschapsactiviteiten, het ontwikkelen van persoonlijke overtuigingen, waarden en vaardigheden (het klassieke GVO, of gezondheidsvoorlichting en opvoeding) en het heroriënteren van gezondheidsvoorzieningen naar het bevorderen van gezondheid en samenwerken met andere disciplines en actoren.³

Bruno Buytaert: “Terwijl er klassiek bij gezondheidsbevordering werd gekozen voor informatieve strategieën, voor communicatieaanpassingen, voor campagnes over heel Vlaanderen die geen rekening hielden met verschillen, zijn nu de lokale contacten het belangrijkste kanaal om kansengroepen te bereiken, via het OCMW, via Verenigingen waar armen het woord nemen, net omdat de sociale steun van de groep belangrijk is. Op het vlak van gezonde voeding wordt al langer interactief gewerkt met lokale gezondheidscentra, verenigingen, samenlevingsopbouw... We hebben de principes begrepen van interactief werken en al doende vaardigheden verworven. Op het vlak van beweging is er een inhaalbeweging gestart. Waar liggen de fysieke, sociale en psychologische drempels voor kansengroepen om aan beweging te doen?”

Bruno Buytaert: “Er wordt nog te vaak simpel gedacht: ‘Als we de financiële drempel wegnemen, is de zaak in orde.’ Maar als je met een sportpas gratis binnen mag in de fitness, zijn er nog andere drempels. Neem pakweg de perceptie van slanke mannen en vrouwen in een glitterpakje. Er moet veel meer met mensen zelf worden bekeken wat hen tegenhoudt. Het gaat echt niet om één manier van werken, maar naargelang

de specifieke groepen gaat het om andere manieren van werken. In de praktijk zien we dat de sportsector vol goede wil zit, maar er nog heel sterk van uitgaat dat zijn aanbod, mits wat kleine aanpassingen, bruikbaar is voor kansengroepen. In het kader van Sport voor Allen proberen federaties dan nieuwe groepen te bereiken, wat nog vaak overkomt als 'zieltjes winnen'. Het is bijvoorbeeld heel lovenswaardig als een golfclub probeert om de drempel te verlagen voor mensen uit economische zwakkere groepen, maar je komt er niet met eenmalige acties zoals een kindergrootouderdag of door een eerste keer gratis en daarna betalend aan te bieden.

Als je van de kant van de niet-gebruikers van het sport- of bewegingsaanbod vertrekt, zoom je in op wat mensen tegenhoudt om die stapjes te zetten die voor hen interessant zijn. Dan kom je op een hoop drempels in de sportwereld uit: het prestatiegerichte, het competitieve, het gevoel van 'ik kan daar niet in mee', onbekendheid over hoe je je moet gedragen... Die drempels moet je eerst kennen voor je iets kan aanbieden dat voor kansengroepen interessant kan zijn."

Het geweer van schouder veranderen, dus, en bekijken wat mensen tegenhoudt, verschillende drempels in kaart brengen en daar dan met verschillende strategieën verder op bouwen. Aansluiten bij de wensen en behoeften vergroot de kans op blijvende verandering in beweeggedrag. Organisaties moeten daarvoor wel op een andere manier gaan werken. Niet bedenken wat goed is voor de groep, maar de groep betrekken bij de ontwikkeling van activiteiten. Niet meer *voor* de doelgroep aan de slag, maar *samen met* de doelgroep.

EMPOWEREND EN COMMUNITY BASED

Op basis van een hoop cijfermateriaal weten we ondertussen maar al te goed hoe het is gesteld met de gezondheidskloof in België. Als het aankomt op het meten van welke interventies effectief zijn en in welke context, hinkt het onderzoek toch wat achterop. Uit een Nederlands onderzoek blijkt dat programma's die het publiek informeren over het belang van bewegen nauwelijks resulteren in gedragsverandering. En dat voor specifieke doelgroepen zoals jongeren, patiënten, ouderen... *community based* programma's veel effectiever zijn om mensen aan het bewegen te krijgen. Binnen dit soort programma's wordt een proces met lokale groepen ondersteund om zelf behoeften en doelstellingen op te lijsten en gezamenlijke acties op te zetten. In het kader van het Nationale Actieplan Sport en Bewegen heeft het Nederlands Instituut een overzicht gemaakt van diverse bewegingsactiveringprogramma's. Ondanks de successen blijven er ook struikelblokken: "De belangrijkste problemen die zich voordoen zijn het niet bereiken van de doelgroep (de harde kern van niet-intrinsiek gemotiveerde mensen), het gebrek aan het bewerkstelligen van gedragsverandering (met name gedragsbehoud) en het ontbreken aan inzicht in de verandering van beweeggedrag en de effecten daarvan op fitheid, gezondheid en ziektespecifieke symptomen."⁴

Ook in Vlaanderen zijn er een heleboel praktijken op het vlak van beweging die zowel empowerend als community based werken. VIGeZ hecht eveneens belang aan het bundelen en verspreiden van praktijken.

Bruno Buytaert: “We zijn zelf gestart met de website www.gezondeinspiratie.be, hier zetten we alle good practices op van verschillende sectoren. In het beste geval is er al een doorstroming van good practices binnen een sector, bijvoorbeeld van de ene sportdienst naar de andere sportdiensten en andere gemeenten. Intersectorale doorstroming is er niet of nauwelijks. De ervaring van een buurtwerk in Genk kan nochtans inspirerend zijn voor een OCMW in Leffinge.”

Vanuit de theorie en praktijk wordt alvast het belang van het sociale netwerk en de lokale context duidelijk. Mensen met een beweegachterstand maken weinig of geen gebruik van het reguliere sportaanbod. Door te vertrekken vanuit de eigen netwerken van mensen is de kans veel groter dat ze meedoen. Een sociaal netwerk biedt immer steun en bruikbare feedback. Vertrekken vanuit de lokale gemeenschap biedt ook veel meer de mogelijkheid om gezondheids promotie te contextualiseren en ook op het beleid te wegen.

Bruno Buytaert: “De Vlaamse gezondheidsdoelstellingen zijn thematisch opgedeeld, er is er één rond tabak, alcohol en drugs, één rond voeding en beweging, valpreventie bij senioren... Voor alle problematieken bestaat apart cijfermateriaal. Maar op lokaal niveau kan je mensen zelf laten problematiseren, zelf laten nagaan welke mogelijkheden er voor hen zijn om gezonder te leven. Het blijkt het gemakkelijkst om vanuit doe-projecten het nadenken rond het aanbod te stimuleren en hierover in gesprek te gaan met lokale bestuurders. Dan pas kan er worden gewerkt aan sensibilisering vanuit een positieve in-

steek. Maar eerst moet er dus dat gevoel zijn dat je impact hebt op je omgeving. Je moet wel realistische doelen stellen als je impact wil hebben op het beleid, zodat je ook effectief voor positieve ervaringen kunt zorgen. Zo waren er op een bepaald moment heel wat verenigingen met mensen in armoede die werkten rond aanbevelingen op het vlak van toegankelijke gezondheidszorg. Op zich zeer interessant om bij mekaar te brengen, maar voordat er aan de federale regelgeving iets verandert, zijn we terug vier of vijf jaar verder. Dat werkt ontmoedigend voor verenigingen. Een vereniging die eerst focuste op wat het OCMW kan doen om zorg toegankelijker te maken als aanloop en signaal naar structurele veranderingen, boekte onmiddellijk verbeteringen voor de betrokken mensen. Succeservaringen zijn essentieel wanneer je werkt met mensen in armoede.”

VLAAMS BELEID ROND GEZONDHEIDSPROMOTIE IN 4 PUNTJES

- **Gezondheids promotie:** kadert binnen de **preventieve gezondheidszorg**, die op zijn beurt een onderdeel vormt van het globale gezondheidszorgsysteem. De andere takken van dit systeem zijn het gezondheidsbeleid (nationaal, gemeenschapsniveau en lokaal), de curatieve gezondheidszorg (artsen en geïnstitutionaliseerde zorg) en de ziekteverzekering (RIZIV en mutualiteiten).
- **Preventief gezondheidsbeleid:** Vlaanderen voert een eigen preventief gezondheidsbeleid om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren en zo mensen langer te laten leven en de levenskwaliteit te verhogen. Naast een pre-

ventieve gezondheidszorg kiest Vlaanderen ook voor een facettenbeleid, dat is het beleid dat buiten het domein van de gezondheidszorg valt en bijdraagt tot het bevorderen, beschermen of behouden van gezondheid. Het gezondheidsbeleid in ons land werkt nog te sterk verkokerd. Daardoor is gezondheidswinst moeilijk te bereiken. Veel beleidsdomeinen hebben raakvlakken met gezondheid: sport, onderwijs, tewerkstelling, welzijn, cultuur, wonen, mobiliteit... De uitdaging van integraal beleid is juist de factoren die impact hebben op gezondheid op een samenhangende manier te beïnvloeden.

- **Preventieve gezondheidsdoelstellingen** zijn verankerd in het decreet van 21 november 2003 betreffende het preventieve gezondheidsbeleid.

- Gezondheidsdoelstellingen zijn specifieke, meetbare en algemeen aanvaarde doelstellingen die men in een bepaalde periode wil realiseren met het oog op het behalen van gezondheidswinst op bevolkingsniveau.
- Gezondheidsdoelstellingen zijn nauw verbonden aan het opvolgen van **gezondheidsindicatoren**. Uit diverse registratiegegevens is het mogelijk om op basis van gezondheidsindicatoren (de evolutie van) de gezondheidstoestand van de Vlaamse bevolking in kaart te brengen. Die indicatoren geven weer wat de belangrijkste gezondheidsproblemen zijn en vormen zo het uitgangspunt voor het formuleren van gezondheidsdoelstellingen. Ze maken het bovendien mogelijk de realisatie van de gezondheidsdoelstelling op te volgen.

NOTEN

- 1 *Jaarboek 2007 over Armoede en Sociale Uitsluiting*
- 2 *'Tackling Health Inequalities in Belgium' (TAHIB), een onderzoek van de POD Wetenschapsbeleid uitgevoerd door het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid (WIV), het Centre d'études Socio-Economiques de la Santé (Sesa) de l' UCL en het Steunpunt Demografie van de VUB.*
- 3 Website VIGeZ, www.vigez.be
- 4 De Greef, Mathieu. *Het belang van bewegen voor onze gezondheid. Partnership Huisartsenzorg* in Beweging, 2009, pg.13,

Swinggen bij De Sleep

➤ MOMENTEN SPRAK MET KIM SCHUTYSER, GEZONDHEIDSWERKER VAN
WIJKGEZONDHEIDSCENTRUM DE SLEEP

➤ TEKST: INGE VAN DE WALLE

De doelstellingen van het SWiNGG-project zijn niet min. Het wijkgezondheidscentrum De Sleep in Gent-Noord gaat voor niet minder dan meer plezier, meer kracht, betere conditie én aangename sociale contacten. En als het even kan, kunnen deelnemers terug hun gezondheid in eigen handen nemen. Wijkgezondheidscentra bieden een laagdrempelige gezondheidszorg aan met een team van artsen, verplegers, kinesisten en gezondheidspromotors. Ze zijn met andere woorden 'multidisciplinair' en werken vaak ook preventief in kwetsbare wijken in steden. De gezondheidswerkers van het wijkgezondheidscentrum lieten zich een paar jaar geleden inspireren door het Nederlands Big!Move-project. Kim Schutyser, gezondheidswerker van Wijkgezondheidscentrum De Sleep, vertelt over het SWiNGG-project waarmee ze – overwegend Turkse – vrouwen uit de buurt een duw in de rug geeft.

Momenten: “Het lijkt niet evident om vanuit een wijkgezondheidscentrum de stap te zetten naar een preventieproject. Vanwaar de noodzaak?”

Kim: “In het Nederlandse voorbeeld, Big!Move, kampten ze met dezelfde frustratie. Artsen en kinesitherapeuten kregen veel patiënten over de vloer met telkens dezelfde leefstijlgerelateerde klachten, waarbij pijnstillers noch de massage van de kinesithérapie helpen. De Nederlandse collega's hebben een bijscholing gegeven aan de artsen hier. Er was meteen een aha-ervaring, en van daaruit zijn we in De Sleep gestart met een vergelijkbaar traject, maar in een eigen vorm. Artsen

waren ervan overtuigd dat beweging zou helpen om de klachten te verminderen. Maar het is niet evident om de overwegend Turkse vrouwen in beweging te krijgen. In de plaats van kinesithérapie voor te schrijven of medicatie, schrijven dokters nu in die gevallen beweging voor. Die doorverwijzing is echt een pluspunt, want die arts heeft de autoriteit, ook op het thuisfront. Na de doorverwijzing door de arts krijgen de deelnemers dan bij ons een intakegesprek: dat zorgt bij de deelnemers voor een extra duwtje in de rug. In het intakegesprek van een uur krijgen de vrouwen een vragenlijst, gebaseerd op de International Classification of Functioning (ICF).

Daarbij wordt er niet enkel naar ziektes gekeken, maar naar het algehele functioneren van mensen. Niet enkel de klachten dus, maar ook: wat doe je overdag, wat zijn je bezigheden, ben je gelukkig, slaap je goed... ? Zo beginnen de vrouwen te beseffen wat er goed en minder goed is aan hun levensstijl. We proberen dan de vrouwen echt te motiveren om werkelijk werk te maken van beweging, ook al is het maar een uur in de week."

TIJD VOOR JEZELF MAKEN

Momenten: "Hoe blijf je die motivatie van de deelnemers hoog houden? Ik veronderstel dat in het project heel veel tijd naar coaching gaat?"

Kim: "We trekken vooral de kaart van 'tijd voor zichzelf maken'. Voorlopig richten we ons op volwassen vrouwen, en je ziet toch veel huisvrouwen die bijna geen tijd nemen voor zichzelf. Een kinesiste en ikzelf begeleiden de wekelijkse sessies, we zijn coach en lesgever tegelijkertijd. We werken ook samen met de interculturele bemiddelaar, die mee vertaalt en vertrouwenspersoon is. Na zes maanden stellen we dezelfde vragen en kijken we of er iets is veranderd. Soms gebeurt het dat vrouwen afhaken en dat ze terug worden doorverwezen door een arts. Dat sluit aan bij ons principe: we willen iedereen mee op die boot. Als ze afhaken, kunnen ze een jaar later terug inspringen. We contacteren de dokters wanneer mensen afhaken, zodat ook zij die vrouwen mee kunnen motiveren. We vragen ook veel engagement van de vrouwen zelf. Na het intakegesprek beslissen de vrouwen al of niet in een beweeggroep in te stappen. De patiënt gaat met dit contract een engagement aan dat door de begeleiders in overleg met de arts nauw wordt opgevolgd."

"Als ze niet kunnen komen, moeten ze bellen. Anders bellen wij hen op. Als ze drie keer afbellen, mogen ze niet meer komen. Dus in zekere zin heeft het project ook een opvoedend doel. Ze krijgen een aantal motiverende gesprekken tussendoor. We werken ook met een boekje dat ze meekrijgen bij het intakegesprek. Daar staat in wat zij zelf en wij willen bereiken, er komt ook telkens een handtekening in als ze komen. Voor sommigen is dat een motivatie, om te tonen: kijk, ik ben al elke keer geweest."

"We vragen ook een instapprijs van tien euro voor drie maanden, daarna nog eens tien euro voor zes maanden. We vragen dat bedrag van bij het begin, omdat dit toch ook het engagement kan verhogen. Ze krijgen ook een T-shirt van ons. We proberen groepsdynamisch te werken. Zodat ze komen voor het plezier, niet om te vermageren of gezond te worden. Wel dus omdat ze goesting hebben. Er zijn natuurlijk veel vrouwen die komen omdat ze willen vermageren. We zeggen hen ook dat je niet kan vermageren met een uur per week. Maar het is een eerste stap, je kan dan kijken hoe het verder gaat. We beogen met SWiNGG een andere, positievere gezondheidsbeleving, maar na negen maanden is het de bedoeling dat ze worden begeleid naar het reguliere netwerk."

STAP VOOR STAP

Momenten: "Hoe stel je een interessant aanbod samen voor vrouwen die in principe niks met sporten hebben?"

Kim: "We werken in fases: in een eerste fase kijken we samen naar wat ze nog kunnen doen. We doen rustige bewegingen, het gaat om kennismaken, met de groep leren

omgaan. Na drie maanden start fase twee, dan nodigen we lesgevers uit de wijk bij ons uit om een les te geven, bijvoorbeeld een initiatie in yoga. Een kinesistenpraktijk in De Muide geeft steplessen, er is oriëntaalse dans, ikzelf geef les figuurtraining. We gaan ook naar een fitnesscentrum voor vrouwen in Lovendegem, naar de Blaarmeersen om te wandelen, in Puyenbroeck zwemmen... Zo proberen we de vrouwen het aanbod in de wijk en de buurt te leren kennen. Voorwaarde is wel dat er geen mannen in de buurt zijn. Dat is een vraag die we stellen bij aanvang, en 90% van de vrouwen zegt nee. De deelnemers zijn vooral Turkse vrouwen, in het centrum hebben we 80% Turkse patiënten. Bij ons ligt dat zelfs nog iets hoger, 85% Turkse vrouwen, en enkele Belgische, Bulgaarse, Afrikaanse vrouwen. Dat is een factor waar je rekening mee moet houden, want de islam verbiedt vrouwen om sport te beoefenen in bijzijn van mannen. Dat is niet altijd gemakkelijk om mee te werken. Zo huurt een organisatie in Gent voor zwemlessen het zwembad als club. Je moet daar echt rekening mee houden en blijven voor vechten. Als het de bedoeling is om deze vrouwen meer te doen bewegen, kan je maar beter respecteren in welke omstandigheden de vrouwen dit willen doen. Het is nu eenmaal zo dat vrouwen graag apart sporten. We hebben heel veel geluk dat hier een organisatie in de buurt is die apart sporten voor vrouwen organiseert. Anders kunnen de vrouwen nergens terecht."

DOORSTROMEN

Momenten: "Negen maanden lijkt wel een hele korte tijd om jullie deelnemers te doen doorstromen naar het reguliere circuit?"

Kim: "Dat is de moeilijkste fase. Het lukt om de vrouwen bij ons te doen starten, ze genieten ervan, ze beseffen dat bewegen hen goed doet. Er haken tussendoor ook vrouwen af, na die negen maanden blijft ongeveer de helft over. Bij de meeste vrouwen die afhaken ontbreekt de motivatie, maar het kan ook zijn dat de Nederlandse les start, kinderen ziek zijn of ze beginnen te werken... Na negen maanden is nog ongeveer de helft actief. Maar op het moment dat ze moeten verhuizen naar de sportsector is dat voor beide partijen frustrerend. Wij moeten ze wegsturen en zijzelf zijn het gewoon bij ons en zouden het liefst hier blijven sporten. Maar als we zelf een verder aanbod zouden opzetten, gaan we eigenlijk in concurrentie met het sportnetwerk, wat niet de bedoeling kan zijn. We vinden het belangrijk dat ze doorstromen, en zo komen er ook nieuwe plaatsen vrij voor kandidaten. Na drie maanden zelfstandig sporten nodigen we hen ook uit om te zien hoe het loopt, en ze kunnen ook altijd binnenspringen om ons iets te vragen. Er is een mooie buurtsportorganisatie in de wijk, het Sportnetwerk Gent Noord. Zij organiseren ook sport enkel voor vrouwen, het aanbod is heel goedkoop. Sportnetwerk Gent Noord staat open voor iedereen. Ze proberen vooral de wijkbewoners te betrekken, hun werkwijze is heel los, open, ze vangen signalen op over tekorten en ze spelen daarop in. Ze hebben veel aandacht voor het sociale aspect, en we werken dan ook nauw samen met hen. Ik geef er zelf ook les, als hobby, en de sfeer is er anders dan bijvoorbeeld in de fitnessclub. Het is heel gezellig, er is kof-fie, er wordt gelachen. Sportnetwerk mag gebruikmaken van een textielbedrijf in de buurt dat zijn garage in het weekend open-

stelt als sporthal. De stap naar de Vlaamse reguliere sportclubs is vaak een brug te ver. Dat kan natuurlijk wel op vraag gebeuren van een vrouw die wil starten met zwemmen, dan zoeken we wel mee naar een club."

Momenten: "Heeft het project ook daadwerkelijk gevolgen voor de gezondheid van de betrokken vrouwen?"

Kim: "De doelstelling van het project kadert duidelijk in preventieve gezondheidszorg, met de uiteindelijke bedoeling dat er minder kine zou worden voorgeschreven. Het engagement in SWiNGG betekent ook dat ze gedurende de deelname proberen af te zien van individuele kinesitheriesessies voor dezelfde klacht(en) waarvoor ze zijn doorverwezen door de huisarts. Dat lukt in sommige gevallen, in andere niet. We proberen er wel voor te zorgen dat ze zelf hun gezondheid in handen nemen, bewegen en ontspannen om die klachten te verminderen. We hebben ook veel personen met psychosomatische klachten, waarbij bewegen echt wel helpt. De ICF-vragenlijsten zijn onderzocht door studenten, maar met de conclusies moet je voorzichtig omspringen. Het ging om een groep van een zestigtal personen waarvan er op dat moment nog maar tien in de laatste fase waren. De cijfers waren wel goed, de vrouwen voelen zich beter, maken meer tijd voor zichzelf. De bias is wel dat mensen die afhaken niet hebben geantwoord. De gelukkigen trekken dus het gemiddelde naar omhoog."

Momenten: "Waar willen jullie op termijn met dit project naar toe?"

Kim: "We zijn begonnen in 2008, ondertussen zijn er vier lichtingen gepasseerd. Er is ook een groep voor 45-plussers gestart in ok-

tober 2010. Daar gaat het er rustiger aan toe, met vooral stoelaerobics en wandelen, onder begeleiding van een kinesist. Voor hen zijn we iets soepeler, we proberen hen niet naar de activiteiten van Sportnetwerk te krijgen, dat is voor jongere vrouwen. Nu heeft één vrouw zich als verantwoordelijke voorgesteld. We stellen nu de zaal open zodat ze zelf kunnen beginnen sporten zonder ons. Nog een doelstelling van ons is een soort fase vier, waarbij we trekkers en gangmakers in de groep krijgen die zelf dingen organiseren. Dat is nu bij één iemand gelukt. Een ex-deelnemster is nu cultureel bemiddelaarster in de groep. Zij zorgt voor de aanwezigheidslijsten, de vertalingen, is vertrouwenspersoon in de groep... Die vrouw is daar zelf van opgeleefd. Voor die oudere groep zou dat ook een goede stap zijn."

"De oudere groep is moeilijker in beweging te krijgen, maar eenmaal je ze mee hebt, zijn ze wel heel trouw. Ze hebben ook geen kinderen meer om te verzorgen, en dus meer vrije tijd. Hun echtgenoten maken er ook geen probleem van, dat is ook een vraag die we in het begin stellen. Er is een groot vertrouwen in de dokters en het centrum."

Het hart van Blauw-Zwart ■

➤ MOMENTEN SPRAK MET PETER GHEYSEN, COMMUNITYCOÖRDINATOR VAN ALLEMOALE THOPE

➤ TEKST: TATJANA VAN DRIESSE

Open Stadion, de kracht van voetbal. Voetbalclubs in eerste maar ook tweede klasse bouwen een communitywerking uit, waarbij een samenspel ontstaat tussen voetbal en samenleving. Elke club doet dit op zijn eigen manier, afhankelijk van de lokale context, de partners en de sporen die worden gelegd. Momenten nam een communitywerking onder de loep en trok daarvoor naar de groene velden van een blauwe ploeg. Peter Gheysen, communitycoördinator van Allemoale Thope, liet Momenten een kijkje nemen in het hart van Blauw-Zwart. Op dat moment een leeg stadion, maar met een levendige sociale werking. FCB olé olé!

Momenten: “Peter, jij bent twee jaar communitymanager en ondertussen werd de werking in 2010 versterkt met een communitymedewerker. Wat is jullie rol in de communitywerking van Club Brugge?”

Peter: “We werken op verschillende sporen. We ontwikkelen nieuwe ideeën en werken die in partnerschappen uit. We implementeren het sociale luik van Allemoale Thope in de bestaande werking. Hierbij is het belangrijk om te communiceren, zowel naar je bestuur maar ook naar je supporters. Onze werking gaat ook ruimer dan de projecten die we indienen. We ondersteunen goede doelen en lokale initiatieven. De job van communitycoördinator vraagt veel coördinatiewerk.”

Momenten: “Welke partners binnen en buiten de club maken deel uit van jullie netwerk?”

Peter: “Partners zijn projectspecifiek. Per project gaan we op zoek naar de meest geschikte partner. Zo was voor ‘Voetbalkraks’ een school voor kinderen met autisme bijvoorbeeld een geschikte partner. MPI Het Anker beschikt over de nodige kennis en knowhow. Je moet het warm water niet opnieuw uitvinden als het naast je stroomt. Eén plus één is drie. Synergie opbouwen met deskundige partners zorgt voor succesvolle projecten, waardoor we dan ook duurzame samenwerkingen met hen uitbouwen. Bijvoorbeeld met Recreas, de verenigingen voor mensen met een beperking, VDAB, inloophuis ‘t Sas...”

Momenten: “Nemen jullie zelf contact op of zetten organisaties de stap naar jullie toe?”

Peter: “Beide! Het initiatief wordt niet altijd vanuit de club genomen. Organisaties stappen ook naar ons toe met vragen of ideeën. De samenwerking met Recreas is zeer spontaan gegroeid. Onze topschutter zocht een organisatie om geld aan te doneren. Een G-ploeg, de Brugse Sjotters, kwam in het vizier. Vandaar is het verder gegroeid: Recreas kwam met het idee om de ploeg te koppelen aan de club. En zo spelen de Brugse Sjotters nu competitie in truitjes van Club Brugge.”

STERKE PARTNERS

Momenten: “Jullie netwerk bestaat uit verschillende partners die werken rond verschillende thema's. Op welke projecten zetten jullie momenteel in?”

Peter: “Het 'Homeless Team', waar we erg trots op zijn, is een samenwerking met inloophuis 't Sas. Toen we een Homeless Team wilden oprichten, hebben we potentiële partners uitgenodigd om mee in zee te gaan, waaronder het CAW, vzw Wieder, een Vereniging waar armen het woord nemen, het inloophuis... inloophuis 't Sas bleek daarbij de ideale partner, die ook onmiddellijk op de kar wilde springen. Een dynamische en geschikte partner. Onder tewerkstelling hebben we een luik 'begeleid werken voor mensen met een mentale beperking' in samenwerking met vzw Oranje. Met de preventiedienst hebben we een samenwerking rond autonome werkstraffen binnen de club.

Met het OCMW werken we samen in verband met artikel 60. We koppelen logische en sterke partners aan de projecten, anders sterven ze op termijn toch een stille dood. Grote structurele partners zijn de stad Brug-

ge en zijn diensten, waaronder de preventie- en sportdienst.”

Momenten: “Wanneer vind je een partner sterk?”

Peter: “Die partner hoeft daarom niet de grootste te zijn, maar moet wel de juiste ingesteldheid hebben. Het Anker is bijvoorbeeld niet de grootste voorziening, want dan zouden we met de Vlaamse stichting voor Autisme werken. Maar het is nuttiger om de school zelf te betrekken. De bereidwilligheid is daardoor groter: ze stellen bijvoorbeeld een personeelslid voor enkele uren vrij. Je merkt gauw of het de juiste partners zijn, waarmee je een initiatief uitbouwt. Logische partners zijn organisaties die de doelgroep bereiken.”

“De jobbeurs met de VDAB is een jaarlijks initiatief, dat dit jaar super is verlopen! We haalden bijna het dubbele aantal deelnemers vergeleken met vorig jaar: 520 personen, met bovendien goede profielen. De 31 standhouders, die talrijker aanwezig waren, zijn allemaal tevreden. Dit is een voorbeeld van een initiatief dat zich niet enkel richt op kansengroepen. Met dit initiatief maken we gebruik van de aantrekkingskracht van het voetbalstadion, het gebouw. De 35.000 geregistreerde fans kunnen we bereiken en stimuleren om naar een jobbeurs te komen op een plaats die ze kennen. Ook de werzoekenden van de VDAB worden aangeschreven, en via verschillende media bereiken we een zeer breed publiek.”

DIVERSITEIT

Momenten: “Jullie zetten duidelijk in op verschillende doelgroepen: werklozen, mensen met een beperking, mensen in armoede...”

Peter: “En we hebben een blindentribune. Vzw Intro stapte naar de club toe. We vingen reeds signalen op van blinde supporters: ‘We hebben gehoord dat Anderlecht dat ook heeft. Kunnen wij daar niks mee doen?’ Vanuit twee richtingen werd de club gestimuleerd om een blindentribune op te richten. Vanuit de supportersfederatie groeide ook FCB On Wheels, een organisatie die supporters met een beperking groepeerst.”

“We nemen verschillende initiatieven, waaronder ook schoolvoetbaltornooien en sinds dit jaar ook het project ‘Gezond Scoort’, ondersteund vanuit vzw Open Stadion. We hebben ook een internationaal project: met verschillende internationale clubs die in hun land hoog staan aangeschreven op het vlak van community wisselen we ervaringen en knowhow uit.”

Momenten: “Als je de keuze maakt voor een project hou je rekening met het gehele aanbod van de communitywerking. Kies je bewust voor een gedifferentieerde werking?”

Peter: “We proberen zo divers mogelijke projecten op te zetten en maken ook steeds de afweging in het geheel. Bijvoorbeeld: we hebben een voetbalploeg voor kinderen met autisme, dus dan gaan we geen ander initiatief opzetten voor een andere groep met autisme. Hoe mooi of leuk dat ook kan zijn, de focus zou te veel op één bepaalde groep komen te liggen. We zetten nu in op sociale groepen via tewerkstelling en sportaanbod. We hechten veel belang aan andere groepen die we niet bereiken, bijvoorbeeld de buurtbewoners en de jeugd. Dat is een belangrijke pijler binnen de community. De buurt zetten we bijvoorbeeld in beweging via ‘Start to

Run’. Sponsor Puma schenkt ons materiaal, en we hebben trainers en mensen gezocht die interesse hadden. Iedere woensdag lopen ongeveer honderd mensen met ons mee: buurtbewoners en ook supporters. Soms loopt er een speler mee, of de mascotte. We werken ook rond het thema gezondheid. De vraag bepaalt waar we naartoe gaan. We bekijken de modaliteiten en mogelijkheden.”

Momenten: “Hoe bekend is Allemoale Thope en zijn communitywerking?”

Peter: “Pepijn en ikzelf zijn bereikbaar. Zaken betreffende het sociale luik worden intern afgestemd door ons. Wij fungeren als aanspreekpunt. Via verschillende kanalen, zoals de website, leggen we links naar de projecten. Communiceren over de dingen die je doet, die gedaan worden: dat is belangrijk! De hoofdsite bereikt 17.000 mensen per dag. We zorgen ervoor dat ook nieuws van Allemoale Thope in het algemene nieuws komt. Bezoekers die gerichte info willen over de communitywerking kunnen doorklikken op het luik sociaal.”

CLUBVERANKERING

Momenten: “Allemoale Thope bestaat sinds 2007. Vanwaar is het engagement vanuit Club Brugge gegroeid?”

Peter: “We hebben een stuurgroep met diverse leden: vertegenwoordiging van de doelgroepen en het publiek (onderwijs, jeugdwerking, voetbalwerking, stadsbestuur, mensen van Club Brugge). Marianne Kelchtermans is mijn voorganger: zij heeft alles opgestart. Het is eigenlijk een initiatief van twee heren, Danny Wille en Richard Neirinck. Op basis van ervaring en kennis uit Engeland kreeg de clubwerking vorm. In 2003 werd het idee al gelanceerd om een sociaal departement in te

voegen binnen de raad van bestuur. In de beginjaren was dit vooral gestoeld op 'charity', nu kunnen we spreken van een 'community'."

Momenten: "De gevarieerde werking vergt als communitycoördinator of -manager verschillende competenties. Aan welk profiel moet een goede communitymanager voldoen?"

Peter: "Ikzelf heb de opleiding sportmanagement gevolgd, een onderdeel binnen de bachelor beleidsmanagement. Dat komt hier van pas bij het managen van projecten in de community. Mijn kennis van de sociale sector was beperkter, maar je leert netwerken opzetten en partnerschappen aangaan. Mijn gebrek aan expertise rond sociale thema's wordt op die manier weggewerkt. Door mijn ervaring in mijn richting heb ik de vaardigheden om vrijwilligers te coachen en kan ik omgaan met de grootte en omvang van onze community. Het is belangrijk dat je ook inspeelt op het beleid en bestuur van de sportclub. Zo creëer je een duurzame werking en ruime gedragenheid. Het draagvlak is groot en moeten we ook groot houden door dagelijks goed werk leveren, positieve resultaten te boeken en het groeiproces aan te tonen. En het gouden advies: flexibel te werk gaan."

"Het ideale profiel voor een community manager is een combinatie van drie zaken. Enerzijds een mensenmanager, anderzijds evenementenmanager, en daarnaast ook een sociaalvoelend persoon. Het is afhankelijk van de omvang van je club. Een groter gegeven aansturen vergt meer organisatorische vaardigheden. Het is een moeilijk profiel, er zijn al internationale onderzoeken gevoerd.

Het is moeilijk om een vast profiel op te maken, vooral het engagement en de wil om te slagen is niet afhankelijk van een opleiding. Het draait om competenties van individuen en hoe die passen in een context."

COMMUNITY GROEIT

Momenten: "Hoe komt het dat jij werd versterkt met een tweede medewerker?"

Peter: "De community groeit. Begin 2007 leefde nog de vraag of we daar iemand fulltime op moesten zetten. Dan is de vestiging gekomen dat er goed werk werd geleverd, werd de jaarlijkse subsidie goedgekeurd, werd het contract gewijzigd van bepaalde duur naar onbepaalde duur, werd het verankerd in de statuten van Club Brugge. Iedere keer een stapje verder. Op een bepaald moment was de werking zo uitgebreid en waren er zo veel projecten. Je kan werken met vrijwilligers, maar op een bepaald moment merkten we bij de Kraks een probleem op: er was niemand dagelijks aanwezig. Het takenpakket van de communitymanager was zo uitgebreid. Dan zijn we op zoek gegaan naar manieren, naar middelen om een tweede werkkracht aan te werven. En die middelen zijn gevonden via het tewerkstellingsproject van sociale economie. En nu zijn we met twee, Pepijn en ikzelf."

Momenten: "In Engeland is het concept community oorspronkelijk gegroeid vanuit een preventief opzet: tegen hooliganisme en vandalisme. Dat is geëvolueerd naar het initiëren van maatschappelijke projecten. Blijft er ook een preventief luikje aan verbonden in Vlaanderen?"

Peter: "Voor een beperkt gedeelte wel. Eén partner is de preventiedienst, waar we in

het verleden mee werkten rond racisme en nu campagnes mee opzetten rond drugs en alcohol. Dit gaat over sensibiliseringsacties en niet over concrete projecten. Wij treden ook niet repressief op of zo, maar vertrekken vanuit positieve zaken.”

Momenten: “Waar rijzen de goede ideeën op? Heeft ‘team community’ het monopolie?”

Peter: “Mogelijke initiatieven moeten worden getoetst aan de realiteit. Ideeën worden voorgedragen aan de stuurgroep. En met de focus op resultaat. De jobbeurs, bijvoorbeeld, biedt veel resultaten. We halen onze kaas vooral bij de burens: opzoekwerk doen en eigenlijk ideeën stelen.”

Momenten: “Germinal Beerschot Downtown is gevestigd in een kwetsbare wijk, Club Brugge zit niet in een kwetsbare wijk. Dat maakt het voor jullie niet gemakkelijk. Toch zijn jullie sterk op verschillende zaken gaan inzetten.”

Peter: “We spelen in op de identiteit van de stad. Het Homeless Team is bijvoorbeeld verschillend per stad. In Brugge kampen de meeste deelnemers met alcohol- of drugsproblemen. In Brussel kan je echt spreken over daklozen die deelnemen. De aanwezige daklozen zijn hier beperkter en ook moeilijker te bereiken. Wij zetten ons sterk in voor andersvaliden, omdat Brugge een stad is met verscheidene voorzieningen. Brugge is ook de blindenstad, bijvoorbeeld met Spermalie. We spelen in op organisaties in de omgeving en beperken ons niet tot de buurt.”

DE SUPPORTERS

Momenten: “Hoe reageren supporters op dergelijk projecten?”

Peter: “Zeer positief. We hebben de meest interactieve supporters van België en organiseren verschillende meetings. Ze geloven in dit verhaal. Dat is een werk van lange adem. Ik durf zeker niet te verkondigen dat elke supporter weet wat ‘Gezond Scoort’ inhoudt, maar ze weten wel ongeveer allemaal dat Club zich inzet voor zo’n dingen. Het is belangrijk om je communityverhaal op een geloofwaardige manier te brengen en erop te blijven inzetten.”

Momenten: “Hoe vertel je je communityverhaal zonder dat het als een charityverhaal klinkt?”

Peter: “Door erop te hameren. De Voetbalkraks komen vaak aan bod. Op 2 april gingen de kinderen mee naar het Koning Boudewijnstadion. De supporters namen deel aan een veiling van Music For Life, en als winnaars mochten ze richting Brussel. De supporters hebben zelf voorgesteld om het aan de Kraks te geven. Een onderdeel van Club Brugge dat al vijf jaar leuke dingen doet: ze kennen het, en het leeft. Dat is betrokkenheid op een positieve manier. Dat is een kwestie van je verhaal te vertellen als een deel van ‘ons’. We informeren onze supporters via ClubTV en de jaarboeken, door gewoon te zeggen wat we doen.”

Momenten: “Wordt elk project op een bepaalde manier geëvalueerd?”

Peter: “Te weinig, dat is een werkpunt, een to do voor ons: registreren wat de resultaten zijn van initiatieven. Bijvoorbeeld: wat heeft het lidmaatschap van de Voetbalkraks opgeleverd voor de ontwikkeling van een bepaalde persoon? Het is niet dat we niet willen evalueren, maar momenteel hebben we de tools

nog niet. We hebben de investering nog niet gedaan. Voor sommige initiatieven wel, bijvoorbeeld de jobbeurs. Daar weten we heel concreet hoeveel mensen werk hebben gevonden via de beurs, hoeveel standen vacatures hebben ingevuld. Het is momenteel nog een hiaat, die nood aan resultaatmeting."

DE KRACHT VAN VOETBAL

Momenten: "Zijn het telkens zeer tijdelijke projecten?"

Peter: "Enerzijds projecten per seizoen en per jaar, zoals de G-ploeg, het Homeless Team en tewerkstelling, en anderzijds evenementen. Dat is een leuke manier van werken, maar vergt een goede planning en voorbereiding."

Momenten: "Kan je binnen een individualistische samenleving nog spreken van de kracht van voetbal? Voetbaltruitjes en sjaaltjes kleuren de laatste jaren niet meer het straatbeeld op een doordeweekse dag. Leeft voetbal nog steeds zoals vroeger?"

Peter: "Het is niet die loyaliteit die we gebruiken om een meerwaarde te genereren voor onze projecten: een gegeven als Voetbalkraks kan je perfect op andere plaatsen laten doorgaan. Wat betekent spelen in de club voor die gastjes? Het truitje van de club heeft een effect op die kinderen, ook al spelen we dit jaar geen kampioen. De kinderen hebben bij het begin van het jaar een hand gekregen van een speler, omdat hij op de foto mag, in de krant. Dat is ook de kracht, niet het straatbeeld. De meerwaarde die een club én een voetbalstadion kunnen geven is nog altijd zeer groot, en zeker bij Club Brugge. Een schooltje contacteerde ons vorige week met de vraag om ballonnen te laten opgaan tegen pesten. We hebben dan voorgesteld

om de mascottebeer langs te laten komen. De spelers waren net aan het trainen, dus zij zijn ook nog eens hallo gaan zeggen. Samen op de foto. Voor die kinderen is dat een leuke en speciale dag. Een extra troef en dimensie. De kracht ligt in alles wat het woord Club Brugge met zich mee brengt."

Momenten: "Spelers worden heel vaak betrokken. Is dit zo opgenomen in hun contract?"

Peter: "Ja, spelers zijn verplicht om mee te werken aan representatieve sociale activiteiten. Bij ons werken ze concreet mee aan de meet & greet na de wedstrijd, wanneer een ziek kind op bezoek komt. We leggen links naar spelers via mensen van de stuurgroep. Zij zetten spelers aan om bijvoorbeeld op een wedstrijd van de G-ploeg een woordje te komen spreken. In het Verenigd Koninkrijk worden voorleesprojecten met spelers enorm gepromoot. Het is ook een kwestie van hoe je dit als club aanpakt. Wij proberen met de spelers zo veel mogelijk te doen, en dat lukt. Voor de supporters vertellen we een waardig verhaal, en we creëren op maat van de spelers betrokkenheid bij een project. De feel koppelen aan de spelers. Je kent je spelers, en je moet een kader scheppen voor elke speler. Ook dat is een blijvende denkoefening."

VIER PIJLERS

Momenten: "Een Utrechts onderzoek rond communitywerking van voetbalclubs toonde aan dat gemiddeld een kwart van elke communitywerking inzet op sportparticipatie, zijnde tewerkstelling, gezondheid en participatie. Hoe is jullie taart verdeeld?"

Peter: “Onze werking is gelijk verdeeld over vier pijlers: het sportieve, tewerkstelling, de lokale projecten en een internationaal luik. Het eerste, het sportieve, is het meest concrete en het meest werkintensieve: onze eigen G-ploeg, de Kraks, het Homeless Team. Die richten we zelf op, telkens gekoppeld aan de club en de supporters. En het gaat over voetbalgerelateerde zaken, natuurlijk. De supporters zouden er niet in geloven moesten wij mensen leren zwemmen. Rond tewerkstelling werken we samen met Oranje, er zijn links met de preventiedienst en natuurlijk de jobbeurs. Voor de derde pijler, de lokale projecten, hebben we de Club Brugge Cup, de computerlessen, het project Gezond

Scoort, en de links met lokale Brugse projecten rond gezondheid, educatie en preventie. Bijvoorbeeld het ‘Blauw Bloed’-project. Internationaal lopen er drie netwerkprojecten waarin we ervaringen delen. We steunen een sportcentrum voor weeskinderen in Rwanda, en er is een nieuw project in Venezuela. Een Belgische vzw is daarmee naar ons gestapt. Het omvat het aanbieden van extra-curriculaire activiteiten rond onderhandelen, diplomatie, motivatie om te studeren enzovoort. Een topspeler uit Venezuela is betrokken bij dat project.”

Momenten: “Dat belooft. Dank voor dit gesprek.”

www.flickr.com/photos/007

Vecht, dans en speel in de stad

➤ **MOMENTEN SPRAK MET PATRICK MANGHELINCKX, ALGEMEEN DIRECTEUR BIJ JES; PIETER SMETS, PROJECTLEIDER VECHT EN DANS EN JELLE VAN CAMP, PROJECTLEIDER KORT OP DE BAL.**

➤ **TEKST: INGE VAN DE WALLE**

Het participatiedecreet voorziet via de proeftuinen in ruimte voor experiment. De sportsector ging daar gretig op in met projecten zoals 'Open Stadion', maar ook de jeugdsector liet zich niet onbetuigd in de sportsfeer. In opdracht van de Vlaamse minister van Sport werkt JES in Brussel en Antwerpen aan het versterken van de maatschappelijke rol van sportclubs ten aanzien van jongeren en ouders uit kansengroepen. In Brussel is er 'Kort op de Bal', met zeven voetbalclubs in de hoofdrol. In Antwerpen loopt het dubbeltraject 'Vecht en Dans', met enerzijds vier nieuw opgerichte dansclubs en ondersteuning van twee bestaande en anderzijds het versterken van negen bestaande thaiboksclubs. Eind 2013 lopen de proeftuinen af: Patrick Manghelinckx (algemeen directeur bij JES), Pieter Smets (projectleider Vecht en Dans) en Jelle Van Camp (projectleider Kort op de Bal) blikken in de voor- en achteruitkijkspiegel.

Momenten: "Enerzijds is het voor jullie geen evidente opdracht om vanuit een jeugdwerkorganisatie het leven van een sportclub in te stappen, anderzijds breekt JES binnen de jeugdwerksector een lans voor het versterken van competenties van jongeren vanuit sport. Hoe sterk komt dit competentieverhaal terug in de projecten?"

VECHT EN DANS

Pieter: "Het project Vecht en Dans bestaat uit twee deelluiken: een vechtsportproject en een dansproject. Voor het dansproject zijn

we gestart met de uitbouw van een nieuw, laagdrempelig dansaanbod op maat, vanuit samenwerking met scholen of cultuur- of jeugdcentra. Bedoeling is dat de meisjes na verloop van tijd meer verantwoordelijkheden opnemen, we begeleiden hen hier stapsgewijs in. We werken dan ook met toonmomenten, specifieke vormingen, een dansanimatorcursus."

"Voor het vechtsportproject ondersteunen we negen bestaande thaiboksclubs in het Antwerpse. Het zijn clubs uit een sporttak die in het structurele sportbeleid wat in de

kou blijft staan, vaak omwille van een onterecht kwalijke reputatie. Die ondersteuning gebeurt ook hier op maat: een stageweekend, 'train the trainer'-dagen, het tijdschrift *Kaboem*, het uitbouwen van netwerken... Competenties van jongeren, trainers en vrijwilligers versterken en zo mensen en organisaties perspectief bieden, is sowieso de kern van ons werk. En op het tweede niveau versterken we op die manier de organisaties. We gebruiken sport als een middel, vanuit de overtuiging dat dit kansenversterkend werkt."

KORT OP DE BAL

Jelle: "Voor het project Kort op De Bal gingen zeven Brusselse amateurclubs in op de projectoproep. Het accent ligt hier vooral op het versterken van de mensen in clubs. Er is sporttechnische scholing van trainers, maar evengoed een sociaal-educatief luik waarin aandacht gaat naar bijvoorbeeld de uitbouw van de clubstructuren en het netwerk van en rond de club en het opzetten van extrasportieve activiteiten zoals een ouderavond. We richten ons zowel op jongeren zelf als op aspirant vrijwilligers die jongeren willen begeleiden. We willen het aanwezige potentieel versterken en dat potentieel is er wel degelijk. Er zijn heel wat jonge mensen die zich geroepen voelen om iets te doen, gasten van achttien, negentien jaar die je op termijn wel iets kunt laten doen. Door hen structuur en inhoud mee te geven, een state of mind die ze hopelijk oppikken, in de hoop dat sommige jongens doormerken naar een bestuursniveau."

PROEFTUINEN

Momenten: "Wordt er door de proeftuinen een aanbod gerealiseerd voor kinderen en

jongeren die anders door het reguliere aanbod niet worden bereikt?"

Pieter: "De proeftuinen werken in wijken van Antwerpen en Brussel met een hoge concentratie van jongeren met een cultureel diverse achtergrond en/of kansarmen. We bereiken in beide projecten 80 à 90% jongeren uit kansengroepen. Binnen het dansproject vertrekken we vanuit het jongeren niveau door een eerstelijnsaanbod te creëren. Het zijn meisjes tussen acht en zestien jaar die door het reguliere aanbod niet worden bereikt. We zijn van nul begonnen: door samen te werken met de scholen vertrekken we dicht bij de leefwereld en nemen we de drempel naar de sportclub weg. Er blijkt een grote vraag te zijn rond dans, maar een zeer klein aanbod. Tegelijkertijd werken we op de tweede lijn door met directies en partners samen te werken."

"De thaiboksclubs en voetbalclubs bereiken die jongeren wel al, maar de organisaties zijn niet altijd even sterk als de doorsnee middenklasseclub. Daar proberen we via gerichte ondersteuning ook iets aan te doen. Dus daar werken we eerder op de tweede lijn via de sleutelfiguren, zorgen dat de condities goed zitten zodat zij hun sociale rol op een goede manier kunnen vervullen."

Jelle: "Door het feit dat we de clubs aan de basis ondersteunen, zorgen we er mee voor dat het aanbod voor jongeren beter wordt. We versterken de clubs niet enkel sociaal, maar ook voetbaltechnisch. Er is wel degelijk een probleem met aanbod voor kinderen en jongeren in de stedelijke context. De clubs zitten eigenlijk vol, de vraag van de jongeren is er en het aanbod speelt erop in, maar er blijft een tekort. Er is nu een stage bij Jeunesse Molenbeek: ze hebben

plaats voor 45 kinderen, en er zijn er zestig ingeschreven. Veertien jongeren komen uit de eigen club, en een groot deel is nog niet aangesloten en wil zich in de toekomst aansluiten. Maar dat is moeilijk: er zijn niet genoeg trainers, niet genoeg accommodatie, bespeelbare velden, kleedkamers, kantines. Dat kunnen we vanuit JES zelf niet gaan oplossen."

BRUSSELSE CONTEXT

"In Brussel is er dan ook een specifiek financieel probleem voor de clubs, met gevolgen voor kinderen en jongeren zelf. In Vlaamse clubs sponsort de middenstand. Die clubs vragen ook lidgeld, maar dat ligt lager dan in Brussel. In Brussel zijn er minder sponsors, maar de financiële noden zijn dezelfde. Dat zorgt ervoor dat de lidgelden te hoog zijn voor de doelgroep. En omwille van hun sociale rol kunnen de clubs jongeren niet zomaar wegsturen. Er zijn wel een aantal mogelijkheden via sportcheques, OCMW of mutualiteit, maar ik zou het toch beter vinden als een bepaald bedrag aan subsidies kan worden voorzien om een minimum aantal gratis inschrijvingen aan te bieden. Ik wil toch meegeven dat er in de Brusselse context voor deze doelgroep een reële financiële drempel is. We moeten de verenigingen ook coachen om gestructureerd te werk te gaan bij het innen van lidgelden. Sommige clubs hebben zelf geen zicht op wie al dan niet heeft betaald."

DECODEREN TUSSEN BELEID EN PRAKTIJK

Momenten: "Er zijn heel wat bestaande sportstructuren, zowel stedelijk als op Vlaams niveau. Waarom komen die organi-

saties die jullie ondersteunen onvoldoende aan de bak in het bestaande circuit?"

Patrick: "De manier waarop het Antwerpse stadsbestuur momenteel organisaties ondersteunt, vertrekt vooral vanuit de manier van werken van verenigingen die vooral de middenklasse aantrekken. De vechtsportinitiatieven die we ondersteunen vanuit Vecht en Dans vallen daar duidelijk niet onder. Het gaat over clubs met een zeer divers publiek, de clubs zijn vaak opgebouwd rond één persoon/figuur waarnaar de club ook vaak is genoemd. Ze werken rond een risicovolle gevechtssport die niet erkend is, dus krijgen ze geen subsidies. Het type doelgroep waar ze mee werken, durft zich ook al eens in de slachtofferrol steken. Er is dus een grote kloof tussen de spelers, hun trainers en het beleid. Het is niet evident dat deze clubs contact opnemen met het Antwerpse bestuur, ze ervaren dat als te groot en te log."

Pieter: "JES probeert hier een brugfunctie op te nemen, de jongeren mee verantwoordelijkheid te laten nemen en het beleid hier rond te sensibiliseren. Eigenlijk bestaat onze rol als begeleider er heel vaak in om te decoderen, de vertaalslag te maken tussen de club, de buurt en het beleid. We kunnen daarvoor gelukkig beroep doen op onze medewerker Rachid, die het thaiboks milieu door en door kent, de nodige 'street credibility' heeft en die anderzijds ook samen met het team de link kan leggen met het beleid. Tegelijk zorgt JES Stadslabo voor positievere beeldvorming, via initiatieven die op een correcte, aantrekkelijke manier berichten over alle aspecten van de vechtsport."

Jelle: “Ook bij de voetbalclubs merken we dat onze clubs vaak niet serieus worden genomen. Er is een groot verschil tussen de clubs in Brussel en daarbuiten. Ze gaan wel met mekaar in competitie en daar botst het soms, ook omwille van het vooroordeel dat bestaat ten opzichte van de Brusselse clubs. En ja, er is minder structuur, maar niet alle vooroordelen kloppen. Er zijn heel veel jonge gasten die iets willen doen, die een functie opnemen als trainer.”

“Vanuit JES hebben we wel een goed contact met de Vlaamse Gemeenschapscommissie, en we krijgen van hen ook wel ondersteuning. De stad op zich, daar hebben we geen directe samenwerking mee. Voor de clubs zelf is het verhaal nog moeilijker. Sommigen zoeken steun bij Buurtsport, de gemeentes ondersteunen sommige clubs met accommodatie of subsidies, maar het is geen structurele of afdoende ondersteuning.”

CLUBMAGNEET

Pieter: “Als het over die jongeren gaat en die clubs, kom je al snel uit bij het discours rond probleemgevallen en probleemclubs. Er mag ook wel eens worden gekeken naar de kansen die deze clubs bieden. Want het is juist dit soort clubs dat als een magneet werkt voor die jongeren in bepaalde wijken. Ze kunnen een zeer constructieve rol spelen in de wijk en het leven van jongeren. Daar wordt vooralsnog redelijk weinig in geïnvesteerd. Terwijl andere clubs, die vanuit een Vlaamse context zijn gegroeid, op een vrij artificiële manier met die doelgroep omgaan. Dat zit niet in hun vezels, zoals bij Rachid of de trainers. Onze medewerkers hebben roots in de sport- en danswereld en uitstekende

netwerkkwaliteiten, dat zorgt voor kwaliteit op maat van de doelgroep. Een thaiboksgala, bijvoorbeeld, trekt een groot publiek aan. De clubs zijn heel gekend in bepaalde netwerken, netwerken waar men in het algemeen weinig grip op heeft, waar zagezegd geen verenigingsleven is. Die kansen op participatie mogen we zeker niet laten liggen.”

Momenten: “Is het geen nadeel om vanuit het jeugdwerk de sportsector in te stappen?”

Pieter: “De grootste uitdaging van dit project is komen tot goede samenwerking met partners, want alleen kan je dit niet doen. We zijn bij de projecten dan ook vertrokken van een SWOT-analyse van de wijk, net om vanuit de projecten op zoek te gaan naar netwerken en partners en de projecten ook wijkgericht te verankeren. Ook de samenwerking tussen de clubs is voor ons heel belangrijk. Op Vlaams niveau was het misschien beter geweest als dit project zowel vanuit Jeugd als Sport was voorbereid, bijvoorbeeld in samenwerking met de Vlaamse Sportfederatie. We zitten tussen sport en jeugdwerk, maar het is wel het jeugdwerk dat het project uitwerkt en aan de sportsector moet verkopen, met het gevolg dat je soms wat stiefmoederlijk overkomt. We staan daar dan met ons vinger-tje, en de sportsector wordt al vaak overbevraagd.”

Jelle: “Ik kom zelf vanuit de sportclubs, en clubs zijn niet altijd vragende partij voor ons, net omdat we geen federatie zijn. Maar dat is niet onoverkomelijk.”

Pieter: “Een pluspunt is wel dat onze relatie met de clubs een stuk authentieker is. We zeggen meteen: dit is waar wij voor staan.

Dan weet je direct of je kan samenwerken of niet. Maar om de expertise vanuit dit project over te dragen naar de sportsector zelf is het wel een nadeel dat we vanuit het jeugdwerk komen. Omdat de jeugdsector niet altijd honderd procent au sérieux wordt genomen binnen de sportwereld, ook omdat ze die wereld niet altijd kennen.”

INBREKEN OP MAAT

Jelle: “In Antwerpen hebben we de dansclubs zelf opgericht, de thaiboksclubs zitten in een vacuüm. Er is wel een federatie waar we goed mee samenwerken, maar thaiboks is niet erkend als sport, de federatie draait op vrijwilligers. Dus die clubs hebben onze ondersteuning zeker nodig. De clubs die wij in Brussel ondersteunen maken eigenlijk al deel uit van een federatie, ze hebben een jarenlange traditie binnen de eigen club en federatie. Het is daar niet evident om ons doel verkocht te krijgen. Dat gaat geleidelijk aan, in cycli, op het ritme van de mensen die komen en gaan in de clubs.”

Pieter: “Ik heb eerst nog bij het Kort op de Bal project in Brussel gewerkt. Als Nederlandstalige binnenkomen bij de sportclubs was ook niet gemakkelijk. In de ene club was het heel moeilijk om het wantrouwen te slopen. Ik had geen tussenpersoon die de mannen kende, ik heb drie, vier maanden hieraan gewerkt met een aantal sleutelfiguren. In de andere club werd ik onmiddellijk hartelijk ontvangen, kreeg ik lasagne en Italiaanse koffietjes.”

Momenten: “Kunnen jullie effectief de kwaliteit van de clubs een paar graden hoger zetten?”

Pieter: “We begeleiden de projecten vanuit JES heel laagdrempelig en persoonlijk via de projectmedewerkers. Naast inzetten op competenties, zetten we toch ook in op het verhogen van de organisatorische kwaliteit met een werkgroep visie en kerngroepvergaderingen met evaluaties en toekomstverkenningen. Voor het dansproject gaat het dan bijvoorbeeld over het opstellen van een reglement en een organigram. Voor een vechtklub betekent dit bijvoorbeeld dat men na een jaar ondersteuning aan 90% verzerkte leden zat, wat vroeger lang niet altijd het geval was en met de nodige risico's van dien.”

Jelle: “Bij Kort op de Bal willen de clubs enerzijds in het project meestappen om sporttechnisch beter te worden en voor de eer en de glorie. Anderzijds doen ze het ook wel voor de sociale rol, ze willen een rol spelen in de buurt. Om concreet aan de kwaliteit van de club te werken is er bijvoorbeeld een taalvoetbalstage, een traject met de begeleiders, met vooraf en tijdens de stage een opleiding. Nadien is er opvolging in de clubs van wat ze hebben geleerd. Dat moet zeker de kwaliteit van de clubs ten goede komen. Er ligt ook een grote uitdaging in het vinden van meer mensen om de clubs te ondersteunen in de Brusselse context. De vraag om te kunnen voetballen is groot en de clubs kunnen dat noch naar accommodatie, noch naar personeel opvangen. Het aantal vrijwilligers in de clubs is heel beperkt, ze zijn vaak overbelast en hebben niet altijd de competenties om alle functies op te nemen.”

VERENIGINGSONDERSTEUNING

“We ondersteunen de clubs in Brussel vanuit JES met drie mensen, één coördinator en twee verenigingsondersteuners. We focussen op de lagere clubs. Het is een vrij intensieve begeleiding: we zijn wekelijks aanwezig, vaak ook in het weekend en op de informele momenten. Een van onze medewerkers gaat daar ver in, hij neemt zelf een functie op in het ouderfeest, gaat mee spaghetti maken, materiaal verzamelen voor het sinterklaasfeest. Het is een moeilijke grens tussen engagement en een rol spelen als katalysator: het is niet de bedoeling dat we alles in hun plaats doen, maar mét hen. Al doende de nodige expertise overbrengen, anders zouden ze blijven stilstaan.”

RUIMTE VOOR EXPERIMENT

Momenten: “Is er eigenlijk nood aan extra middelen voor proeftuinen in jeugd, cultuur en sport? Kunnen dit soort opdrachten niet worden opgenomen in het kader van een structurele subsidie?”

Patrick: “Er is wel degelijk een nood aan proeftuinen, want momenteel is er binnen de sectorale decreten te weinig ruimte voor experiment op intersectoraal niveau. Zo bots je binnen de decreten van het jeugdwerk al snel op de grenzen met het onderwijs. Terwijl het toch vruchtbaar kan zijn om bijvoorbeeld in het project Kort op de Bal de jeugdwerkmethodiek te koppelen aan een sociaal-sportieve. Voorwaarde op het vlak van de organisatie die een proeftuin opzet, is dat je wil meestappen in een beleidslogica. De overheid van de andere kant moet een kader van minimum drie jaar voorzien voor de uitbouw van de proeftuin, liefst zelfs vijf jaar. Dat is de termijn die nodig is om expertise op

te bouwen als organisatie en de overdracht van die expertise op te nemen naar het beleid en partnerorganisaties.”

“Een mogelijk knelpunt bij organisaties kan zijn dat ze verwachten dat de middelen voor de proeftuinen een structurele subsidie worden. Dat is geen goede motivatie om in een proeftuintraject te stappen. Het moet natuurlijk wel de bedoeling zijn dat de expertise niet verloren gaat, maar dat kan ook door te leren als organisatie en door te geven, door de expertise in een publicatie te verwerken, door een lokaal beleid daarin mee te krijgen... JES werkt vaak met dit soort projecten/trajecten, we verwachten niet dat we al die projecten op lange termijn bijhouden. Bij de opstart van een proeftuintraject moeten de verwachtingen tussen organisatie en overheid goed worden doorgesproken op basis van finale doelstellingen en verwachte output.”

Momenten: “De proeftuinen lopen eind 2013 af. Hoe willen jullie ervoor zorgen dat de expertise vanuit de proeftuinen wordt opgepikt?”

Patrick: “De wisselwerking met het Antwerpse beleid is bij Vecht en Dans al bij de start ingebed, om op termijn te komen tot een duurzame verankering/ondersteuning van de dans/vechtsportinitiatieven in de stad Antwerpen. We werken niet alleen samen met het beleid, maar ook met andere betrokken actoren. Om ons traject onderzoeksmatig te onderbouwen, werken we samen met de VUB, het traject sluit immers aan bij het Sportplusverhaal, waarbij sport als middel naar voren wordt geschoven om kansengroepen meer verantwoordelijkheid

te geven. Daarnaast werken we ook samen met de8: zo volgen we bijvoorbeeld samen de werkgroep verenigingsbeleid in Antwerpen om op dat niveau één en ander te doen bewegen. Dat is nodig, want je komt het nog altijd tegen bij verenigingen en ambtenaren: 'we zijn er om te sporten'. We werken met een strategie van 'inbreken' in bestaande structuren, maar evengoed 'betrekken' van organisaties bij ons eigen traject. Zo zijn VSF, VTS, Jef Cas... betrokken bij de reflectiegroep van Vecht en Dans. Op lange termijn hopen we dat dit leidt tot eyeopeners.

HET JUISTE HOKJE

"Binnen het jeugd-sportbeleid van Antwerpen moet worden nagedacht over waar men die nieuwe werkvormen wil plaatsen. We moeten daar ook zelf over nadenken. Zo zijn er via Vecht en Dans zeven dansclubs opgericht, vooral voor en door meisjes. Je kan die

werkvormen onder de noemer brede school zetten, maar ook onder jeugdwerk. Met elk hun respectievelijke voor- en nadelen. Bij brede school heb je wellicht een betere inbedding, maar minder autonomie/eigenaarschap voor de jongeren zelf. Het neigt dus nu naar sociaal-cultureel werk/jeugdwerk, al betekent dit wellicht een aantal jaren vechten om genoeg middelen of een goede locatie te krijgen. Ook die uitkomsten van de trajecten willen we meenemen in beleidsaanbevelingen."

"Elke proeftuin die de Vlaamse overheid subsidieert, zou uiteindelijk moeten leiden tot beleidsaanbevelingen, lessen voor het beleid vanuit de praktijk, vanuit de opgebouwde expertise. Op die manier kunnen de proeftuinen leiden tot veranderingen in het beleid, hetzij op Vlaams, hetzij op lokaal niveau."

Sport naar de mensen brengen zit in onze genen

➤ MOMENTEN SPRAK MET HANS VERBRUGGEN & VEERLE VAN GULCK VAN
SPORTA VZW OVER INCLUSIE BINNEN HAAR SPORTKAMPEN EN -CLUBS
➤ TEKST: WOUTER DEVRIENDT

In het Vlaamse sportlandschap laat de Sporta-federatie zich opmerken door haar permanente ledengroei. Ruim tien jaar geleden telde de recreatiesportfederatie van Sporta een goeie tienduizend leden. In 2009 werd de kaap van veertigduizend overschreden. Na de fusie tussen Sporta-federatie en Sporcrea staat de teller op 67.000 leden. Mede dankzij deze stevige basis is Sporta-federatie bij machte om een breed en veelzijdig sport- en beweegaanbod te ontplooiën. Sporta-federatie kan hierbij terugvallen op de Sporta-groep waartoe ze behoort, met ook Sporta-centrum vzw (met verblijfscentra in Tongerlo en Maaseik), To Walk Again vzw en Sporta-vakantie vzw, (organisator van creatieve en avontuurlijke jongerenvakanties). Elke Sporta vzw vaart haar eigen koers en spitst zich toe op een specifiek domein van de sportwereld, maar laat zich leiden door één en hetzelfde streefdoel: zo veel mogelijk mensen – ook diegenen die minder kansen krijgen – laten genieten van recreatieve sportbeoefening. Onder het motto ‘Sport voor Allen is voor iedereen’ doen hoofd communicatie Hans Verbruggen en sporttechnisch coördinator Veerle Van Gulck het hele Sporta-verhaal, van vroeger tot nu.

Momenten: “Sportpater Anton Van Clé en Romain Maes, tourwinnaar in 1935, zetten de toon...”

Hans: “De historiek van Sporta begint in 1936, ergens op een rustige weg in de Kempen. Het was daar dat pater Anton Van Clé (1891-1955) tijdens een fietstocht toevallig

in contact kwam met trainende profwielrenners. Al fietsend raakte deze kanunnik van de Norbertijnenabdij van Tongerlo met hen aan de praat en aanhoorde hij de rennerv verhalen, over hun weinig benijdenswaardige beroepssituatie en hun laag aanzien. De ontmoeting trof hem zo diep dat hij zich met-

een geroepen voelde om zich over het lot van deze sportlui te ontfemen. Bevlogen wijdde pater Van Clé zich aan zijn nieuwe levens-taak. Hij verdiepte zich in de sportwereld, organiseerde over heel Vlaanderen rennerbij-eenkomsten en verdedigde hun belangen bij de bondsinstanties. Tijdens een van de eer-ste rennerbijeenkomsten bedacht Romain Maes, de Belgische winnaar van de Tour van 1935, de naam 'Sporta'. Van Clé kreeg het predicaat van sportpater opgespeld."

Momenten: "Maar de Sporta-stichter wou meer dan een sportsyndicaat avant la let-tre..."

Hans: "Als een van de eersten in Vlaande-ren onderkende hij de positieve effecten van sportbeoefening op de algemene volksge-zondheid en het belang van sportbeoefening in de opvoeding van de jeugd. Gedreven door deze inzichten verruimde hij het takenpakket van Sporta met het promoten van de gezonde, eerlijke sport en de bestrijding van de uitwas-sen die sport bedreigden. Dit resulteerde in de uitgave van een maandblad en de organisatie van jaarlijkse Sporta-congressen en lezingen, maar ook in de programmering van promotio-nale sportactiviteiten. Onder het motto 'sport naar de mensen en mensen naar de sport brengen' wierp Sporta zich eind jaren vijftig almaar meer op als pleitbezorger van de recre-atiesport. Om de Vlamingen warm te maken voor een actievere levensstijl, ontwikkelde Sporta ook het concept 'gezinssportdagen'."

Momenten: "In 1954 richtte Sporta het eer-ste sportkamp in België op voor kinderen uit de steden..."

Hans: "Met het inrichten van sportkampen voegde Sporta een nieuwe dimensie aan

haar werking toe. Een paar jaren later legde Sporta de eerste contacten met toenmalig minister van Cultuur Frans Van Mechelen om de Sport voor Allen-campagne, een initiatief van de Raad van Europa, ook in Vlaanderen op te starten. Het eerste overleg hier rond vond plaats in het Sporta-centrum te Ton-gerlo. In de periode daaropvolgend werden de eerste recreatieve sportclubs opgericht. Ook sport- en beweegcampagnes zagen voor het eerst het daglicht. Om de clubwerkingen en campagnes te bestendigen, riep Sporta in 1975 een federatie in het leven, aanvankelijk onder de naam 'Sporval', die later werd om-gedoopt tot Sporta-federatie."

Momenten: "Anno 2011, ruim een kwar-teeuw later, blijft Sporta toonvast..."

Hans: "Vandaag staat Sporta ruim een halve eeuw verder. En wat blijkt? Veel van de initiatieven hebben de tand des tijds ge-trotseerd en vormen nog steeds een pijler binnen de huidige werking van de Sporta-federatie, weliswaar in een hedendaags kleedje gestoken. Doordat Sporta continu de sportwereld bestudeert en nieuwe maat-schappelijke trends en ontwikkelingen tracht te detecteren, zijn we in staat het aanbod af te stemmen op heersende noden en behoeften. Zo besloot Sporta-federatie vanuit sociologisch inzicht de platgetre-den sportpaden te verlaten. Het meest in het oog springende project is Ventourist/Ventousiast. Met dit project speelt Sporta-federatie in op de groeiende belangstelling en de toenemende individualiseringsdrang. Ook acties om sporten als spinning, jog-gen, Nordic Walking en fietsen te promoten liggen in het verlengde hiervan. Hiermee neemt Sporta-federatie een pioniersrol op.

Het plaatst de invulling van haar clubwerkingen in een nieuw perspectief.”

Momenten: “De strakke cluborganisatie, kenschetsend voor de Vlaamse sportclubs, maakt plaats voor nieuwe organisatievormen...”

Veerle: “Binnen nieuwe, semigestructureerde organisatievormen combineren we het wij-gevoel en de kwaliteitsvolle sporttechnische begeleiding met maatwerk op niveau van het individu en het inspelen op de toegenomen flexibilisering die zich blijft doorzetten in onze samenleving. Deze innovatieve werking en het durven ‘out of the box’ denken weerspiegelt zich ook in de reguliere werking en de projectwerking van Sporta-federatie naar kansengroepen, met name: 1) het toeleiden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren naar sportkampen en 2) ervoor zorgen dat personen uit bijzondere doelgroepen deelnemen aan sport en zich aansluiten bij een sportclub.”

TOELEIDEN VAN MAATSCHAPPELIJK KWETSBARE KINDEREN EN JONGEREN NAAR SPORTKAMPEN

Momenten: “In 2009 start het pilootproject ‘sportkampen voor kansengroepen’...”

Hans: “Onder impuls van de vorige minister van Sport, Bert Anciaux, stapten vijf sportfederaties in het pilootproject sportkampen voor kansengroepen. Sporta-federatie was één van deze vijf. Elk jaar schrijven tienduizend jongeren zich in voor een Sporta-sportkamp. Ondanks het ruime aanbod vinden niet alle jongeren even gemakkelijk de weg naar onze sportkampen. Niet alleen de financiële drempel, maar vooral de angst voor het ‘onbe-

kende’ houdt kansengroepen zoals allochtonen, kansarmen en personen met een fysieke beperking tegen om deel te nemen.”

Momenten: “Slechts 1,5% van de kinderen en jongeren uit een kansarm gezin vindt de weg naar een sportkamp... 7,5% van de kinderen en jongeren groeit op in een kansarm gezin...”

Veerle: “De startvraag is: ‘Welke maatschappelijke rol neem je als sportfederatie op naar kansengroepen?’ Heel wat sportfederaties zijn hier niet echt mee bezig. Sportkampen fungeren veelal als een promotiekanaal voor de eigen sporttak(ken) en de toeleiding van nieuwe leden naar de aangesloten sportclubs. Ook worden sportkampen als een ondersteunend aanbod aanzien, gericht naar de eigen leden om zich verder sporttechnisch te vervolmaken.”

Hans: “De sport is ook sociaal gelaagd. Je ziet binnen de verschillende sociale lagen van de bevolking duidelijke voorkeuren terugkomen voor welbepaalde sporttakken. Zo is de golfsport een duidelijke elitesport en zijn de vechtsporten dan weer zeer toegankelijk voor een brede groep mensen. Bij de toeleiding van kansarme kinderen en jongeren naar de Sporta-sportkampen willen we tegen deze gelaagdheid ingaan. Belangrijk voor ons is dat de kinderen en jongeren een positieve ervaring kunnen opdoen tijdens een sportkamp. Als een kansarm kind zich inschrijft voor een paardenkamp, voorzien we het nodige materiaal.”

Momenten: “De toeleiding naar sportkampen gebeurt via gerichte toeleidingskanalen en in nauwe samenwerking met sociale organisaties en welzijnsinstellingen...”

Hans: “Sociale organisaties en welzijnsinstellingen hebben de weg naar de Sporta-sportkampen gevonden. De vraag tot inschrijving van kinderen en jongeren overtreft zelfs het draagvlak van onze sportkampwerking. Vanuit Sporta-federatie geven wij aan de toeladers het aantal beschikbare plaatsen door. Twee à drie kinderen per sportkamp is haalbaar in functie van een goed verloop. Cruciaal hierin zijn de pedagogische competenties van de kampleider. Op jaarbasis betekent dit dat we een tweehonderdvijftigtal maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren kunnen integreren op een totaal van tienduizend deelnemers. We willen vermijden dat we op een bepaald sportkamp met een overconcentratie te maken krijgen. Door een samenloop van omstandigheden hadden we in 2010 één sportkamp met acht kinderen met een problematische achtergrond. Het is dan ook helemaal uit de hand gelopen. Een leermoment, en de bevestiging dat de toeleiding cruciaal is in functie van het verdere verloop van een sportkamp.”

Veerle: “Voor de toeleiding van kansarme kinderen en jongeren hebben we een stevige samenwerking uitgebouwd met vzw Kindergeluk, een initiatief van De Persgroep. Via vzw Kindergeluk wil die kinderen en jongeren kansen geven op zowel sociaal als cultureel vlak. De ervaring leert dat het voor heel wat kansarme kinderen belangrijk is om een korte tijd te kunnen ontsnappen aan de vaak moeilijke thuissituatie waarin ze zich bevinden. Vzw Kindergeluk heeft door middel van een financiële tussenkomst de deelname van ruim honderd kansarme kinderen aan een Sporta-sportkamp mee mogelijk gemaakt.”

Hans: “Vrij recent werken we ook samen met het Steunpunt Vakantieparticipatie, een dienst van Toerisme Vlaanderen die een vakantieaanbod uitwerkt voor mensen met een laag inkomen. Ook zij gaan uit van de stelling dat het voor iedereen belangrijk is om eens in een andere omgeving te zijn, om de batterijen terug op te laden en tot rust te komen. OCMW's, instellingen uit de Bijzondere Jeugdzorg enzovoort kunnen zich via de website van het Steunpunt Vakantieparticipatie aanmelden en cliënten op de kandidaatslijst plaatsen voor een georganiseerde vakantie. In 2010 werden via deze weg een vijftigtal kinderen en jongeren toegeleid naar een Sporta-sportkamp. Ten slotte zijn er ook nog toeleidingen van kansarme kinderen en jongeren die rechtstreeks gebeuren vanuit de welzijnssector, zonder een intermediaire toeleider. In 2010 kwamen in totaal een tweehonderdvijftigtal kansarme kinderen en jongeren terecht op een Sporta-sportkamp.”

G-SPORT

Momenten: “Via To Walk Again vzw, vanuit het participatiedecreet erkend en gesubsidieerd om praktijkgerichte, laagdrempelige educatieve initiatieven in sportgerelateerde bewegingsvormen te organiseren, vinden kinderen en jongeren met een fysieke beperking de weg naar de Sporta-sportkampen...”

Hans: “We leiden via de werking van To Walk Again vzw ook kinderen met een fysieke beperking toe naar onze sportkampen. Vzw To Walk Again is de nieuwste telg in de Sporta-groep, de organisatie werd opgericht door Marc Hermans, de bekende triatlonekampioen die in 2002 tijdens een trainingsrit ten val kwam en verlamd geraakte. Met de overname van de vzw garandeert Sporta dat

mensen met een fysieke beperking onder deskundige begeleiding kunnen blijven genieten van sportbeoefening en hun gezondheid bevorderen. Specifiek voor de sportkampen vinden we het belangrijk dat we deze kinderen en jongeren uit hun isolement halen. Het G-sportaanbod wordt afhankelijk van de graad van de handicap deels of helemaal geïntegreerd in het reguliere sportkampaanbod. In die zin hebben we verschillende mengvormen, gaande van G-sportkampen die doorgaan op dezelfde kampplaats en waar nevenactiviteiten samen doorgaan, tot de sportkampen waarbinnen de kinderen en jongeren met een fysieke beperking volledig worden geïntegreerd. Voor de danskampen in 2010 telden we bijvoorbeeld driehonderd deelnemers, waarvan een dertigtal rolstoelpatiënten. Er werd hier gewerkt met een aangepaste choreografie. Voor deze kinderen en jongeren is dit een unieke ervaring, omdat ze in het dagelijkse leven moeilijk aansluiting vinden om activiteiten als deze samen te doen.”

Momenten: “Extra omkadering is nodig, overgave en engagement des te meer...”

Veerle: “De toeleiding en begeleiding van deze kansengroepen vraagt de noodzakelijke omkadering en extra zorg. Het vergt veel energie van een sportfederatie. Heb je dat er niet voor over, dan zal het ook niet lukken. Het start met de toeleidingsprocedure. Zo organiseren we informatie- en overlegmomenten. Twee à drie jaar geleden zijn we gestart met het organiseren van info-avonden en introductiedagen voor zowel de begeleiders van sociale organisaties en welzijnsinstellingen als de kinderen en jongeren zelf. Daarnaast hebben we ook een kennis-

makingsfilm gemaakt, waarin we duidelijk maken hoe het er op een sportkamp aan toe gaat. Zo weten de kinderen en jongeren wat ze mogen verwachten en kunnen ze zich hier met hun omgeving op voorbereiden.”

Hans: “Ondertussen hebben we een netwerk van een dertigtal vaste partners opgebouwd in de welzijnssector. Dit heeft ons de afgelopen jaren toegelaten om de focus in de voorbereiding van de sportkampen te verschuiven van het wel en wee van de sportkampen naar aandacht voor de kinderen en jongeren die worden toegeleid. Dit is een positieve evolutie, zowel voor het kind als de sportkampwerking van Sporta-federatie. Zeker als het gaat over kinderen die extra zorg nodig hebben.”

KENNIS EN ERVARING

Veerle: “We proberen ook maximaal onze kampeiders en sportmonitoren die ervaring en kennis hebben in het werken met diverse kansengroepen gericht in te zetten. Als Sporta-federatie proberen we hier ook goede randvoorwaarden te creëren door werk te maken van kennis- en ervaringsontwikkeling voor en tussen sportmonitoren. Zo hebben we het thema ‘kansengroepen’ geïntegreerd in onze monitorenvorming.”

Hans: “Dit jaar stromen twee jongeren uit onze kansengroepen zelf door naar het sportmonitorenteam. We zetten alles in het werk om dit zo goed mogelijk te faciliteren en alle kansen te geven. In de nabije toekomst willen we hier verder op inzetten door proactief te detecteren en ze warm te maken voor de functie van sportmonitor. Eén persoon binnen Sporta-federatie is aangesteld om dit alles te coördineren en verder uit te

bouwen. We hebben hier een operationele doelstelling aan gewijd in ons eigen beleidsplan van Sporta-federatie.

Veerle: “De zorg en omkadering voor kinderen en jongeren met een fysieke beperking verschilt uiteraard van de groep van kansarme kinderen en jongeren. Maar ze is daarom zeker niet minder intensief. Soms is er nood aan een begeleiding van twee op één: één (para)medisch begeleider en één sporttechnisch begeleider. Dit is nodig om kinderen en jongeren de kans te laten om deel te nemen aan een regulier sportkamp in inter-naatsvorm.”

ERVOOR ZORGEN DAT BIJZONDERE DOELGROEPEN DEELNEMEN AAN SPORT EN ZICH AANSLUITEN BIJ EEN SPORTCLUB

Momenten: “Van sportfederaties wordt verwacht dat ze werk maken van ethiek in de sport...”

Hans: “In 2008 keurde de Vlaamse regering het decreet Medisch Verantwoorde Sportbeoefening goed. Vernieuwend was de toevoeging van het ethische luik aan dit decreet. Het decreet bepaalt ook dat sportfederaties vanaf 2011 proactief werk moeten maken van één van volgende zes thema's: de rechten van het kind in de sport, inclusie, fair play-beginsel, de fysieke en psychische integriteit van het individu, respect rond diversiteit en solidariteit. Sporta-federatie heeft samen met acht andere sportfederaties de keuze gemaakt om voor de resterende duur van de huidige Olympiade het thema 'inclusie' uit te werken.”

Veerle: “Eigenlijk behoort, voor een recreatieve sportfederatie als Sporta, het werken rond deze thema's tot onze basiswerking.

Zo hebben we binnen onze recreatieve competities ook een 'Fair Play'-competitie. Ook hebben we in samenwerking met onze clubs recreatieve competities opgezet voor zowel jongeren ('Basket for Fun') als senioren ('Senlenjo's' in samenwerking met OKRA Sport), waarbij we de spelregels zodanig aanpassen dat iedereen op zijn niveau volwaardig aan bod komt. Het was dan toch even nadenken over op welk thema we verder zouden inzetten. Omdat we de laatste jaren al sterk aan het werken zijn rond personen met een fysieke beperking via To Walk Again vzw, focussen we verder op inclusie. Enerzijds zetten we acties op om aangesloten sportclubs te sensibiliseren en te begeleiden zodat ze drempels voor sportparticipatie wegwerken. En anderzijds zorgen we ervoor dat personen met een fysieke beperking deelnemen aan sport en zich idealiter aansluiten bij een sportclub. De basis van waaruit we het project rond inclusie verder gaan uitbouwen, samen met de clubs en de doelgroep, is 'sensibiliseren'. Dit door het opzetten van leuke activiteiten die 'goesting' geven in meer! We zijn hier momenteel volop startende.”

Momenten: “Incentives die sportfederaties uitdagen om hun maatschappelijke rol op te nemen, moeten ruimte geven om duurzaam te ondernemen...”

Hans: “Wij willen voluit onze schouders zetten onder het verhaal van ethisch verantwoord sporten zoals dit vanuit de Vlaamse overheid wordt geschreven. Alleen is het onze bezorgdheid dat het eerder, zoals in het prioriteitenbeleid binnen het decreet op de sportfederaties, beknopt werkt en ons in een strak keurslijf dreigt te dwingen. Zo houdt het decreet op de sportfederaties

ons inziens niet altijd voldoende rekening met maatschappelijke tendensen zoals de individualiseringsdrang. Willen we hierop inspelen en duurzaam ondernemen richting duurzaam sporten... ja, dan moeten we hier de ruimte toe krijgen.”

Veerle: “Zo hebben we binnen ons beweegproject ‘Ventourist Ventousiast’ op en rond

de beruchte Mont Ventoux al specifiek gefocust op vrouwen en personen met een fysieke beperking (de handbikers, red.). En met succes! Het bewijst dat er nog heel wat mogelijkheden zijn voor sportfederaties om op een eigentijdse en creatieve manier de sport- en beweegmarkt te bespelen. Nog veel werk aan de winkel!

Geef de voorzet, deel de winst

➤ MOMENTEN SPRAK MET ARNE FRANCQ EN MISCHA PRINSEN VAN JESPO VZW
➤ TEKST: TATJANA VAN DRIESSE

Jespo wil ervoor zorgen dat alle Antwerpse kinderen tussen drie en achttien jaar de kans krijgen om kennis te maken met – en te participeren aan – het reguliere sportaanbod in Antwerpen. In 2008 reageerden ze op de oproep ‘participatieprojecten kansengroepen’ in het kader van het participatiedecreet. We zijn bijna drie jaar verder, hoog tijd om eens polshoogte te nemen.

Momenten: “Laten we beginnen bij het begin en terugkeren naar het ontstaan van Jespo. Hoe, waarom en wanneer is Jespo als recreatieve organisatie ontstaan?”

Arne: “Jespo – Jeugdsport – is een voortzetting van het Comité Sport binnen Kindervreugd. Kindervreugd werd in 1937 opgericht met als doel alle kinderen in Antwerpen te laten participeren aan vrijetijdsactiviteiten. Destijds lag de focus op arbeiderskinderen. Die doelgroep had namelijk niet het geld om op vakantie te gaan, om opvang te voorzien en/of om deel te nemen aan culturele en sportieve activiteiten. De jeugdorganisatie is als vzw ontstaan binnen het stedelijk onderwijs van de stad Antwerpen. In 2004 werd er beslist om Kindervreugd te herstructureren in drie afzonderlijke vzw's: Kindervreugd, Kavka en Jespo. Kindervreugd zet heden de speelplein- en vakantiewerking verder. Kav-

ka, het jongerencentrum, zet in op de sociale en culturele ontplooiing van jongeren door het creëren van een ontmoetingsruimte in de stad waar jongeren hun ding kunnen doen. Zo kunnen jongeren er gebruik maken van de danszalen, vergaderzalen, repetitieruimtes, het café, het binnenplein en de feestzaal. En last but not least: Jespo is een jeugdsportorganisatie met een laagdrempelig omnisportaanbod op initiatie- en recreatieniveau.”

Momenten: “Welke rol en positie neemt Jespo in ten opzichte van Antwerpen Sportstad en de georganiseerde sportclubs?”

Arne: “Zowel onze rol als positionering in het Antwerpse sportlandschap is nu vrij duidelijk. Met ons aanbod werken we aanvullend op de activiteiten van de sportdienst en op die van de traditionele unisportclubs. Waar wij in verschillen ten opzichte van die

clubs, is dat we ons niet richten op één sport. Jespo is een omnisportvereniging. Het aanbod van meerdere sporten geeft kinderen de kans om niet meteen in een sporttak te worden geduwd. Het Jespo-omnisportverhaal stelt het plezier van het sporten en de algemene motorische ontwikkeling van het kind voorop. Het prestatiegericht en meritocratische laten we achterwege. De prestatiedruk binnen een (competitieve) sportclub kan soms hoog oplopen, waardoor kinderen sneller afhaken. Sporten in clubverband vraagt ook een groot engagement van zowel kinderen als ouders. Wij zijn een opstap voor kinderen die de stap naar de sportclub te groot vinden. Bij ons kunnen ze een keer in de week sporten op beginnersniveau met leeftijdsgenootjes. Kinderen aanspreken en motiveren om aan sport te doen op een laagdrempelige manier en hen zo stimuleren om de sport(club) naar keuze te vinden. Bij ons kunnen ze nog experimenteren, op zoek gaan en eerste ervaringen opdoen. Sportparticipatie is een continuüm van ongeorganiseerde, andersgeorganiseerde en georganiseerde sportbeoefening. Jespo begeeft zich in het midden: het is een opstap naar de georganiseerde sport of een stimulant naar meer individuele, recreatieve sportbeoefening.”

Momenten: “Nam het Comité Sport destijds binnen Kindervreugd ook deze brugfunctie op?”

Arne: “Nee, deze rol werd voornamelijk opgenomen na de herstructurering. Kindervreugd had indertijd ook competitieafdelingen. KV-Gym was bijvoorbeeld een afdeling die zelfs meedeed aan internationale wedstrijden. Op een bepaald moment moest een

keuze worden gemaakt, aangepast aan de lokale context. Er werd nagedacht over welke meerwaarde de organisatie kon bieden in de stad. Jespo bereikt nu veel kinderen die de sportclubs (nog) niet bereiken. Onze functie nu zorgt ervoor dat we in het Antwerpse sportlandschap geen concurrentie zijn voor, maar partners van de clubs. De meeste sportclubs zijn overtuigd van het aanvullend gegeven. Sommige clubs aanzien ons nog als het voormalige Kindervreugd (mét competitieafdelingen) en zien de meerwaarde (nog) niet in. Met het nieuwe logo willen we onze onafhankelijkheid en eigen identiteit benadrukken.”

Momenten: “Erkennen de traditionele clubs en de sportdienst Jespo in zijn unieke rol?”

Mischa: “Wij bevinden ons binnen het segment ‘andersgeorganiseerde sport’. In mijn vorige job als sportantenne voor de vzw Antwerpen Sportstad heb ik gemerkt dat clubs soms argwanend zijn. Ze voelen andere initiatieven aan als concurrentie en bedreiging. Daarom is het belangrijk om goed uit te leggen welke organisatie we zijn en dat we de meerwaarde van samenwerking onderschrijven. Dit is een continu aandachtspunt om onze rol scherp te stellen en de winst voor de clubs aan te tonen. De instroom van nieuwe kinderen in de sport gebeurt via ons. Wij werken samen met clubs en niet tegen clubs. Hoe meer kinderen kunnen deelnemen aan het clubleven en daar succes ervaren, hoe beter!”

Arne: “In feite spelen wij onrechtstreeks een belangrijke rol voor de clubs. Als wij die kinderen bereiken die zij niet bereiken en we zorgen voor een doorstroom, dan is er participatie van die doelgroepen in de traditionele

unisportclubs. Het deint verder uit en straalt uit naar de sport in Antwerpen in het algemeen. Onze functie is kennis en expertise verwerven, maar die ook delen en doorgeven. Zo zullen sportclubs ons nog meer aanzien als partner en niet als concurrent.”

Arne: “De redenering van de sportdienst is dat een dergelijk aanvullend aanbod moet bestaan. De sportdienst neemt echter een regisserende rol op. Dit wordt ook gestimuleerd vanuit het Sport voor Allen-decreet: ‘Minder zelf doen en meer uitbesteden’. Zo wordt het aanvullend sportaanbod in de stad Antwerpen gecreëerd door drie organisaties: Jespo (omnisport), Kras Jeugdwerk (zaalvoetbal) en Buurtsport (pleintjesbasketbal).”

IN SPELEN OP NODEN

Momenten: “In 2008 reageerden jullie in het kader van het participatiedecreet op de oproep voor projecten ter bevordering van de participatie van kansengroepen in sport. Met ‘Jespo Spo(o)rt aan!’, een project waarmee jullie specifiek gingen inzetten op het bereiken en behouden van kansengroepen. Wat heeft de aanzet gegeven om een projectaanvraag in te dienen vanuit jullie organisatie?”

Arne: “De voorbereidende fase van het indienen van een projectaanvraag hebben wij beiden niet meegemaakt. Onder impuls van onze bestuurder Marc Theeboom heeft de vorige coördinator ingespeeld op de oproep. Participatie was toen en is nog steeds een *hot item*, en vanuit de vaststelling dat de wijzigende samenstelling van de bevolking een realiteit is, wou Jespo inspelen op nieuwe noden en behoeften. Als laagdrempelige organisatie is het ook niet meer dan logisch dat we ons aangetrokken voelen tot een der-

gelijke oproep. Het bood ons de kans om nog meer te focussen op die doelgroepen die de kans niet krijgen om te participeren. Nadenken over een vernieuwend en constructief participatieproject zorgt voor een blijvende aandacht voor het laagdrempelig karakter van onze organisatie. Een eigenschap die we niet als een evidentie mogen beschouwen.”

Mischa: “Jespo heeft altijd een sociale rol gespeeld. Dat is ook het fundament van onze organisatie, logisch dat je die rol blijft behouden. De samenstelling van de Antwerpse bevolking verandert. Het project tekent daar op in. We hebben die kans gegrepen: onze organisatie is qua structuur, geografische spreiding van het aanbod, opzet en laagdrempeligheid uitermate geschikt om daar iets mee te doen. Jespo bereikt 2300 kinderen in alle wijken verspreid over de stad. Maar ook wij kunnen niet iedereen bereiken die we willen bereiken.”

Momenten: “Begrijp ik het goed dat jullie een project hebben opgezet vanuit een proactieve houding en niet vanuit een vastgesteld probleem rond het bereiken van kansengroepen?”

Arne: “Inderdaad! We bereikten reeds een divers publiek. Dachten we! Want eigenlijk werd dit nog nooit in kaart gebracht. Het participatieproject heeft ons ertoe aangezet om waar we van uitgaan ook in kaart te brengen. Meten is weten. Dus zowel de participatie van kansarmen als allochtonen. In eerste instantie allochtonen, in tweede instantie mensen in armoede door middel van de kansarmoede-index. De aanzet van het project werd gevoed vanuit de bezorgdheid geen weerspiegeling meer te zijn van de Antwerp-

se maatschappij: de wijzigende bevolkings-samenstelling moet een maatstaf blijven."

Mischa: "Ik denk dat het een voorwaarde is om een dergelijk project op te starten: reeds laagdrempelig zijn voor bepaalde doelgroepen. Als je een 'witte' organisatie bent, met witte medewerkers die geen pap hebben gegeten van participatie van kansengroepen, dan is de stap te groot. Wij hebben wel enige ervaring en konden onze organisatie verrijken door doelgroepen te gaan bereiken die we heden nog niet bereiken. We bereiken reeds een groot deel allochtonen, maar dat zijn vaak de goed ingeburgerde allochtonen."

Arne: "Deze groep vindt zijn weg al naar het reguliere aanbod. Er is nog een groep binnen de doelgroep allochtonen en kansarmen die de weg nog altijd niet vindt. Het is op die groep dat we zijn gaan focussen."

Momenten: "Dus jullie zijn hierop gesprongen vanuit de visie en missie van de organisatie, maar hoe hebben jullie het project inhoudelijk op poten gezet?"

Arne: "Marc heeft mee aan de kar getrokken. Als specialist inzake andersgeorganiseerd sporten was hij samen met andere ervarings-experten een grote steun. Het begon met de vaststelling dat we de kennis en expertise om specifieke doelgroepen rechtstreeks te bereiken nog niet in huis hadden. Dus moesten we op zoek gaan naar partners op lokaal niveau: mensen of organisaties die de kennis en expertise reeds hebben. Partners die de doelgroep bereiken of zo goed kennen dat ze weten hoe we die moeten bereiken: Kras Jeugdwerk (het voormalige KIDS vzw), PSC Open Huis (een vereniging waar armen het

woord nemen), minderhedencentrum De8, Buurtsport en het Onthaalbureau Inburgering Antwerpen. Die brachten we rond de tafel om inhoudelijk te brainstormen over het project."

"Onze acties werden gefaseerd: 1) De mensen moeten de info krijgen! Jespo en het aanbod bestaan, maar de informatie moet aangepast worden aan de noden van de doelgroep. 2) Mensen effectief laten instromen en daarvoor samenwerken met lokale partners. Bijvoorbeeld Buurtsport, met de individuele trajectbegeleiding: door het persoonlijk contact krijgen zij de kinderen effectief tot bij ons en blijven ze ook bij ons. Dit zijn partners die mensen kennen, kunnen vastpakken en stimuleren. Ze fungeren als vertrouwenspersoon en doorverwijzer. 3) De kinderen en jongeren vasthouden: omstandigheden creëren waarin kinderen blijven.

Mischa: "Het bleek al snel dat er heel wat vragen waren vanuit andere sociale organisaties, zowel uit Antwerpen als de randgemeenten. In het begin denk je 'leuk', maar je moet gaan afbakenen en pinnen op prioritaire partners, zodat de focus niet verloren gaat."

Momenten: "De projectaanvraag kreeg vorm door een gedragen partnerschap en scherpe visie, maar kregen jullie een 'go!' van de Vlaamse Overheid?"

Arne: "Het is geen gemakkelijk verhaal geweest wat betreft de middelen. Op een bepaald moment was er twijfel rond de voortzetting van het project. De argumentatie was dat het project te veel aansloot bij onze basiswerking, wat op zich ook klopt: we zijn nu

eenmaal een sociale sportorganisatie. Impliciet was er al aandacht voor kansengroepen, maar die was nog niet expliciet genoeg. Het is een klein, maar geen onbelangrijk verschil. Het is net dat verschil wat maakt dat we die kinderen net over die participatiedrempels krijgen. Elk goed initiatief verloopt met vallen en opstaan, en gedurende het drie jaar durende project hebben we moeten bijsturen. Maar we zijn de Vlaamse overheid dankbaar voor de steun die ze ons tot nu toe hebben gegeven. Nu kunnen we de verworven kennis en expertise delen. Op basis van de vaststellingen rond knelpunten over waarom we groepen niet bereiken en waarom we groepen niet behouden, zijn we effectief gaan focussen op een aantal dingen waar we aan moeten werken. Daaruit is een logische vervolgprouceaanvraag ontstaan: 'de vrijwillige trajectbegeleiding'. Een innovatief project gegroeid uit het voorgaande, dat de vzw Antwerpen Sportstad cofinanciert."

HET BINDMIDDEL

Momenten: "De operationalisering van het project gebeurde door een participatiemedewerker, Mischa. Naar welk profiel waren jullie op zoek bij de aanwerving?"

Arne: "we hadden twee criteria voor ogen: iemand die de sportsector in Antwerpen liefst al kende (om ervoor te zorgen dat het participatieproject zo snel mogelijk kon worden opgestart) en die ervaring had met sociale organisaties en sport vanuit een sociale insteek benadert. Mischa voldeed aan het profiel omdat ze reeds als beleidsmedewerker, als sportantenne in Antwerpen en binnen een sociaal tewerkstellingsproject had gewerkt."

Mischa: "De vacature voldeed aan mijn interesses en ervaring met verscheidene doel-

groepen en sectoren: een combinatiefunctie tussen het werken met kansengroepen en het werken rond sport."

Momenten: "Mischa, je ging als participatiemedewerker aan de slag. Een grote uitdaging en waarschijnlijk veel werk aan de winkel?"

Mischa: "De eerste grote stap was een plan van aanpak opstellen. Daarvoor was het vooral belangrijk om verdiepend kennis te maken met de eigen organisatie en deze ook in kaart en beeld te brengen. Hoe staan we er nu voor? De beginsituatie was niet gemakkelijk aan te duiden via onze database. De enige manier was door gesprekken te voeren met een aantal vrijwilligers die sportgroepen trekken en met een aantal mensen binnen de organisatie die hier al jaren actief zijn.

Er werd een klankbordgroep samengesteld om het plan van aanpak mee uit te stippen. Jef Cas, als regisseur lokaal sociaal sportbeleid, Marc Theeboom vanuit zijn academische achtergrond, Frans Van den Wyngaert, de voorzitter van Jespo, en Arne maakten hiervan deel uit. Het plan werd van theorie vertaald naar praktijk binnen duidelijke kaders. Dit plan werd afgetoetst binnen de werkgroep met de lokale partners rond de haalbaarheid en aanpak. Op die manier voedden zij mee het operationele luik."

Momenten: "De samenwerking met lokale partners was van bij het begin een belangrijke voorwaarde voor een efficiënte aanpak, maar hoe bereidwillig waren de partners toen je bij hen kwam aankloppen?"

Mischa: "De bereidwilligheid was heel groot. Ook zij hebben er belang bij. De partners hebben destijds ook een intentieverklaring

ondertekend. Dat houdt de contacten goed warm. Het engagement hangt natuurlijk ook vaak af van individuen. We reduceerden hen niet tot aanleveraars van kansengroepen, maar zien hen als essentiële partners vanuit hun deskundigheid. De diversiteit aan partners is verrijkend en finaliseert zich ook in verscheidene samenwerkingen.”

Momenten: “Hoe krijgen die samenwerkingen vorm zodanig dat iedereen er belang bij heeft?”

Mischa: “Buurtsport organiseert gelijkaardige activiteiten voor sociaal achtergestelde kinderen en jongeren. Het aanbod wordt onderling op elkaar afgestemd. Dit zorgt voor een meerwaarde binnen Buurtsport rond lastenverlichting en een breder bereik en ondersteuning. Met PSC Open Huis is de samenwerking geënt op het onderdompelen in de leefwereld van kansarmen. Als participatiemedewerker maar vooral als Mischa ga ik naar het Open Huis, woon ik vergaderingen bij, kom ik zelf iets vertellen en vraag ik feedback rond brochures en de algemene werking. Het is een gedeelde meerwaarde. Van beide partijen vraagt het een kleine input waar iedereen baat bij heeft. De individuele en vooral informele contacten zijn essentieel.”

“Het Onthaalbureau Inburgering Antwerpen werkt met een specifieke doelgroep waar wij dan ook expliciet op inspelen. We trachten inburgeraars als vrijwilligers te betrekken bij onze sportgroepen. Op die manier krijgen ze de kans om maatschappelijk deel te nemen; zich te integreren door sociale contacten te leggen en de spreektaal te leren kennen. Maar we richten ons ook tot de kinderen en zetten initiaties op en leiden toe naar de

sportgroepen. Het minderhedencentrum De8 is een tweedelijnsorganisatie die vooral bezig is met het ontwikkelen en verspreiden van kennis. Zij ondersteunen ons inhoudelijk en verwijzen ons door naar organisaties die bezig zijn met soortgelijke projecten. We worden gevoed met ervaring van organisaties en vice versa. Heden worden wij aanzien als een goed praktijkvoorbeeld.

Arne: “Je haalt zinvolle info uit gedeelde ervaringen met andere sportorganisaties waar de8 vormingen voor organiseerde. Ik denk dat alle partners er baat bij hadden, strevend naar één uitgangspunt: ‘meer mensen in de sport die nu de weg niet vinden of geen ingang vinden’. Het gaat hem om de juiste mensen op de juiste plaats! Contacten en experimenten delen, voeden en verspreiden: daar leggen wij de nadruk op.”

INTERNE AFSTEMMING

Momenten: “Partners zijn zeer belangrijk, maar hoe is de visie binnen het professionele team van Jespo? Is er ook een draagvlak bij de collega’s en maakt de participatiemedewerker ook actief deel uit van het team, gezien haar brugfunctie?”

Mischa: “Het is natuurlijk sowieso belangrijk dat het participatieproject niet iets op zichzelf is. De bedoeling is dat het zich integreert in de algemene werking van Jespo. Dat kan je niet van de ene dag op de andere realiseren. Maar het is van bij het begin mijn taak geweest om intern te gaan analyseren op welke manier wij nu laagdrempelig genoeg zijn voor mensen die onze organisatie benaderen, om dan adviezen te formuleren rond de toegankelijkheid van onze werking. Dat vraagt veel interne afstemming. Op teamvergaderingen

krijg ik input van de sportpromotoren, informeer ik iedereen over de ontwikkelingen en vraag ik de medewerking van anderen waar nodig. Begrijpbare communicatie en een eenvoudige inschrijvingsprocedure zijn essentieel voor de doelgroep.”

Arne: “Het project heeft een impact op de gehele organisatie. Dat is ook onze doelstelling voor 2012: diversiteit integreren in de werking. Dit is onmogelijk los te koppelen. De grootte van ons professioneel team maakt het mogelijk om continu interactie te hebben. De informele maar ook de formele dialogen en uitwisselingen zijn essentieel. Ik heb niet veel moeite moeten doen om het levendig te maken. Het is een vast agenda-punt tijdens teamvergaderingen en in de Raad van Bestuur. En niet iedereen heeft de vaardigheid om met andere leefcontexten en problematieken om te gaan. We geven iedereen de tijd om hierin te ontwikkelen. De automatische klik kan niet altijd en bij iedereen aanwezig zijn. Mischa als participatiemedewerker is iemand die je er attent op maakt en altijd waakt over bepaalde punten. Als de participatiemedewerker wegvalt, mag de aandacht niet verzwakken.”

Momenten: “Kan je ondertussen al spreken van een cultuurverandering in de organisatie?”

Mischa: “Ja het project is ingebed, ook mede doordat ik voltijds aan de slag ben en ik het actueel kan houden. Het is geïntegreerd in de bovenbouw, onze professionele werking, maar nog niet in alle honderd sportgroepen en bij alle vrijwilligers. Dat is onmogelijk. Als we specifiek werken rond diversiteit en participatie moeten we een keuze maken, en gaan

we specifiek inzetten op pilootprojecten. De kennis en knowhow kunnen we vertalen of kopiëren en toepassen naar andere groepen.”

Arne: “Iedereen is mee met het verhaal, maar dat gaat langzaam. Eerst een klik maken, en het niet te veel zien als een project, iets tijdelijks. Door het feit dat we terug een projectaanvraag moeten indienen, wordt de klemtoon een beetje op het projectmatige en het tijdelijke gelegd. Dat is geen gemakkelijk gegeven. Idealiter zouden er verenigingsondersteuners moeten zijn voor bijvoorbeeld vijf sportclubs, zoals in Nederland.”

GOUDEN TIPS

Momenten: “Mischa is erin geslaagd om het team mee te trekken in het participatieverhaal. Enkele gouden tips?”

Mischa: “In het begin is het best weerbarstig, je zit met verschillende snelheden en sporen. Het is belangrijk dat je zelf geen oordeel velt over mensen. Mensen komen zelf tot het besef, je mag hen niet pushen! Tijd geven! Niets opleggen en laten evolueren in alle leidingen van de organisatie. Het is belangrijk dat je dingen bespreekbaar durft maken. Gevoelige elementen op tafel gooien, luisteren naar elkaars mening en bespreken.”

Arne: “Als coördinator neem je daarin vaak de rol van neutrale bemiddelaar op. Goed letten op de manier waarop je communiceert, nuanceren en constructief bemiddelen. Iedereen moet water bij de wijn doen, of beter melk bij de koffie!”

Mischa: “Op die overlegmomenten creëer je de mogelijkheid om je te verplaatsen in de situatie van de andere. Je eigenbelang opzij en

empathisch zijn: dat wekt sympathie op! Dit geldt evengoed voor de vrijwilligers.”

Arne: “Reken mensen niet af omdat ze op dat moment een bepaalde manier van denken hebben. Een denkpatroon dat mensen gedurende hun levensloop hebben gevormd, verander je niet op één twee drie. Alles vraagt tijd. Het is zeker geen project geweest zonder vallen en opstaan. Het ging met vallen en terug rechtspringen. Tijdsintensief en energieslopend. Geen direct resultaat of effect. Veel experimenteerruimte! Terugkijken naar de dingen waar je geen resultaat mee boekt, is leerzamer dan waar je wel resultaat mee boekt, door de analyse van problemen of knelpunten. Dat zijn ervaringen die je iets bijdragen en die je deelt! Het is zaak dat je kan blijven opstaan met de nodige steun. In alle geledingen van de organisatie: bestuur, team en partners.”

Momenten: “Een deel van het project wordt toegepast op drie pilootgroepen. Hoe werden die geselecteerd?”

Mischa: “Op basis van de ervaring van medewerkers. Een draagvlak bij de vrijwilligers is essentieel, aangezien zij een bepalende rol innemen. Tegen de wil van de vrijwilligers kan je geen project opzetten. Er werd een oproep naar vrijwilligers gelanceerd onder de vorm van een miniprojectaanvraag. Vrijwilligers konden aangeven of ze interesse hadden, gaven zelf ideeën mee en toonden aan waar verbetering nodig is. De sportgroepen werden geanalyseerd. Dit deden we met behulp van een tool die door de VUB werd ontwikkeld. Dit stelde ons in staat om op basis van een grondige analyse en vragenlijst een SWOT op te stellen van de sportgroepen. Op basis van die twee zaken werden drie groe-

pen geselecteerd, rekening houdend met bepaalde criteria: omkadering van de groep, locatie, deelnemers... We omschreven een soort typologie van groepen met een referentiekader en de vertaalmogelijkheid van de pilootgroepen.”

Arne: “De drie pilootgroepen zijn uiteindelijk karate, tria- en duatlon en bewegingsschool.”

Momenten: “En de drie pilootgroepen boeken resultaat? Een voorbeeldje van concrete actie?”

Mischa: “We doen heel veel ervaringen op en de acties zijn enorm verschillend. Bij de bewegingsschool zijn de acties vooral gericht op het organiseren van initiaties om toe te leiden naar de bewegingsschool. Bewegingsschool is momenteel populair en stimuleert de motorische ontwikkeling van kleuters. Het blijkt dat kansengroepen weinig participeren. We organiseerden initiaties bewegingsschool in samenwerking met een Turkse vrouwenvereniging. Via via kwamen we in contact met de voorzitter, die een stevige achterban heeft die ze kon activeren. Na informele contacten en een samenwerking op basis van geven en nemen werd een initiatie opgezet in de moskee. De grote succesfactor is dat de initiatie midden in de vertrouwde leefomgeving van de doelgroep doorgaat. Dat is een verrijkende ervaring, om te zien hoe mensen daarmee omgaan. Een week later ging de initiatie door op de reguliere locatie. We zagen een drop-out van ongeveer de helft. Dit feit brengt een drempel in beeld! De locatie is heel erg bepalend. Verscheidene zaken spelen mee: het openbaar vervoer, de wandelafstand en gezinsorganisatie zijn heel erg belangrijk.

Dat zijn dingen waar je in eerste instantie niet bij stilstaat. Dan zie je dat met eigen ogen. Uiteindelijk hebben wel vijf kindjes die de eerste initiatie hebben gevolgd de weg naar andere sportgroepen gevonden. Een succes, nietwaar? De initiatie werd herhaald voor kinderen van inburgeraars, waar zes kinderen doorstroomden.”

Arne: “Het gaat er echt om via via de juiste mensen, contacten en netwerken te vormen om de doelgroep te kunnen bereiken.”

Mischa: “Heel flexibel en open zijn op het vlak van communicatie! Onze eigen organisatie stond er ook voor open om in de moskee initiaties op te zetten. Durven! We hebben nu ook contact met de Marokkaanse vereniging. Dat is dan weer net iets anders, een andere manier van omgaan. Heel belangrijk is om interesse te tonen en te zien wat hen bezighoudt! Ik zit in de luxepositie dat ik die tijd ook kan vrijmaken. Bijvoorbeeld door naar een buurtfeest te gaan: dat is leuk en aangenaam, maar legt een goede basis om te kunnen samenwerken. Dat gaat niet door een vergadering te plannen. Het vergt natuurlijk veel tijd. Ik zit in de luxepositie dat ik daarop ben vrijgesteld! Je moet het ook een beetje in je hebben, de afiniteit voor andere leefwerelden. Een voorwaarde is dat je de vaardigheid hebt om je te verplaatsen in iemands leefwereld en je aan te passen aan diens communicatiemethodes. Aanpassen is een wisselwerking, en zeker geen eenrichtingsverhaal.”

Arne: “Inspelen op de participatie van kansengroepen is trouwens een dynamisch proces. Het is blijven inspelen op de veran-

derende samenleving, aandacht behouden en continu aanpassen. En daar betrek je gemeenschappen gericht mee in de organisatie. Proactief inspelen op komende veranderingen. En niet alleen toeleiden van nieuwe leden, maar ook behouden van en inspelen op nieuwe leden. Het vergt een structureel aandachtspunt. Een participatiemedewerker is daarbij eigenlijk essentieel, al dan niet in een functiecombinatie als verenigingsondersteuner voor meerdere clubs, verenigingen of organisaties.”

Momenten: “Jullie zijn behoorlijk uniek in Vlaanderen?”

Arne: “Ja eigenlijk wel. Onze redenering is: het maakt niet uit waar een kind sport, als het maar sport, en liefst in georganiseerd verband en op een regelmatige basis! Dat zorgt voor structuur in je leven en deelname aan het maatschappelijk leven. De waarde van sport reflecteert op de samenleving in het algemeen. De kracht van sport, wat het met een mens kan doen, is niet eenvoudig te duiden. Het algemeen belang van sport is samen met elkaar dingen doen, een plaats waar iedereen zijn of haar ding kan doen.”

In september 2009 verscheen er een artikel in de Standaard over jeugdsportclubs die kinderen weigeren op basis van hun talent. De harde competitie primeert! De journalist haalde aan dat er een hiaat in het Vlaamse sportaanbod is. Recreatief sporten op regelmatige basis als jongere in clubverband is bijna niet mogelijk. Jespo vult in Antwerpen die leemte op! Vanuit een sterke wil om iets te veranderen, open te staan voor verandering, durven doen en een structurele aandacht voor de behoeften van verschillende doelgroepen.

BIOGRAFIE

Jespo vzw is een laagdrempelige jeugdsportorganisatie met een uitgebreid en gevarieerd omnisportaanbod op initiatie- en recreatieniveau voor kinderen en jongeren tussen drie en achttien jaar. De organisatie werkt in – en samen met – de stad Antwerpen. Ze organiseert een wekelijks sportaanbod aanvullend op dat van de traditionele unisportclubs. Het is hun doel om kinderen en jongeren kennis te laten maken met een brede waaier aan sporten en hen, als ze dat zelf willen, te laten doorstromen naar de competitieve sportclub. Kinderen die echter op recreatief niveau in georganiseerd verband willen blijven sporten, kunnen nog steeds bij Jespo terecht. Voor hen willen ze een sportief opvangnet zijn. Dit is een hiaat in het aanbod in het Vlaamse sportlandschap. De stad Antwerpen en Jespo vervullen hier een voortrekkersrol.

Arne Francq is coördinator van Jespo. Hij behaalde in 2008 het diploma 'Master in de Lichamelijke Opvoeding en bewegingswetenschappen (Sportmanagement)' aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Bij Jespo is hij verantwoordelijk voor het financieel en strategisch beleid, alsook voor de samenwerkingsverbanden met allerhande partners.

Mischa Prinsen, van oorsprong Nederlandse, is in 2002 afgestudeerd aan de Hogere Europese Beroepen Opleiding in Den Haag. Daarna was zij actief als beleidsadviseur sociaal beleid (Middelburg, Nederland), projectcoördinator van een werkgelegenheidsproject gericht op tewerkstelling van langdurig werklozen uit de kansengroepen (TIVO, Antwerpen) en vervolgens als sportantenne van het district Ekeren (vzw Antwerpen Sportstad). Van augustus 2009 tot april 2011 was zij actief als participatiemedewerker voor Jespo, waarbij zij verantwoordelijk was voor het betrekken van meer kansarme en allochtone kinderen bij de sportgroepen van Jespo.

Zwemmen is onze core business

➤ MOMENTEN SPRAK MET ANDRÉ CHRISTIAENS, OPRICHTER VAN BOAS VZW
 ➤ TEKST: BART ROGÉ

Dat Philippe Gilbert en Kim Clijsters zichzelf opvolgden als Sportman en Sportvrouw van het Jaar 2010 zal u zich wellicht nog herinneren. Verdienstelijk en terecht, je hoort ons niet klagen. Maar herinnert u zich Sven Decaesstecker? Nee? Hij kreeg zijn trofee uit handen van de Nederlandse olympische zwemkampioene Inge de Bruijn, een niet onaardige verschijning. We horen u denken: "Heeft België na Fred Deburghgraeve opnieuw een topzwemmer?" Ja, Decaesstecker was vorig jaar goed voor brons en een Europees record op het WK zwemmen in Eindhoven. Daarmee verdient u dus met voorsprong de trofee voor paralympiër van 2010. En dat belooft voor de Paralympische Zomerspelen in Londen volgend jaar.

Inderdaad: Paralympics. Dat u zich Sven Decaesstecker niet onmiddellijk herinnert, nemen we u dus niet kwalijk. Maar toch, de Belgische paralympische beweging is een heuse inhaalbeweging aan het maken. Topatleten – en met hen alle sporters – met een handicap verdienen een grotere spotlight. Het Belgian Paralympic Committee (BPC) werkt al jaren aan een positieve beeldvorming, met de klemtoon op de sportieve prestaties. Nog altijd kijken we eerst naar de handicap en dan pas naar de sporter. Ofwel: men kijkt nog te vaak eerst naar de beperking en dan pas naar de mogelijkheden.

Expert ter zake is André Christiaens. Hij is de enige IPC Swimming Classifier in ons land. André is door het International Paralympic Committee (IPC) geaccrediteerd om elke zwemmer die wil deelnemen aan de reguliere competitie te beoordelen en in te delen in een categorie. De competitie is georganiseerd volgens die categorieën. Als leek en buitenstaander klinkt dit eigenaardig. Reden genoeg voor een gesprek.

Momenten: "Sporters beoordelen op hun handicap, als buitenstaander klinkt dat grof. Eenzelfde handicap kan toch verschillende gevolgen hebben voor iemands prestaties?"

André: “Dat is ook zo. Kijk, het uitgangspunt van elke classificatie is fair play. In competitie sport met kinderen heb je verschillende leeftijdscategorieën omdat het weinig zin heeft om iemand van zes tegen een twaalfjarige te laten kampen. In het boksen of judo hanteren ze om dezelfde reden verschillende gewichtsklassen. Voor mannen en vrouwen zijn er in elke sporttak verschillende competities. Verschillen tussen mensen zijn er sowieso. Classificaties zijn er juist om voor iedereen – ondanks die verschillen – gelijke startkansen te garanderen. Ik denk trouwens dat het IPC-systeem de verschillen een stuk positiever benadert dan in reguliere sporttakken.”

Momenten: “Hoezo?”

André: “Het is natuurlijk niet zwart-wit, maar in reguliere sporten is de classificatie vaak gericht op wat je niet kan. Vrouwen zijn fysiek minder sterk dan mannen, kinderen van zes zijn motorisch minder ontwikkeld dan kinderen van twaalf jaar, enzovoort. In het IPC-systeem staat niet de *disability*, maar juist de *ability* centraal. We kijken vooral naar wat sporters juist wel kunnen met hun handicap. We overstijgen op die manier dus het medische aspect van een handicap.”

Momenten: “Hoe zit het classificatiesysteem juist in elkaar? Hoe beoordeel je sporters?”

André: “Op basis van de functionele mogelijkheden van de atleet. Eerst is er een medische ‘*keuring*’. Daarbij kijken we of er sprake is van voldoende handicap en worden atleten ingedeeld in een medische klasse. Daarna is er een functionele classificatie die gebaseerd is op de sporttechnische eisen, eigen aan de

sporttak dus. Zo krijg je grotere categorieën die meerdere ‘soorten’ handicap combineren. Het is dus niet zo dat er wedstrijden zijn ‘per handicap’. Je hebt een systeem van S1 tot en met S14. S1 is de groep met de zwaarste beperking, S10 de groep met de lichtste. Voor de zwemmers met een visuele beperking worden de klassen S11 tot S13 gebruikt. S11 is blind, S12 zeer slechtziend en S13 is slechtziend. Zwemmers met een verstandelijke handicap hebben de klasse S14.”

Momenten: “En werkt het?”

André: “Ja. Door het systeem krijg je grotere reeksen, waardoor de competitie een stuk boeiender wordt. Per klasse is het minimum aantal atleten per wedstrijd bepaald. Er moeten minstens acht deelnemers zijn per klasse, anders worden de wedstrijden binnen die klasse afgelast. Of er worden open wedstrijden gezwommen waarin een verdeelsleutel alle klassen gelijkstelt, zodat er geen gemakkelijk te verdienen medailles meer bestaan. Maar veel is afhankelijk van de kwaliteit en opvolging door de classifiërs. Elke competitiesporter moet worden geclassificeerd om in een erkende competitie te kunnen deelnemen. Voor de sporter is dat geen evidente stap, het wijst wel op motivatie. En als enige Belgische classifiër voor het zwemmen klaag ik dus niet over te weinig werk. Maar we moeten dringend het netwerk van classifiërs uitbouwen – nationaal en via samenwerking met de buurlanden – om onze expertise en objectiviteit te bewaken. Ons verhaal is hetzelfde als dat van elke ander sportdiscipline, met of zonder handicap. Als je de kwaliteit van de competitie omhoog wilt trekken, moet je tegelijk in sporters én in de omkadering investeren. Ook op sporttech-

nisch vlak, het medisch kader, de trainingen en zo moeten we nog beter kunnen doen.”

Momenten: “Samen met Koen Van Landeghem en Krista Esselens ben je bezieler van BOAS vzw. De baseline van jullie organisatie – ‘Be Optimal in Action @ Sport’ – lijkt de lat wel hoog te leggen. Wat is het verhaal?”

André: “Als kinesitherapeut was ik al een tijdje hoofdtrainer van SRUG Swimming, de zwemclub van het Revalidatiecentrum van de Universiteit Gent. De stiel heb ik geleerd van Jean-Marie Beuckels. Na de Paralympische Spelen van Sydney in 2000 ben ik samen met Koen benoemd als de regionale trainer van de Belgische paralympische elite-zwimmers. We zagen toen evenveel potentieel als blinde vlekken, nog altijd trouwens. We hebben toen heel wat terugkerende en sporadische initiatieven opgezet, het constante experiment eigenlijk. Maar daarmee groeide ook de noodzaak om iets structureels op te zetten. Zorgvoorzieningen, ouders en ook de sporters zelf zochten vooral continuïteit. Ondertussen hadden we een duidelijke visie ontwikkeld. In 2004 hebben we BOAS opgericht. Juist vanuit onze kijk op hoe een zwemclub voor mensen met een handicap er moet uitzien. Dat was niet evident. Ondertussen hebben we een groep van dertien trainers en zijn we actief in Neder-Over-Heembeek, Meise, Laken, Roeselare en Kortrijk.”

Momenten: “In wat verschilt BOAS van andere zwemclubs voor mensen met een beperking?”

André: Zwemmen is onze core business. Wij zijn geen ‘afdeling voor gehandicapten’

binnen een zwemclub voor valide zwimmers en ook geen multisportvereniging voor mensen met een beperking. Begrijp me niet verkeerd: G-clubs en multisportverenigingen zijn fantastisch en daar wordt zeer professioneel gewerkt, maar met BOAS houden we een strakke focus op onze zwimmers. Dankzij onze internationale paralympische ervaring hebben we heel wat good practices gezien in het buitenland. We hebben lang gewerkt aan onze trainingsprogramma’s. Die zijn zeer gevarieerd en onze trainers kunnen daar zelf – als iets modulairs – mee aan de slag. Vooral qua zwemtechniciteit, trainingsprocessen en de fysieke aspecten staan we, denk ik, zeer stevig in onze schoenen. We gaan ook doelbewust breder dan het competitiezwemmen. Elke club heeft een brede basis nodig. We vinden dat we het aan onszelf verplicht zijn om iedereen die dat vraagt te leren zwemmen. Iedereen die wil komen zwemmen, omwille van uiteenlopende redenen en met eender welke beperking, kan bij ons aansluiten. We nemen onze tijd en zetten voor elk individu een parcours uit. Bij ons geen eenheidsworst, dat zeker niet.”

Momenten: “Maar BOAS is meer dan een zwemclub, jullie geven ook opleidingen.”

André: “Het heeft geen zin om op een eiland te blijven zitten. Het ganse clubgebeuren moet je dynamisch durven bekijken. Voor trainers, maar zeker ook voor zwimmers is het zeer lonend om ze uit hun vertrouwde bad te trekken en ze een nieuwe bril op te zetten. Niet dat we overtuigd zijn van ons eigen gelijk, integendeel, maar verandering van spijs doet eten. Als het gaat over de begeleiding van topzwimmers gaan we

de hort op met onze multidisciplinaire aanpak. Kwestie van de blik van trainers en atleten wat te verruimen. We organiseren ook jaarlijks zwemstages in het binnen- en buitenland, voor mensen met en zonder een beperking. Want die mix is ook essentieel. Zwemmers met een handicap kunnen de top bereiken in hun categorie, maar dan neemt de marge voor progressie snel af. Als je ze in een baan legt met een valide zwemmer, dan is er weer een uitdaging.”

Momenten: “Ook lokale sportclubs en stedelijke sportdiensten boeken jullie workshops en opleidingen.”

André: “Ja, het draagvlak om mensen met een handicap aan het sporten te krijgen groeit. Vanuit onze eigen ervaringen weten we hoe je een G-werking op een goede, eenvoudige en goedkope manier kan integreren in een bestaande zwemclub. We geven ook advies over de fysieke toegankelijkheid van de infrastructuur. En omdat de toegankelijkheid van zwembaden erop vooruit gaat, zien redders steeds vaker mensen met een handicap in hun bad. Ook die mensen vragen ons om handicapspecifieke kennis en technieken.”

Momenten: “Komen jullie daarmee niet in het vaarwater van de Vlaamse Liga Gehandicaptensport (VLG)?”

André: “Ik ken inderdaad niet veel sportverenigingen die actief naar buiten komen met een opleidingsaanbod. Kijk, ik ben altijd geprikkeld geweest om met mensen met een bepaalde fysieke aandoening of beperking te werken, dat is mijn vak. Die drive en de kennis die we nu als club hebben opgebouwd, is het voornaamste wat

we kunnen, en ook willen uitdragen. Daarbij komt dat ons opleidingsaanbod een deel van onze werking, die uitsluitend op vrijwilligers draait, financieel draagt. Liever met onze kennis en ervaring fondsen werven dan met een spaghettiavond. Maar dat is zeker niet het uitgangspunt van onze workshops. We zien gewoon graag een brede basis ontstaan waardoor we mettertijd meer sporters en dus ook topsporters hebben. Wat de VLG samen met de Vlaamse Trainersschool uitbouwt, is zeker relevant en zit goed in elkaar, we werken er ook actief aan mee. Het is dankzij de VLG dat ik internationaal classificeer ben. Maar je mag ook niet verwachten dat al wat nieuw is vanuit de federaties komt. Er moet altijd een gezonde wisselwerking zijn tussen top en basis, tussen clubs en de federaties. En als clubs een eigen dynamiek ontwikkelen, des te beter. Zolang het constructief blijft, natuurlijk.”

Momenten: “Je haalde het al aan: de mix van sporters met en zonder een beperking in eenzelfde club. Hoe staat BOAS daar tegenover?”

André: “Het inclusie-idee is juist, maar je moet het dan wel juist invullen. Het mag geen dwang zijn. Op onze stages is er altijd een mix, maar dat wil niet zeggen dat iedereen samen in dezelfde baan zwemt. Zoiets zou totaal niet werken. Je moet het enkel doen als het zin heeft. Als een zwemmer met een handicap bijvoorbeeld een *haas* nodig heeft om het tempo op te drijven. Maar de sociale component is zeker even waardevol, er bestaan al genoeg hokjes waar mensen in worden geduwd. Het ‘samenleven’ tijdens onze stages of de culturele uitstapen die we inlassen, waarom zouden we dat

gescheiden houden? Als het niet nodig is om dingen apart te doen, moet je ze ook gewoon niet apart doen. Valide zwemmers staan wel even stil bij het ganse 'gehandicapt zijn'. Het doet wel iets met mensen als je uit eerste hand hoort hoe je een been kan verliezen bij een auto-ongeluk en na jaren revalidatie een topsportstatuut vast hebt. In gans het inclusiedenken komt het erop neer om een handicap niet als een taboe te benaderen. Het klinkt wollig, maar iedereen heeft zijn beperkingen en iedereen zijn talenten, en als je ergens wil geraken moet je een kat een kat noemen. Tijdens de BOAS-stages kom je om te zwemmen. Met wie je dan in het zwembad ligt, zou geen *issue* mogen zijn. De rest komt dan vanzelf."

Momenten: "Is de mix ook relevant op sporttechnisch vlak?"

André: "De begeleiding en de omgang met sporters met een handicap vraagt om een kader met specifieke kennis en vaardigheden. Maar de kruisbestuiving tussen kennis over sport en kennis over de doelgroep is essentieel. De link met het reguliere sportgebeuren moet je ook concreet hard kunnen maken. Daar moet er dus ook meer aandacht komen voor gehandicaptensport."

Momenten: "Onderzoek uit Nederland geeft aan dat ouders de 'gebrekkige' deskundigheid van de begeleiding zien als een belemmering bij het (gaan) sporten. Beaam je dat?"

André: "De relatie met ouders of andere begeleiders is zeer belangrijk. Dat hebben we zelf met scha en schande ondervonden. Als je het gesprek niet aanknoopt, moet je verder met veronderstellingen. Ouders gin-

gen er vanuit dat BOAS een professionele sportvereniging was met heel wat financiële slagkracht, terwijl we volledig draaien op vrijwilligers, met een minimaal budget. Maar ook omwille van andere zaken heb je ouders en begeleiders nodig. Vervoer en kosten zijn gekende drempels, daar kan je op anticiperen. Persoonlijke factoren zijn moeilijker te duiden. De manier waarop mensen met een beperking – en ook hun omgeving – hun eigen handicap en gezondheid ervaren, is doorslaggevend in het sporten. Dat heeft te maken met het inschatten van vaardigheden en zelfvertrouwen. Je moet hun eigen inschatting vaak doorprikken. Heel wat mensen met een handicap en hun omgeving hebben onterecht het gevoel dat ze niet kunnen sporten. Dat gevoel moet eruit en dat doe je door mensen te overtuigen: ouders en begeleiders van zorgvoorzieningen, maar ook trainers..."

Momenten: "Hoe schat je de verdere ontwikkeling van het sportlandschap voor personen met een handicap in, en van BOAS in het bijzonder? Wat brengt de toekomst?"

André: "Kijk, een sportaanbod is het meest toegankelijk als het dicht bij de doelgroep staat. Hoe meer hoe beter dus, maar de verschillende initiatieven mogen geen eilandjes worden. Een persoonlijke aanpak werkt ook het beste, want niet iedereen heeft dezelfde drijfveren om te sporten. Met BOAS blijven we zoeken naar zwembaden en trainers om ons aanbod uit te bouwen. Dat betekent dat we constant bezig zijn met het schrijven van dossiers, sportfunctionarissen bellen, de sportraad overtuigen... Die administratie is immens tijdrovend. We dromen dus van een bestuurder

die de dossierlast kan dragen en onze groei kan sturen. Tegelijk moet dat iemand zijn die sleutelfiguren kan aanspreken, want het aanbod geraakt maar traag gekend bij de doelgroep. Met een foldertje kom je niet erg ver. We moeten meer met begeleiders van dagcentra en met ouders gaan praten,

maar ook met artsen of fysiotherapeuten communiceren over sport bij mensen met een handicap. Als de professionals en de persoonlijke omgeving van mensen met een handicap de meerwaarde van sport zien, geraken meer mensen aan het sporten, daar ben ik zeker van."

Start to G-sport. Gehandicaptensport in de provincie Antwerpen

➤ KOEN STAS

De provincie Antwerpen wil iedere inwoner uit de provincie aan het sporten krijgen: senioren, jongeren en gezinnen, maar ook personen met een handicap. Deze laatste groep verdient al enkele jaren onze specifieke aandacht. Sport voor personen met een handicap is en blijft voor onze provincie dan ook een absolute topprioriteit. Hun welzijn en maatschappelijke integratie vormen speerpunten in het provinciale sportbeleid. Dat bewijzen verschillende projecten die al enkele jaren in onze provincie lopen ter promotie van G-sport.

INFORMEREN

Op het vlak van informatieverbreiding en kennisdeling beschikken we als provincie over een aantal infokanalen. Zo is er een permanent informatiepunt waar mensen met een handicap, begeleiders en/of familie terecht kunnen voor deskundig advies omtrent G-sport. Ze krijgen waar mogelijk de nodige info via een persoonlijk gesprek, mail of post. De website www.gsport.be biedt een brede waaier aan informatie voor sporters met een handicap en voor alle betrokkenen. We willen graag op een interactieve manier communiceren over het laatste G-sportnieuws en de G-sportmogelijkheden binnen en buiten onze provincie. Onze Facebookpagina, onder de naam 'G-sport Provincie Antwerpen', biedt op dat vlak ook een unieke opportuniteit.

Soms volstaat informatie alleen niet en is individuele begeleiding aangewezen. In dat geval kan men een beroep doen op de G-sportcoach. Hij/zij inventariseert interesses en sportmogelijkheden én zet kandidaat-sporters op weg naar een sportclub, via onder meer een individueel begeleidingstraject. Tenslotte is er de G-sportwijzer, een gids met een overzicht van alle clubs met een gehandicaptenwerking in de provincie Antwerpen.

STIMULEREN EN SENSIBILISEREN

De provincie voorziet ook een aantal subsidiekanalen om de gehandicaptensport te ondersteunen. Zo is er het Jeugdsportfonds Camille Paulus dat nieuwe, innoverende sportprojecten voor jongeren en personen met een handicap alle kansen geeft. Daarnaast willen we gehandicaptensport ook graag op lange termijn ondersteunen. Clubs kunnen een subsidie aanvragen om hun duurzame G-werking verder uit te bouwen.

Sportpromotionele activiteiten zoals de provinciale G-sportdag bieden ons de kans om G-sport op regionaal vlak onder de aandacht te brengen. Het accent van deze evenementen ligt op het toegankelijker maken en het uitbreiden van het G-sportaanbod én op een kwaliteitsvolle doorstroming naar sportclubs.

Sinds 2001 voeren we ook een actieve sensibilisatiecampagne naar leerlingen uit de derde graad van het basisonderwijs. Hiermee willen we hen op jonge leeftijd activeren én bijdragen aan een positieve beeldvorming over sporten met een handicap. We streven ernaar om dit als een maatschappelijk aanvaard gegeven te beschouwen, onder meer via dit scholenproject. We brengen leerlingen op een praktische manier in contact met verschillende G-sporttakken zoals boccia, torbal (balsport voor blinden en slechtzienden waar ook valide mensen aan kunnen deelnemen, met een bal die bij de minste beweging geluid maakt, en waarbij de spelers allemaal een geblindeerde skibril dragen), rolstoelbasketbal, zitbadminton... Een team van lesgevers, zowel valide als met een handicap, biedt deze activiteiten aan onder de vorm van een doorschuifstelsel.

START TO G-SPORT

We hebben al een hele weg afgelegd en talrijke initiatieven opgestart. Waarom dan nog een campagne 'Start to G-sport' in het leven roepen, hoor ik u denken? In 2010 lanceerde het Autonoom Provinciebedrijf Sport (APB Sport) van de provincie Antwerpen een 'Start to G-sport'-project onder de slogan 'G-sport. Gewoon sporten'. De campagne wil personen met een handicap motiveren om duurzaam te sporten, en sportclubs stimuleren om een G-afdeling op te starten en een positieve bijdrage leveren aan G-sport in het algemeen.

Ons voornaamste doel is en blijft personen met een handicap stimuleren om te starten met sporten. We zijn ervan overtuigd dat sporten een positief effect heeft op de levenskwaliteit van de sporter, ongeacht leeftijd, geslacht of handicap. Verder willen we sportclubs en federaties de nodige stimulansen geven om een G-werking op te starten en verder uit te bouwen. Op die manier kunnen personen met een handicap in de meest kwalitatieve omstandigheden en met de juiste begeleiding sporten. Bovendien blijft het sensibiliseren van de ganse samenleving, met de gedachte dat sporters met een handicap gewoon zijn, een belangrijk uitgangspunt. Als valide mensen kunnen we enorm veel leren over het doorzettingsvermogen, het karakter en de inzet van personen met een handicap.

Dat we niet alleen staan met onze visie en ingesteldheid bewijst de aanwezigheid van Erwin Ver-
veken als peter van het project. Ook bedrijven als BASF, Pfizer en Pidpa zijn G-sport meer dan
genegen en onderstrepen graag hun engagement met een duurzame financiële ondersteuning.

Om deze doelstellingen te bereiken, tonen we daadkracht op het terrein met een aantal
strategische acties:

- brede sensibilisatie- en promotiecampagne;
- initiaties in scholen en clubs voor verschillende sporttakken;
- begeleiden van opstartende clubs;
- ter beschikking stellen van duurzame G-sportmaterialen.

SENSIBILISATIE- EN PROMOTIECAMPAGNE

We kozen bewust voor een evenwicht tussen bekende en minder bekende sporters uit onze
provincie als campagnebeelden. Sport voor iedereen, dat is waar Martine, Jef en Annick voor
staan op www.gsport.be. Met drie krachtige videospots tonen zij in de eerste plaats aan dat
ze mens zijn, sporters in hart en nieren, met dezelfde passie én zo mogelijk een nog groter
doorzettingsvermogen. Zij willen iedereen overtuigen dat sporten met een handicap gewoon
is en zeker niet onmogelijk.

Daarnaast werden een logo en een slogan ontwikkeld om een breder draagvlak te creëren bij
het brede publiek én personen met een handicap beter te bereiken.

INITIATIES IN SCHOLEN EN CLUBS

We focussen in eerste instantie op G-tennis, G-badminton en G-wielrennen. Voor deze spor-
ten voorzien we extra ondersteuning. Voor initiaties voorzien we lesgevers en logistieke en
promotionele ondersteuning. Later kunnen ook andere sporttakken aan bod komen.

Scholen voor buitengewoon onderwijs, clubs, instellingen en dagcentra kunnen intekenen op
initiaties. Deelnemers krijgen op die manier de kans om op een interactieve manier kennis
te maken met verschillende sporten in hun eigen omgeving. Nadien bieden we individuele
sporters een begeleidingstraject tot in de club via onze G-sportcoach.

BEGELEIDEN VAN OPSTARTENDE CLUBS

We moedigen reguliere sportclubs aan om een G-werking op te richten. We ondersteunen
opstartende clubs met lesgevers, materialen en expertise. De clubs kunnen ook rekenen op
financiële en logistieke ondersteuning vanuit het provinciebestuur, onder andere via subsi-
dies uit het Jeugdsportfonds Camille Paulus.

DUURZAME G-SPORTMATERIALEN

Sporten zonder aangepaste materialen of infrastructuur is geen evidentie voor personen
met een handicap. Het APB Sport beschikt over een uitgebreide uitleendienst van G-sport-
materialen in het Provinciaal Sportcentrum Peerdsbos.

In het kader van het Start to G-sportproject werden vijftien polyvalente sportrolstoelen en twee handbikes aangekocht. Deze sportrolstoelen worden ter beschikking gesteld van individuele sporters, clubs en federaties met het oog op duurzaam sporten.

REGIOWERKING

Via de sportregio's kiezen we resoluut voor de uitbouw van G-sportwerkingen. Regionale G-sportpromotoren zorgen door middel van ondersteuning en trajectbegeleiding voor een intensief contact met de individuele sporter, clubs én federaties op bovenlokaal niveau. De provincie Antwerpen is opgedeeld in zeven sportregio's, een samenwerkingsverband op sportief vlak tussen de provincie, de gemeenten en enkele externe partners (Stichting Vlaamse Schoolsport, Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid én Bloso). Vijf van deze regio's hebben een deeltijdse G-sportpromotor in dienst. Hierdoor kunnen we kort op de bal spelen en samenwerkingen versterken.

VORMING

Het vinden van lesgevers met sportspecifieke kennis én kennis van de doelgroep is een knelpunt. Daarom besteedt het APB Sport in haar vormingsaanbod ook bijzondere aandacht aan vormingsitems voor deze specifieke doelgroepen (begeleiden van personen met een verstandelijke of fysieke handicap, sport en ADHD, sport en autisme...). Jaarlijks organiseren we een studiedag 'sport voor personen met een handicap' voor leerkrachten LO uit het buitengewoon onderwijs en begeleiders uit instellingen en dagcentra. We laten hen actief kennismaken met een aantal G-sporten, zodat ze hun eigen aanbod kunnen uitbreiden én potentiële kandidaten kunnen doorverwijzen naar een club.

TOEGANKELIJKHEIDSONDERZOEK

Om zo veel mogelijk personen met een handicap in kwaliteitsvolle omstandigheden te laten sporten, is het belangrijk dat we beschikken over toegankelijke sportinfrastructuur. Elke gemeente uit de provincie Antwerpen krijgt de kans om één gemeentelijke sportaccommodatie (sporthal of zwembad) vrijblijvend én gratis te laten screenen door het Centrum voor Toegankelijkheid van de provincie Antwerpen.

SAMENWERKING

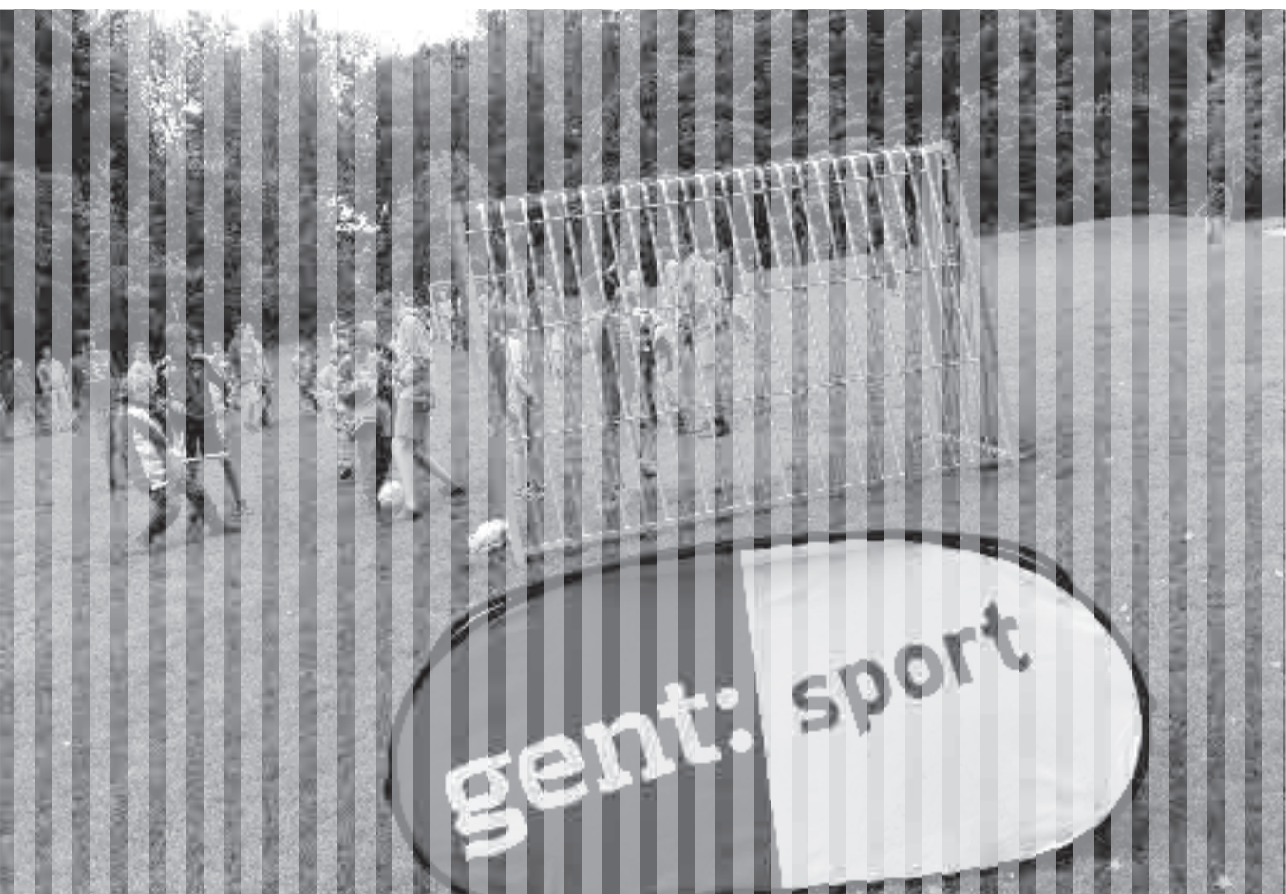
G-sport staat of valt met samenwerking. Omwille van de verschillende doelgroepen, het bovenlokaal karakter én de talrijke knelpunten (versnipperd aanbod, gebrek aan deskundige begeleiders, vervoer, toegankelijkheid...) is samenwerken onontbeerlijk. Vanuit de provincie coördineren we sporttakspecifiek overleg (voetbal, paardrijden, tennis, wielrennen, gym...) voor sportclubs en -federaties. Tijdens zo'n platform kunnen ideeën, behoeften, vragen, suggesties en opmerkingen worden gedeeld met de verschillende partners en het APB Sport. Opstartende G-werkingen vinden er een forum om contacten te leggen en kennis op te doen.

Daarnaast is er een nauwe samenwerking met de G-sportfederaties, de andere Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie om visie, beleid en activiteiten op mekaar af te stemmen.

De commissie G-sport vormt de link tussen de sporter met een handicap en de provinciale overheid. Ze is het officiële adviesorgaan van de Antwerpse G-sportsector aan de provinciale sportraad. De commissie wordt betrokken bij de actiepunten en prioriteiten uit het sportbeleidsplan met betrekking tot G-sport. Ze geeft ook advies over mogelijke initiatieven om de kwaliteit van het G-sportaanbod in de provincie te verhogen en de doorstroming naar de clubs te verbeteren.

BIOGRAFIE

Koen Stas is sportconsulent G-sport bij het Autonoom Provinciebedrijf Sport (APB Sport) van de provincie Antwerpen.

Gent Sportstad 2011

➤ MOMENTEN SPRAK MET ERIKA DERWEDUWE, PROJECTCOÖRDINATOR GENT SPORTSTAD, EN BIEKE DOBBELAERE, COÖRDINATOR BUURTSPOORT VAN DE SPORTDIENST GENT

➤ TEKST: WOUTER DEVRIENDT

In 2011 draagt Gent de titel van 'Sportstad Vlaanderen'. Als eerste stad of gemeente mag Gent deze titel claimen. Hiermee zet ze meteen haar missie binnen het sportbeleidsplan 2008-2013 kracht bij: 'Gent wordt de sportiefste stad van Vlaanderen!' Een teaser van formaat, die uitdaagt om af te zakken richting Gentse Blaarmeersen. Benieuwd naar de achterliggende acties, inzichten en (leer)processen spraken we met Erika Derweduwe, projectcoördinator Gent Sportstad, en Bieke Dobbelaere, coördinator buurtsport van de Sportdienst Gent.

Momenten: "Kan je het opzet van Sportstad of -gemeente van Vlaanderen eerst kaderen?"

Erika: "Sportstad of -gemeente van Vlaanderen is een initiatief binnen het participatiedecreet. De Vlaamse overheid geeft een gemeente of stad gedurende één jaar een incentive om, binnen het eigen sportbeleid, versterkt in te zetten op participatieverhoging en -verbreding. Voornaamste criteria die worden gehanteerd zijn: een verbreding en diversifiëring van het sportprogramma met uiteenlopende partners, een verhoging van de betrokkenheid en participatie van de bevolking, een vernieuwing van het sportaanbod en -beleid, een versterking van de aandacht voor kansengroepen en intercultureelheid, een verankering van duurzame

effecten op het vlak van infrastructuur, en een structurele ontsluiting van en toeleiding naar het publieke sport- en beweegaanbod. Op basis hiervan kunnen kandidaat-steden en -gemeenten een projectaanvraag indienen. Aan de hand hiervan formuleert een beoordelingscommissie een advies voor het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media."

Momenten: "En de stad Gent wist als eerste te overtuigen...?"

Erika: "Ja, de sportdienst van de stad Gent kon met haar projectaanvraag aantonen dat deze criteria al sterk vervat lagen binnen het doelstellingenkader van het eigen sportbeleidsplan. Een versterking van het eigen beleid inzake sportparticipatie en een

duurzame verankering van nieuwe sportparticipatie-initiatieven waren twee belangrijke argumenten in de motivatie van de beoordelingscommissie.”

Momenten: “Moeten we de €400.000 subsidies in dit perspectief zien?”

Erika: “Ja, voor Gent komt dit neer op iets minder dan €2 per inwoner. Dit is veel en weinig. Het hangt ervan af hoe je het bekijkt. De grootste inzet van middelen komt nog steeds uit de eigen financiering, zoals voorzien binnen de opmaak van het sportbeleidsplan. Ik denk in eerste instantie aan de middelen die worden vrijgemaakt voor wijkgebonden sportinfrastructuur en de uitbouw van de buurtsportwerking.”

Bieke: “Zeker voor een startend verhaal als buurtsport (2009, red.) betekent dit een serieuze duw in de rug. Door de extra initiatieven die we kunnen nemen, krijgen we de kans om buurtsport extra onder de aandacht te brengen, zowel bij de eigen beleidsmakers als collega's van de sportdienst. Het is uiteindelijk samen dat we dit sportparticipatieverhaal verder vorm en inhoud geven.”

Momenten: “Sportinfrastructuur en buurtsport als richtingaangevers?”

Erika: “Ja, jeugdsport even buiten beschouwing gelaten. Een eerste speerpunt in het Gentse sportbeleidsplan is het ambitieuze infrastructuurplan met aandacht voor de uitbouw van kleinschalige sportinfrastructuur en wijksporthallen binnen de 19e-eeuwse stadsgordel. Een tweede speerpunt is de uitbouw van buurtsport als nieuwe unit én werkmethode binnen het lokale sportbeleid. Focus hier ligt op het wegwerken van

participatiedrempels voor hoofdzakelijk de nu-niet-sportieveling.”

Bieke: “Naast deze beleidsdoelen maakt de stad Gent ook duidelijke beleidskeuzes in de richting van een verbreding en verdieping van het sportbeleid, met name: de stad Gent kiest voor een tweesporenbeleid met aandacht voor zowel sport als bewegen, sportpromotie voor het ganse sport- en beweegaanbod (en dus niet alleen de promotie van eigen initiatieven zoals sportkampen, cursussen...) en proactief werken met focus op vernieuwing. Daarnaast kiest de sportdienst ervoor om sterker de rol van coach en regisseur op te nemen. Stimuleren van samenwerking en overleg met en tussen sport- en andere actoren (bijvoorbeeld welzijn, integratie, samenlevingsopbouw, gezondheid...) staat hierbij centraal. Bij dit alles dwingt de sportdienst van de stad Gent zichzelf om stil te staan bij een eigen doorgedreven visieontwikkeling op sportparticipatie.”

Momenten: “Vanuit welk format zijn jullie vertrokken?”

Erika: “Van meet af aan trokken we de kaart van sport en bewegen in de wijk. Filosofie? We bewegen de Gentenaren niet alleen richting sport, we brengen sport ook naar de Gentenaren. De hele stad wijk voor wijk in beweging zetten, daar gaat het om! We zijn in alle vijftientig Gentse wijken actief. Zeker binnen de 19^e-eeuwse stadsgordel, waar een tekort is aan laagdrempelige sportinfrastructuur, is dit een uitdaging.”

Bieke: “De essentie is dat we de sportbeleving dichterbij de Gentenaren willen brengen

gen. Dit kan alleen door het wegwerken van drempels die regelmatig sporten en/of bewegen in de weg staan. Daarnaast maken we werk van een grotere verscheidenheid van het sport- en beweegaanbod. Dit aanbod is complementair en aanvullend aan het georganiseerde sportaanbod dat zich voornamelijk situeert op het niveau van de sportclubs.”

Momenten: “Met deze uitdagingen in het achterhoofd, hoe pak je een project als Gent Sportstad aan?”

Erika: “Halfweg 2010 zijn we gestart met de voorbereiding en organisatie van Gent Sportstad. In deze periode is de meeste aandacht uitgegaan naar de uitwerking van een activiteitenprogramma en het uittekenen van de promotie- en bekendmakingstrategie. In februari 2011 is Gent Sportstad dan in uitvoering gegaan, en het programma loopt door tot en met december 2011. De belangrijkste initiatieven die we opzetten voor de bevolking zijn: de kick-off, het publieke startmoment in het centrum van Gent; de buurtsportspelen, wijkcompetities opgebouwd rond beweeg- en sportspelen; de sportmobiel, een rijdende sport-o-theek; en sportpromotie-initiatieven om Gentenaren kennis te laten maken met nieuwe sport- en beweegvormen.”

Momenten: “Je maakt ons nieuwsgierig!”

Erika: “De kick-off op 13 februari vond plaats op het Gentse Sint-Baafsplein. Een publieksmoment met de nodige toeters en bellen. Er stonden heel wat sportinitiatieven op het programma en Vlaams minister van Sport Philippe Muyters was uitgenodigd om samen met de schepen van Sport Christophe Peeters de honneurs waar te nemen. Van op

het grote podium vertrokken lopers – elke Gentse stadswijk mocht een vertegenwoordiger afvaardigen – met een vlag van Gent Sportstad richting de eigen wijk, waar beweeg- en sportinitiatieven op het programma stonden. 34 sportclubs, verspreid over heel Gent, werkten hieraan mee. Je kan gerust stellen dat we die dag de olympische gedachte ‘deelnemen is belangrijker dan winnen’ wilden uitdragen en zichtbaar maken tot in elke uithoek van Gent. Ook stelde de stad Gent haar zwembaden gratis open. Later in het jaar plannen we nog sportinitiatieven in samenwerking met de Gentse sportclubs. Zij vormen nog altijd een van de hoekstenen van het Gentse sportbeleid.”

Bieke: “In eerste instantie willen we wel met Gent Sportstad net die mensen bereiken die nog niet sporten (in clubverband). Dit doen we door het organiseren van buurtsportspelen. In elke Gentse stadswijk organiseren we met de verschillende wijkactoren verschillende sporttornooien met voor ieder wat wils: ‘3 on 3 basket’ in samenwerking met vzw Jong en een Gentse basketclub; Kubb spel, een Zweeds volksspel dat een echte hype is; en fietsen op rollen. Door deel te nemen kunnen wijkbewoners elkaar uitdagen en zich op een losse en ludieke manier meten met elkaar. Door deel te nemen kunnen ze ook punten verdienen voor hun wijk. Deze punten worden op scorekaarten per wijk gebundeld. De wijk met het meeste aantal punten krijgt de prijs van ‘sportiefste wijk 2011’. De bedoeling is om deze buurtsporten jaarlijks te herhalen, en hier een traditie van te maken.”

Erika: “De sportmobiel is een derde initiatief. Het is opgevat als een proefproject.

De sportmobiel kan je je voorstellen als een camionette vol sportmateriaal, gaande van een muziekinstallatie over allerlei klein sportmateriaal tot een opblaasbare pan-naoetbalkooi. Het is geen 'ready made' concept. Onder begeleiding van buurtsportwerkers kunnen diverse activiteiten met een vrijblijvend tot een meer georganiseerd karakter worden opgezet. Tijdens Gent Sportstad rijdt de sportmobiel uit naar elke Gentse stadswijk. Hiervoor wordt samengewerkt met de buurtcomités en wijkcentra. Na de pilootfase wordt ook bekeken hoe de sportmobiel ook voor scholen, jeugdbewegingen... kan worden ingeschakeld."

Momenten: "Hoe ver staan jullie met de realisatie van de wijksporthallen?"

Erika: "Gent Sportstad helpt om het hele dossier van de wijkgerichte sportinfrastructuur bovenaan de sportagenda te houden. Zeker in een periode waarin lokale besturen worden gedwongen om structureel te bezuinigen. Het is dan ook een trager realisatieproces dan voorzien, maar het beweegt. In Sint-Lievenspoort wordt de schoolsportinfrastructuur opengesteld voor de clubs in de wijk, in de Bloemekenswijk nabij het Rabot is een samenwerking opgestart met de plaatselijke bokssclub die haar lokalen openstelt, in het Bijgaardenpark wordt gestart met de bouw van een wijksporthal die voorzien is tegen 2013..."

Momenten: "Blijft de uitwerking van Gent Sportstad dan toch voornamelijk een zaak van de sportdienst?"

Erika: "De voorbereiding en organisatie waren niet meteen het meest participatieve proces. Het wijkgericht en domeinoverschrij-

dend denken is dan weer een opstartend verhaal dat onder de tijdsdruk enigszins ondergesneeuwd is geraakt. Dit wil niet zeggen dat we het participatief werken niet verder moeten ontwikkelen als een vast werkingsprincipe. Integendeel: dit zijn leermomenten, niet alleen binnen het project Gent Sportstad Vlaanderen, maar ook voor de globale werking van de sportdienst. Het bewustwordingsproces is aan het groeien."

Bieke: "Dit geeft meteen aan op welk breukvlak we als sportdienst staan. Enerzijds het uitbreken uit de eigen cocon. Niet alleen maar focussen op het eigen cursusaanbod, de eigen sportkampen, schoolsportdagen... En anderzijds verder kijken dan de eigen sportneus lang is. Hoe kunnen we hefboomen creëren richting meer en regelmatig sporten en bewegen? Dit juist door het bundelen van de krachten en het ontwikkelen van lokale netwerken met (potentiële) partners uit andere werkingsdomeinen zoals jeugd, welzijn, gezondheid, sociaal-cultureel werk, samenlevingsopbouw, jeugdwerk... Dit vraagt het (durven) herdenken van de eigen rol en positie als sportdienst! We zetten niet alleen de bevolking zoveel mogelijk in beweging, maar ook diensten en instellingen die mee onze doelstellingen kunnen realiseren!"

Momenten: "Ligt hier juist dé taak van de unit buurtsport?"

Bieke: "Ja en neen. De cel buurtsport heeft binnen dit proces zeker een trekkende én inspirerende rol te spelen! Zeker in deze beginfase. Maar we moeten ervoor opletten dat we iedereen meekrijgen en voldoende draagvlak creëren binnen de sportdienst. Anders dreigt de unit buurtsport een eiland te wor-

den. Alles wat niet doorsnee is, komt dan bij ons terecht. En wat is doorsnee? Neen, we moeten de kaart trekken van een inclusieve aanpak die wordt gedragen door alle geleidingen en units van de sportdienst. Onlangs werden we geconsulteerd door de ingenieur aangesteld voor de omgevingsaanleg van de Gentse sportcentra. Dit om mee te denken over de aanleg van kleine sportinfrastructuur voor niet-georganiseerde sportbeoefening door bijvoorbeeld senioren of tieners. Dit zijn belangrijke aanzetten."

Momenten: "Buurtsportwerkers als managers in diversiteit?"

Bieke: "Zo kan je het misschien wel stellen. De sportdienst prikkelen om zich blijvend te vernieuwen binnen een stad als Gent, die voortdurend in beweging is."

Momenten: "Hoe plaats je deze inclusieve benadering tegenover aandacht voor doelgroepen?"

Bieke: "Dit is een (politiek) gevoelige maar ook complexe vraag. De uitgangspunten van waaruit we nu vertrekken zijn 'de nu-niet-sportieveling' en 'de wijk'. In plaats van een categoriaal aanbod (verder) uit te werken, gaan we eerst kijken hoe we het eigen sport- en beweegaanbod toegankelijker kunnen maken. Het huidige aanbod is nog te veel een middenklasseaanbod. Ik denk hierbij aan het wijzigen van het systeem van jaar-inschrijvingen, het opzetten van een thematisch aanbod... Ook zijn we de haalbaarheid aan het bekijken om een sportkaart in het leven te roepen waarmee Gentenaren niet alleen kunnen intekenen op het sportaanbod van de sportdienst, maar ook op dat van bijvoorbeeld wijkgezondheidscentra en an-

dere aanbieders. Dit is echt werk maken van Gent Sportstad in zijn duurzame betekenis. Ook de communicatie rond het hele aanbod moet kritisch in vraag worden gesteld. Bij het lezen van 'tienlessenreeks conditietraining' haken al heel wat mensen af. Niet alleen de taal die we hanteren is belangrijk, ook de communicatiekanalen. We moeten sterker inzetten op kanalen die dicht bij de mensen staan, zoals de wijkkrantjes. Of bijvoorbeeld samen met zelforganisaties van etnisch-culturele minderheidsgroepen bekijken hoe we ons aanbod het beste bekendmaken. Buurtsportwerkers vervullen hierbij een belangrijke schakelfunctie tussen de sportdienst en de eigen buurt. Als buurtsportcoördinator ligt hier een belangrijke rol om dit hele proces te begeleiden."

Erika: "Een aanbod presenteren voor alle Gentenaren hoeft zeker niet te betekenen dat er op het niveau van de wijken, elk met hun eigen demografische kenmerken, geen doelgroepgerichte initiatieven kunnen worden opgezet. Hier willen we vooral onze sporttechnische expertise en logistieke ondersteuningsmogelijkheden ten dienste stellen van zelforganisaties, buurtwerkers en zoveel anderen die werkzaam zijn in de Gentse wijken. Mensen in beweging zetten, creëert nieuwe dynamieken in de buurt!"

Momenten: "De afstand tussen De Blaarsem, waar de sportdienst resideert, en de Gentse volks- en/of multiculturele wijken kan moeilijk groter zijn?"

Bieke: "Ja, deze figuurlijke en letterlijke afstand voelen we aan in onze dagdagelijkse werking. Het is een moeilijkheid waar we op botsen. Nabijheid is belangrijk als het gaat

over 'de vinger aan de pols houden', 'inspraak organiseren' en 'aanspreekbaar zijn'. Maar we zijn hiermee bezig. Een goed voorbeeld waar we recent positieve ervaringen rond hebben opgebouwd, is het overleg en de inspraak bij de inplanting van kleine sportinfrastructuur in de verschillende stadsbuurten. Via de buurtsportwerkers werden de wijkcomités bevraagd over hun wensen en noden. Voor grotere infrastructuurprojecten, zoals het aanleggen van een omnisportveldje, werd een wijkdebat opgezet. Voor meer bescheiden initiatieven, zoals de aanleg van een petanqueveld, werden de bewoners van een straat geconsulteerd. Door het creëren van inspraak en betrokkenheid krijgt het infrastructuurverhaal een bredere dimensie. Dit is werken aan sociale ontmoeting, een belangrijke motivatie om in en met de buurt te (gaan) bewegen en sporten. De buurtsportwerkers kunnen deze processen mee begeleiden, opvolgen en zorgen voor een terugkoppeling van wat er leeft richting sportdienst en lokaal sportbeleid."

Momenten: "Merk je dit ook bij de organisatie van Gent Sportstad Vlaanderen?"

Erika: "Voor de organisatie van de buurtsportspelen komt een werkgroep samen met vertegenwoordigers uit de verschillende gebiedsgerichte werkingen. Het is een concrete aanzet om de brug naar de wijken en andere werkdomeinen te slaan."

Bieke: "We staan nog niet zover als in Nederland. Daar geeft men veel meer autonomie aan de buurten. Met veel minder middelen worden buurtbewoners uitgedaagd om sport- en beweeginitiatieven op te zetten en suggesties te formuleren die aansluiten

bij wat er leeft in de eigen wijk. In Nederland draait men de redenering trouwens om als het gaat over de toekenning van de titel 'Sportstad'. Daar wordt een stad gehonoreerd voor zijn verwezenlijkingen en niet omgekeerd."

Momenten: "Is het promoten van Gent als sportstad in balans met het promoten van meer sporten en bewegen bij de Gentenaars?"

Erika: "Gent Sportstad van Vlaanderen beperkt zich niet tot de eigen stadsgrenzen. Het is een project met een bovenlokale uitstraling. Het gaat ook over imago. Maar Gent Sportstad is geen product 'an sich'. Het wil juist het Gentse sportbeleid met haar speerpunten in de picture plaatsen én een stevige duw in de rug geven."

Bieke: "Als je doelt op 'city marketing' versus 'stimuleren van sportparticipatie' bestaat de uitdaging er juist in een 'en/en-verhaal' te creëren. Je kan het ene niet afzetten tegen het andere. We hebben juist nood aan een doordachte marketing die inspeelt op maatschappelijke tendensen die zich aftekenen binnen de sportbeoefening en de trend naar meer bewegen: individualisering, flexibilisering, het toenemende belang dat wordt gehecht aan gezondheid... We moeten juist worden uitgedaagd om mensen op een andere manier te gaan bereiken, aanspreken... En daar blijven we elke dag verder werk van maken."

Optimale sportbegeleiding voor de jeugd

➤ MOMENTEN SPRAK MET JOB FRANSEN OVER SPORTAKUS, VZW JEUGD SPORT FIT & VAARDIG ROESELARE
 ➤ TEKST: BART ROGÉ

Om de jeugd optimaal voor te bereiden op een lange sportcarrière, op top- of recreatief niveau of ergens tussenin, is een optimale sportbegeleiding voor elk kind noodzakelijk. VZW Jeugd Sport Fit & Vaardig Roeselare (Sportakus) en de Universiteit Gent startten daarom in 2009 met een project dat voor alle kinderen een sportieve begeleiding op maat wil voorzien, of deze kinderen nu getalenteerd of minder getalenteerd zijn. Momenten sprak met Job Fransen, onderzoeker aan de Universiteit Gent, en als wetenschappelijk medewerker nauw betrokken bij het Sportakus-project. De doelstellingen van Sportakus zijn tweeledig. Ten eerste focust de vzw op wat zij 'Sport voor Allen' noemen. Sport voor Allen heeft als doel het bevorderen van de algemene en motorische vaardigheden en richt zich op het promoten van sport bij alle Roeselaarse jongeren. Daarnaast richt Sportakus zich ook op 'talentidentificatie'.

Talent komt niet zomaar bovendrijven. Naast de fysieke ontwikkeling spelen interpersoonlijke kenmerken, zoals motivatie en karakter, maar ook extrapersoonlijke, zoals de rol van ouders, coaches, faciliteiten, geld... Je kan een natuurlijke gave hebben, maar dan moet die wel nog systematisch worden ontwikkeld. Daarmee komt het organisatorisch kader rond sporters in beeld, en de vraag hoe dat er best kan uitzien. Hoe herken je bij kinderen en jongeren het po-

tentieel om een elitesporter te worden en wat is dan de meest geschikte leeromgeving om dat potentieel te realiseren? Maar naast de ambitie om topsporters te vormen, is het even belangrijk om mensen hun leven lang aan het sporten te houden. Ook hier is dat organisatorische kader belangrijk. Hoe organiseer je sport voor kinderen en jongeren zodat ze ook op latere leeftijd zin blijven hebben om actief sport te beoefenen? Talentontwikkeling en levenslange

sportparticipatie, wat ze beide gemeen hebben is een gezonde basis.

Job: “Een gangbare opvatting over talentontwikkeling is *de tienjarenregel*. Om tot top-sportprestaties te komen, is een jarenlange emotionele, psychologische en fysieke toewijding nodig. Deze toewijding werd door een Zweedse onderzoeksgroep in 1993 (Ericsson et al., 1993) vertaald in een richtlijn met betrekking tot het aantal uren doelbewuste training die je nodig zouden hebben om een topniveau te bereiken. Topviolisten hadden er tien jaar en meer dan tienduizend uren oefenen voor nodig, dat is gemiddeld twintig uur per week. Als het over sport gaat, werd de grens getrokken op zesduizend tot zeven-duizend uren trainen om de top te bereiken.”

Momenten: “Je kan er maar beter vroeg aan beginnen?”

Job: “Dat is de heersende logica, maar die tienjarenregel is niet onomstreden. Ouders zien in hun kind graag de nieuwe Vincent Kompany. Ze gaan ervan uit dat zo iets enkel werkelijkheid wordt als hun kind van jongs af aan intensief en vooral exclusief met één specifieke sport bezig is. Uit recent onderzoek (Fransen et al., 2011) blijkt dat het beoefenen van meer dan één sport een belangrijke factor is in de ontwikkeling van basis-motorische vaardigheden zoals kracht, lenigheid, uithouding, snelheid en coördinatie. Ook wordt in dit onderzoek benadrukt dat kinderen die een aanzienlijk aantal uren sportparticipatie in verschillende sporttakken combineren, beschikken over betere algemene fysieke en coördinatieve vaardigheden dan kinderen die dat niet doen. Deze bevindingen staven de missie van Sportakus om voor kinderen een brede sportontwik-

keling of algemene atletische opleiding te voorzien.”

Momenten: “Oké, daar kan ik inkomen. Maar een brede motorische ontwikkeling is niet onmiddellijk de reden waarom de meeste mensen aan sport doen. Waarom dan pleiten voor die brede sportontwikkeling?”

Job: “Kinderen die voor de leeftijd van twaalf jaar een brede opleiding genieten, zouden later een langere sportieve carrière tegemoet gaan, zouden makkelijker kunnen overstappen naar een andere sport en zouden minder snel het beoefenen van een bepaalde sport staken – ook wel burn-out genoemd. Alleen, een breed-motorische sportieve ontwikkeling gaat gepaard met een tragere ontwikkeling. Je bereikt piekprestaties dus op latere leeftijd ten opzichte van kinderen die vroeg specialiseren in één sport. Voor veel coaches is dit een struikelblok bij het hanteren van een brede atletische opleiding bij hun jeugdsporters.”

Momenten: “Hoezo?”

Job: “Je merkt steeds pertinenter dat sportbeoefening bij de jeugd een kopie wordt van de volwassen – elite – sportbeoefening. We gaan er verkeerdelijk van uit dat kinderen hetzelfde nodig hebben om te slagen als volwassen sporters (Mathys, Fransen et al.). Concreet wordt dit zichtbaar tijdens de weekendwedstrijden en meetings. Van vijfjarige voetballers en turnsters worden resultaten verwacht, en op basis daarvan wordt hun toekomst uitgestippeld. Dat is de gangbare manier van talentherkenning: via wedstrijden en competities tussen sportverenigingen. De sportcompetitie – kampioenschappen per regio, leeftijdscategorie en

niveau – vervolledigt dit systeem. En sportbonden selecteren vervolgens de beste sporters op regionaal en nationaal niveau. Het is daarom goed te begrijpen dat jeugdcoaches een kortetermijnaanpak – het behalen van onmiddellijke resultaten – verkiezen boven een langetermijnontwikkeling, aangezien ook zij steeds vaker worden afgerekend op de prestaties van hun ploeg of atleet. Dat is geen positieve ontwikkeling, want wat merk je: kinderen die op jonge leeftijd als talentvol worden beschouwd op basis van competitieprestaties, kunnen die later zelden of nooit bevestigen. Dat komt omdat het momentopnames zijn en in momentane prestaties spelen verschillende vertekende factoren een belangrijke rol, zoals de maturiteitsstatus, het aantal uren training, de trainer, de medespelers...”

POWER LAW OF PRACTICE

Topscoorder zijn in je ploeg is dus geen indicatie voor talent. Wat dan wel? Uit de literatuur blijkt dat talentidentificatieprogramma's zich vooral baseren op fysieke en antropometrische determinanten. Verschillende auteurs geven aan dat antropometrische groeipatronen niet lineair zijn, wat als gevolg heeft dat de waarden voor volwassenen en adolescenten niet correleren. Kinderen en jongeren zijn daarenboven nog in volle ontwikkeling. Wie groot is op jonge leeftijd is dat niet per se wanneer hij ouder is. De graad van maturiteit heeft ook een grote invloed op prestaties. Clubs zijn doorgaans georganiseerd in chronologische of kalenderleeftijdscategorieën, ongeacht de biologische leeftijd van hun sporters. Dat is niet onbelangrijk. Onderzoekers (Malina et al. 1985) merken op dat er tijdens de adolescentie

dikwijls een drop-out optreedt van vroege matuuren die 'ingehaald' worden door late matuuren. Talentidentificatie is dus een dynamisch proces, wat het niet evident maakt. Je moet een brede scope van determinanten gebruiken, en dan nog is het heel moeilijk om standaardmodellen op te stellen per sport.

Wereldwijd bestaat niettemin een trend om sporters op jongere leeftijd te identificeren en hun sportontwikkeling eerder dan voorheen te versnellen door gerichte training. Deze trend hangt samen met het almaar stijgende niveau van de sportbeoefening en de druk die de mondiale medaillewedloop uitoefent op individuele landen om hierin mee te groeien door uitbreiding van het topsportregime naar steeds jongere leeftijdscategorieën. Het steeds hogere niveau dat in de topsport wordt behaald, vereist steeds meer en steeds langdurigere trainingsarbeid, die op zijn beurt weer vraagt om facilitering door sportorganisaties, ondersteuning door ouders en trainers en toewijding door de sporters¹. Het leidende principe achter deze evolutie, dat de *power law of practice* wordt genoemd, geeft aan dat vroegtijdige specialisatie en langdurige oefening belangrijke vereisten zijn om de wereldtop te halen.

Momenten: “Sportakus stelt voor om eerst in te zetten op de bredere basis-motorische ontwikkeling van kinderen en pas later, rond twaalf jaar, te kiezen voor één specifieke sport.”

Job: “Tegenover die vroege specialisatie plaatsen heel wat sportwetenschappers *vroege diversificatie*, die zich richt op participatie in verschillende sporten vooraleer er wordt gespecialiseerd op latere leeftijd. Onderzoek

geeft immers aan dat vroege specialisatie verschillende negatieve gevolgen kan hebben. Dan gaat het voornamelijk over negatieve fysieke gevolgen: overbelastingskwetsuren, overtraining en burn-out. Het meest bezwarende argument tegen de vroege specialisatie is de drop-out (uitval) in de sport. Kinderen en jongeren die zeer vroeg kiezen voor één sport haken vaker af. De diversificatiebenadering houdt meer opties open en zou een waardevol alternatief zijn. Ook in functie van talentontwikkeling houdt diversificatie meer steek. Door te starten met een multilaterale – veelzijdige – ontwikkeling leg je een goede fysieke en psychologische basis voor later.”

Momenten: “Ook de Wereldgezondheidsorganisatie geeft aan dat sportspecialisatie zou moeten worden vermeden voor de leeftijd van tien jaar. In de praktijk merk je daar niet echt veel van. Het verenigingsleven in Vlaanderen is per sporttak georganiseerd, dus blijft die kennismaking met de trainings- en competitiesport veelal beperkt tot één sport.”

Job: “Mensen spiegelen zich aan succesvolle volwassen atleten die zich op jonge leeftijd specialiseerden in hun sport. Ze kiezen dus vaker voor een unisportclub en verwachten dan een sportspecifieke training, dat is waar. Maar in heel wat clubs is er – ook voor wat betreft hun jongste leden – wel aandacht voor een bredere sportdeelname en het stimuleren van de algemene motorische ontwikkeling. Sommige clubs gaan daar ver in, andere totaal niet. Ook niet alle ouders zijn overtuigd van het nut van een algemene, brede motorische ontwikkeling. Als ze hun kind tijdens de voetbaltraining horden zien nemen terwijl er batmintonpluimpjes over en weer vliegen, zoeken sommigen een an-

der club waar er nog *echt* wordt gevoetbald. Dat is spijtig, maar een realiteit.”

Momenten: “Clubs hebben er alle belang bij om te investeren in talent. Wat is dan het alternatief?”

Job: “Een mogelijk alternatief voor vroege specialisatie – het Developmental Model of Sport Participation (DMSP) – werd al in 1999 naar voor geschoven door de Canadees Jean Côté (Côté et al., 1999). In het DMSP-model onderscheidt Côté drie ontwikkelingsfasen: *sampling years*, *specializing years* en *investment years*. Tijdens de *sampling years*, doorgaans tussen zes en twaalf jaar, raken sporters op speelse wijze bekend met het plezier van sportbeoefening en de vaardigheden die verschillende sporten vereisen. Een deel van hen zal deze sportbeoefening op recreatieve wijze voortzetten, maar een ander deel zal zich, overwegend tussen de leeftijden van dertien tot vijftien jaar, specialiseren in één tak van sport en zich in die periode toeleggen op minder speelse, gerichte oefeningen. De *investment years*, vanaf ongeveer zestien jaar, vormen de volgende fase. Hierin wordt gericht geïnvesteerd in vele uren training om tot de top te kunnen gaan behoren.”

“Het voordeel van deze aanpak is dat je dezelfde ontwikkelingsmogelijkheden geeft aan elk kind tot twaalf jaar. Je zet vooral in op het verhogen van de motorische vaardigheden van kinderen en jongeren, dit terwijl je ze laat kennismaken met verschillende sporten en geleidelijk aan verschillende aspecten van sport introduceert: samenwerking, competitie, fysieke ontwikkeling, coördinatie... Dat zijn stuk voor stuk aspecten die in relatie staan met andere leeftijdgerelateerde

transities. Om over te gaan van de kennismakingsfase naar de specialisatiefase moeten kinderen klaar zijn voor bijvoorbeeld een meer gestructureerde en competitieve sportbenadering. De overgang van specialisatie naar investeringsfasen valt dan weer samen met de ontwikkeling van kind naar adolescent en volwassene, waarin het in fysieke zin sterk verandert, een eigen identiteit ontwikkelt, emotioneel onafhankelijker wordt van de ouders enzovoort. Dit model leidt weliswaar pas op latere leeftijd tot piekprestaties dan bij vroege specialisatie het geval is. Maar daartegenover staat dan een langere sportieve carrière, minder kinderen die zullen afhaken omwille van blessures of een gebrek aan motivatie... en bovenal topprestaties wanneer kinderen daar fysiek, psychologisch en lichamelijk rijp voor zijn (Coté et al., 2009)."

Momenten: "Oké, dat is de theorie, maar hoe breng je dat in de praktijk?"

Job: "Een algemene atletische opleiding wordt gekenmerkt door een sporttakoverschrijdende of 'multi-skills'-aanpak. Dit wil zeggen dat men in trainingen wel een aantal basis-motorische vaardigheden zal aanbieden, zoals kracht, lenigheid, uithouding, snelheid en coördinatie, maar dat deze niet zijn gebonden aan één specifieke sport. Concreet zullen kinderen bepaalde onderdelen uit verschillende sporten aangeboden krijgen. Zo kan de coördinatie training, die kenmerkend is voor atletiek, worden gecombineerd met een pas- en vangopdracht uit het basketbal om aldus oog-hand- en oog-voetcoördinatie te bevorderen. De multi-skillstrainingen houden echter niet alleen oefeningen in. Er wordt in deze trainingen ook sterk de nadruk gelegd op de plezierbeleving, tijdens kleine spelvormen.

Deze spelvormen bevinden zich echter steeds tussen verschillende sporten in. Zo kan een vorm van handbal worden gespeeld met een zwaardere bal (bijvoorbeeld een basketbal) om zo de rompkracht van de deelnemers te bevorderen."

Momenten: "Dat was het uitgangspunt voor het pilootproject in Roeselare?"

Job: "Het idee was om expertise *over de clubs heen* te gebruiken in functie van de basis-motorische ontwikkeling van kinderen en jongeren. Stel, je zit in een groot sportcomplex, waar alle clubs op ongeveer hetzelfde uur trainen. Een jonge volleybalster die wat extra training nodig heeft rond bijvoorbeeld oog-handcoördinatie kan dan in de tennisclub kleinere manipulatievaardigheden oefenen. Een trainer stelt bepaalde noden vast bij een individuele sporter, en kan die atleet doorverwijzen naar trainers uit een andere sport(club) om daarrond te werken. Dat was het utopische uitgangspunt: dat je een soort uitwisseling krijgt van sporters tussen clubs naargelang de specifieke noden. Dat was ook de oorspronkelijke vraag aan de clubs in Roeselare. Niet in die mate natuurlijk, een dergelijke uitwisseling is praktisch niet haalbaar. Maar wel dat kinderen vrijer zouden zijn om te kiezen voor welke sport ze uiteindelijk gaan. Het idee van een voetbaltuin, de volleybaltuin... als brede initiatie in die sporten, zonder dat ze onmiddellijk moeten kiezen voor een sportspecifieke club."

Momenten: "Wat maakt de clubs die meestappen in het pilootproject anders dan gewone clubs?"

Job: "Binnen die clubs willen we promoten dat de clubs die focus op *brede motorische ont-*

wikkeling van kinderen en jongeren opnemen in hun werking. Die focus moet van onderuit kunnen groeien, zodat die mettertijd deel gaat uitmaken van hun visie en hun beleid. Als we die focus met Sportakus gaan opleggen, of zelf onze aanpak gaan implementeren, zullen we niet tot een duurzaam resultaat komen. Het is dus een werk van lange adem, een mentaliteit die moet groeien. Breder gezien beantwoorden de pilootclubs aan het algemeen beeld. Heel wat sportclubs hebben aandacht voor de breed-motorische ontwikkeling van hun kinderen en jongeren. Alleen doen ze dat nog altijd sportspecifiek. Voor ons gaat dat nog niet ver genoeg. Wij onderlijnen juist de meerwaarde van het beoefenen van verschillende sporten. Maar de mentaliteit voor een dergelijke aanpak moet dus nog groeien.”

“Daarnaast engageert Sportakus zich om gratis sporttakoverschrijdende trainingen aan te bieden aan alle kinderen uit de betrokken sportclubs. Tijdens de trainingen gebruiken we de expertise van de Universiteit Gent om eventuele tekortkomingen bij spelers/atleten te remediëren. De hoofdcomponent die in onze trainingen wordt aangeboden, is steeds coördinatie. Het hebben van een goede motorische coördinatie werd in recent onderzoek geassocieerd met het bezitten van een goede fysieke fitheid (Wrotniak et al., 2006). We volgen dus de motorische coördinatie, wat volgens de onderzoekers van de Universiteit Gent een belangrijke eigenschap is in de ontwikkeling van talentvolle sporters.”

Momenten: “Jullie volgen ook individuele sporters?”

Job: “Sportakus test elk jaar een groot deel van de Roeselaarse sportende jeugd die aan-

gesloten is bij een van de clubs uit het piloot-project. Om een idee te krijgen van de basis-motorische eigenschappen die een kind bezit, ontwikkelden we een specifieke testbatterij. De testbatterij meet kracht, lenigheid, uithouding, snelheid en coördinatie. Aan de hand van de tests wordt voor elk kind een persoonlijke profielkaart opgesteld. Op die profielkaart worden de talenten en tekortkomingen van elk kind aan de hand van kleurencodes uitgezet ten opzichte van kinderen van hetzelfde geslacht en dezelfde leeftijd. Op basis van die profielkaart kunnen coaches en professionals binnen de trainingswereld tekortkomingen en talenten van hun spelers accuraat inschatten. Bovendien kunnen ze, mits een kind meerdere keren werd getest in de loop der jaren, een goede inschatting maken van de ontwikkeling van de basis-motorische vaardigheden van elk kind. In overleg met ouders, trainers en/of jeugdcoördinatoren wordt vervolgens een feedbackmoment georganiseerd, waarbij een wetenschappelijk medewerker van Sportakus de talenten en tekorten van de geteste individuen overloopt.”

Momenten: “Als je alle uitgangspunten en bevindingen vanuit Sportakus in rekening brengt, hoe ziet de ideale sportclub van de toekomst er dan uit?”

Job: “Dat zal ergens balanceren tussen multisports en een multisportclub. In de Angelsaksische wereld heb je steeds meer *multi-skills labs*, daar krijgen kinderen en jongeren niet-sportspecifieke activiteiten aangeboden, vaak met wetenschappelijke ondersteuning en begeleiding van hun sporters. De nadruk ligt er op die brede motorische ontwikkeling. Dergelijke labs hebben affiniteit met het concept van een sportacademie. Maar hier in België

staan we bijlange nog niet zo ver, en bovendien kom je daarmee in het vaarwater van de topsportscholen. In het kader van Sportakus zien we meer heil in de ontwikkeling van een omnisportclub die ook sporttakoverschrijdend werkt. Kinderen kunnen er vrij voor inschrijven en als ze twaalf jaar zijn, zouden ze gericht kunnen kiezen welke richting ze uitgaan: eerder recreatief of gefocust op talentontwikkeling. Om zo langzaamaan in één sport te specialiseren. Essentieel daarin blijft de wetenschappelijke begeleiding in de club.”

Momenten: “Hoe houd je dan het competitie-element in de sport?”

Job: “Dat kan door de omnisportclub in te schuiven in de reguliere lokale competitie met unisportclubs. Maar belangrijker wordt de competitie die je opzet in je eigen club. Stel dat je de eerste drie weken werkt rond voetbal en afsluit met een voetbalwedstrijd, en de volgende drie weken werk je rond AKRO-sport,

waarna je weer een wedstrijd organiseert... Op het einde van de rit bekroon je dan de beste allround omnisporter. Het competitie-element blijft sowieso belangrijk voor kinderen en jongeren. Niet enkel omwille van teamwork of leren omgaan met winst en verlies. Het competitie-element geeft ook een doel aan de training. Moest dat er niet zijn, denk ik dat veel kinderen zouden afhaken.”

“Een belangrijk element van zo'n club is de wisselende sociale setting waarin kinderen en jongeren zullen sporten. Omdat je verschillende sporten aanbiedt, zullen ze in contact komen met verschillende trainers, en ook niet altijd met dezelfde kinderen sporten. Regels – niet alleen sportieve, maar ook socialere afspraken – zullen vaker wisselen. De interpersoonlijke relaties die kinderen en jongeren mee vormen, zullen dus een stuk rijker zijn. Nu brengen we dergelijke zaken zelden in rekening als we over sport praten, maar ze tellen zeker mee.”

BIBLIOGRAFIE

- Coté, J. (1999). The influence of the family in the development of talent in sport. *Sport Psychologist*, 13(4), 395-417.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T., & Teschmer, C. (1993). The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. *Psychological Review*, 100(3), 363-406.
- Malina, R. M. (2010). Early Sport Specialization: Roots, Effectiveness, Risks. *Current sports medicine reports*, 9(6), 364-371.
- Matthys, S., Fransen, J., Vaeyens, R., Lenoir, M., Philippaerts, R. Specialization in youth team handball: differences in maturation, anthropometry, physical fitness en sport specific performance among playing positions. *In submission*
- Fransen J., Pion, J., Vandendriessche, J., Vandorpe, B., Vaeyens, R., Lenoir, M. & Philippaerts, R. The difference in physical fitness and gross motor coordination between sampling and specializing boys aged 6-12. *In submission*

ONLINE

<http://www.sportakus.be>

NOTEN

- 1 TIESSEN-RAAPHORST, A., D. VERBEEK, J. DE HAAN EN K. BREEDVELD (RED.) (2010). SPORT: een leven lang. Rapportage sport 2010. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Mulier Instituut. p.157

De Rode Antraciet.

Wie vast zit in beweging

krijgen

✚ FREDERIK JANSSENS EN KRIS HERMANS

“Sport behoort tot het erfgoed van elk mens
En de afwezigheid ervan kan door niets worden gecompenseerd.”
Pierre de Coubertin (1863–1937)

De Rode Antraciet staat voor sport, cultuur en vormingswerk voor mensen die met justitie te maken krijgen. Het grootste deel van onze inzet gaat naar mensen die in de Vlaamse gevangenissen opgesloten zitten. We organiseren cursuswerk: over communicatie, verbondenheid, familie, zingeving... We nodigen beeldende kunstenaars, schrijvers, theatermakers, filmmakers, fotografen... uit om samen met gedetineerden aan de slag te gaan. Het leven in de gevangenis, de dromen en verlangens van gedetineerden worden zo op een artistieke manier verkend en tot expressie gebracht. De Rode Antraciet ijvert ook voor toegankelijke gevangenisbibliotheken. Dit is belangrijk met het oog op het zinvol invullen van de detentietijd en latere re-integratie. En we voorzien een sportaanbod. De stress van het voortdurend opgesloten zitten kan via sport uitstekend worden afgereageerd. Met de verdere implementatie van het Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening aan Gedetineerden en de aanstelling van sportfunctionarissen binnen de Vlaamse gevangenisinstellingen heeft het sportbeleid in de gevangenis een nieuwe impuls gekregen. In dit artikel willen we focussen op hoe in de Vlaamse gevangenissen sport en beweging worden binnengebracht. Maar eerst, inleidend, iets over deze niet alledaagse, zeg maar 'controversiële' context!

DE PARADOX VAN DE GEVANGENIS: INCLUSIE IS NODIG; UITSLUITING IS EEN FEIT!

Voor wie afgaat op nieuwsberichten lijkt het er misschien op dat het Belgische gevangenisstelsel al jaren permanent in een crisis zit. De krantenlezer wordt vooral geconfronteerd

met slecht nieuws. Relletjes en opstootjes tijdens de wandeling, ontsnappingen van gedetineerden, verouderde infrastructuur (gevangenisvleugels zonder lopend water, waar de nachtpot moet worden gebruikt in overbevolkte cellen, matrassen op de vloer), geïnterneerden die zonder voldoende behandeling in de gevangenis verblijven, stakingen en occasioneel zelfmoorden van gedetineerden, protest van politiebonden over het feit dat ze het werk moeten overnemen van stakende cipiers, vrouwelijke cipiers die worden betrap op amoureuze relaties met gedetineerden... Misschien is een kennismaking met de sector via dergelijk krantenkoppen onrechtvaardig want er zijn ook heel wat positieve ontwikkelingen.

In 2005 werd de *'Basiswet Gevangeniswezen en Rechtspositie van Gedetineerden'* gestemd. Alle criminologen beschouwen het stemmen van deze wet als een grote doorbraak. Het was een groot probleem dat de volksvertegenwoordiging in België zich voorheen nog nooit had uitgesproken over het hoe en waarom van het regime achter de gevangensmuren. Ook voor het domein 'sport' schuift de Basiswet voor het eerst normen naar voor: er wordt gestipuleerd dat gedetineerden het recht hebben om elke week twee uren te sporten. Dit veronderstelt heel wat aanpassingen aan de infrastructuur van gevangenissen, maar ook aan het organisatorisch kader dat gedetineerden omgeeft.

Nog een belangrijke stap vooruit was het in de steigers zetten in 2000 van het *'Vlaams Strategisch Plan voor Hulp- en Dienstverlening aan Gedetineerden'*, zodat nu ook werk kan worden gemaakt in de gevangenis van het toewerken naar de re-integratie van ex-gedetineerden in de samenleving. Het is de bedoeling dat de Vlaamse overheid zes domeinen die in de vrije samenleving beschikbaar zijn voor de burger 'binnenbrengt' in de gevangenis. Het gaat om de domeinen onderwijs, welzijn, (geestelijke) gezondheid, werk, cultuur en sport. In dit artikel richten we onze focus op dit laatste domein: het aanbod 'sport en beweging' in de Vlaamse gevangenissen.

Maar waarom al deze inspanningen doen? Waarom ons druk maken over de 'fysieke fitheid' van gedetineerden? Laten we de redenering wat expliciteren.

CLUB MED VOOR CRIMINELEN?

In België, waar de doodstraf is afgeschaft, is vrijheidsberoving de zwaarst mogelijke straf die een individuele burger kan overkomen. Terechtkomen in een cel zonder klink aan de deur, je bewegingsvrijheid verliezen... het is een traumatiserende ervaring. De volksmens zegt misschien: 'Eigen schuld, dikke bult. De man zit niet zonder reden in de bak.' 't Is een crimineel, sluit hem op en gooi de sleutel ver weg.' En soms heeft deze volksmens ook commentaar bij het feit dat voor nieuwe gevangenissen sportterreinen en fitnessruimtes worden voorzien. 'Hoezo? Wordt hier een Club Med voor criminelen gebouwd?'

Maar het is belangrijk om te beseffen dat meer dan 99 % van wie nu in de gevangenis zit, straks wél weer op straat staat. (Eén procent blijft wellicht levenslang achter tralies.) Hoe wil-

len we dat de ex-gedetineerde zich gedraagt als hij achter ons aanschuift aan de kassa in de supermarkt? Of naast ons zit in trein of bus? Of in het appartement naast ons komt wonen? Wat verwachten we van zijn voorbereiding op een re-integratie in de samenleving? Is het niet belangrijk dat ex-gedetineerden een rugzakje meekrijgen met een nieuw perspectief, sociale vaardigheden, een diploma, fysieke fitheid, zich goed in hun vel voelen?

Door het plegen van een misdrijf plaatst iemand zich buiten de afspraken van een gemeenschap. Wat zou moeten gebeuren is: toenadering zoeken, hem opnemen binnen de kring van de samenleving, het contact herstellen... Uiteraard moet worden onderzocht hoe eventuele schade kan worden hersteld, en hoe de geschonden relaties weer kunnen helen. Het omgekeerde gebeurt echter. De dader wordt geïsoleerd, uit de samenleving weggehaald, opgeborgen. Dikke muren, peperdure stalen deuren en soms ook netten boven 'de wandeling' scheiden de gedetineerden van de rest van de samenleving.

Met gedetineerden aan de slag gaan met het oog op later, hen voorbereiden op een nieuwe start in de maatschappij en op constructief samenleven met anderen: het is hoogst paradoxaal, maar erg nodig!

BASISWET GEVANGENISWEZEN EN RECHTSPOSITIE VAN GEDETINEERDEN

Het inzicht dat een gevangenis altijd een tweevoudige doelstelling heeft, is binnen de criminologie al langer een verworvenheid. Een eerste aspect is de 'beveiliging' van de samenleving. Wie de wetten overtreedt, wordt uit de samenleving geïsoleerd, zodat hij niet opnieuw kan toeslaan. Een tweede aspect is de 'voorbereiding van de re-integratie' in de samenleving: haast alle mensen die in de gevangenis verzeild geraken, keren ook weer terug in de samenleving. Hoe kunnen we deze re-integratie al tijdens de detentie voorbereiden?

De Leuvense professor Lieven Dupont werkte in de jaren '90 de ideeën uit waarop nieuwe gevangenissen zouden moeten zijn gestoeld. Hij vond het warm water niet uit. De ideeën die hij naar voren schoof, waren ideeën waarover consensus bestond binnen de gemeenschap van criminologen en juristen betrokken bij de strafuitvoering.

In 2005 werd dan de langverwachte '*Basiswet Gevangeniswezen en Rechtspositie van Gedetineerden*', de 'wet Dupont', goedgekeurd. Voor het eerst heeft België nu een wet over hoe het er aan toe moet gaan achter de tralies. Voorheen was er slechts een bundeling van vaak tegenstrijdige administratieve rondzendbrieven en Koninklijke Besluiten... gedetineerden genoten geen rechten, hoogstens 'gunsten'. In het parlement werd in 2005 zeer breed steun gegeven aan deze langverwachte Basiswet.

Zeven krachtlijnen van deze wet, als poging tot samenvatting:

- de rechtspositionele benadering van gedetineerden: wie opgesloten wordt, verliest zijn bewegingsvrijheid, maar hij blijft een burger met rechten;
- detentieschade moet zo veel mogelijk bestreden worden;
- doelstellingen van de vrijheidstraf zijn: “het herstel van het door het misdrijf aan de slachtoffers aangedane onrecht, de rehabilitatie van de veroordeelde en de geïndividualiseerde voorbereiding van zijn re-integratie in de vrije samenleving”;
- belangrijke basisbeginselen zijn: normalisering, responsabilisering, participatie;
- een tuchtprocedure, een beklagprocedure en een beroepsprocedure worden uitgestippeld;
- er moet extern en onafhankelijk toezicht op detentie worden georganiseerd;
- Justitie moet samenwerken met ‘gemeenschappen en gewesten’ om de hulp- en dienstverlening in gevangenissen te organiseren.

Dit laatste slaat op het feit dat de Belgische wetgever al sinds de staatshervorming van 1980 een taakverdeling heeft voorzien tussen het federale niveau in België, “Justitie”, en het niveau van de gemeenschappen en gewesten, “de hulp en dienstverlening aan gedetineerden”. Ook hier valt ‘goed nieuws’ te melden: sinds 2008 neemt Vlaanderen zijn verantwoordelijkheid in deze op! In 2000 werd een ‘Vlaams Strategisch Plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden’ in de steigers gezet. Men begon in een pilootregio het aanbod aan onderwijs, welzijn, geestelijke gezondheid, arbeid, cultuur en sport in de Vlaamse gevangenissen uit te bouwen. In mei 2008 meldde de verantwoordelijke Vlaamse minister, destijds Steven Vanackere, dat het experiment werd omgezet in een veralgemening van dit aanbod in alle gevangenissen!

EEN VLAAMSE EQUIPE ‘HULP- EN DIENSTVERLENERS’ IN ELKE VLAAMSE GEVANGENIS

Het loont de moeite om even stil te staan bij de consequenties van het Vlaams Strategisch Plan voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, meer bepaald ook voor het ‘sportaanbod’ in gevangenissen.

Er werd een ‘samenwerkingsconcept’ geschreven om de basisprincipes en de organisatie te regelen tussen de Vlaamse Gemeenschap en Justitie. In deze tekst wordt gestipuleerd dat “de penitentiaire administratie een faciliterend beleid dient te voeren dat de gemeenschappen in de gelegenheid stelt hun aanbod aan maatschappelijke dienstverlening te presenteren en dat de gedetineerden in staat stelt daar effectief gebruik van te maken.”

Er zijn enkele omkaderende actoren, die rechtstreeks in het kader van dit Strategisch Plan hun intrede in de gevangenis hebben gedaan. Er zijn beleidsmedewerkers: dit zijn Vlaamse ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de beleidscoördinatie van de hulp- en dienstverle-

ning in één specifieke gevangenis. Daarnaast heb je organisatieondersteuners: deze mensen zijn werkzaam binnen Centra Algemeen Welzijnswerk – Justitieel Welzijnswerk. Zij helpen organisaties van ‘buiten’ om hun plaats te vinden in de gevangenis om hun ding te doen: onderwijs, welzijn, sociaal-cultureel vormingswerk, therapie (geestelijke gezondheidszorg), arbeid, sport... En tenslotte trajectbegeleiders, ook mensen die werkzaam zijn binnen de Centra Algemeen Welzijnswerk – Justitieel Welzijnswerk. Zij hebben gesprekken met gedetineerden om ieders noden en behoeften op het spoor te komen, en om te kunnen doorverwijzen naar het aanwezige aanbod.

Vervolgens zijn er de vakactoren: onderwijsmensen, therapeuten, arbeidsconsulenten, welzijnswerkers, sociaal-cultureel werkers... Voor het domein sport zijn dat ‘sportfunctionarissen’, tewerkgesteld door De Rode Antraciet vzw. Zij organiseren een sportaanbod voor gedetineerden, zorgen ervoor dat er in elke gevangenis een sportbeleidsplan is, en zij leggen contacten met het brede sportveld om enerzijds een aanbod te genereren en anderzijds om hen beleidsmatig te sensibiliseren en te engageren.

VAN VLAAMSE FEDERATIE VOOR FORENSISCH WELZIJSWERK NAAR DE RODE ANTRACIET

In 2002 startte de minister van Sport het pilootproject ‘*Naar een actief sportbeleid voor gedetineerden*’ op binnen de vier gevangenissen van de Noorderkempen en Antwerpen. Het project kreeg zijn plaats binnen de Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk (VFFW).

In het kader van dit project engageerde de VFFW twee sportpromotoren (1,5 VTE) voor de regio Noorderkempen en Antwerpen. Deze sportpromotoren kregen een vrij open taak: het terrein verkennen en sport organiseren binnen vijf gevangenissen. Voorheen waren met deze taak slechts enkele vrijwillige PBA's (penitentiaire bewakingsassistenten, ‘cipiers’ in de volksmond) bezig. Groot was het ongenoegen destijds bij de lokale gevangenisdirecties, die geen perspectief zagen in ‘promotoren’ of ‘organisatoren’. Zij wilden onmiddellijk inzetbare lesgevers!

De sportpromotoren konden in samenwerking met de andere actoren toch snel de eerste stappen zetten. Zij begonnen met het uitzetten of verzetten van de bakens voor sport. Bij officiële behoeftepeilingen bij gedetineerden bleek telkens weer dat de behoefte aan sport, beweging en gezondheid erg hoog scoorde.

De behoefte aan sport en beweging was echter groter dan het aanbod dat kon worden gegeneerd, zelfs met behulp van lokale sportclubs en vrijwilligers. De middelen die met de sportpromotoren meekwamen, aangevuld met de inbreng van de lokale gevangenissen, konden per gedetineerde gemiddeld in één uur sport per maand voorzien. Gemiddeld, omdat gevangenissen in Vlaanderen op vrijwel alle gebieden verschillen van elkaar. Wat betreft personeel,

infrastructuur, gedetineerden... is er een grote diversiteit aan omstandigheden en randvoorwaarden in de verschillende gevangenissen.

In 2004 ging de VFFW via een fusie op in De Rode Antraciet vzw. De nieuwe organisatie kon het hele Vlaamse landschap bereiken, en zo groeide ook de interesse naar 'sport en detentie' bij andere strafinrichtingen. De ambities en het uitblijven van extra middelen brachten echter ook creativiteit met zich mee. De buitenwereld werd meer en meer betrokken bij de mensen binnen de muren. Ook de profilering vanuit de organisatie werd afgestemd op het sportlandschap en de daar geldende verhalen.

De functieomschrijving van de sportpromotoren veranderde bijvoorbeeld tot deze van 'sportfunctionarissen gevangenissen', naar analogie met het veelzijdige werk van de sportfunctionarissen in Vlaamse steden en gemeenten. Naast het organiseren van een sport- en beweegaanbod staan de sportfunctionarissen onder andere in voor het opzetten van samenwerkingsverbanden met externe sportorganisaties. Sportfunctionarissen werken vernieuwende sportinitiatieven uit die inspelen op behoeften van gedetineerden, en geven advies bij de aankoop van materiaal en de inrichting van (sport)infrastructuur.

De sportwerking van De Rode Antraciet vzw creëert en realiseert hefboomen door zich als actor sterk te profileren. Dit zowel bij de Vlaamse en justitiële partners actief in de Vlaamse gevangenissen als bij de publieke en private organisaties en diensten binnen het lokale, provinciale en Vlaamse Sport voor Allen-landschap.

HET PARTICIPATIEDECREET: DECRETALE VERANKERING EN UITBREIDING VAN DE MIDDELEN

Tijdens de eerste jaren van De Rode Antraciet steunde het sportproject nog op de anderhalve voltijdse equivalent, nog aangeworven door de VFFW. Een groeipad kwam er uiteindelijk in 2008 met de komst van het Participatiedecreet. Dit decreet bracht voor de werkingsspijler sport van De Rode Antraciet vzw twee voordelen met zich mee. Enerzijds kwam er een decretale verankering, en anderzijds kwam er een uitbreiding van de middelen tot 5,5 VTE. Een groei die echter nog geen behoeftedekkend aanbod tot gevolg had. De provincie West Vlaanderen en de Brusselse gevangenis Sint-Gillis blijven tot op heden nog slechts van op afstand betrokken bij sport.

De huidige minister van Sport benoemt in zijn beleidsbrief echter een kans om alle gevangenissen binnen Vlaanderen te bereiken. De Rode Antraciet kan zo zijn rol als erkende koepelorganisatie voor 'sport en detentie' samen met de FOD Justitie en de Vlaamse actoren verder waar maken. De Rode Antraciet gaat stelselmatig als organisatie ook buiten de muren op zoek naar partnerschappen om visie en beleid van de sportwereld, federaties en overheden te beïnvloeden. Een deel van de core business van een unieke organisatie, binnen een uniek landschap.

De intentie voor 2011 is dan ook om als koepelorganisatie de trekker en voeder te zijn binnen een beleidsgroep rond het thema 'sport en detentie'.

DE ZES GROTE DOELEN WAAR DE SPORTWERKING VOOR GAAT EN STAAT

De Rode Antraciet formuleerde voor DRASPO – de pijler Sport binnen de organisatie – volgende algemene doelstellingen en de praktische uitwerking ervan op de werkvloer:

1. De sportwerking van De Rode Antraciet vzw verhoogt de omvang en de kwaliteit van het georganiseerde sportaanbod voor elke gedetineerde.
Vanaf het begin werd er geopteerd om in te zetten op sportfunctionarissen in plaats van sportmonitoren, om een zo groot mogelijk kwaliteitsvol aanbod te genereren. De functionarissen ontwikkelen in nauwe samenwerking met de lokale actoren een beleidsplan dat op maat van de gevangenis is uitgeschreven. Hierbij ligt vooral de nadruk op kwaliteit.
2. De sportwerking van De Rode Antraciet vzw ondersteunt en stimuleert andersgeorganiseerde sportinitiatieven.
Een voorbeeld hiervan is het fitheidproject dat loopt in verschillende gevangenissen. De deelnemers leggen een fitheidtest af. Daarna ontvangen ze een persoonlijk trainings-schema waarmee ze verder aan de slag kunnen gaan. Na enkele weken worden de resultaten geëvalueerd.
3. Oog voor diversiteit en toegankelijkheid in de sport, met bijzondere aandacht voor gedetineerden die niet voorbij de drempel geraken van het reguliere sportaanbod.
Voor geïnterneerden wordt een sportaanbod op maat aangeboden dat wordt samengesteld in samenwerking met de lokale zorgequipes.
4. De sportwerking van De Rode Antraciet vzw investeert in een sterke profilering en netwerking van de sportwerking, zowel binnen de eigen gevangenissen als naar intermediaire (sport)organisaties en -diensten.
Samen met lokale sportclubs, -diensten, -raden en Buurtsport worden er verschillende sportactiviteiten binnen de gevangenis georganiseerd. Dit gaat van badmintonclubs tot samenwerkingsverbanden met voetbalclubs.
5. Een doordacht infrastructuurbeleid is de hoeksteen van een Sport voor Allen-beleid in de Vlaamse gevangenissen.
Binnen de lokale beleidsplannen van de gevangenissen is de pijler infrastructuur mee opgenomen. De sportfunctionarissen geven advies over de aankoop van klein materiaal, maar ook bij grote infrastructuurwerken zoals de heraanleg van sportvelden en de inrichting van een fitnesszaal. Tevens werd er ook advies gegeven bij de opmaak van de plannen voor de toekomstige nieuwe gevangenissen.

6. Verhoogde aandacht voor sport als middel tot sociale integratie.

Via verscheidene projecten wordt er gewerkt aan sociale integratie voor zowel gedetineerden als geïnterneerden. Een voorbeeld hiervan is het sociale gegeven van een voetbaltornooi in samenwerking met KV Mechelen en Racing Mechelen, waarbij spelers en bestuursleden in interactie gaan met gedetineerden.

VISIEONTWIKKELING: SPORT IS MÉÉR DAN BEWEGEN.

Met de jaren kwam ook de behoefte aan een bredere interpretatie van sport binnen de straf-inrichting. Naast 'sport als doel' en het deelnemen, vonden ook 'sport als middel' en het deelhebben meer en meer ingang in de gevangenissen. Sommige inrichtingen hebben in dit verband al een langere traditie en vervullen daardoor een voorbeeldrol. Inspiratie is onder andere te vinden bij de tafeltennisclub in Oudenaarde, waar gedetineerden zelf participeren in beheer, organisatie en begeleiding van hun eigen clubwerking. De club en zijn leden maken ook deel uit van de reguliere competitie in de buitenwereld, weliswaar steeds binnen de muren.

Recentelijk (in 2010) werd in Oost-Vlaanderen ook een omnisportclub opgericht, waaraan gedetineerden actief participeren en waar zij ook de bestuurlijke functies uitvoeren. Over De Muur vzw is in dit verband actief bezig om dit initiatief verder te verkennen en waar mogelijk uit te breiden. In samenwerking met De Rode Antraciet hopen ook zij de beleidsdiscussie mee te kunnen stofferen.

Sinds de jaren '70 is ook het penitentiaire schoolcentrum van Hoogstraten een voortrekker van participatie van gedetineerden in het dagelijkse leven binnen en buiten de inrichting. Tot voor kort maakte ook hier een ploeg van gedetineerden deel uit van de lokale competitie. Daarbovenop komt het feit dat bepaalde gedetineerden de toelating krijgen om zich belangeloos in te zetten voor initiatieven buiten de gevangenis. Momenteel wordt er bekeken in hoeverre de gedetineerden de sportieve participatie van gehandicapte kinderen kunnen vergroten, door voor hen een speleobox te ontwerpen en te maken.

Binnen de muren draagt sport bij tot een leefbare omgeving en vormt het een volwaardig onderdeel van het humaan en herstelgericht detentiebeleid. Gedetineerden behouden echter het recht op (zelfontplooiing via) sport en krijgen handvatten aangereikt om werk te maken van hun sociale integratie.

De sportwerking van De Rode Antraciet vzw onderschrijft de waarde van een humane detentie en de plaats die sport hierbinnen inneemt. Van hieruit bouwt ze een volwaardige Sport voor Allen-werking uit die kansen schept voor gedetineerden. Enerzijds biedt het een kans om op kwalitatieve(re) basis te sporten. Een verhoging van de sportparticipatie resulteert immers in tal van gunstige effecten: sociale ontmoeting en plezierbeleving, fitheid en gezond-

heidsbevordering, stress- en agressieregulering... Anderzijds is de laagdrempeligheid van sport ook een insteek om verder te gaan dan haar meest gekende functies. Het ontwikkelen van sociale vaardigheden en competenties in functie van sociale re-integratie is slechts een van de voorbeelden. De sportwerking van De Rode Antraciet zet dan ook sterk in op ethisch verantwoord sporten: inclusief werken, fair play, fysieke en psychische integriteit van elke individuele deelnemer, respect voor diversiteit en solidariteit.

In 2005 reeds werd in het kader van het Europees project BUITENkans een kruisbestuiving tussen sport, sociaal-cultureel werk en arbeidstoeileiding georganiseerd binnen de strafinrichting. Een vooruitstrevend project dat via onder andere sportactiviteiten en ervaringsleren de sociale vaardigheden en competenties van de gedetineerde wilde verbeteren, met als doel een verbeterde startpositie voor de terugkeer naar de arbeidsmarkt.

Enkele jaren later merken we op dat terminologieën veranderen van integratie naar inclusie, maar vooral dat na Europa nu ook Vlaanderen de dimensie van sociale inclusie verder ontwikkelt.

'PRISONERS ON THE MOVE'

In januari 2011 startte het pilootproject 'Prisoners on the move', met subsidies van het Europese Directoraat-generaal Onderwijs en Cultuur. De Rode Antraciet coördineert dit project, waarbinnen twaalf partners uit zes verschillende EU-landen samen onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om 'inclusie' te bevorderen via sport.

Naast de Belgische organisatie gaat het om 'Sport for Solidarity' (Verenigd Koninkrijk), 'CRED' (Roemenië), 'Sport et Citoyenneté' (Frankrijk), 'Prison and Probation Service' (Denemarken) en de Universitat de Valencia (Spanje). Binnen ons land werkt De Rode Antraciet samen met FOD Justitie, BLOSO, ICES en FROS. 'Open Stadion', bezig met inclusie door voetbal, is 'supporting partner'. Het project loopt tot juni 2012. Dit project is een van de vijf pilootprojecten die moeten verkennen wat de mogelijkheden en kansen zijn om via sport 'inclusie' en 'maatschappelijke cohesie' te bevorderen. Daarnaast zijn er ook pilootprojecten in verband met 'doping' en 'vrijwilligers'.

Dat sport op het Europese niveau aandacht krijgt, is een relatief recent fenomeen. Het Witboek Sport van 2007 was een eerste aanzet naar beleid. Sport wordt ook genoemd in het Verdrag van Lissabon, dat eind 2009 in werking trad. Dit verdrag bepaalt dat de EU actie kan ondernemen in het beleidsdomein sport. De vijf pilootprojecten worden beschouwd als 'voorbereidende activiteiten'. Met de conclusies en aanbevelingen van de vijf projecten zal de toekomstige EU Sportagenda worden uitgewerkt.

Dat De Rode Antraciet de kans krijgt om dit project te realiseren, en dus mee de EU Sportagenda zal kunnen beïnvloeden, is opmerkelijk. De Rode Antraciet is geen doorsnee sportorganisatie in vergelijking met de andere projecten.

Het project 'Prisoners on the move' zal de mogelijkheden en kansen van sport en beweging binnen detentie verkennen. Bedoeling is om ten aanzien van de EU tot aanbevelingen te komen over de kansen van sport in detentie: welke interessante netwerken dienen te worden aangeknoopt? Wat zijn mogelijke samenwerkingsmodellen? Kunnen nieuwe methoden en interessante strategieën worden ontwikkeld?

BEKNOPTE SLOTCONCLUSIE

Er is veel werk verricht tijdens de afgelopen jaren. Toch zijn we er nog niet. Soms steken weerstanden tegenover de sportwerking in de gevangenis de kop op: voor bepaalde penitentiaire bewakingsassistenten zijn 'bewegingen' altijd risicovol, en men oordeelt soms dat er te veel bewegingen moeten gebeuren.

Maar positieve tendensen en beloftevolle partnerships doen hun werk. Naast de actoren binnen de sportwerking is ook Justitie zich bewust van de inhaalbeweging die nodig is om ons gevangeniswezen af te stemmen op de nieuwe doelstellingen voor een hedendaagse detentie.

Samen met alle partners wordt getracht om stappen te zetten, en alles (letterlijk en figuurlijk) in beweging te brengen.

ONLINE:

Meer over het Europese project: www.prisonersonthemove.eu

Meer over De Rode Antraciet vzw: www.derodeantraciet.be

Ga gerust eens onder een muiltwip staan

➤ MOMENTEN SPRAK MET HEIN COMEYNE, COÖRDINATOR VAN VLAAMSE
TRADITIONELE SPORTEN VZW (VLAS) EN BEZIELER VAN SPORTIV VZW
➤ TEKST: BART ROGÉ

Het toeval treft. Toen ik thuiskwam na dit interview met Hein Comeyne, coördinator van Vlaamse Traditionele Sporten vzw (VlaS), lag de film Linkeroever van Pieter Van Hees klaar. Marie (Eline Kuppens), een ambitieuze loopster die haar kwalificatie voor het Europees Kampioenschap moet laten schieten, staat er tegenover de flamboyante Bobby (Matthias Schoenaerts), een kei in het boogschieten en hoofdman van de plaatselijke schuttersgilde. De introverte en bikkelharde atlete tegenover de charismatische levensgenieter met een hoog rock-'n-rollgehalte. Beiden zijn sporters, maar dan wel elk aan hun uiterste van het spectrum. En laat dat nu juist het centrale thema zijn waarover ik die dag met Hein een gesprek had: hoeveel sport zit er in onze traditionele sporten? Heel wat, zo blijkt. En nog veel meer.

Momenten: “Als ik jullie tijdschrift *Trend* doorblader, zie ik heel veel bourgondiërs op de foto's. Dat zijn nog echte mensen! Wat een contrast met wat je doorgaans in sport-publicaties ziet.”

Hein: “Inderdaad, het ‘cardio-pulmovasculair effect’ van de VlaS-sporten is – op touwtrekken na – niet bijzonder hoog. Van kegelen, gaaibol, beugelen, paggoeien, sjouwen of bukschieten sta je niet onmiddellijk in schuim en zweet. Onze sporters zijn het vaakst medioren en senioren. En het is natuurlijk zo dat onze sporten sterk zijn verweven met het verenigingsleven. Hier sporten

mensen eerder omwille van de vriendschapsbanden en de liefde voor hun sport dan om aan hun fysieke conditie te werken. Dat verwijt krijgen we dus, dat traditionele sporten niet gezond genoeg zijn. 't Is maar hoe je gezondheid invult, natuurlijk. “*Om optimale gezondheidsvoordelen te halen, moet je toch drie keren per week minstens twintig minuten intens bewegen. Je eens in het zweet werken*”, hoorde ik Filip Boen van de KULeuven zeggen. Dat is juist, maar daarmee leg je de lat wel hoog. Persoonlijk vind ik het al gezond als mensen van achter hun televisie komen. Je kan sporten niet los zien van de mensen

die ze beoefenen. Als een gepensioneerde of zelfs hoogbejaarde nog twee keer in de week kan gaan bollen, dan is dat gezond. Ik twijfel daar niet aan. Het argument dat de VlaS-sporten niet gezond genoeg zijn om echt *sport* te zijn, volg ik niet. Als dat een serieus criterium zou zijn, dan is boksen straks ook geen sport meer. Dat is pas ongezond.”

Momenten: “Au fond: ‘Sport voor Allen’, dus.”

Hein: “Natuurlijk, maar zelfs dat is niet evident. VlaS is lid van het Platform Sport voor Allen. We zijn actief in de werkgroep laagdrempelig sportaanbod en in de subwerkgroep senioren. En zelfs daar moet ik op mijn strepen staan en argumenteren dat sport meer aspecten omvat dan louter fysieke. Denk maar aan de sociale of mentale componenten in sport. Als het sportbeleid enkel focust op het fysieke aspect – die gezondheidsmantra van drie keer per week zweten – sluit je veel mensen uit, zeker als het om senioren gaat. Hetzelfde gaat op als je enkel denkt in functie van de officiële sporttakkenlijst. Het recente onderzoek van de KULeuven bij leden van de seniorenorganisatie OKRA¹ geeft dat ook aan. In de top drie van sportvoorkeuren staan fietsen, wandelen en petanque. Kegelsporten en biljart halen trouwens ook de top tien. Goed, dat neemt niet weg dat er heel wat krulbollen en wipschutters zijn die drie keer per week sporten, en dan gaat het over een ganse namiddag. Een bowling duurt doorgaans vier uur. Ze spelen een half uur, wachten een half uur, spelen weer een half uur enzovoort. Hetzelfde bij een schieting: twee pijlen op doel, wachten, wat kaarten en dan opnieuw schieten. Dat is fysiek niet intensief. Maar ga gerust eens onder een muitwip staan. Boogschieten vergt een specifieke

motorische vaardigheid, vooral precisie en coördinatie. Dat is een belangrijke nuance. Als je het geheel van de Vlaamse traditionele sporten bekijkt, gaat het niet zozeer om kracht dan wel om precisie. Vlaanderen telt in vergelijking met andere regio's in Europa minder kracht- en vechtsporten onder de traditionele sporten. Variaties op bijvoorbeeld Highland Games of Keltisch worstelen vind je niet bij ons. Dat is treffend, wat toch wel het unieke karakter van onze sporten onderlijnt.”

Momenten: “En er is te weinig oog voor de sociale component, als ik het goed begrijp?”

Hein: “Die sociale dimensie is belangrijk, maar speelt in alle sporten. Elke sporttak heeft wel zijn liefhebbersverbond. Daar kan je ook de vraag stellen wie er meer dan drie keer per week twintig minuten actief sport. In het liefhebbersvoetbal zullen ze misschien wel wat meer zweten, maar kom, je begrijpt het punt. Het ‘Sport voor Allen’ idee houdt in dat je elke sportieve vrijetijdsbesteding waardeert en valideert. Het gaat om de sporter en hoe die zijn sport beoefent. Als dat het uitgangspunt is, moet je de waarde van bepaalde sporten toch niet in vraag stellen?”

Momenten: “Waarover hebben we het eigenlijk? Wat en wie vallen er onder Vlaamse Traditionele Sporten?”

Hein: “Je hebt twee spelers als het over traditionele sporten gaat, die allebei hun oorsprong vinden in de Vlaamse Volkssportcentrale (VVC). Het VVC is in 1980 opgericht om onderzoek te doen naar traditionele sporten en om ze te promoten. Die twee taken, onderzoek en promotie, zijn nu – zij het met andere klemtonen – door twee verschillende organisaties opgenomen. Het Centrum voor Sportcultuur, dat

bij het Sportimonium zit, focust vooral op het historische en de socioculturele aspecten van volksspelen. Het VlaS is dan de koepelorganisatie – de paraplu zeg maar – waaronder alle clubs zijn verenigd. Dat zijn 575 clubs en negen bonden die deel uitmaken van onze Algemene Vergadering, samen ongeveer 21 verschillende traditionele sporten en een totaal van 12.000 leden. Wij zijn door de Vlaamse overheid erkend als *organisatie voor sportieve vrijetijdsbesteding*. We ondersteunen die clubs en bonden, zowel administratief als sporttechnisch, en doen aan sportpromotie.”

Momenten: “Verbaast mijn verbazing? Nooit gedacht dat traditionele sporten nog zo veel aanhang hadden.”

Hein: “En dat is nog niet alles. Naast VlaS heb je nog heel wat niet aangesloten verbonden en de internationale volksspelen zoals petanque en darts. Maar nee, dat verbaast me niet. Waarschijnlijk zie je af en toe wel eens een muiltwip staan – die zijn 28 meter hoog, dus vallen goed op – maar voor de rest zijn de traditionele sporten zo goed als onzichtbaar voor een groot publiek. Ze worden ergens in een achterafzaaltje van een café beoefend of ergens ten velde. De VlaS-sporten zie je vooral in landelijke gebieden, en vaak zijn het dan nog eens regionale fenomenen. Als je dus in een centrumstad bent geboren, krijg je dat niet mee. Het sociocultureel profiel van de VlaS-sporter is een paar jaar geleden nog onderzocht² en bevestigt het stereotiepe beeld. De gemiddelde leeftijd van onze sporters ligt iets onder de vijftig, doorgaans zijn ze mannelijk, arbeider of toch laaggeschoold, en vooral afkomstig uit landelijk gebied. Maar in vergelijking met vijftien jaar geleden zijn er 22% meer vrouwelijke sporters.”

Momenten: “En jongeren? Ik kan me best voorstellen dat katapulten of kruisbogen het jonge volkje kunnen bekoren.”

Hein: “Dat is ook zo. In het schaarbaan-kegelen, struifvogel en touwtrekken hebben we in vergelijking met 2001 meer dan 20% meer min-achttienjarigen. Slechts vier van de 21 VlaS-sporten sloten in 2009 geen jeugdleden aan. Samen met de Vlaamse Trainersschool organiseren we nu cursussen Initiator Traditionele Sporten en Initiator Boogschieten. Dat is goed opgepikt door onze leden. Op dit moment heeft VlaS 37 gediplomeerde Initiators Traditionele Sporten en 73 gediplomeerde Initiators Boogschieten onder haar leden. Dat loont zeker, maar naar jongeren toe is het een investering op lange termijn. Doorgaans haken jongeren nog voor hun twintigste af. We zien wel dat ze terugkeren wanneer ze veertig zijn, dan zijn hun kinderen zelfstandig en is er meer tijd. Maar eigenlijk zijn traditionele sporten echte familiesporten: jong, oud, man of vrouw, het maakt niet uit, iedereen kan samen spelen. Dat intergenerationele aspect zie je ook niet in alle sporttakken.”

Momenten: “Zijn de traditionele sporten op hun retour?”

Hein: “Toen professor Renson van de KU-Leuven in de jaren zeventig voor het eerst de traditionele sporten in Vlaanderen in kaart bracht, ontdekten zijn studenten heel wat nieuwe volkssporten en vonden ze er waarvan ze dachten dat ze al lang waren verdwenen. Renson heeft toen een zestigtal verschillende sporten geïdentificeerd, ook wel zeer regionaal gebonden varianten van hetzelfde. Maar toch opmerkelijk als je bedenkt dat Vlaanderen maar een zakdoek groot is. Moesten we

vandaag opnieuw een inventaris maken, zullen er toch wel sporten en verenigingen zijn die je niet meer gaat vinden. Maar aan de andere kant zijn degene die overblijven beter georganiseerd, hebben ze linken met een bond of een federatie en hebben ze – min of meer – een werkbare band met hun gemeente. De projecten die we met VlaS opzetten rond promotie lonen. We doen liever nog meer acties, opportuniteiten genoeg. Ik zie ons wel sportkampen organiseren, jeugdwerkingen uitbouwen of een architectuurwedstrijd opzetten om het design van onze munitie te moderniseren, daar willen we graag partners voor vinden. Maar het is een verhaal van mensen en middelen. De erkenning en waardering vanuit het beleid is er wel, maar die dragen niet echt ver. Het boogschieten op de staande wip is uniek, typisch voor Vlaanderen. Sommige gilden hebben een geschiedenis die we kunnen traceren tot in de veertiende eeuw. Eigenlijk zouden we daar de wereld mee moeten rondgaan, net zoals de Nederlanders met hun windmolens, tulpen en klompen. Maar we doen dat niet. Schoolsport is ook zo iets. In verschillende regio's in Frankrijk en Spanje zijn traditionele sporten ingebed in de scholen. Niet dat zo iets in Vlaanderen ook moet, maar we moeten kinderen en jongeren toch meegeven dat ze bestaan. Ik denk dat we heel wat leerkrachten en schooldirecties warm kunnen maken voor een dag traditionele sporten, gekoppeld aan regionale geschiedenis en erfgoed."

Momenten: "Je haalt het aan: erfgoed. Plaats je dan geen moratorium op de traditionele sporten?"

Hein: "Ik wil zeker niet dat de traditionele sporten verworden tot iets louter toeristisch, dat zou afbreuk doen aan het verenigingsle-

ven. De schutters van de Hoge Gilde raad der Kempen gaan prat op hun tradities, die folklore is waardevol en heel schoon om te zien. Maar aan de andere kant heb je schutters die met katrolbogen schieten en waar het competitieve aspect primeert. Dus ja, traditionele sporten zijn – zoals je wil – populair, levend of immaterieel erfgoed, maar tegelijk ook gewone sporten. Het is geen of/of, maar een en/ en verhaal."

Momenten: "Je ziet de traditionele sporten toch vaker als immaterieel cultureel erfgoed in beeld komen dan als competitiesport?"

Hein: "Dat is waar. Vorig jaar is krulbol erkend als immaterieel erfgoed. In 2005 is het net niet gelukt om het wipschieten als werelderfgoedfenomeen te laten erkennen door de UNESCO. Met VlaS hopen we dat zo iets zal helpen om de sport meer uitstraling te geven en om de promotieacties nog meer weerklank te doen vinden. Maar het is een en/ en verhaal. We vinden het even waardevol en belangrijk om mee te stappen in de Bloso zomerpromotietoer. De Boogsportfederatie Liggende Wip sprong op die kar. Dat was een succes bij jong en oud. Zo willen we ook in beeld komen."

Momenten: "Het traditionele, ambachtelijke beantwoordt aan een zekere maatschappelijke tendens. Mensen zoeken naar iets *oorspronkelijks*, de authentieke ervaring. Dat belooft voor de traditionele sporten?"

Hein: "Jeroen Bryon van het Steunpunt Toerisme en Recreatie zegt iets gelijkaardigs.³ Binnen de toeristische sector ziet hij een verschuiving van *beleving* naar *ervaring*. Mensen willen het lokale gebeuren echt meemaken, iets meer dus dan gewoon toeschouwer zijn. Ze willen niet zien hoe je kant kloost, ze wil-

len het zelf klossen. Bryon zegt ook dat we meer aandacht moeten hebben voor het toeristische aanbod. Onze steden en regio's onderscheiden zich te weinig van elkaar. Ik denk dat traditionele sporten hierop kunnen inspelen. De VlaS-sporten hebben een lage instapdrempel – je kan ze dus gemakkelijk zelf doen – en ze zijn heel vaak streekgebonden. We investeren momenteel in opleidingen voor initiators; als we nu eens vanuit streektoerisme zouden investeren in de infrastructuur van onze traditionele sporten, dan wordt dat zeker een mooi verhaal. Een gezellige bolbaan of schietstand in combinatie met een streekbiertje en een plaatselijke lekkernij, ik zie het zo gebeuren. Tegelijk investeer je in de club en dus ook in het verenigingsleven... een win-winsituatie, niet?"

Momenten: "Ik zie het al voor me! Vorige zomer erkende Vlaams minister voor Sport Philip Muyters Sportiv vzw als 'Vlaamse sportfederatie'. Wat is het verhaal daarachter?"

Hein: "Dankzij de erkenning van Sportiv als sportfederatie kunnen onze clubs Traditionele Sporten terecht bij hun gemeente voor erkenning en mogelijke subsidiëring binnen het Sport voor Allen beleid. Voordien was dat niet het geval. Daar zit heel wat potentieel in en het actieplan dat we er aan koppelden moet een nieuwe dynamiek op gang brengen. Waar VlaS zich concentreert op de Vlaamse traditionele sporten, gaat het bij Sportiv om een diversiteit aan sportsoorten in Vlaanderen die promotionele ondersteuning kunnen gebruiken. Kijk, onze samenleving wordt almaar meer divers. We gaan ervan uit dat met de migratie ook nieuwe traditionele sporten in ons land worden geïntroduceerd. Maar daar hebben we momenteel nog geen zicht op. Bij deze

ook een warme oproep aan alle niet-Vlaamse traditionele sporters om zich kenbaar te maken. Daarnaast kan het ook interessant zijn om varianten van onze traditionele sporten te leren kennen. Ook daarvoor moeten we over de landsgrenzen heen kijken en kunnen samenwerken. VlaS is al sinds de oprichting lid van de European Traditional Sports and Games Association (ETSGA). Niet zozeer landen, maar vooral regio's zijn daar vertegenwoordigd. Zeer indrukwekkend is de diversiteit die we daar ontmoeten. Belangrijk daar is vooral dat zowel UNESCO als de Europese Unie ETSGA beschouwen als een belangrijk contactpunt. En om Europese middelen binnen te halen, moet je een internationaal netwerk kunnen uitbouwen. Daar zetten we actief op in."

Momenten: "Goed te horen dat er nog flink wat leven zit in onze traditionele sporten. Bedankt voor dit gesprek."

ONLINE

Vlaamse Traditionele Sporten (VlaS): www.VlaS.be

Sportiv: www.sportiv.be

European Traditional Sports and Games Association (ETSGA): www.jugaje.com

Sportimonium: www.sportimonium.be

NOTEN

- 1 BOEN FILIP & SCHEERDER JEROEN (2010) 'Ouderen in-actie(f)? Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar sportdeelname en sportbehoeften van 55-plussers in Vlaanderen' Gent: Academia Press
- 2 DE VROEDE ERIK & RENSON ROLAND (2005) 'Traditional games in Flanders: State of the art' pp. 133-146 in LAVEGA (ed). Games and Society in Europe. Barcelona: European Traditional Games and Sports Association.
- 3 'Toerisme in Vlaanderen hinkt achterop' in *Knack online*, woensdag 13 januari 2010 <http://knack.nieuws.be/nl/actualiteit/nieuws/belgie/toerisme-in-vlaanderen-hinkt-achterop/article-1194676422702.htm>

Gecatalogeerd onder de noemer 'sportparticipatie'

➤ PIET VAN DER SYPT

Samen met de sportsector voert de Vlaamse overheid een 'Sport voor Allen'-beleid. Omdat dicht bij de woonplaats en in de eigen omgeving kunnen sporten en bewegen een succesfactor is voor sportparticipatie, is de lokale sportdienst dan ook de meest ideale speler om het Vlaamse beleid over die materie te implementeren op het lokale niveau. Dit naast het sporten in clubverband. Als concrete invulling van dit beleid dient elk lokaal sportbeleidsplan onder meer een hoofdstuk te bevatten over andersgeorganiseerde sporten en over diversiteit & toegankelijkheid.

Deze twee thema's in kwestie worden door het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid vzw (ISB) onder de noemer 'sportparticipatie' gecatalogeerd. Het uitschrijven en uitvoeren van deze twee hoofdstukken zorgt er mee voor dat er permanente aandacht is voor het overtuigen van niet-sporters om dat wel te doen, en voor het betrekken van kansengroepen bij het lokale sportgebeuren. Zeer belangrijke doelen die elke lokale sportdienst dient te stellen en bewerkstelligen.

DREMPELVERLAGEND TE WERK GAAN IN DE SPORT

Om een laagdrempelig sport- en beweegaanbod te voorzien, is het aangewezen om integraal verschillende drempels aan te pakken. Niet-participeren gebeurt niet (alleen) omwille van de financiële drempel. Ook sociale, culturele en andere drempels spelen een rol: 'Zal ik daar iemand kennen?' of 'Welke kleren moet ik aandoen om te sporten?'. Bovendien zullen initiatieven om de financiële drempel weg te werken niet effectief zijn als er geen aandacht is voor de andere drempels. Gezien de samenhang van drempels en het netwerk van uitsluitingmechanismen is het ook aangewezen om een integrale aanpak op het vlak van de verschillende werkingsdomeinen van de sportdienst te voorzien. Zowel bij de exploitatie van sportinfra-

structuur als in de communicatie, het aanbod en de begeleiding moet er aandacht zijn voor de bijzondere aanpak.

Het wegwerken van drempels tot sportparticipatie is best een onderdeel van een algemeen laagdrempelig aanbod om alle niet-participanten aan te zetten tot sporten. Ongetwijfeld hebben initiatieven op het vlak van communicatie, een vindplaatsgericht aanbod... ook effect op de promotie van sport in het algemeen. Zo is het opmaken van een nieuwe folder met heldere, duidelijke informatie en verstaanbare afspraken voor iedereen nuttig.

Bij de opmaak van de sportbeleidsplannen en in de eerste jaren van uitvoering werd door de aandacht voor het thema toegankelijkheid deze uitdaging uitgediept. Zo werd het onder meer duidelijk dat drempelverlagende acties die enkel focussen op het verlagen of wegnemen van een hoge deelnameprijs niet voldoende waren om (meer) mensen in armoede te bereiken. Ook het bestaande aanbod van de sportdiensten, waar traditioneel een stevige aanwezigheid van deelnemers uit de middenklasse te vinden is, diende uitgebreid of aangepast te worden om een betere doorslag te krijgen van de lokale bevolkingssamenstelling. Door er bijvoorbeeld in te slagen om een sportkamp meer heterogeen samen te stellen, kan je daarna toewerken naar andere doelen die sport met zich kan meebrengen, zoals sociale activering of het empoweren van mensen.

INTEGRAAL BELEID: SPORT SPRINGT OP DE KAR

Wat zeker aan te raden is om meer aandacht te besteden aan bepaalde doelgroepen, is om zowel langs de aanbod- als de vraagzijde van het sportaanbod inzet te tonen om elkaar beter te leren begrijpen. Wederzijds begrip kan wantrouwen, kwaadheid... vermijden bij mensen uit een bepaalde doelgroep en helpen tegen gevoelens van ongeduld en onvermogen in de samenleving in het algemeen.

Door deze ingesteldheid kan er in en door sport ook werk worden gemaakt van sociale activatie, integratie, emancipatie... Zeker in het kader van het realiseren van een integraal beleid kunnen en willen sportdiensten absoluut hun steentje bijdragen. Maar natuurlijk mag er van sport niet alles worden verwacht: sport emancipeert of integreert niet zomaar! Onder meer voor het inzetten van de nodige expertise, een kritische succesfactor, kan en mag een sportdienst niet alleen staan. Een geïntegreerde inzet van beschikbare knowhow, personeelsleden, middelen en actief samenwerken met de verwante (vrijtijds-)diensten is dan ook noodzakelijk.

Het is daarom aangenaam te constateren dat er ook in de Lokale Netwerken Vrijtijdsparticipatie de nodige aandacht aan sport wordt besteed. In sommige constellaties ligt zelfs het belangrijkste accent op sport. Een vaststelling die enkel aan te moedigen en toe te juichen is.

ISB STIMULEERT, MOEDIGT AAN EN ONDERSTEUNT ZIJN SPORTDIENSTEN

ISB neemt, kaderend in zijn rol als ledenvereniging en kenniscentrum van de lokale sportsector en zoals bepaald in de beheersovereenkomst met de Vlaamse Overheid, de taak op om sportdiensten die moeite hebben met het realiseren van hun sportbeleidsdoelstellingen naar enkele specifieke doelgroepen toe, te coachen en te begeleiden. Zo konden de leden onder meer bij ISB terecht voor meer informatie en vorming tijdens twee trefdagen sportparticipatie, een trefdag op wielen over andersgeorganiseerd sporten en de nodige keuzesessies tijdens het jaarlijkse ISB-congres. Ook via de website, de elektronische nieuwsbrief (ISB-zine) en specifieke artikels in het Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer werden de lokale sportdiensten verrijkt met informatie over de nieuwe thema's.

Er wordt ook steeds gevraagd aan de ISB-leden om over het muurtje te durven kijken. Te rade gaan bij collega's in de omliggende en/of vergelijkbare steden en gemeenten kan op een eenvoudige manier leiden tot een verruiming van de visie die in de dienst aanwezig is. Door participatiethema's ter sprake te brengen bij de samenkomst van de eigen buurtsportdiensten/regiosportdiensten, creëert men vanzelf een platform om te delen. Ook de grenzen die aanwezig zijn tussen de diensten en collega's in de eigen gemeente worden meer en meer overschreden of zelfs bijna helemaal weggehaald. Een trend die zeker en vast kansen biedt om tot een hogere vrijetijdsparticipatie van bijvoorbeeld mensen in armoede te komen.

PARTICIPATIE VOOR DUMMIES: KRACHTDADIGE BEGELEIDINGSTRAJECTEN

Een vijftiental sportdiensten, versterkt met een lokale sociale partner, namen deel aan een krachtadig begeleidingstraject over 'sport en armoede' of over 'interculturaliseren in de lokale sportsector'. Een van de resultaten van het eerstgenoemde traject, de publicatie 'Samen 'n koffie en dan actie!', is trouwens gratis te raadplegen en te downloaden via de ISB-Kennisbank. De publicatie bundelde negen praktijkverhalen over sport, bewegen en mensen in armoede.

De kracht van beide trajecten zat hem onder meer in de samenwerking tussen beleidsdomeinen en de gezamenlijke inzet van expertise. ISB haalde namelijk enkele stevige partners mee aan boord om het doel te bereiken. Zo waren onder meer het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar armen het woord nemen, Dēmos en de8 enkele uitstekende medespelers in deze opdracht.

Maar de mooiste resultaten van deze begeleidingssessies waren te rapen in en om de lokale sporthal, op het buurtpleintje, aan de koffietafel van een lokale vereniging... De geselecteerde sportdiensten die met goesting en samen met de meest geschikte partner(s) aan de slag gingen, hebben allemaal iets kunnen veranderen op het lokale vlak. Een verandering die echt een verschil maakte en voor een positieve vibe zorgde!

Ook de eigen visie en het persoonlijke referentiekader van de lokale sportwerkers werden geprikkeld en uitgebreid. Dit zorgde direct voor veel meer gedragenheid voor elk lokaal project dat werd uitgevoerd. Door de nieuwe kennis en (goede) ervaringen zal er in de toekomst een blijvende en steeds groeiende aandacht zijn om een echt Sport voor Allen-beleid te bewerkstelligen en uit te voeren op lokaal niveau!

LESSEN UIT DE MONITORING

De Vrije Universiteit Brussel, vakgroep Sportbeleid en -management, voerde onder leiding van Marc Theeboom een monitoring uit van de effecten van het decreet lokaal Sport voor Allen-beleid. Dit onderzoek deed de VUB in opdracht van het Bloso. Het betrof een studie met de focus op de effecten op het vlak van de bevordering van de diversiteit en het verhogen van de toegankelijkheid van sport voor kansengroepen binnen de gemeente (hoofdstuk 3 van de sportbeleidsplannen), met speciale aandacht voor mensen met een beperking, financieel kansarmen, senioren en personen van etnisch diverse origine.

Door een praktijkonderzoek bij maar liefst zestig sportdiensten kwamen de onderzoekers tot resultaten en beleidsaanbevelingen. Het hoofdstuk 3 betekent voor heel wat gemeenten een meerwaarde waar de sportdiensten positief tegenover staan, ondanks dat het voor velen een gloednieuw gegeven was. Het zorgde namelijk voor kansen tot netwerking, verruiming van het aanbod, focuswijziging, kennisgroei en visieverbreiding.

We kunnen de aanbeveling van de onderzoekers aangaande een essentiële factor in dit verhaal, samenwerking, enkel onderschrijven! Doordat sportdiensten met personen met expertise over en in de doelgroepen rond de tafel zaten om te plannen en uit te voeren, werd er heel wat kennis over deze nieuwe thema's in de sport binnengehaald. En dat zonder daar zelf specifiek naar op zoek te moeten gaan. Door deze multisectorale kennisdeling kon ieder voor zich er beter van worden.

Het betrekken en inschakelen van essentiële tussenschakels en vertrouwenspersonen kan soms de beste manier zijn om binnen een bepaalde doelgroep voet aan de grond te krijgen als sportdienst. Door meer aandacht te besteden aan het proces en het uitbalanceren van het netwerk, kunnen heel wat meer zaken daadwerkelijk worden gerealiseerd. Natuurlijk is in die context het maken van duidelijke afspraken dermate belangrijk, dit om geen verkeerde verwachtingen te creëren en steeds een duidelijk einddoel voor ogen te hebben.

Het is ook van belang om specifieke gegevens en statistieken in functie van de beleidsbepaling en effectieve uitvoering, met als doel het bereiken van kansengroepen te verhogen, op een doordachte en efficiënte manier te gaan bekijken en analyseren. Inspelen op een duidelijk statistisch gegeven in een bepaalde wijk of leefomgeving is zeker en vast belangrijker dan enkel voortborduren op cijfers en tabellen over de volledige populatie in de gemeente.

De bepaling en het uitschrijven van doelstellingen, en de bijbehorende resultaten en effecten, zijn in dit thema, zoals de onderzoekers onder meer besloten, niet zo'n evidente zaak. Ondersteuning op het vlak van voorbeeldindicatoren, bruikbaar op maat van de lokale situatie, en referentiemateriaal is wenselijk.

ZIJ ZIJN GROOT EN IK IS KLEIN

Het Calimero-effect is in heel dit onderwerp natuurlijk nooit ver weg. Sportdiensten van kleinere gemeenten hebben het, door het ontbreken van lokale verenigingen die werken met en voor de door de Vlaamse Overheid afgebakende doelgroepen, niet altijd makkelijk om de doelstellingen rond toegankelijkheid en diversiteit uit te voeren.

Desondanks hebben enkele sportdiensten uit ietwat kleinere gemeenten toch hun doelen bereikt. Door zeer doordacht en efficiënt hun netwerk uit te bouwen en in te schakelen werden er zaken bereikt die anders niet zouden worden bereikt. Deze aanpak vraagt naast de nodige tijdsinvestering ook een degelijke procesbegeleiding en -coaching. De kleinere sportdiensten die participeerden aan het ISB-begeleidings- en coachingstraject rond mensen in armoede, bewezen dan ook met vrucht dat wie klein is ook grootste dingen kan realiseren!

Een aanbeveling is om in de toekomst te focussen op echte sociale correctie, in plaats van door Vlaanderen doelgroepen af te laten bakenen. Op die manier kan elke lokale sportdienst zijn beleid voeren op maat van de lokale context. Het creëren van die algemene sociale correctie van en in het sportaanbod kan en mag zeker een essentiële doelstelling zijn waar naartoe kan worden gewerkt vanuit het lokale sportgebeuren.

DE TOEKOMST VAN HET LOKALE SPORTBELEID: UITDAGINGEN VOOR DE SPORTDIENSTEN

Door de goedkeuring van het decreet Planlastvermindering en de nieuwe beleids- en beheerscyclus voor lokale besturen liggen er heel wat uitdagingen te wachten voor de lokale sportdiensten. Het decreet Planlastvermindering creëert een kader voor vereenvoudigde plan- en rapporteringverplichtingen voor gemeenten om in te spelen op Vlaamse beleidsprioriteiten, gekoppeld aan subsidies. Dit decreet beoogt niet alleen een administratieve vereenvoudiging maar ook een cultuurverandering, waarbij Vlaanderen stuurt op hoofdlijnen en gemeenten autonoom zijn voor de invulling. Dit betekent dat het decreet Sport voor Allen voor de komende gemeentelijke legislatuur zal moeten worden aangepast. Daarnaast is er de beleids- en beheerscyclus, die gemeenten een nieuw instrumentarium biedt om voor de volgende legislatuur 2014-2019 lokaal op maat van eigen noden te plannen, rapporteren en budgetteren. De focus ligt op het uitstippelen en voeren van een integraal beleid.

Het opmaken van één meerjarenplan door lokale besturen voor alle beleidsdomeinen biedt zonder twijfel kansen voor een meer integraal en transversaal beleid. Op het vlak van een

toegankelijk en divers sportparticipatiebeleid is dit zeker een positieve randvoorwaarde. Deze aanpak geeft daarbij ook mogelijkheden om via gedeelde expertise van verschillende diensten in te zetten op sport als middel. Het zal echter belangrijk zijn om te bewaken dat sport, in de vorm van een gezonde sportieve vrijetijdsbesteding, zijnde sport als doel op zich, een belangrijke beleidsprioriteit blijft voor gemeentebesturen. Zowel voor de invulling van Vlaamse beleidsprioriteiten voor sectorale subsidies als op lokaal vlak met de beleids- en beheerscyclus zal bovendien meer in termen van effecten en resultaten moeten worden gedacht.

ONDERTUSSEN OP HET VELD...

Sportdienst Ronse buigt plannen om tot realisaties

De sportdienst van Ronse nam samen met nog enkele andere geselecteerde sportdiensten deel aan het ISB-begeleidingstraject in het kader van de uitvoering van de tussentijdse evaluatie van hun sportbeleidsplan. Op die manier kon ISB, onder meer met de tips die de deelnemende sportdiensten aanreikten, goede praktijkvoorbeelden en ervaringen delen.

In zijn evaluatie van het hoofdstuk 'ondersteuning en stimulering van de toegankelijkheid tot sport en de diversiteit in sport' kwam de sportdienst van Ronse tot de vaststelling dat het plan om meer maatschappelijk achtergestelde jongeren toe te leiden naar de eigen initiatieven van de sportdienst zeker voldoende is gerealiseerd. Onder meer door de invoering van een vrijetijdspas in de stad, in september 2010, en door het vrijhouden van enkele plaatsen op de inschrijvingslijsten van de sportkampen, merkte men een stijging.

Het actief betrekken van moeilijker te bereiken doelgroepen bij het sportbeleid van de stad is een strategische doelstelling waar men ook op inzet in Ronse. Uit de tussentijdse evaluatie bleek dat dit doel deels is gerealiseerd. Onder meer door de uitbreiding van de buurtsportwerking zijn er enkele positieve stappen gezet. Door naast jeugd ook volwassenen en senioren te bereiken in meer buurten dan voorheen, is er zeker potentie om op termijn deze doelstelling volledig te realiseren.

VGC sportdienst zet in op laagdrempelige visualisatie van het aanbod

De sportdienst van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) is elke dag in de weer om zo veel mogelijk Brusselaars op een kwaliteitsvolle manier te laten bewegen en sporten, en dit bij voorkeur in een Nederlandstalige omgeving. Om het bestaande aanbod te promoten, verspreidt de VGC sportdienst al jarenlang een sportgids. De jongste editie was bijna 140 pagina's dik en stond bol van de nuttige sportinformatie.

Doordat de sportdienst merkte dat sommige (anderstalige) ouders en hun kinderen jonger dan zestien iets moeilijker hun weg vonden in de bestaande informatiekanaalen, werden er onlangs een 'sportkaart' van heel het Brussel Hoofdstedelijke Gewest en vier deelkaarten boven de doopvont gehouden.

Deze visualisatie van het sportaanbod is een eenduidig informatiekanaal dat daarenboven aantoont dat er in de directe school- en woonomgeving meer Nederlandstalig sportaanbod is dan vaak wordt gedacht. Ook de factor mobiliteit werd niet vergeten. Zo werden onder meer de metrostations ook mee opgenomen op de kaart

Het is de bedoeling dat de kaart onder meer wordt verspreid via scholen, oudergroepen, gemeenschapcentra, lokale welzijnsorganisaties, WMKJ's en initiatieven voor buitenschoolse kinderopvang. Op die manier hoopt de VGC sportdienst om meer min-zestienjarigen toe te leiden naar een sportieve vrijetijdsbeleving.

Sportdienst Putte zet de doelgroep in beweging

De sportdienst van Putte zorgt voor het sportieve beleid in deze zestienduizend inwoners sterke Kempengemeente. Bij de opmaak van zijn sportbeleidsplan voor de periode 2008-2013 vermeldde de sportdienst dat hij initiatieven ging nemen om maatschappelijk kwetsbare inwoners uit de gemeente aan het sporten en bewegen te krijgen. Hij zette hier, onder meer door de deelname aan het ISB-begeleidingstraject 'Sport en Armoede', samen met een medewerker van het lokale OCMW hard op in en behaalde een prachtig resultaat.

Doordat de verantwoordelijke sportpromotor, samen met een medewerker van het OCMW, zelf naar de doelgroep toe stapte voor een warm gesprek van mens tot mens, kreeg de realisatie van de plannen direct een goede start. Het vertrouwen tussen vraag- en aanbodzijde in dit verhaal steeg, en bleek een stevige basis waarop het project verder kon groeien.

Door samen te doen, samen te leren en door een gestructureerde persoonlijke aanpak en benadering werd een groepje deelnemers overtuigd om wekelijks langs te komen in de fitnessruimte van het gemeentelijke sportcentrum. Door de persoonlijke aanpak die van bij het begin werd gebruikt, kon de sportpromotor de deelnemers echt laten genieten van deze beweeg- en sportmomenten.

BIOGRAFIE

Piet Van der Sypt is medewerker sportparticipatie bij het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid (ISB vzw).

In 2007 ging het nieuwe decreet op het lokale 'Sport voor Allen'-beleid in voege. Naast de thema's 'ondersteuning van sportclubs', 'ondersteuning van andersgeorganiseerde sport' en 'sportinfrastructuur' moest er invulling worden gegeven aan het thema 'diversiteit en toegankelijkheid'. Met dit laatste thema wil de Vlaamse Overheid de lokale sportdiensten aanzetten om een sociale correctie aan te brengen: gerichte inspanningen doen om mensen die nog niet aan sport doen en hier minder kansen toe hebben toch te betrekken bij het sportaanbod; zo vormen onder andere mensen die in armoede leven een specifieke doelgroep.

Lokale sportdiensten dienen telkens per 1 september een jaarlijks verslag neer te leggen bij de bevoegde dienst en personen van Bloso.

In het derde jaar van de sportbeleidsplanperiode, in kwestie 2010, dient er een tussentijdse evaluatie te worden uitgevoerd. De evaluatie dient dus te handelen over de jaren 2008, 2009 en 2010. Het indienen van deze evaluatie dient te gebeuren samen met het jaarlijkse verslag van 2010. Per 1 september 2011 wenst de afdeling subsidiëring van Bloso alles ontvangen te hebben.

Bij de tussentijdse evaluatie van het sportbeleidsplan dient op z'n minst te worden nagegaan of de beleidseffecten en resultaten per doelstelling (strategisch en operationeel) zijn gehaald en of de doelstelling wordt behouden, bijgestuurd of geannuleerd. Bij wijzigingen (bijsturen of annuleren) van de doelstellingen dringt het (gedeeltelijk of volledig) bijsturen en mogelijk herschrijven van het sportbeleidsplan zich op.

Opinie: Vlaanderen bouwt muren om Brusselse jongeren te ontmoedigen.

✎ GERT EERAERTS

Wanneer de eerste zonnestralen van het jaar onze hartjes verblijden, duiken steevast de eerste nieuwsberichten op rond de veiligheid in de openluchtrecreatiedomeinen van Vlaanderen. Ook dit jaar is dat weer het geval. We verwijzen hiervoor naar het filmpje onder de titel 'Hek rond Hofstade tegen Brusselse kwajongens' op de website van De Standaard (19 april 2011). Ook na de relletjes van afgelopen zomer in en rond het Blossodomein van Hofstade hebben enkele betrokken actoren zich samen gezet om dit probleem krachtdadig aan te pakken. Zo werden er afspraken gemaakt tussen Bloso, de provinciegouverneur van Vlaams-Brabant, de lokale overheden, politiezones en De Lijn om deze overlast in te dijken.

Een van de maatregelen zou zijn om een hek te plaatsen rond het domein en de toegang te controleren door het invoeren van identiteitscontroles en betaalkassa's. Het artikel van 16 april 2011 in Het Nieuwsblad voegt hieraan toe dat de organisatie probeert om de inkom voor bewoners van de gemeente en de omliggende gemeenten, lees: de niet-Brusselaars, gratis te houden. Daarnaast wil de burgemeester van Vilvoorde dat de bussen die nu stoppen aan het station van Vilvoorde, waar de Brusselse jongeren overstappen op de bus naar het Blossodomein, een andere route nemen, zodanig dat deze vermaledijde Brusselaars het openbaar vervoer niet langer zouden misbruiken om te gaan zwemmen in Vlaamse wateren.

Toegegeven: de Vlaamse openluchtdomeinen worden geplaagd door overlast en ik laat er geen twijfel over bestaan dat ik geweld in eender welke richting afkeur. Het gaat er mij over dat iedereen zo zijn eigen creatieve manier heeft gevonden om dit op te lossen. Zo kenden we het verbieden van de losse zwemshort in het belang van de hygiëne, met als bijkomende

handigheid dat een bepaalde bevolkingsgroep niet zo tuk is op de 'ballenknijper' en dus andere oorden opzoekt. Zo kennen we de techniek van het afschaffen van openbaar vervoer om jongeren de toegang te ontfeggen. En last but not least het voorbeeld dat we aan de kust hebben gevonden, waar de zogenaamde VIP-brigade (Very Irritating Police) de jongeren moet stalken tot ze er genoeg van hebben. Drie beproefde methodes die dezelfde bevolkingsgroep viseren en de Vlaamse wateren moeten zuiveren van dat zootje schorriemorrie.

Maar bekijk het eens langs de andere kant. Je zal maar een zestienjarige zijn in Brussel met een ietwat exotisch klinkende naam. Je woont met de hele familie in een klein appartementje, en op een warme zomerdag wil je met je vrienden een dagje vertier in het water. Aangezien we in Brussel niet beschikken over toegankelijke openluchtrecreatiedomeinen, neem je de bus naar Hofstade. Op de heenrit word je al opgehitst door de chauffeur, die op basis van voorgaande ervaringen met jouw 'soortgenoten' niet echt happig is op jouw komst. Wanneer je de bus verlaat, staat er een combi klaar om je even te controleren en daarna kan je doorgaan naar de inkom van het recreatiedomein, waar het voldoende is dat je het plaatselijk dialect niet meester bent om weer gevisieerd te worden. Al deze interventies bevestigen het beeld dat de Vlaamse autoriteiten jouw aanwezigheid niet op prijs stellen. Voor zestienjarigen is dit het ideale recept om zich wat rebels op te stellen en 'het spelletje' op hun manier mee te spelen.

We kunnen de rollen natuurlijk ook omdraaien. Minister Muyters (N-VA), de Vlaamse administratie en Bloso zijn verantwoordelijk voor sportinfrastructuur in de Vlaamse Gemeenschap. Aangezien sport een gemeenschapsmaterie is, is de Vlaamse Gemeenschap voor deze materie dus ook (gedeeltelijk) verantwoordelijk in Brussel. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) kent geen publiek toegankelijke openluchtrecreatiecentra en kampt met een zeer groot tekort aan zwembaden en andere sportinfrastructuur. Uit een studie van februari 2008¹ halen we volgende cijfers. Men gaat uit van een theoretische berekening van het aantal vierkante meters sportinfrastructuur waar de bevolking 'nood' aan heeft. Zo noteren we dat 17% van de Brusselse behoeften aan grasvelden en openluchtinfrastructuur is gerealiseerd, ten opzichte van 80% in Vlaanderen. Voor overdekte sporthallen is 57% van de behoeften gedekt (zonder rekening te houden met de toegankelijkheid voor Nederlandstalige Brusselaars of clubs), ten opzichte van 75% in Vlaanderen. Wat betreft de overdekte zwembaden is 94% van de norm gedekt in Vlaanderen ten opzichte van 83% te Brussel. Van deze zwembaden zijn er geen in handen van de VGC of de Vlaamse Gemeenschap, en zijn er de afgelopen jaren al heel wat gesloten.

Bloso heeft in de Vlaamse provincies grote sport- en recreatiedomeinen gecreëerd, die ze ook gebruikt als locaties voor het organiseren van sportkampen en cursussen. Ze gebruikt de afwezigheid van deze domeinen in Brussel-Halle-Vilvoorde nu zelfs als excuus om haar lage activiteitsgraad in Brussel te verklaren. De wereld op zijn kop!!!

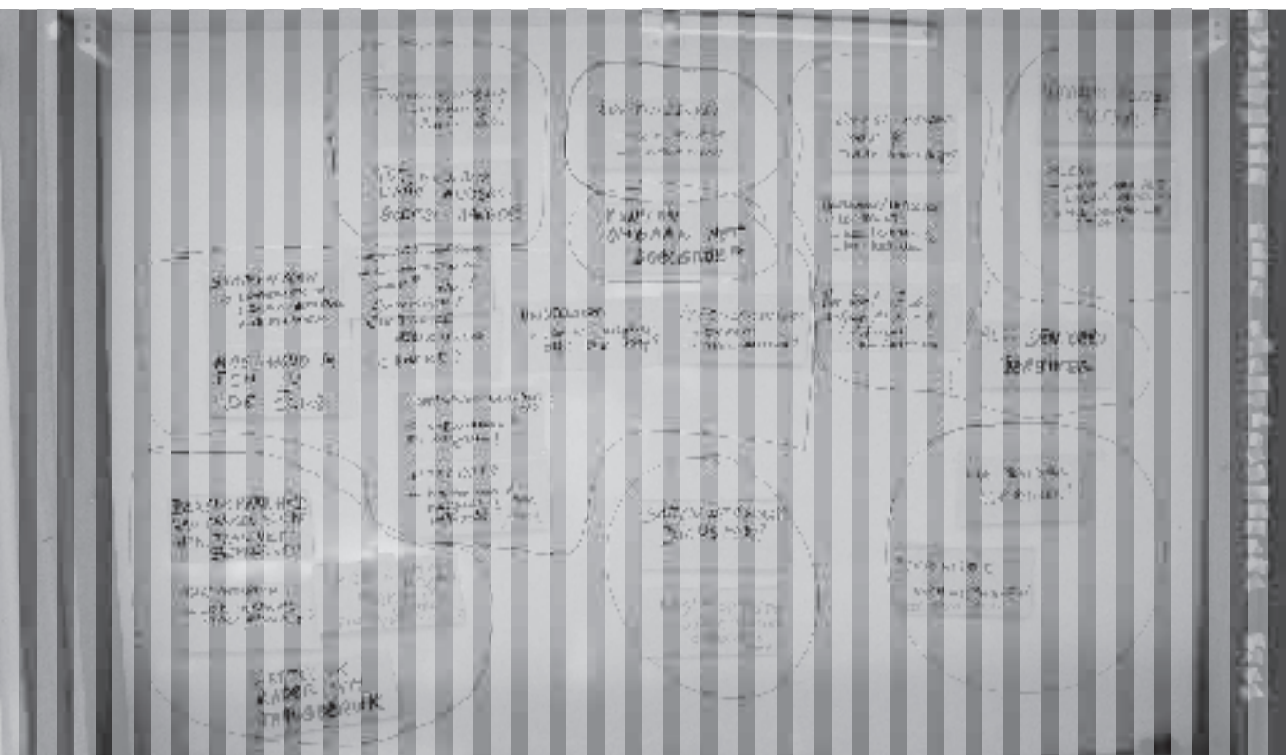
Indien de Vlaamse overheid toch zo veel last heeft met deze Brusselse jongeren die maar niet binnen hun grenzen willen blijven, kan ze misschien het geweer eens van schouder veranderen. In plaats van te investeren in veiligheidspersoneel, hekkens en controles kan ze haar verantwoordelijkheid opnemen en (mee) investeren in openluchtinfrastructuur te Brussel. De jongeren zullen er zich kunnen uitleven zonder eerst uren op de bus te moeten doorbrengen. Het lokale omkaderingspersoneel zal beter weten hoe op een open manier met dit publiek om te gaan. En de Vlaamse wateren zullen minder worden geplaagd door de Brusselse jongeren. En wie weet ... als we heel hard mogen dromen, nemen de jongeren van Vilvoorde op een dag terug de trein naar Brussel om er zich te komen vermaken in hun hoofdstad. Hyde Park aan de Zenne.

Biografie

Gert Eeraerts is coördinator van Buurtsport Brussel vzw

NOOT

1. Van Hecke, E., De Maesschalk, F., Gils, B., & Verbistel, V. (2008). Behoeften aan sportinfrastructuur in Vlaanderen. Een ruimtelijke analyse. Instituut voor Sociale en Economische Geografie, K.U.Leuven, Departement Humane Kinesiologie, K.U.Leuven.

Tijd voor scherp debat!

➤ JEF CAS

In tal van sectoren is participatie in het algemeen en participatie van kansengroepen in het bijzonder een permanent werkpunt. In dit artikel wandelen we door het sportlandschap in Vlaanderen. Hoever staan we in het sportparticipatiedenken en -handelen? Dat we hier nog een weg te gaan hebben, mag duidelijk zijn: van de laagopgeleiden zou ongeveer de helft aan sport doen, terwijl dat voor hoger opgeleiden bijna driekwart is. In de verschillende settings van de sportwereld is hierover weinig of geen spitant debat. Grote spelers Bloso, ISB en VSF dienen het debat binnen eigen kring en gezamenlijk aan te zwengelen en te zoeken naar structurele modellen om zich als sector te ontwikkelen.

DE SPORTSECTOR IN HOKJES

Meest gekend is de klassieke sportclub. Je treft ze aan in alle maten en gewichten in zeer veel sporttakken, met vele kleine sportclubs die door vrijwilligers worden bestuurd. Via gesubsidieerde federaties en de Vlaamse Sportfederatie (VSF) hebben ze zich gegroepeerd. Een tweede belangrijke setting is die van de lokale sportdiensten die uitvoering geven aan het 'Sport voor Allen'-decreet. Het ISB (Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid) is een ledenvereniging en als koepel actief in de gemeentelijke en provinciale sportsector en sportdiensten. Hiervoor is het ISB een spreekbuis en een gesprekspartner naar de andere overheden. Als derde setting is er die van de commerciële sportpartners: de klassieke fitness- en wellnesscentra, evenementorganisatoren en commerciële sportclubs (het grote Royal Sporting Club Anderlecht, volleybalclub Noliko Maaseik...). Het Bloso (Agentschap voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie) kan, als sportadministratie van de Vlaamse overheid, in dit rijtje niet ontbreken. En ten slotte is er de sportende Vlaming. In kleine groepen of individueel gaat men fietsen, wandelen, joggen en zwemmen. Soms prestatiegericht of om de conditie op peil te houden, maar veelal voor het plezier.

PARTICIPATIEDENKEN EN -HANDELEN IN HET DNA VAN ANDERE SECTOREN

Participatie van kansengroepen is belangrijk en het streven ernaar is min of meer verworven in een aantal sectoren. Verenigingen waar armen het woord nemen hebben dit als kerntaak.

In de sectoren samenlevingsopbouw, de integratiesector en het jeugdwelzijnswerk behoort participatie van kansengroepen tot het DNA.

PARTICIPATIEDENKEN EN -HANDELEN IN DE SPORTSECTOR.

In de sportsector is het participatiedenken heel wat minder ontwikkeld. Een paradox: de sportsector groeit en bloeit (er wordt dus geparticipeerd!), maar kijkt de andere kant uit als het gaat over participatiebeleid. Er worden kansen gemist.

Er zijn wellicht een aantal redenen waarom het debat over de maatschappelijke relevantie van sport en de sportparticipatie van kansengroepen niet echt van de grond komt. Er is de stedelijke context. Wellicht is het zo dat het vrijwilligersverenigingsleven, dus ook bij sportclubs, het moeilijker heeft in de stad. Bovendien zijn de veranderende bevolkingssamenstelling, armoede en achterstelling vele malen meer zichtbaar in een stad. Met andere woorden: sportparticipatie van kansengroepen en de maatschappelijke relevantie voor de sportsector worden niet gepercipieerd als een Vlaams probleem, eerder als een stedelijk probleem. Een tweede verklaring zou kunnen zijn dat in de sportsector heel wat sportgekwalficeerde mensen werken. Globaal genomen zijn dit doeners, veel minder denkers. Er is ergens een sportnood: een zaal wordt gereserveerd, een folder gedrukt, een monitor geëngageerd en hop, inschrijven maar. Velen onder hen zijn vertrouwd met het klassemment en de sporttechnische kwaliteit. Een derde reden is wellicht dat de vrijwilligerskracht van de sportclub hier en daar dwars ligt. Het gaat van de oprecht geëngageerde materiaalmeester en ploegafgevaardigde tot de doorgeschoten bobo's. Zij hebben zich geheel vrijwillig een bepaalde positie aangemeten. Kritische reflectie over hun beleid ligt uiteraard gevoelig. Ten slotte ondermijnen uitwassen in de sportsector een fiere maatschappelijke relevantie. Krijgsende ouders langs de lijn, hier en daar een vechtpartij, scheidsrechters die worden belaagd, zwart geld, exuberante lonen voor topvoetballers, doping, omkoping, hooligans, maffiapraktijken bij de toewijzing van de wereldbeker voetbal, media die enkel berichten over uitslagen zonder achtergrond... Zo kunnen we nog even doorgaan.

Anderzijds: de sport groeit en bloeit. Als we kijken naar het sportveld, ziet het soms 'zwart' van het volk. In achterzaaltjes van gevechtssportclubs druipet gekleurd en arm zweet van de muren. Vele nieuwe Vlamingen hebben de weg gevonden naar de sportclub. Twee jassen als doelpalen in het park, en op buurtpleinen tonen skaters uit sociale woningen hun kunsten. Lukaku (Anderlecht) en Bachar (kapitein nationale zaalvoetbalploeg) zijn voorbeeldfiguren uit etnisch-culture minderheidsgroepen. De succesvolle bokkers Sugar Jackson en Jean-Pierre Bauwens komen niet echt uit een kansrijk milieu.

Sport lijkt bedrieglijk eenvoudig. Een paar goedkope loopschoenen, een versleten T-shirt en een park nodigen velen uit tot een wekelijks duurloop. Je meldt je aan bij een sportclub, je betaalt lidgeld en doet gewoon mee. Sport is ook geïntegreerd in het onderwijs via de lessen

lichamelijke opvoeding. Grote en kleine sportmanifestaties, wekelijkse competities en elke Vlaamse kerktoeren een wielervedstrijd met bier en hamburgers. Om nog maar te zwijgen van 'De Ronde', met topacteurs en topwielrenners. Fictie en werkelijkheid door elkaar gemixt. En het wordt helemaal te gek: van dinsdag tot donderdag rolt de Europese bal op tv, van vrijdag tot zondag de nationale bal. We kijken uit naar 'Kimmeke' uit Bree als voorbeeldmama met tennistalent op Roland Garros.

Bovendien staat de sportsector er niet alleen voor om zich te promoten. Nu het roken uit de cafés is verbannen, zal een 'beweegoffensief' worden ingezet. Files promoten gratis het woon-, werk- of schoolfietsen. Het fietsknooppunt langs boorden van rivieren en kanalen maakt vanuit toeristisch oogpunt gratis reclame voor meer beweging. Kom op tegen Kanker vliegt de Ventoux op (Ven2-4Cancer) en krijgt (gezonde) concurrentie. Vlaams minister-president Kris Peeters trekt met astma- en mucopatiënten en 2500 fietsliefhebbers naar de Franse Alpen. Onze Rode Duivels doen het weer goed. Sport en bewegen zit in de lift. Sporters en supporters komen aan hun trekken.

PIJNPUNTEN UIT DE SPORTSECTOR

Twee pijnpunten blijven. Eén waarover wordt nagedacht, gediscussieerd en geprofessionaliseerd vanuit de sportsector: topsport. Op grond van zijn bevolking en rijkdom had België in Peking dubbel zoveel medailles moeten behalen. Wallonië doet het nog slechter dan Vlaanderen. Het debat wordt gevoerd, beleid wordt ontwikkeld. Dit is zeer sportspecifiek en hier gaan we in dit artikel niet op in.

Een tweede pijnpunt, en hierover wordt veel minder debat gevoerd, is sport als maatschappelijke participatie en in het bijzonder sportparticipatie van kansengroepen. Vergelijken we even met de culturele sector. Toen Joke Schauvliege als beginnend Vlaams minister voor Cultuur te kennen gaf dat haar laatste theatervoorstelling zich onder een Vlaamse kerktoeren afspeelde, was het kot te klein voor enkele cultuurpauzen. Minister Muyters was bij zijn aantreden (slechts?) een recreatievoetbalkenner. Hier kraaide geen sportpauze over. Dat er in de culturele sector zal worden bespaard, zullen we geweten hebben via kwaliteitskranten. De maatschappelijke relevantie van cultuur wordt in alle maten en gewichten breed uitgesmeerd. Muyters, tevens minister van Begroting, zal ook voor de eigen departementen de 'beste besparingsleerling' van de klas willen zijn. Niemand kraait over de maatschappelijke relevantie van sport als er moet worden bespaard. Symptomatisch is dat mogelijkheden van het participatiedecreet door de sportsector weinig worden gebruikt.

SPORTPARTICIPATIE VOOR KANSENGROEPEN: MAKKELIJKER GEZEGD DAN GEDAAN

"Als je een bal tussen een stel jongeren gooit, ontstaat er heus niet automatisch meer integratie", stelt Agnes Elling van de Universiteit van Amsterdam. "Politici roepen tamelijk mak-

kelijk: sport integreert. Dit heeft voor een deel te maken met wishful thinking, maar ook met de hang naar legitimering van hun beleid." Ook belangenverdedigers voor meer sportparticipatie, belendende sectoren (jeugdwerk, welzijnwerk en anderen) en media bezondigen zich wel eens aan te eenvoudig voorgestelde sportparticipatie van kansengroepen. Sportevenementen zijn in hetzelfde bedje ziek. Hoe belangrijk is Geert Hoste, die met veel media-aandacht de 10 Miles loopt, voor een leefloner die veertien euro inschrijvingsgeld moet betalen? Organisatoren van sportevenementen leveren extra sociale inspanningen. Een klasiek patroon tekent zich af: met behulp van enkele vrijkaarten en affiches wordt van participatiewerkers verwacht dat ze kansengroepen uit de schuif halen. Met moeite participeren enkele mensen uit kansengroepen, maar van een volgehouden sportdeelname (als supporter of sporter) is meestal geen sprake. Een bijkomende moeilijkheid is dat de maatschappelijke relevantie van participatie moeilijk te meten is. Wat is, en hoe meet je, integratie? Hoe meet je sociale samenhang via sportparticipatie?

VRIJWILLIGERS VLUCHTEN UIT SPORTCLUBS

De algemene indruk ontstaat dat de sportclubsector niet echt gericht bezig is met de maatschappelijke relevantie van sport en in het bijzonder de sportparticipatie van kansengroepen. Clubs – en ze bestaan! – die toch meegaan in het participatiestreven hebben te kampen met bijkomende problemen. Zeer gedreven charismatische figuren uit sportclubs slagen erin om participatie van kansengroepen in hun club te realiseren. Deze bestuurders worden ouder, en vroeg of laat moeten ze worden opgevolgd. Regelgeving en administratie van federaties en overheden verbeteren de kwaliteit, maar zijn complex. Kwaliteitseisen van leden worden scherper. Meer leden betekent meer sportinfrastructuur en meer trainers. Mensen uit kansengroepen die niet vertrouwd zijn met het reilen en zeilen van sportclubs, vragen extra begeleiding. Vrijwilligers uit de sportclub vrezen soms dat ze dit publiek niet 'aankunnen', dat ze te weinig interculturele bagage hebben. Sportclubvrijwilligers zien grote participatievragen op zich afkomen, zoeken dekking en trekken zich terug.

Open Stadion, voor voetbalclubs uit de eerste en twee klasse, lijkt een structurele eenoog in het land der blinden. Het fiscale gunstregime gunt diezelfde clubs 45 miljoen euro. Sportecofoon Stefan Kesenne stelt zich vragen bij de gegrondheid: "Hebben voetbalclubs wel goede redenen om die voordelen te krijgen?" Het is meer dan terecht dat de overheid een (maatschappelijke) return vraagt voor het geïnvesteerde sportgeld en dat de sportsector deelneemt aan het debat over de eigen maatschappelijke positionering.

EEN STRUCTURELE BENADERING VOOR SPORTPARTICIPATIE

Sportclubs, hun federaties en de VSF, gaan ervan uit dat kwaliteitsvol recreatief of competitief sporten het beste kan gebeuren binnen de sportclub. Zij zorgen voor kwaliteitsvolle sportinfrastructuur (samen met de overheid) en opgeleide trainers via de Vlaamse trainers-school (VTS). Opvallende vaststelling: de sportparticipatie in Vlaanderen gaat er gemiddeld

op vooruit. Maar het aantal leden van de klassieke sportclubs blijft met moeite stabiel dankzij de recente instroom van vele recreatieve 'Start to Runners'. In analyses komt men niet verder dan een algemene maatschappelijke trend (de zappende sporter), dan een oproep tot kwaliteitsverbetering door vorming en opleiding, en vrijwilligers worden een dagje ouder en zijn schaars. Een analyse op langere termijn leert echter dat de klassieke sportclubsector de professionaliseringstrein, op basis van maatschappelijke relevantie, helemaal heeft gemist. In de jaren '70 gingen we naar de parochiale bibliotheek, volledig gerund door vrijwilligers. Op basis van het Cultuurpact (= maatschappelijke relevantie) kwam er een bibliotheekdecreet met middelen voor een professioneel kader op het productieniveau. Een belangrijk deel van de zorgsector is ontstaan uit het charitatieve vrijwilligerswerk. De witte woede kan tellen als maatschappelijk relevante professionele sectoruitbouw. De grootste pleitbezorgers voor maatschappelijke participatie (de sector van de samenlevingsopbouw, de integratiesector, verenigingen waar armen het woord nemen, het jeugdwerk, OCMW's, inburgering) worden als voorzieningen betaald via decreten en aanvullend met projectgelden. Bijna geen enkel buurt-huis in Vlaanderen met enig maatschappelijk gewicht draait enkel en alleen op vrijwilligers.

Nog een mooie vergelijking erbovenop: je hebt een zoon en een dochter. Je zoon haalt na acht jaar klarinetles met moeite het familiefeestje. Maar hij amuseert zich. Wat kreeg hij ondertussen van onze overheid via de lokale academie voor muziek en woordkunst? Een akoestisch leslokaal met onderhoudspersoneel, een afgestudeerde master van het conservatorium voor wekelijks een half uur individueel les en een directie en secretariaatsmedewerkers voor alle organisatie.

Je dochter is een getalenteerde loopster met hier en daar een medaille. Wat kreeg zij de voorbije tien jaar van de overheid? Een op eigen houtje omgeschoolde volleybaltrainer en een niet-afgewerkte atletiekpiste via de gemeente. Verder kon ze beroep doen op een zeventigjarige voorzitter die geen eenheid tussen trainers wist te bewerkstelligen. Vader werd ingeschakeld om hamburgers te bakken en om trainingen (zonder enige opleiding) over te nemen als de trainers op verlof waren. En later liet hij zich verleiden om zelf in het bestuur te zetelen. Ledenlijsten, bestuursvergaderingen en federatievergaderingen, subsidiedossiers, samenwerking met andere clubs en met de lokale overheid werden zijn vrijwilligersdeel.

(SOMMIGE) SPORTCLUBS PROFESSIONALISEREN

De sportclubsector zal zich moeten beraden over de toekomst. Sportclubs worden terecht bewierookt voor hun vrijwilligers. Maar als sport echt maatschappelijk relevant wil zijn, zal een deel van de sportclubs met professionals moeten worden uitgebouwd. We zullen moeten werken met typologieën. De vriendenvoetbalclub kan best volledig verder blijven draaien op vrijwilligers. Maar de club die zowel een competitie als een recreatieaanbod heeft binnen verschillende sportdisciplines, die echt inzet op opleiding en op prestaties zonder doping, die integratie van kansengroepen als opdracht aanvaardt, die samenwerking aanbiedt aan de

brede school uit de buurt en het rust- en verzorgingstehuis, die samenwerkt met de lokale sportdienst en de federatie voor promoactiviteiten, die een open en transparant financieel beleid voert zonder zwart geld, die een vrijwilligersbeleid voert (rekrutering, opleiding, ondersteuning, vergoeding) en die over een groot ledenbestand beschikt, deze sportclub werkt als een maatschappelijk relevante organisatie. Deze club verdient hiervoor de nodige overheidsomkadering voor de inzet van betaalde krachten. Een vrijgestelde, noem 'm misschien sportclub-verenigingsondersteuner, en administratieve kracht zijn nodig.

Indien je als sportclub echt een participatiebeleid naar kansengroepen wil voeren, zal je moeten samenwerken met vele professionals uit andere sectoren. Enkele voorbeelden: je zal moeten samenwerken met het OCMW om afspraken te maken over de terugbetaling van lidgelden en materiaalkosten voor financieel zwakkeren. Je zal moeten samenwerken met de leerkracht lichamelijke opvoeding van de buurtschool om sport na school vanuit de club te organiseren. Je moet wellicht samenwerken met de integratiesector en samenlevingsopbouw om ouders te betrekken bij de clubwerking, om hen als vrijwilliger engagementen te laten opnemen. Je werkt samen met de politie om clubjongeren de kans te geven zinvolle werkstraffen in de club uit te voeren. Met opleidings- en tewerkstellingsorganisaties maak je afspraken over zinvolle tewerkstelling van laaggeschoolden. Clubs zouden een proactief beleid naar samenwerking moeten kunnen ontwikkelen. Zij zelf voeren hierover de regie. Uit respect voor de vrijwilligers, en omwille van een duidelijke maatschappelijke relevantie als sportclub, hebben ze recht op een geprofessionaliseerde omkadering.

Zolang de sportsector, met vooral de grote spelers op het terrein (Blosó, VSF en ISB), haar maatschappelijke relevantie niet dikker in de verf zet, én de hieraan gekoppelde noodzaak aan overheidsfinanciering, zullen sportclubs meer en meer verdwijnen of terugplooiën op de ons-kent-ons vriendengroep. Enige overacting mag wel. Men leze de cultuurpauzen erop na. Zij vinden moeiteloos dure woorden. Wat zouden we ervan zeggen als Lionel Messi Joan Miró zou parafraseren? 'Deze simpele (loop)lijn is voor mij het bewijs dat ik de vrijheid heroverd heb. En voor mij betekent vrijheid veroveren hetzelfde als de eenvoud veroveren...' Zelfs in de opleiding van maatschappelijk werkers wordt expliciet plaats voorzien voor de culturele sector. In de opleiding Kunst- en Cultuurbemiddeling leer je organiseren, promoten en begeleiden. En vooral: je verlaagt drempels zodat mensen meer en beter aan cultuur kunnen participeren.

KIJKEN IN EIGEN BOEZEM

Drie, vier federaties, elk met hun secretariaat en personeelsleden, in één sporttak is van het goede teveel. Sportclubs zullen moeten nadenken over de verhoging van hun ledenbijdrage, over voordeeltarieven voor financieel zwakkeren en over besteding van hun sponsorgelden, om gedeeltelijk de kosten van een geprofessionaliseerde uitbouw te dragen. In het informele geroezemoes over sportparticipatie wordt gewacht op aflossing van de wacht bij de Blosó-

top. Het ISB zal steden en gemeenten harder achter de veren moeten zitten in functie van sportparticipatie van kansengroepen en om lokale samenwerking met andere sectoren concreet te maken.

De sportsector moet, op basis van het bewijs van haar maatschappelijke relevantie, zelf structurele beleidsvoorstellen op tafel leggen. Liefst met enige ambitie. We moeten in Vlaanderen verder kijken dan tijdelijke projecten, goede praktijken, experimenten en kwaliteitsverbetering van het bestaande.

Het is voor de sportclubs vijf voor twaalf. Sportparticipatie naar kansengroepen, zowel op het niveau van het deelnemen als op het niveau van deelhebben, wordt door anderen professioneel waargemaakt. Dit zeker in centrumsteden. Buurtsport in aandachtswijken zet betaalde krachten in vanuit de lokale sportdienst. Sportparticipatie, met een sterk accent op deelhebben, wordt professioneel georganiseerd vanuit het jeugdwerk. Professionals van sportdiensten, uit de samenlevingsopbouw en de integratiesector bestoken clubs met participatievragen. Voor de sportclubsector het goed en wel beseft, wordt de maatschappelijke relevantie opgenomen door de commerciële sportsector en door andere sectoren. Bloso, VSF, het ISB en sportdiensten doen vaak beroep op de sportclubs en dienen aldus het voortouw te nemen in het debat over de maatschappelijke relevantie van sport en in een gedeeltelijke professionele uitbouw van de sportclubsector.

BIOGRAFIE

Jef Cas is verantwoordelijke regie "Sport – Sociaal beleid" van de Stad Antwerpen, Vzw Antwerpen Sportstad

Momenten is een periodieke publicatie van Dēmos vzw, kenniscentrum voor participatie en democratie. Dēmos stelt zich als doel om de maatschappelijke participatie aan cultuur, jeugdwerk en sport te verhogen, verbreden, vernieuwen en verdiepen. Dēmos vertrekt daarbij van een groot geloof in solidariteit, interculturaliteit, gelijkwaardigheid, empowerment en rechtvaardigheid. Het kenniscentrum neemt bij al haar acties steeds het leefwereldperspectief van kansengroepen mee en streeft actief naar samenwerking.

Momenten verzamelt visies die, telkens vanuit een eigen benadering, het maatschappelijk debat rond participatie en democratie willen voeden. Deelnemen en deelhebben aan cultuur, jeugdwerk en sport omvat een veelvoud aan contexten. Begrippen krijgen er meerdere betekenissen, roepen om dialoog of stranden in complexiteit.

Momenten wil verschillende meningen belichten en polsen naar de consequenties ervan. Reageren kan via e-mail naar redactie@demos.be of www.demos.be

Met steun van de
Vlaamse overheid

voor participatie
en democratie

www.demos.be